

3 1761 074656679

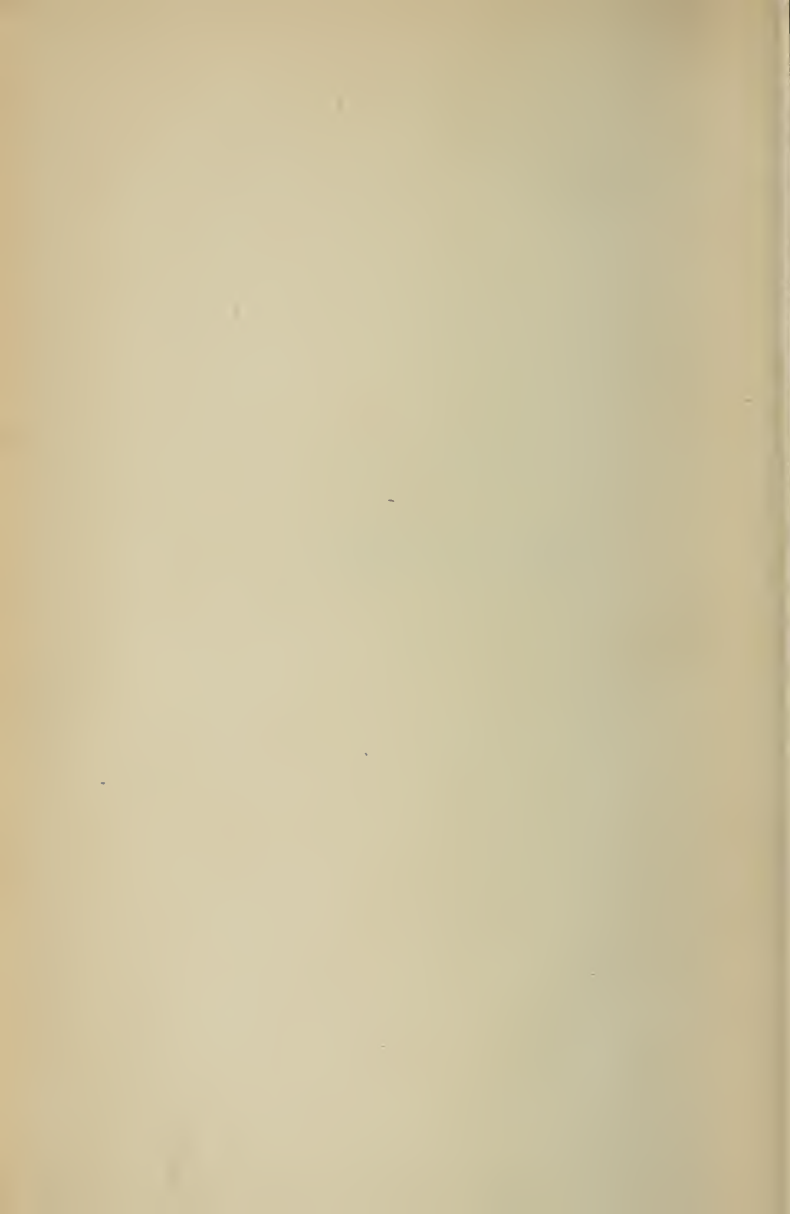

Presented to
The Library
of the
University of Toronto
by
Mrs. Raymond Daniell

KONGEN.

K O N G E N.

AF

BJØRNSTJERNE BJØRNSON.

TREDJE UTGAVE.

K Ø B E N H A V N.

GYLDENDALSKE BOGHANDELS FORLAG (F. HEGEL & SØN).

FR. BAGGES BOGTRYKKERI.

1885.

PT

8809

G88

1885

640251

14.8.56

OM ANDS-FRIHED.

(Fortale til tredje udgave.)

Jeg tør vist holde det for et vidnesbyrd om væksten i vort folk, at dette stykke nu kan opføres og samtidig kræves i tredje oplag; — de foregående var ikke små. Da stykket kom ut for snart ti år siden, truedes jeg i landets dengang indflydelsesrikste blad med tugthus. Jeg møttes i almindelighed over alle tre land med en råhed, offentlig og privat, som næppe havde havt noget side-stykke i vor literatur.

Men la mig skynde mig med at sige, at med «vækst» mener jeg ikke vækst mot republikken, i alle fall ikke i Norge, og det omænskønt vi utvilsomt har flere republikanere nu, æn vi havde for ti år siden; utviklingen medfører jo, at deres tal vokser i alle civiliserede land. Men det misnøje,

som dengang gærede i Norge, er gåt over i alvorligt forsøk på at bruke, hvad vi har. Stanses ikke dette af svik, så tænker jeg, vi er betydelig længer fra republikken idag, æn vi var for ti år siden.

Men den fred, kongedømmet nu har vunnet, er ikke at forstå som taushed over dets arvede fejl, eller ænog som undertrykkelse af de røster, der kræver, at det skal gå fræm med alt det øvrige i folket; at det skal omdanne sig efter vore ny behov og vor voksende æresfølelse.

Herom er der nu større enighed æn dengang. En kunstig taushed, en kunstig ærbødighed kræves bare, så længe repræsentanterne for et mindretal er ved magten. Dette er i sig selv så kunstigt, at det må holdes gående med kunstige midler. Fler-tallet har derimot lært i undertrykkelsen og kampen, hvad det fri ordskifte er værdt. *Det er i ånds-frihed, at vort folk har vokset.*

Ikke som vi kunde ønske det; det har desvære netop nylig vist sig. Men dog så langt, at for os, som var med for ti år siden, for tyve år siden, er det en stor glæde.

*

*

*

Ånds-frihed. Hvorfor gøres der ikke atter og atter opmærksom på, at for de store folk, som har

så mange vederlag, er det fri ordskifte et livsvilkår blant flere andre; men for os, de små folk, er det aldeles uundværligt?

Ved at tælle i stort og tælles med i stort vinnes synsmåter og foretagsomhed, som ikke politi-forbud mere kan pærse in til et minimum; men i små forhold kan det så udmærket godt gå for sig, at det hele folk sovner in. *Et stærkt oplysnings-værk under opsyn af frit ordskifte er for os det første og siste.*

Har vi det, kan også opmærksomheden samles almindeligere, holdes bedre fast, lede til mere i et litet folk æn i et stort; det enkelte kan tages langt samvittighedsfullere, fordi de små folk deler ikke de stores skæbne at spredes i mangfoldigheden, bortledes af vældige foretag, fjærne begivenheder — og tildels af de støtvide rystelser, som netop kommer af, at et og annet i den nærmeste nærhed forsømmes.

Dette vort overtak er nærmest af moralsk art og er, såvidt jeg skønner, det eneste, et litet folk kan vinne. Men så er det til gengæld stort nok.

Vi har været det foruten; vi har været en tarvelig, spredt efterligning, et litet underbruk, passet på af æmbetsmæn, et misnøjd utvandrer-folk, en fejj flok vanedyrkere. I fordums dager kunde

et slikt folk bestå for sig selv; i vore vil det ikke længer være muligt.

Tænk, om vi nu var i færd med at ta alvorlig op, hvad som nærmest lå for de små folk? — At den moralske kritik netop hos os snarest og dypest omsættes til folkevilje; at fra os utgik mange af overgangs-tidens reformer, eller her blev de frugtbarest gennemført, fordi store stykker af «massen» hos os hurtigst går over til individer? Er det ikke netop dette, vi nu stunder til?

Tænk, om de vilkår, som længe har gjort os uendelig små, forvandlede sig og gav vækst? Det lille blev tillike det let overskuelige; det forsømte også det, som havde hvilet, havde kraft og var naturligt; det afsondrede med alle sine savn dog det, som holdt intrykkene dype; det trange, det enkle trods sin snæverhed allikevel det, som skærpede viljen på det ene? Tænk, om vi, som har den fulle fred og har tid til det, genvant i vort indre de provinser, vi havde tapt i det ydre, de kolonier, vi ikke har erobret, de folk, vi ikke har undertrykt? Tænk, om vi, som heller ikke bærer sår på samvittigheden af det, — smitte-sår under hæderens tegn og trofæer, — virkelig brukte vor stærke moral, vor fred til mere æn til at dubbe over en søndags-præken og ellers i næstekærlighed gøre

hverandre utlæg — politisk, socialt, religiøst? I samme mon vi får opgaver, vil det ske!

Tænk, om vi fattede vort kall, født af vore særegne vilkår, og vant æresfølelse på det? Stolt-hed over, at vort lille folk havde noget, hvori vi gik foran?

Tænk det! Og husk, at hertil er ånds-friheden, d. v. s. det hele bruk af folkets forstand og oplysning, det uomgængelige vilkår.

* * *

Da jeg skrev dette stykke, var mit hovedformål: at utvide grænserne for det fri ordskifte. Det samme, jeg senere har prøvd i det religiøse; det samme nu sist i det sædelige.

Når motstanderne ret vil samle min karakteristik i få ord, siger de gærne: «han angriper tronen og alteret» (i parentes: det er ikke jeg, som sætter tronen øverst). Jeg tænker, at jeg har tjent ånds-friheden; og i dens interesse tør jeg idag bede om lov til et svar.

1) *Om angrepene på kristendommen.* Det kan være nokså sundt i statskirkens land engang imellem at minnes, hvad kristendom er. Den er ikke en institution; ænnu mindre en bok; aller-

minst en samarie eller et hus. Den er et liv i gud efter Jesu forskrift og eksempel.

Muligt, at der er mennesker, som tænker, de angriper kristendommen, når de undersøger et dogmes historiske oprinnelse eller ænog dets moral; — jeg tænker ikke så. Af ærlig undersøkelse må den bare kunne vokse. Kristendommen vil med eller uten sit hele dogme-apparat (og der har jo altid været kristne, for hvem det ene deraf var vigtigt, det annet ikke) *i det væsentlige* bestå i årtusen efter os; der vil altid finnes åndelige mennesker, som ved den blir ædle, nogle ænog store. Alle ædle ærer jeg. Jeg har venner blant de kristne, som jeg elsker; aldrig et øjeblik har jeg tænkt at angripe deres kristendom. Jeg har intet høyere ønske æn at se dem prøve ved den at forvandle et og annet i vort samfun til ramme alvor.

Men for hvær kristen, d. v. s. for hvær, som på kristendommen er blet et ægte menneske, er der hundre, som ikke blir det. Mange af dem kunde måske ha forutsætninger for at bli like så ægte; men på den blev de det ikke. Hvorledes går det så disse hundre? I beste fall finner nogle af dem fræm til annet; andre lar syv være like, atter andre er selvbedragne og stræver og stræver; eller de fusker, eller de rent ut lyver. Herfra og til likegyldighed, selvbedrag, fusk og løgn

i mere er ikke langt. Vi kan trygt sige, at de kristne er de dyreste folk, vi har. De måtte kunne bli det, uten at for hver kristen skal hundre med, som det får gå, som det kan. Imidlertid er det disse, som betaler. Oftest ufrivillig! Og det forhold finner de kristne sig i. Statskirken har vænnet dem til det.

Når en af os prøver at drive nogle af de likegyldige, de selvbedragne, ja, om det er af fuskerne og hyklerne, over til selvtænkning og valg, så skriker hyrderne i kor: «han angriper kristendommen!» Hele dette søl af karakter-miskmask i talemåter skulde være kristendom?

Selv når en lærd man drister sig til at undersøke, om f. e. *Tischendorf* har sagt det siste ord om det ny testaments tilblivelse (og det er altfor sikkert, at det har han ikke), — også da angripes kristendommen! Vil kristendommen støtte sig til noget, som skal henstå tvilsomt?

Disse skrik over angrep på kristendommen er like så tåpelige, som de er fejge. —

Når den kristne krænkes i bekænnelsen eller bruken af sin tro, da angripes kristendommen. Af alt slikt er jeg til det yderste en fiende.

2) *Om angrepet på kongedømmet.* Kongedømmet er derimot en institution; selvfølgelig er forholdet her et annet. Kongedømmet har jeg angrepet og

vil jeg angribe. Men —, og dette «men» bér jeg lagt mærke til.

Noget før juli-revolutionen, da dennes første tegn viste sig, talte *Chateaubriand* med kongen, som spurte, hvad dette dog var for noget? «Det er kongedømmet, som er færdigt,» svarte royalisten; ti han var tillike seer.

Sikkerlig har der i Frankrige været både kongedømme og kejserdømme siden den dag. Om der intet mere kommer herefter, — i andre land både er de og vil de bestå menneskealdre efter os. Men «færdige» er de ikke desto mindre; opsigelsen blev forkynt i den franske revolution. Den gæller ikke alt og alle samtidig; den sætter terminer, forskellige for de forskellige, og længst for erobrings-rikene. Men mot republikken går det nu; ethvært civiliseret folk er ved første, annen eller ænog tredje termin. Der skal vist ikke stort hværken historisk eller psykologisk skøn til for at forstå det. Så langt er det kommet, at selve Bismarck i selv-selveste Preussen kaller sine modstandere «republikanere»; skylder dem for at motarbejde ham «i republikansk ånd». Da forklarer resten sig selv.

Hos de fræmmelige folk har denne utvikling nåd en stræng lovmæssighed; hvad der gøres for

at stanse, fræmskynder; hvad der gøres for at forcere, sinker.

Ut af dette syn arbejder jeg. Kunde kongedømmet se sin egen stilling, så prøvde det selv at fri sig for, hvad som er overlevet, og som derfor virker usant og tvinger andre til usanhed. Det sparte da både sin innehaver og samfunnet for endeløse plagerier og for megen synd. Men denne selv-reformation gøres kongedømmet vanskelig af folk både på dets egen side og på vor; æn videre af innehaveren. I stykket er nævnt, hvorfor han sjældnen duger til reformator.

Dette er indholdet af *Kongen*. Kanske man nu vil finne både min plan og dens utførelse mere loyal, mere samvittighedsfull, æn man var i stand til for ti år siden. Kanske de «samfuns-støtter», som generalen taler om, ikke længer synes så karikaturmæssige, efterat *Ibsens* er komme — både i stykket af samme navn og i *En folkefiende*; eller efter *Kiellands* i *Arbejdsfolk* og i *Fortuna*, ja, i næsten alle hans bøger. Æn videre turde «den grå» i skyerne ikke længer synes så uforståelig og unaturlig, efterat *Gengangere* har været læst og set.

Kanske vil nogle ænog nu tro, at jeg har læmpet det; andre, at jeg har gjort det mere nærværende. Nej; jeg har lat det stå, som det stod.

Hist og her har jeg rettet lit stil; det er alt. Så har jeg af tekniske grunde gjort gate-opløpet bredere. Æn videre har jeg sat in det fjærde mellemstil, som var undfanget sammen med stykket, eller rettere lit før; men som jeg først skrev et par år senere.

* * *

Er et ånds-værk født af norske forhold og står for den sædelige domstol, — la det få full virkning; uten det får det heller ikke full mot-virkning. Hvis den trø, som skapte stykket, ikke er samfunnets stærkeste, — nu vel, så kommer et motstykke, som er stærkere. Derpå vinner alle. Ved at gå af vejen for det, eller ved at prøve på at dræpe det, — i et stort samfun kan det måske ikke gøre synderlig fra eller til; muligheden for, at noget annet kommer i stedet, er så rik; men i et litet samfun kan det let være det samme som at skade sit ene øje.

* * *

Om det nu netop var det lille samfun, som lettest kunde gøre kongedømmet tidsmessigt? Renske det for arv, som krænker folkefølelsen; for krav, som er blet til ulykke?

Det er så. Det lille samfuns jævne kår, mindre økonomiske ævne, skarpere kontrol, strængere følelse

for sanhed, *har pålagt dem* denne opgave. Og hundre andre i likhed med den!

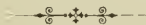
Løser vi dem, da har vi en fremtid, som vil bli misunt os af de største; løser vi dem ikke, taper vi vor ret til selvstændigt liv; ja, efterhånden også lysten til det. Så står det.

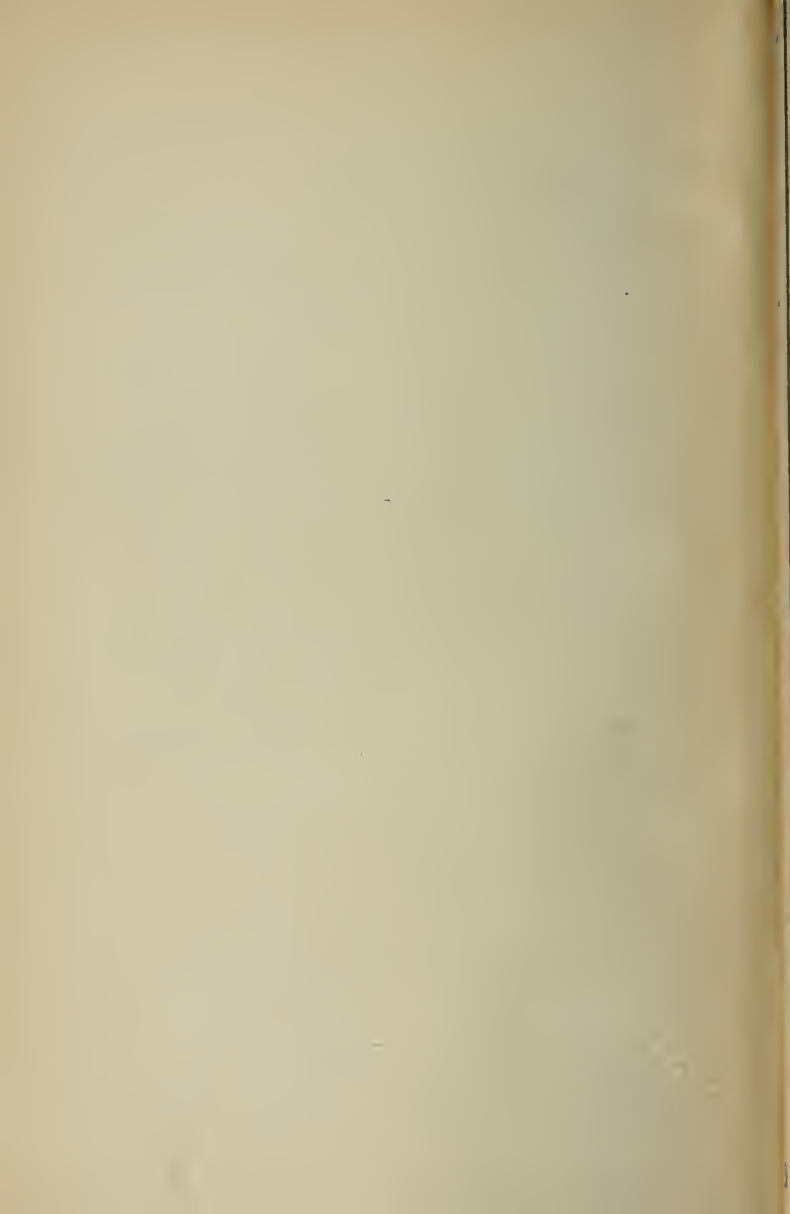
De, som ænnu ikke kan se det, eller likefrøm nægter det, — de kan dog næppe ta fejl af, at vi har både mål og moral, som fortjener agtelse.

Da siger det sig selv, at de tilstår os kampens like kår, hvis *de* vil fortjene agtelse.

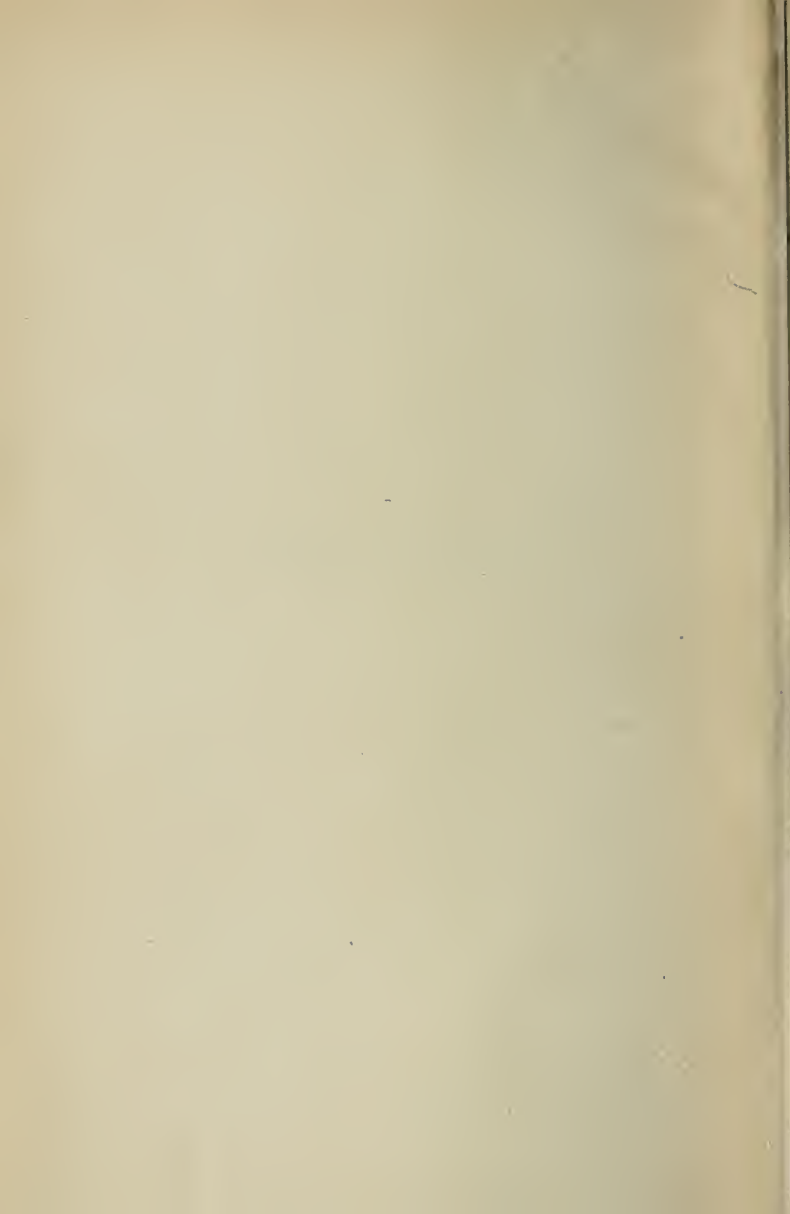
Paris i oktober 1885.

Bjørnstjerne Bjørnson.

FORSPILLET.

Musikken begynner. for tæppet går op. En stor gotisk hal i festlys.
Der er maskebal. En ballet opføres. Ænnu før denne slutes, møtes
to kvinnemasker i forgrunden til højre.

FØRSTE KVINNEMASKE.

Vét du, at kongen skal være her?

ANNEN KVINNEMASKE.

Ja, — og siden tror jeg at se ham overalt.

FØRSTE KVINNEMASKE.

Det skulde ikke være han der?

ANNEN.

Kongen er højere.

FØRSTE.

Men den? Se, den der?

ANNEN.

Den har talt til mig. En tør stemme.

FØRSTE.

Skal vi prøve at finne ham?

ANNEN.

Ja, kom!

(En flok kvinnemasker, alle like kostumerede, har efterhånden samlet sig til venstre.)

DEN FØRSTE.

Er vi nu alle samlet?

DEN ANNEN.

Matilde mangler.

MATILDE

(kostumeret som de forrige).

Her er jeg! Vét I, at kongen skal være her?

ALLE.

Er det muligt?

MATILDE.

Jeg kænner ikke hans maske. Men jeg har det fra en af direktørerne.

FLERE.

Den søte konge!

(Kater Murr og hans Misser kommer til.)

KATER MURR.

Hører du, kælne Miss.

MISS.

Miau-u!

MATILDE.

Skulde vi ikke prøve på at opdage ham?

ALLE.

Jo, jo!

DEN ANNEN.

Og når vi har opdaget ham —?

MATILDE.

— danse om ham!

ALLE.

Ja!

KATER MURR.

Nu må du passe på din dyd, Miss!

MISS.

Miau-u!

KATER.

Miau-u!

(Bort.)

MATILDE.

Husk, at her samles vi om et kvarter!

ALLE.

Ja.

(De spreder sig.)

(Balletten ophører under almindeligt bifall. Der samtales og blir meget livligt. Derpå trompet-støt, og baktæppet går op for et stort tableau. forestillende et gammelt hollandsk skyttegilde efter et berømt maleri. Musikken spiller den hollandske nationalsang. Det mottages med bifall. Derpå almindelig dans. som varer, til forspillet ender.)

(En ældre damemaske ført af et æsel.)

DEN ÆLDRE.

Dette tilgir jeg Dem ikke, kammerherre.

ÆSLET.

De skræmmer mig helt ut af min rolle, baronesse!

DEN ÆLDRE.

Om jeg ænda kunde forstå, hvorledes det gik til?

ÆSLET.

De kan dog ikke, beste baronesse, føre alle instituttets lærerinner og voksne elever ved tråde ...?

BARONESSEN.

Nej, men jeg har mine grunne for just at ville våke over *hende* ... (Beständig seende sig om.)
Og i denne store menneskeflom ...

ÆSLET.

Vi styrter os in i den!

(skryter, idet de går.)

(En herre og dame i kostume fra Ludvig den femtende.)

DAMEN.

... når kongen stråler af ånd og skønhed, således som vor, da kan han gøre alt.

HERREN.

Alt, prinsesse?

DAMEN.

Hvad ånden gør i skønhed, er tillat.

EN KAVALLER

(i kostume fra samme tid, kommer).

Jeg kan ikke opdage ham, Deres kgl. højhed.

DAMEN.

Men han er her. Han *er her*. Og for en dames skyld. Jeg er viss i min sak.

HERREN.

Men jeg talte med en af styrelsen. Og han visste intet.

DAMEN.

De hilste fra mig?

HERREN.

Ja.

DAMEN.

Så må det ha været en, som ikke var inviet.

HERREN.

Men, Deres kgl. højhed —?

DAMEN.

Ikke så mange «kgl. højheder», om jeg må be'. — Men skaf mig en beskrivelse af hans maske! (Kavalleren bukker og går.) Og vi fortsætter selv vor jagt —

HERREN.

— på den store jæger —

DAMEN.

— som selv er på jagt! (Afsted. Stanser.) Hvem er det?

(En kvinnemaske, klædt som landspige, fulgt af en domino, som hvisker over hennes skuldre. Landspigen ses at spejde til alle sider.)

DOMINOEN.

. . . og der, i det fortryllede slot, langt inne
i den højstammede park —

LANDSPIGEN.

Forlat mig!

DOMINOEN.

. . . der hilses vi af et sladrende vandspring,
en nymfe, som holder glædens bæger højt over
sit hoved —

LANDSPIGEN

(rød).

Hvor kan hun dog være blet af?

EN KVINNEMASKE

(fra før har fulgt dem og er nu vendt tilbage med flere. Hun peger på
dominoen og siger samtidig med landspigens siste replik).

Der er kongen.

EN ANNEN

(hurtig).

Men hvem er *hun*?

DOMINOEN.

. . . På bægge sider kølende buegange med
dører til dunkle gemakker . . . og der —

LANDSPIGEN

(vender sig).

Jeg foragter Dem!

(Dansen, musikken stanser netop. Stor bestyrtelse. Damerne samler
sig om dem.)

BARONESSEN

(hører hennes røst og styrter fræm).

Clara!

DOMINOEN

(har tat landspigens hånd og rykket henne helt fræm).

Vét De, hvem De foragter?

LANDSPIGEN

(i højeste oprør).

Ja, jeg vét, hvem De er, — og derfor af
hele min sjæl: jeg foragter Dem!

(Musikken faller in, malende den bestyrtelse, som utbreder sig.)

FLERE

(fræm).

BARONESSEN

(helt fræm).

Clara!

(Landspigen kaster sig gråtende til hennes bryst.)

(Tæppet faller.)

FØRSTE MELLEMSPIK.

Musikken går ved tæppets fall over til at forberede et åndesyn, og tæppet går atter op for en af hvite skyer dækket egn, hvor solen efterhånden sejrer, og tre genier ses til venstre på en skyombølget højde, stigende op af lufthavet.

DE TRE GENIER.

▼ Mens de danser hist og larme,

disse ord af ædel harme

kaller sammen, hvor de toner

gennem rummet, millioner:

slægt af ånd og slægt af dåd.

Jubel, jubel, 'sejr-fanfarer,

åndeskarer

skærer luften, og den glitrer

som i sol snehvite kyster.

Men de ondes samfun sitrer

ved den fryd, som rummet ryster.

Uskyldsrøsterne fra værdens

første forår, intil her, dens

livsløp flyder,

sammenlyder.

Al den kyskhed, som har lidt,
 al den brøde, som har stridt,
 jubler ved den vundne sejer,
 ved den nye sjæl, de ejer.
 Evig vokser deres rike,
 evig må den annens vike.

Hun, som stred, kan kun fornemme
 som en mægtig indre stemme —
 aner ikke, hvilken magt
 nu har sig til hennes lagt.

Ét kun kræves:
 at der bæves.

Kun i fryd og kun i vānde
 ānden kan pā ānden ānde.

USYNLIGT KOR

(rundt om).

Ānden kan pā ānden ānde.

DE TRE GENIER.

Āndeslāgtens samfun strømmer
 omkring livet som en sky.
 Den er over tankens gry,
 ānnu før bevisst den drømmer.

USYNLIGT KOR

(rundt om).

Āndeslāgtens samfun strømmer.

DE TRE GENIER.

Nu mot ham!
 Tydeligen vi fornåm,
 at en gnist af hennes angst
 der tok fangst.
 Den vi puster til, så tusen
 funker yrer,
 knitrer, fyrer
 op til brand med røsters brusen!

USYNLIGT KOR.

Op til brand med røsters brusen!

DE TRE GENIER.

Du vil slukke. Stærke sanser
 også længe flammen stanser.
 Tro ej, du vil seire kunne!
 ti med millioner munne
 skal vi øke ildens kræfter.
 Spot og skam skal puste efter!

Først, når det til grunnen biter,
 sliter, svider,
 så du intil vanvid lider,
 blir du lydhør og fornemmer,
 også *du*, de dype stemmer.

Vi er eumenide-koret.

Vi har lidt, og vi har svoret.

USYNLIGT KOR.

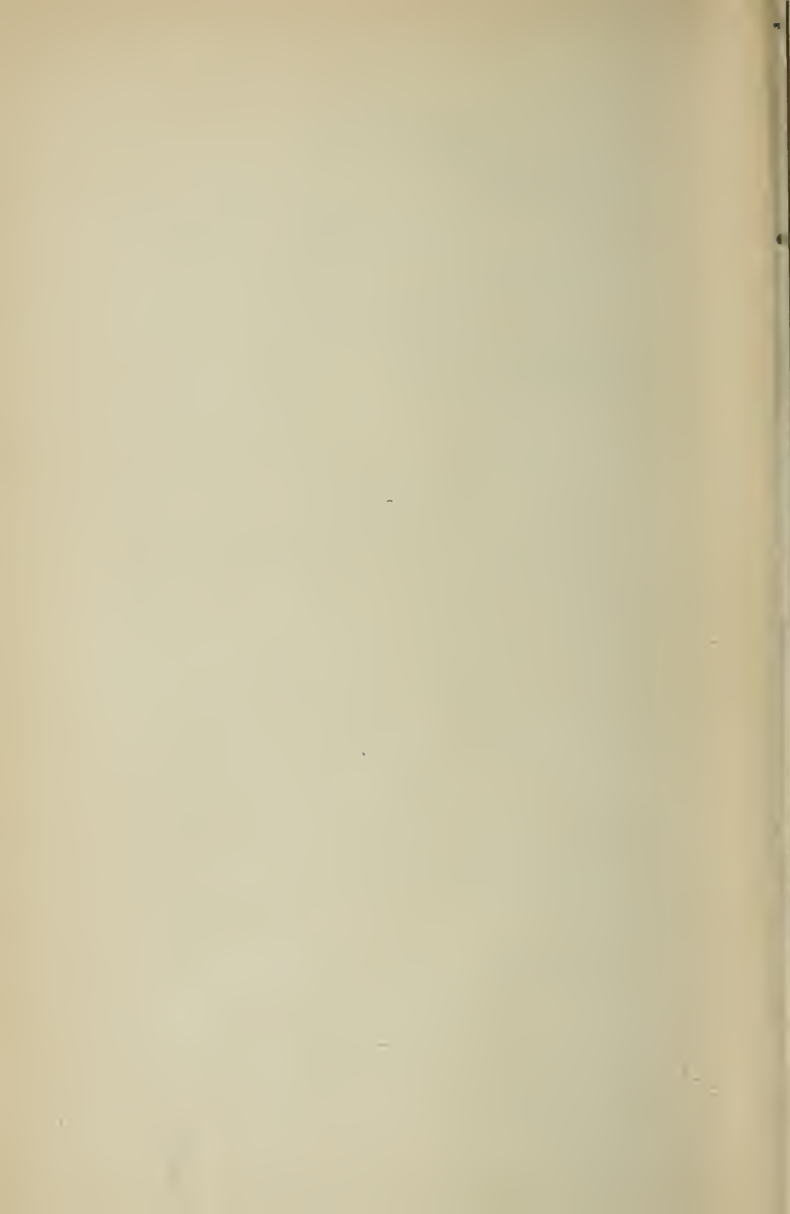
Vi er eumenide-koret.

DE TRE GENIER.

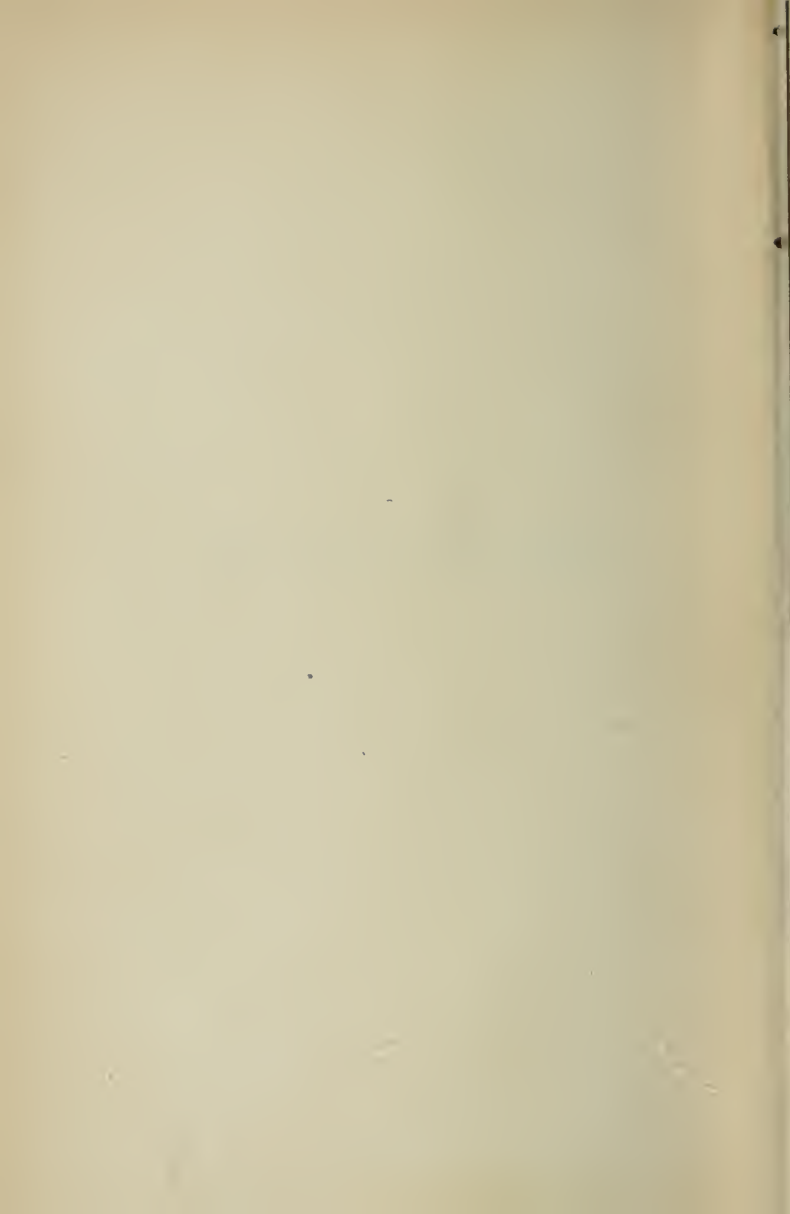
Vi har lidt, og vi har svoret.

USYNLIGT KOR.

Vi er eumenide-koret.

FØRSTE HANDLING.

ET JÆRNBANEMØTE

finder sted i en stor hal med nøgne vægges; nogle emblemer og noget værktøj viser, at den ligger i en fabrik. Til venstre, ikke helt fræmme, og skudt et stykke ut på gulvet, står en talerstol. Midt imot den sitter honoratiore: mængden står og sitter om hvarandre. De store vinduer til højre er åpne, og i disse ses fullt af folk. likesom hallen er aldeles full, mest af bønder og arbejdere.

FABRIKEJER GRAN

(talende til venstre foran talerstolen).

. . . Den store jærnvejs-linje kunde altså ikke bøje inom til os, og da alle vore forsøk strandede, kom vi overens om at bygge en sidebane for egen regning. Jeg fik den ære at bli forman i styrelsen.

Aldrig har en styrelse havt større fullmagt æn vor. Det kom vel deraf, at her var full enstemmighed om vejlinjen; naturen selv havde utstukket den. Først da inkøpet af vognene skulde begynne, opstod uenighed — ikke inom styrelsen, men blant del-ejerne.

Da de fleste af disse er bønder og arbejdere, havde vi besluttet at inkøpe en eneste sort vogner, noget bekvemmere æn de nuværende tredje klasses.

Det er dette, som er vor forbrydelse! Hvad man altsammen har lagt deri, skal vi måske få høre her idag.

Vi behøvede ikke at rådspørge nogen. Vor fullmagt er uinskrænket. Desuagtet har vi besluttet at inkalle del-ejerne og undergi os deres dom. Jeg må på styrelsens vegne takke for det talrige møde. Ung og gammel, kvinder og mænd, måske en tredjedel af alle, som har del i jærnvejen, ser jeg fræmmøtt.

Den ærede forsamling har nu at vælge ordstyrer.

(Sætter sig.)

FOGDEN

(efter en stilhed).

Jeg foreslår, at disse egenes øverste øvrighed, som jeg med glæde ser at hædre forsamlingen med sit nærvær, også vil ha den godhed at inta forsættet.

(Stilhed.)

GRAN.

Der er altså foreslået, at hr. amtmanden intar forsættet. Bifaller forsamlingen dette?

(Stilhed.)

FOGDEN.

Ja!

(Latter.)

GRAN.

Til ordstyrer måtte jo helst vælges en, som kan tænkes at stå over partierne.

ALSTAD

(rejser sig halvt, med brillerne i hånd).

Da måtte vi vel skikke bud efter en, som bor meget langt borte; — ti *her* findes vist ikke længer nogen sådan.

(Sætter sig. Latter.)

PRÆSTEN.

Al øvrighed er af gud. Ved at lyde øvrigheden, lyder vi gud. Men det er dette at lyde, vor tid har så ondt for.

GRAN.

Det er just øvrigheden, vi nu skulde vælge. Ænnu har vi ingen.

PRÆSTEN.

Nej, sådan er det. Enhvær forsamling nu til dags tror sig selv at være øvrighed. Men lader os vise den virkelige øvrighed ærbødighed, — den ærbødighed, vi viser vor far.

(Sætter sig.)

GRAN.

Amtmannen er, så vidt jeg kan forstå, nu foreslået af to del-ejere?

PRÆSTEN.

Ja.

GRAN.

Har nogen en anden at foreslå?

(Stilhed.)

ALSTAD.

Må jeg da be' hr. amtmannen om at inta forsættet?

AMTMANNEN

(rejser sig).

Det er mig just ikke behageligt at bli valgt på den måte; jeg intar også alene forsættet, forat saken kan ha en ende.

(Stiger op på talerstolen, gør slag med klubben.)

Hermed erklæres møtet sat.

GRAN

(rejser sig).

Hr. ordstyrer!

ORDSTYREREN.

Hr. Gran har ordet.

GRAN.

Styrelsen foreslår altså dette: «Én sort rejsende-vogner, noget bekvemmere æn den nuværende tredje klasses, blir at inkøpe».

(Rækker ordstyreren det skriftlige forslag og sætter sig.)

ORDSTYREREN

(mottar forslaget).

Dette forslag er altså undergivet forsamlingens afgjørelse. (Læser det.) Hvem begærer ordet? (Stilhed.) Ja, nogen må begære det; — ellers sætter jeg forslaget under afstemning.

(Stilhed: hist og her latter.)

PRÆSTEN.

Hr. ordstyrer!

ORDSTYREREN.

Hr. pastoren har ordet.

PRÆSTEN.

Jeg ser i denne forsamling mange unge mennesker, ænog kvinder. Jeg tillater mig at spørge: skal de unge mennesker, ænog kvinder, delta i forhandlingerne?

ORDSTYREREN.

Enhvær myndig del-ejer har ret dertil.

PRÆSTEN.

Men Paulus siger uttrykkelig, at kvinderne ikke skal tale i forsamlingerne.

ORDSTYREREN.

Nå, — så kan de tie.

(Man ler.)

PRÆSTEN.

Ænog bare at ha stemmeret i et jærnvejsmøte ligner ikke den ydmyghed og tilbageholdenhed, som af natur og skrift er anvist kvinnen. Jeg mener, vi her er inne på en gal vej. Apostelen siger . . .

ORDSTYREREN.

Vi får la dem selv afgøre sådant. — Begærer nogen ordet . . .?

PRÆSTEN

(afbrytende).

Hr. ordstyrer, om jeg ikke får anføre apostelen, så la mig i alle fall få sige, at et ungt menneske, som stemmer mot sin fader, en kvinne, som stemmer mot sin man —

ORDSTYREREN.

Jeg gad vite, hvem som skulde forbyde det? Begærer nogen —?

PRÆSTEN

(afbrytende).

Det gør skriften, hr. ordstyrer, den, som er over os alle, selv over —

GRAN

(rejsr sig. afbrytende.)

— Hr. ordstyrer!

ORDSTYREREN.

Hr. Gran har ordet!

GRAN.

Jeg vil bare spørge om —

PRÆSTEN.

Men det er jeg, som har ordet!

ORDSTYREREN.

Hr. Gran har ordet.

PRÆSTEN.

Derimot må jeg protestere!

ALSTAD

(rejser sig halvt, med brillerne i hånd).

Hr. pastoren må lyde sin øvrighed.

(Sætter sig; latter.)

PRÆSTEN.

Ikke når den er uretfærdig! Jeg adspørger
forsamlingen!

ORDSTYREREN.

Vel! — De, som mener, at hr. pastoren har
ordet, vil behage at rejse sig; de, som —

(Stanser: ti ingen rejser sig, og de, som står, dukker sig. Latter.)

ORDSTYREREN.

Enstemmig besluttet: hr. pastoren har ikke
ordet. (Præsten sætter sig.) Hr. Gran har ordet!

GRAN

(rejser sig).

Jeg frafaller!

(Ny latter.)

FOGDEN

(rejser sig).

Hr. ordstyrer!

ORDSTYREREN.

Hr. fogden har ordet.

FOGDEN.

Jeg er en af de mange, som har funnet
jærnvejs-styrelsens forslag mærkværdigt — mil-
dest talt.

Skal virkelig mine damer — jeg taler ikke om mig selv; jeg må som politi være i så mangt slags selskab, — men skal damer, vel opdragne damer, køre sammen med hvemsomhelst, med forbrydere, som bringes til hovedstadens fængsler, med omvankende «geseller»? Skal hans højvelbårenhed hr. amtmannen, kommandør af hs. majestæts ordener, køre side om side med en fullgrøftegraver? Hvis hs. majestæt vil besøge disse naturskønne bygder, så berømte, siden hovedstadens *beaumonde* her har sommer-villaer, og siden de store fabrikker her er anlagte, — skal hs. majestæt også komme hit i en bondevogn, kanske ænog i selskab med gammelost-stinkende mellemhandlere? Med folk, som undervejs, — ja, jeg vét ikke, om jeg anstændigvis tør gå videre; her er jo damer tilstede. (Latter.) Besparelse, roper man. Et yndlings-ord nu til dags! Tør jeg spørge, hvad besparelse det er i at få sine klær tilsvinede? (Latter.) Slites en første klasses vogn snarere op æn en tredje klasses? Hvad den koster mere, tages jo in ved højere pris. Jeg finner ingen rimelig grun til dette forslag, fra hvilken økonomisk side det æn ses. Jeg må in på det politiske for at forstå det — og dît vilde jeg nødig.

Jeg slutter med, at de, som har gjort forslaget, de må selv ha en fordel af det; jærnvejen har rigtignok ingen.

(Sætter sig.)

ORDSTYREREN.

Det siste lignede noget en sigtelse —?

FOGDEN

(rejser sig).

Jeg hentydede til noget, som er i alles tanker.

(Sætter sig.)

ORDSTYREREN.

Det er ikke passende at bruke sigtelser, selv om de forutsættes at være i alles tanker. — Hr. Alstad har ordet.

(Man har under fogdens tale set ham begære det.)

ALSTAD.

Den menneskelige natur er skrøpelig. Jeg fatter derfor så godt, hvorledes et slikt forslag kan komme fræm.

Men oprigtig: — ti vi bør jo alle være oprigtige! — hvad som vinnes på slike forslag, tapes i de bedres agtelse.

(Uro.)

Her er kommet så meget nyt i bygden med fabrikkerne og de fræmmede arbeidere — og med sommerbesøkene. Her har aldrig før været det slags opvigleri og det slags likhed. Skal det nu gives utseende af, at her er bare én klasse her i bygden, og det bare den tredje, så vil det krænke flere bønder æn mig. Vi forlanger vist ikke at sitte på fanget af vore arbeidere; men vi ønsker heller ikke at ha dem på fanget.

(Sætter sig.)

GRAN.

Vi er vante til at høre fogdens loyalitet; men at han også her skulde få kongen in, har virkelig overrasket mig. Om vognen, som en så høj herre skulde komme hit i? Nu, — er vore vogner ikke gode nok, kan man la hans salonvogn svinge in fra hoved-jærnvejen. Alle de blant os andre almindelige dødelige, som er rædde for simpelt selskab, kan jo sætte sig sammen i vogner for sig selv. Vognene *er skilte*. De er bare af samme sort. For bøndernes påtrængenhed tror jeg man sjælden skal være ut-sat. Bønderne er heller mistænksomt tilbageholdne, — mere æn ønskeligt.

På alle mindre jærnveje (kanske på mange større med) er det de «simple vogner», annen og tredje klasses vogner, som bærer omkostningerne ved de elegante, — tredje klasses, som bærer første klasses. Men' at nogen skal køre make-lig på deres kost, som køret umakelig, vil vi ikke vite af.

(Bifall.)

En gammel bygde- og bondeman skylder os for at ændre skikkene her. Nu — den stormans-skik at gøre skillet mellem arbeidsgiver og arbejder større, æn det allerede er, — hvis *den* er gammel, så må den så meget skyndsommere afskaffes; ti den er ikke god; den er ænog farlig. (Uro.) Og hvad politikken angår —

ORDSTYREREN.

Skulde vi ikke la den være utenfor? —

GRAN

(Ier og bukker).

Det var just, hvad jeg vilde sige, hr. ordstyrer, at den burde vi la være utenfor.

(Sætter sig. Flere Ier.)

(Bifall. Især ungdommen, efterhånden også bønderne, begynner at tale sammen, mere og mere høilydt.)

ORDSTYREREN.

Jeg skulde henstille til forsamlingen at holde sig rolig, så længe forhandlingerne varer. — Hr. fogden har ordet!

FOGDEN.

Ja, jeg er loyal!

ORDSTYREREN.

De der utenfor må være rolige.

ALSTAD

(som er nærmere vinduet).

I må være rolige!

(Der blir stille.)

FOGDEN.

Ja, jeg er loyal! Jeg setter min ære som bygdeman i at vise hs. majestæt, at vi, straks vi lægger jærnvej, tænkte allerførst på det store øjeblik, da hs. majestæt måske vilde vise os den nåde at besøke os. — La ham bruke sin egen vogn, svarer man! Nej, hr. ordstyrer, således

svarer man ikke, når talen er om hs. majestæt! Og hs. m.s følge — skal det i bondevognene? Jeg siger, det er at misagte hs. m., når man misagter hans vogn — jeg mener hans følge. Jeg siger mere; jeg siger, at hs. m.'s æmbetsmæn på stedet, de repræsenterer hs. m., og det er fræmdeles at misagte hs. m. ikke at agte dem. Jeg vét, at dette skurrer i manges ører; ti en æmbetsman nu til dags skal jo ikke agtes højere æn enhver annen. Flertallet regerer, og det tænker bare på sig selv og sine smigrere. Men selv her i bygden er det et mindretal, som bærer dens anliggendes byrder og repræsenterer dens ære, og man kan aldrig trænge os ned i den likheds-søle, hvori alle og alt nu skal ned! (Uro.) Folkegunst, hr. ordstyrer —

ORDSTYREREN.

Den ærede taler synes mig at være kommen in på politikken . . .

FOGDEN.

Det er muligt, hr. ordstyrer; men hvilken bra man kan holde sanheden tilbake? Sammenlign nu tilstanden i disse bygder med den, da alt her var så hyggeligt, da kongen, hans æmbetsmæn var agtede, da *den* regerte, som kunde regere, og da vi havde sangermøter, skyttermøter og andre festlige møter — og — ja — sammenlign, siger jeg, hine tilstande med

alt det, vi nu har, d. v. s. alt det, som de sætter ordet «folk» foran, nemlig . . .

ORDSTYREREN.

Det er om jærnvejs-vognene, vi taler . . .

FOGDEN.

Ganske rigtigt! Men hvori har slike forslag sin rot, hr. ordstyrer? Er det ikke utrunnet af hin nedrivende virksomhed, hin utjævnende, som vil ha kongen bort, autoriteten ned —

PRÆSTEN.

Og kirken, kære!

FOGDEN.

— og kirken, meget sant! Ja, det er, fordi de vil ha kirken og . . .

ORDSTYREREN.

Det er om jærnvejs-vognene, vi taler.

FOGDEN.

Vel; men en gammel æmbedsman, før agtet i bygden, som ser samfundnets støtter vakle, som føler en inderlig smærte . . .

ORDSTYREREN.

Det er om jærnvejs-vognene, vi taler! For siste gang!

FOGDEN

(meget bevæget).

Jeg har intet mere at sige.

(Sætter sig.)

ORDSTYREREN.

Hr. Alstad har ordet.

ALSTAD

(rejser sig).

Jeg vil rigtig få lov til at takke min gamle væn, fogden. Han har talt ut af mit fulle hjærte.

Jeg skønner så godt de andre. For jeg har også været ung engang og har talt om frihed og likhed og selvstyre og jury — og hvad det heter altsammen. — Men det var, da jeg var ung, det, — for at være med at gøre opposition, som det kalles . . .

FLINK

(inne i mængden).

Det var net!

ORDSTYREREN.

Ingen afbrytelser!

(Fogden rejser sig for at se, hvem det var.)

ALSTAD.

Ja, vi er alle skrøpelige! Men livet retter sig selv. Man slipper efterhånden talemåterne og tar virkeligheden —

FLINK.

— og ordenerne!

(Latter.)

ORDSTYREREN.

Den, der afbryter talerne, lar jeg fjærne.

(Fogden rejser sig atter for at se, hvem det var.)

ALSTAD.

Den foreliggende sak er liten. Men det er konsekvenserne, jeg frygter. Hvad kan ikke her komme efter af samme slag? Og vore bygder skal ikke gå foran med slikt likhedsrytteri; dertil er de for hæderlig kært fra gammelt.

En ting til vil jeg sige. Vi tænkte altid før, at det var en ære og en lykke at ha landets rikeste man iblant os. Men når just han er den, som går foran med den sort «folkelige» forslag, — så blir det, *mig* i det minste, i den grad uforklarligt, at — — ja, jeg skal ikke komme med det, ordstyreren kaller «sigtelser»; men jeg sætter mig ner og tier. For det har jeg vel lov til.

(Sætter sig.)

ORDSTYREREN.

Hr. Gran har ordet.

FLINK.

Leve hr. Gran!

(Så godt som hele forsamlingen rejser sig og roper hurra. Ordstyreren skriker og slår forgæves med klubben.)

ORDSTYREREN

(da alt er roligt).

Jeg må be' forsamlingen respektere sin styrer. I gentaget fall forlater jeg min plas. — Hr. Gran har ordet!

GRAN.

Her er aldeles ikke tale om et nyt system. Det har bestået længe nok. I Amerika —

PRÆSTEN, ALSTAD OG FLERE.

— Ja, Amerika!

FOGDEN

(rejser sig).

Hr. ordstyrer, skal vi virkelig in på politikken?

ORDSTYREREN.

Jeg kan ikke insee, at det at nævne «Amerika» er politik.

FOGDEN.

Hvad er politik, når ikke Amerika er det?

ORDSTYREREN.

Det er politik, som f. eks. fogden førte fræm. Hr. Gran har ordet.

GRAN.

Jeg ser, at hr. pastoren ønsker ordet. Og jeg overlater det gærne.

ORDSTYREREN.

Hr. pastoren har ordet!

PRÆSTEN.

Jeg ser her i forsamlingen mange af dem, jeg plejer at tale til fra et helligere sted. Mine kære sognebørn, for eders skyld er jeg kommen.

I hører det jo selv: det hele spørgsmål er politik. Men, kære medforløste, med politik må I intet have at bestille. Har ikke herren selv sagt det: mit rike er ikke af denne værden. Den frihed, den likhed, her tales om, det er ikke den *indre* frihed, den likhed for —

ORDSTYREREN.

Jeg skulde henstille til den ærede taler at vente med dette, til han atter bestiger prækestolen.

(Lit latter.)

PRÆSTEN.

Man venter ikke med det ene fornødne: — derfor —

ORDSTYREREN.

Jeg forbyr Dem at fortsætte.

PRÆSTEN.

Der står skrevet: du skal adlyde gud mere æn menneskene! Kære sognebørn, lader os alle forlate dette sted! Hvem følger sin præst?

(Gør et par skridt. Ingen rejser sig. Latter.)

PRÆSTEN.

Ak, ak!

(Sætter sig.)

ORDSTYREREN.

Hvis ingen flere begærer ordet —

VINÆGER.

Hr. ordstyrer!

ORDSTYREREN.

Hr. Vinæger har ordet!

VINÆGER.

Denne forhandling henflytter mig til Kina, til de kinesiske mandariner, som ikke tillater en simplere man at røre ved sig.

Men den lar mig stundom også forbli i Europa hos et større styggelse ænda, større æn selve stor-tyrken, nemlig hos den demokratiske misunnelse, som ikke unner andre, hvad den selv ikke har.

For at forlike bægge parter skulde jeg til late mig at fræmsætte følgende forslag: Man bygge (som ofte annensteds) vognene i to etager. Så kan *de* tilfredsstilles, som vil sitte for sig selv, nemlig ovenpå; men også de andre; ti *de* kan jo da sitte i samme vogn.

(Stor latter.)

ORDSTYREREN.

Begærer ingen flere ordet — (ser til Gran, som rister på hodet.) — så optas saken til afstemning. Den *er* optat. Styrelsens forslag foreligger; det lyder —

FOGDEN.

Om forladelse; mit forslag om en vogn til hs. majestæt —?

ORDSTYREREN.

Jeg har ikke opfattet det, som om hr. fogden har fræmsat forslag.

FOGDEN.

Jo!

ORDSTYREREN.

Så skal jeg sætte det under votering, efterat styrelsens er afgjort.

FOGDEN.

Et forslag om kongen står over alle andre.

ORDSTYREREN.

Også kongen står under logikken. — Styrelsens forslag lyder: «Én sort rejsende-vogner, noget bekvemmere æn den nuværende tredje klasses, blir at inkøpe.» — De, som bifaller dette forslag, behage at gå til venstre, — hit! De, der ikke bifaller det, at gå til højre.

(Så godt som alle til venstre. Utenfor ropes „hurra!“ De innenfor stemmer efterhånden også i.)

ORDSTYREREN

(slår med klubben).

Stille i forsamlingen!

(Hurraerne stanser; men livlig samtale begynner.)

FOGDEN

(skriker).

Det er ikke alle, som har forstået afstemningen.

ORDSTYREREN

(slår med klubben).

Jeg siger: stille!

(Der blir stille.)

Hvad siger hr. fogden?

FOGDEN.

At man må ha misforståt afstemningen; ti jeg ser min datter, Natalie, som også er del-ejer, stå på den annen side. Hun har naturligvis hørt fejl.

NATALIE.

Nej, far, det har jeg ikke.

(Stor latter. Bifall.)

PRÆSTEN.

Ak, mine villfarende sognebørn, jeg skal bede for eder!

ORDSTYREREN.

Rolige! — Hr. fogdens forslag —

ALSTAD.

Jeg skulde henstille til fogden at ta det tilbake. Vi vét, hvilken skæbne det vil få i en forsamling som denne.

ORDSTYREREN.

Så længe jeg er dens ordstyrer, tillater jeg ingen hånende ytring mot forsamlingen. Står hr. fogden ved sit forslag? (Hvisker ner til ham:.) Sig nej!

FOGDEN.

Nej.

ORDSTYREREN.

Da ingen flere begærer ordet, — erklærer jeg dette møte for hævet.

(Man rører sig og samtaler livlig.)

ALSTAD

(til sin søn Vilhelm.)

Så du finner på at stemme med disse . . . amerikanerne, du, mot din gamle far, hvad?

VILHELM.

Hør, far, jeg syntes virkelig — —

ALSTAD.

Ja, vænt du, til vi kommer hjem!

VILHELM.

Jaså, nå! Ja, da rejser jeg ikke hjem, da. Så blir jeg her og drikker mig full, da.

ALSTAD.

Nå, nå, nå, nå!

VILHELM.

Ja, det gør jeg! Nu blir jeg her og drikker mig full!

ALSTAD.

Men, Vilhelm, hør nu!

(Har fåt ham under armen.)

EN FRÆMMED HERRE

(har imidlertid fåt amtmannen og Gran under hvær sin arm til disses store forundring og står nu med dem helt i forgrunden. Han vedblir at se dem i ansigtet. intil)

AMTMANNEN

(roper).

Kongen!

DEN FRÆMMEDE HERRE.

Hys!

GRAN

Ja, sandelig —!

DEN FRÆMMEDE

(til Gran).

Du er jo vært her. — La os få et rum — og noget champagne. Jeg tørster som en jæger!

(Tæppet faller for scene-ændring.)

SCENE-ÆNDRING.

Rum hos hr. Gran i gotisk stil med utstyr af jagt-tilhør, kostbare tæpper og skin.

Første møte.

KONGEN, AMTMAN KOLL, VÆRTEN (GRAN), ANNA.

GRAN.

Her kan vi være ene.

(Anna, en fjorten-femten års jente, kommer med en champagne-kurv og sætter under det følgende fræm glas, forfriskninger, cigarer, piper; er altid ved hånden til den minste tjeneste, livlig, opmærksom: sitter i mellemstunder på en skammel i bakgrunnen. Man ser hende tale til Gran med tegn og mottage befalinger og svar på samme måde. Er ofte selvforglemmende helt fræmme, når samtalen blir livlig, til Gran minner hende.)

KONGEN.

Se, se! — Jeg kænner dig igen. Gotisk rum i gammel stil og med jagt-utstyr. Ungkars-hygge. Ja, dertil har du da havt anlæg fra smågut af. Vi kalte ham aldrig annet æn ungkaren ombord. Ikke forelsket i alle tre år, mens vi andre blev forelskede i hvær havn, vi løp in i.

KOLL.

Deri er han blet sig selv lik.

GRAN.

Vær så artig!

(Byr champagne.)

KONGEN.

Tak; prægtigt! (Til Koll.) Vel møtt, min gamle lærer! (Til Gran.) Og du! (De drikker.) Det gjorde godt. — —

Nu? Det må jeg sige! På hele dette møte talte man jo ikke om annet æn republikken, skont den ikke blev nævnt med et ord? —

KOLL

(Ier.)

Ikke urigtigt!

KONGEN.

Og du, som var altfor frisinnet til at kunne vedbli at være min lærer, du er her ikke frisinnet nok? Du blev jo næsten skut for glug?

KOLL.

Ja! Uten fortrytelse: der har man følgerne af en mindretals-regering.

KONGEN.

Dog også af, at man har slike folk iblant sig som min ærede væn, rikmannen her?

GRAN.

Det er altid en fejltagelse at skylde enkeltman for en folkestemning.

KONGEN.

Det tror jeg med. — Nu, — så er vi just ved det, hvorfor jeg er kommen hit — i dyp inkognito, som I ser. Ja, jeg håper, ingen har kært mig?

GRAN, KOLL.

Ingen! Ingen!

Annet møte.

DE FORRIGE. FLINK.

FLINK.

Nå, er I her? — (Fræm, gnidende sine hænder i fryd og farende rundt.) Hvad siger I så til det møte, børn? Hvad?

KONGEN.

Hvem er det?

GRAN.

Vi skal få ham bort. — Hør, du —!

FLINK

(like på ham, ser kongen, stanser).

Om forladelse, jeg tænkte, vi var — —

GRAN

(søkende at forestille).

Hr. . . .? hr. . . .?

(Ser spørgende på kongen.)

KONGEN.

Speranza.

FLINK.

En italiener?

KONGEN.

Bare til navn.

GRAN

(forestillende).

Hr. Flink.

KONGEN.

Dog vel ikke A. B. Flink?

GRAN.

Jo.

KONGEN

(livlig).

Vor fotgænger-filosof? (Tar hans hånd.) Jeg har læst et par af Deres bøger . . .

FLINK

(ler).

Virkelig?

KONGEN

De er atter på utfærd?

FLINK.

Ganske rigtigt.

KONGEN.

Og til fots?

FLINK.

Altid til fots.

KONGEN

(livlig).

Hør, der er vist intet menneske i landet, der kænner folkestemningen som De? La os slå os ned! — De drikker champagne?

FLINK.

Ja, — når intet bedre bydes!

KONGEN

(hilsende Flink).

Skåll

(De drikker alle og sætter sig.)

KONGEN

(halvt liggende på en gotisk bænk).

Hvor har De *nu* været?

FLINK.

Sist på jagt med min væn her.

KONGEN.

Han er også Deres væn? Og min! Fra ungdomstiden min beste!

(Han rækker en hånd ut. Gran rejser sig og griper om kongens med bægge sine.)

KOLL

(til den forundrede Flink).

Hr. Speranza har likesom Gran en gang været sjøkadet.

FLINK.

Å! De har været på skib sammen?

KONGEN.

Ænøg på en værdens-omsejling sammen, —

FLINK.

— den gang den brystsvake prins var med?
— Kongen?

KONGEN.

Han, som siden blev konge, — ganske
rigtigt.

FLINK.

Vi sitter da i et meget kongeligt selskab.
Her hans skibs-kammerat, der hans lærer i rets-
videnskab —

KOLL.

Du glemmer dig selv! Du er jo kongens
lærers lærer —

KONGEN.

— i filosofi? Virkelig!

FLINK.

(ler: livlig).

Ja, den sorg kan man ha af sine elever.

KONGEN.

Men den er vel ikke så stor som den, han
selv siden har fåt af sin?

KOLL.

Kongen var en meget duelig elev.

FLINK

(munter).

Derom skal pine-død ikke hans regering
vidne!

(Kongen ler.)

KOLL.

Intet ondt om kongen, om jeg må be'!

FLINK

(ironisk).

Gud bevare os! (Drikkende snus.) Hans anlæg,
hans store anlæg, hans geniale anlæg, — jo,
jeg kan det!

(Byr.)

GRAN.

Men det var om folkestemningen, Flink!
Er den omtrent som nu — her idag?

FLINK.

Det vil jeg ikke sige. Disse bygder er
fræmmelige.

KONGEN.

Er stemningen mere republikansk æn kon-
gelig?

FLINK.

Som man tar det. Kongen har just gjort
en del rejser i landet; han er *commis voyageur*
for sit hus — som alle konger og kronprinser.
Han blev jo hyllet overalt. — Men spør man
bonden: holder du af den kongelige stasen? —

svarer han enstemmig: den er forbannet dyr!
He, he, he!

GRAN.

Bonden er en realist.

FLINK.

En grov realist! — He, he, he! — Selvstyret er billigere. Det kan han på sine fingre, den skælm!

KONGEN.

Altså: *bevisst* republikaner er han dog ikke?

FLINK.

Ikke i det store og hele. — *Ænnu* ikke! — Men det går fræm. — Derfor sørger vor reaktionære regering. — Og amerikabrevene.

KONGEN.

Amerikabrevene?

KOLL.

Brev fra slægtninger i Amerika.

GRAN.

Der er nu næppe en familje i landet, som ikke har slægtninger i Amerika.

KONGEN.

Og disse skriver hjem — om selvstyre, om republikanske sædvaner . . . ?

FLINK.

— og inretninger. Sådan er det!

KONGEN.

Har De læst slike brev?

FLINK.

Mangfoldige!

KONGEN.

Din champagne er god!

(Drikker.)

GRAN.

Så la os drikke!

(Alle drikker.)

FLINK.

Jeg tåler ellers ikke stort af den vare.

KONGEN.

Men om kongen inledede en folkelig regering? Tok det som en borger i alle stykker?

KOLL.

I alle stykker? Hvad menes dermed?

KONGEN.

Førte borgerligt hus, — var borgerlig gift, — fantes i sit kontor til bestemt tid som enhver annen æmbedsman?

GRAN.

Altså intet hof?

KONGEN.

Intet.

(Koll og Gran veksler blik.)

FLINK

(med en skulderbevægelse).

Ganske vist det eneste, som står tilbage at prøve.

KONGEN

(som ikke så hans bevægelse. livlig).

Ikke sant? De er enig med mig deri? Det fornøjer mig, at jeg har fåt tale med Dem, hr. Flink.

FLINK.

I lige måde hr. . . . hr. . . . (Sagte til Koll.) Er han republikaner?

KONGEN.

Om jeg er? — Jeg har kært for mange krondyr til ikke at være det. Ha, ha, ha! (Nipper til glasset.) Pokkers god champagne!

FLINK

(som også drikker).

Men ser De, hr. . . . hr. republikaner, he, he, he! . . . (Med smil og hvisken.) Det, De der foreslog . . . får kongen simpelt hen ikke lov til, he, he, he! —

KONGEN.

Hvad for noget?

GRAN

(som har besørget et par vært-pligter, har gjort tegn til Koll, der straks har rejst sig).

Er du sikker på, at dette går godt?

KOLL.

Kongen har i hvært fall godt af at høre et og annet.

FLINK

(har rejst sig for at gå til pipebordet på den annen side).

Det får han simpelt hen ikke lov til, stak-karen! — — Hvad er kongedømmet? Jeg spør! — En assurance-kasse, ret og slet! En del præster, æmbetsmæn, adel, godsejere, grosserere, militære har aktier i den. Og *de* gir, min sjæl, ikke direktøren tilladelse til at begå dumheder! He, he, he!

KONGEN

(rejser sig).

Ha, ha, ha!

FLINK

(skrikende).

Er det ikke sant, kanske?

KONGEN.

Bevar's! Meget sant! Ha, ha, ha!

FLINK

(som har rensket, stoppet under det foregående og forsøkt at tæne. går med et nær hen til kongen).

. Og mot hvad assurerer de, — de karer?
(Alvorlig, stille.) Mot det store folk — mot *hans* folk!

KONGEN

(ser på ham, driver af).

GRAN.

Hør, Flink, skulde vi ikke hellere gå ner i haven? Forårskvællen er så vakker?

FLINK.

Mot en politisk passiar forslår ikke den vakreste forårskvæll mere æn varmt vand mot ædel, kølig vin. Nej, la os bli, hvor vi er! Men hvad fejler pipen?

(Pigen har villet hjelpe ham: men han har ikke forstået det.)

GRAN.

Giv pipen til *henne*, du!

KOLL.

Dersom kongen lærte stillingen at kænne — det har altid været *mit* ord, — så skred han in.

FLINK.

Kongen? Han bryr sig ikke en døjt om det altsammen! Han har annet at bestille! He, he, he!

KONGEN.

Ha, ha, ha!

KOLL.

Kongen er for ualmindelig begavet til i længden at kunne være utenfor.

FLINK.

Der hār så manges ualmindelig begavelse
gåt fanden i vold —!

KONGEN.

Tralala! Tralalalalala! Tralala! — Det er
morsomt at være kommen sammen med dere igen!

(Drikker.)

FLINK

(sagte til Gran.)

Er han full?

KONGEN

(som sætter sig.)

La mig få en cigar! — Og la os ta tingen
lit mere diskussionsmæssig.

(Koll og Gran sætter sig.)

GRAN.

Til syvende og sist kan den ikke diskuteres.
Den må prøves. Den dag, kongen siger: jeg
vil leve naturlig med mit folk; jeg melder mig
ut af den gamle kongelige forening, som ingen
sanhed længer er, — den dag vil resten gi sig
af sig selv.

FLINK

(som atter er ved pipebordet, da pipen fræmdeles er i ulage).

Ja, *den* dag!

GRAN.

Husk, du er hos en væn af kongen!

KONGEN.

Ingen hus-despotisme, du republikaner! Fri diskussion!

FLINK.

Jeg skal vist ikke fornærme kongen. Han har aldrig gjort mig noget ondt. Men du tillater mig dog at tvile om, at kongen er det lys, I endelig vil gøre ham til?

KONGEN.

Ja, det er sikkert!

FLINK

(livlig).

De er enig med mig deri?

KONGEN.

Fullkommen! — Men bortset fra ham, — sæt, her *var* en konge, som gjorde sig uafhængig, og som selvfølgelig stillede sig over partierne —?

FLINK

(som atter er ved pipebordet og nu på ny kratser ut, afbryter).

Fromme ønsker, børn! Alle partiers konge? (Blåser ut.) Gives ikke! (Blåser.) Gives ikke! — — Gives ikke! — Det er på den løgn, at det konstitutionelle kongedømme hviler. Kongen skal stå over partierne? Jo, pyt! —

GRAN.

Det var også at forlange det overmenneskelige af ham.

FLINK.

Naturligvis!

KONGEN.

Men en præsident gør det da ænnu mindre?

FLINK

(vender sig).

Han utgir sig heller ikke for at gøre det!
He, he, he. *Det* er forskellen! — (Kommer fræm,
siger sagte, langsomt.) Det er løgnen, som er for-
skellen! —

KOLL.

Å, der er, skam, nok af løgn i republikken
med!

FLINK.

Ja vist; men den er ikke institution! He, he, he!

KONGEN.

Den tanke der kommer fra professor Ernsts
skrifter.

FLINK

(livlig).

Har De læst dem?

KONGEN.

Jeg har i de siste par måneder næppe læst
noget annet.

(Koll og Gran veksler blik.)

FLINK.

Ja, — så behøver jeg ikke at sige mere!

KOLL.

Men vi kommer med alt dette ikke af stedet. Vor væn (peker på kongen) synes at ville vite, om et virkeligt, alvorligt forsøk med, hvad jeg vilde kalle *det folkelige kongedom*, ikke skulde kunne regne på forståelse, bistand —

KONGEN

(afbrytende, livlig).

— Således er det! . . .

KOLL.

— blant vort oplyste folk, som er ked løgnene, og som vil et utstrakt, men trygt selvstyre.

KONGEN.

Således er det!

FLINK

(som just vilde sætte sig, springer op, idet han lægger pipen og sætter armene i siden).

Men hvad er dette for en tanke, som spørker i dere alle sammen? Er I da ikke republikanere?

KOLL.

Jeg er det ikke.

GRAN.

Jeg er det; — men finner desuagtet, at en overgang må vinnes med læmpe —

FLINK.

Det vil si med forræderi?

GRAN.

Forræderi? —

FLINK.

Mot sanheden, mot vor overbevisning!

KOLL.

La os spare de store ord! Kongedømmet har stærke røtter i forholdene.

FLINK

(leende).

Assurance-kassen!

KOLL.

Nå ja, — la det kalles så! Det *er*; — dette er hovedsaken. Og som det, der *er*, gør vi det så sant, så gavnligt, som vi kan.

KONGEN.

Skål, Koll!

(De drikker.)

FLINK

(som har fjærnet sig).

Derpå inlater ingen virkelig republikaner sig.

GRAN.

Dog, dog!

FLINK

(studser).

KONGEN

(ser det).

La mig! (Springer op.) Sæt, vi havde en konge, som sa: Enten hjælper I mig med at gennem-

føre et folkeligt kongedømme, frit for levninger af det absolutistiske, frit for løgnen — eller jeg tar afsked — —

FLINK.

Bah!

KONGEN.

Jeg siger alene: sæt! — — Nu vét De selv, at hans fætter, tronarvingen, er en bigot —

KOLL

(som tillikemed Gran har rejst sig og ved kongens ord atter har vekslet øjekast med ham, kaster nu skyndsomt in).

— noksagt!

KONGEN

(ler).

Noksagt! — og hans mor, som styrer ham, — —

FLINK

— er ænnu værre! —

KONGEN.

Hvad valgte De så? — Enten at hjælpe kongen med at gennemføre det folkelige kongedømme — eller — —

FLINK

(afbrytende).

Ti tusene ganger hellere den bigotte prins med hans egne og hans mors dumheder! Jo galere, jo bedre!

GRAN.

Nej, nej, nej, nej!

KONGEN

(til de to).

Der har vi mannen!

(Forlater dem.)

KOLL

(til Flink).

Dette er republikanernes vanlige princip-
rytteri.

GRAN.

Landet, fædrelandet står over —

FLINK.

— sanheden? Hellere en kort pine æn en
lang løgn, min far! — Den sanhed gæller også
for fædrelandet.

KOLL.

Disse teoretikere — og disse talemåter —!

GRAN.

Også jeg er republikaner; jeg tænker, så god
som du. — Men jeg tok ikke i betænkning —

FLINK.

— at være forræder?

GRAN.

Hvad bruker du for ord?

FLINK.

Ord? Alene ord? — Nej, min væn, gjorde
du det — det, som du ikke fik lov til at tale

ut, — jeg kom her en dag for at kræve regnskab! — Og vilde du ikke slås med mig, — jeg skød dig ner som en hund!

GRAN

(mildt).

Det gjorde du ikke!

FLINK

(rasende).

Det gjorde jeg ikke? . . . Jeg skulde ha ingivet dig min sjæls dypeste kærlighed, forat du skulde bli forræder mot den . . . Jeg skulde se mit livs største erhværvelse . . . se ham svike vor sak . . . og ved sin umådelige anseelse drage tusener efter; — ovenpå alle skuffelser — i mit livs kvæll *denne* — (Mærker, han blir bevæget, afbryter. Taushed.) Hør, du skal ikke spøke med sådant.

(Går. Pigen havde stillet sig beskyttende op mot Gran.)

KOLL.

Så tænker jeg, vi forlægger både scenen og samtalen —

KONGEN

(forbigående).

— Ja, få ham væk!

FLINK

(i bakgrunnen som til hemmelige tilhørere)..

Disciplin i rækkerne!

KOLL.

Bed pigen, du, som kan det, at der skyndes på med kvællsmaten.

GRAN

(likesom opvågnende).

Ja.

KOLL

(til kongen).

Hvad siger De om, at vi tar en tur i haven så længe?

KONGEN.

La os det!

FLINK

(fræm til Gran).

Dette vænskab med kongen, — som jeg ikke la videre vægt på, det skulde ikke allikevel —

(Stanser.)

GRAN.

— ha fordærvet mig, mener du?

FLINK.

Netop!

KONGEN

(leende).

— politisk?

FLINK.

Politikken har også med moralen at bestille, min herre.

KONGEN.

Men hvorfor forivre Dem så, min herre?
— Den nuværende konge er jo en —

KOLL

(skyndsomt afbrytende).

— noksagt!

KONGEN

(ler).

De siger jo selv, at han bryr sig pokker om det altsammen. Han har annet at bestille! Og så blir det jo et spørsmål i den blå luft?

FLINK

(godmodig).

De har i grunnen ret.

KONGEN.

Ja, har jeg ikke ret? — I var jo alle enige om, at under ham vokser republikken, så det er en lyst

FLINK.

De har ret! Han kunde ikke gjøre det bedre, om han var republikaner, det forsikrer jeg Dem.

KONGEN.

Kanskje *er* han republikaner?

FLINK

(livlig).

Kanskje *er* han republikaner! Udmærket! Derfor tar han parti mot sig selv —

KONGEN.

— er *commis voyageur* for sit eget hus's undergang —

FLINK
(stigende).

— for sit eget hus's undergang. Udmærket! Støtter sin reaktionære regering med kongelige diktamina, tillitsskrivelser og bordtaler . . .

KONGEN.

Selvmordersk!

FLINK.

Selvmordersk stort! — Ja, De ler, De?

KOLL.

Hys, der kunde nogen høre os!

FLINK.

Hør os, hvem pokker som vill (Kongen storler.)
Men stans hans latter, du kongelige æmbudsman!
Den er skrækkelig, den er majestæts-forbrydelse —

KOLL.

Nej, hør!

FLINK.

Den latter burde arresteres! — Dersom kongen —

GRAN.

Det *er* kongen.

(Kongen blir ved at le. Flink ser på ham, på dem — på dem, på ham.)

KONGEN.

Jeg kan ikke mere!

(En stol bringes.)

FLINK

(går).

Tredje møte.

KOLL.

Dette var overmåde ille.

KONGEN.

Ja, jeg vét det, tilgiv mig! Men jeg kunde ikke annet. Ha, ha, ha, ha, ha!

KOLL.

Han er med sine underligheder i alle stykker for bra til at gøre nar af.

KONGEN.

Ja, skæn, jeg fortjener det; men — ha, ha, ha, ha!

GRAN.

Hys, der er han igen.

KONGEN

(springer óp).

Fjerde møte.

FLINK.

Kongen bør være overbevist om, at jeg ikke havde uttalt mig således i Deres nærvær, hvis jeg havde fåt ærlig besked.

KONGEN.

Jeg vét det. Fejlen er alene min.

FLINK.

Fejlen er andres; mine såkalte vænners.

KONGEN

(ivrig).

På ingen måte! Min, alene min! Jeg har fåt mine skæn for det! Og jeg bér mine vænner i Deres nærvær om forladelse! Jeg har sat dem i et falsk lys. Jeg bér dernæst Dem om tilgivelse. Moroen tok overhånd.

(Ler igen.)

FLINK.

Ja, det var overmåde morsomt!

KONGEN

(fræmdeles).

Det var det virkelig! Og hvad har De til syvende og sist at klage over? De fik jo sagt Deres mening.

FLINK.

Det fik jeg!

KONGEN.

Nu ja! — Og de hensyn, som kunde tages, hindrede *jeg* Dem i at ta. La det så være nok.

FLINK.

Nej, nok er det ikke!

KONGEN

(utålmodig).

Så? — Hvad forlanger De af mig?

FLINK

(rank).

Intet!

KONGEN.

Om forladelse! — Jeg mente ikke at fornærme Dem!

FLINK.

Det har De gjort i en sådan grad, at De naturligvis ikke er i stand til at fatte det!

(Går.)

Femte møde.

KONGEN.

Dette var en dum historie! (Ler. Bemærker Gran, som står bortvendt ved pulten; og går straks hen til ham.) Du er vred på mig?

GRAN

(ser langsomt op).

Ja.

KONGEN.

Hvorfor stansede du mig ikke?

GRAN.

Det kom jo i et øjeblik. — Men at De havde hjærte til det? — i *mit* hus, mot min fars og *min* gamle væn —?

KONGEN.

Harald! (Lægger armen om hans hals.) Har jeg nogensinne bedt dig om noget, jeg ikke har fåt?

GRAN.

Nej.

KONGEN.

Så bér jeg dig nu gi mig den tilståelse, at havde jeg tænkt, det vilde krænke *dig*, jeg havde ikke gjort det, — nej, ikke for nogen pris! — Tror du ænnu så godt om mig?

GRAN.

Ja.

KONGEN.

Tak! — Så har *jeg* at tilstå *dig*, at de siste måneder har jeg henlevet i en frygtelig spæning; derfor kastes jeg altfor let over fra den ene yderlighed i den andre. — Og nu, vænner, (idet han forlater Gran) tilgiv mig! Eller skæn mere på mig en annen gang. Ti nu må jeg få tale med dere om det, for hvis skyld jeg er kommen. I er de eneste, jeg kan gå til! — Derfor, vær gode imot mig! — Skal vi sætte os igen?

KOLL.

Som De befaler.

KONGEN

(på vejen til bordet, stauser mellem dem).

Jeg vét, I bægge har et og samme spørsmål: hvorfor kommer jeg først nu? Svar: fordi

jeg først nu er blet klar på min egen stilling. Der falt for nogle måneder siden et stærkt ord ner i mit liv . . . Det har bokstavelig brænt ut en hop støv og tøv af det. — Hør, skal den pige ikke gå?

(Hun skænkte just i.)

GRAN.

Hun kan ikke høre.

KONGEN.

Stakkar!

(Sætter sig.)

Da jeg kom hjem fra togtet, — min nevø, kongen, var død, min far var blet konge, og jeg kronprins! — da fulgte jeg min far i kirke. Der skulde være gudstjeneste med taksigelse for min lykkelige hjemkomst.

GRAN.

Jeg var med den gang.

KONGEN.

Det hele var nyt, højtideligt. Jeg var rørt. Da hviskede min far: «Længer fræm, min gut! Folket må se sin vordende konge *bede*.» — Dermed var det forbi! — Jeg var ikke født til konge; jeg var ænnu frisk på sjælen, og med den største motbydelighed skøt jeg løgnen fra mig.

Tænk dere: at komme fra en tre-års sjørejse, og så begynde at leve livet på den måde —

foran et spejl! — Jeg skal ikke opholde mig ved det. Men da min far døde, og jeg blev konge, var jeg i den grad blet like glad ved løgneren, jeg stod i, at jeg ingen sanhed længer så. — Det siges i grunloven, hvilken religion jeg skal ha — og jeg har naturligvis ingen. Således med altsammen! Stykke for stykke! Kunde det være annerledes? Den eneste lærer, jeg havde holdt af, — dig, Koll, — havde man afskediget; ti det opdagedes, du var for frisindet.

KOLL
(smiler).

Ja, ja! —

KONGEN.

Den eneste virkelige væn fra min gode tid, — dig, Harald, — havde man bortvist. Du var republikaner. — Det var i fortvilelsen over dette tap, at jeg første gang blev virkelig forelsket — i din søster, Harald. Atter forvisning! — Hvad så? Jo, det, som er opsangen i enhver sund ungdom, trangen til kærlighed, den fortonede i mig til en liderlig vise.

(Drikker.)

GRAN.

Jeg forstod det nok.

KONGEN.

Men læg dette sammen: — nå ja, så har I mit liv! — — intil for nylig! Ti der er hændt

noget, kære venner! — — — Nu skal I hjælpe mig! — — — For at sige det kort og godt: enten vil jeg være dette lands første æmbetsmand på en stilsfærdig, borgerlig, san måte, eller, ved den levende gud, jeg vil ikke længer være konge!

(Rejser sig. De andre med.)

KOLL.

Nå! Så er det endelig kommet!

KONGEN.

Tror I ikke, jeg vét, at han, republikaneren, uttalte de tænkende mæns dom om mig? (Der ties.) Men hvorledes skulde jeg kunne gripe in, så længe jeg trodde, alt var skuespil og løgn, alt og alle?

Nu vét jeg, hvori løgnen ligger! Den er institutionsmæssig in sat blant os . . . han havde jo ret! Og løgn opkaller løgn. — I kan ikke forestille jer, så komisk det forekommer mig selv — til andre tider så syndigt, sørgeligt —, at hæderlige folk står og later, som om jeg er et væsen af en højere art! — Jeg? — (Går. Stanser.) Det er staten, institutionen, som kræver denne løgn — af dem og af mig! For at være trygge, lykkelige! (Går. Stanser.) Like fra min første kronprins-tid har man fratat mig alt det, som kunde bygge sanhed op i mig, — vænskab, kærlighed, religion, kall — (ti mit kall er et ganske annet) —,

i statens navn har man gjort det! Så fratar man mig som myndig konge også ansvaret, — ansvaret for mine egne handlinger, — systemet kræver det! I stedet for en personlighed, hvilken pjalt må jeg ikke bli? — Og magten? Den er hos repræsentation og regering. Derover klager jeg ikke; men jeg klager over, at man skal late, som den er hos mig, at alt skal gå i mit navn, at for mig skal bønfalles, hurraes, brøles, bukkes, skrapes, som var hele landets magt, ansvar og personlighed samlet i *mig*. — I mig, som man for det heles skyld har fratat alt! Er det ikke en ynkelig og latterlig løgn? Men for at gøre den troværdig utstyrer man den oven i køpet med begrepet «hellighed», «kongen er hellig», «vor allernådigste herre», «Deres majestæt». Det ender i gudsbespottelse!

GRAN.

Ganske vist.

KONGEN.

Nej, kan dette ikke slutte, så slutter jeg. Men slutte må det kunne! Ti det er dog ikke nødvendigt for et folk på dets evige tog mot sanhed at marschere med en løgn i spissen!

KOLL.

Nej, det er ikke nødvendigt!

KONGEN

(ivrig).

Og det vil du hjælpe mig at vise.

KOLL.

Jeg er ikke utilbøjelig! — Nu, her blir liv i landet!

KONGEN.

Og du, min væn, — er du bange for at bli skut af en gal republikaner, hvis du hjælper mig?

GRAN.

Døden er jeg i det hele ikke særdeles ræd. — Men pigen siger, at aftensbordet står færdigt.

KONGEN.

Ja, la os spise!

KOLL.

Og så bli ved!

(Tæppet faller. Musik.)

ANNET MELLEmspIL.

Såsnart tæppet faller for første handling, inleder musikken den scene, der viser sig, idet tæppet går op igen: et is-landskab, dyngende sig. Oppe til venstre sitter højt en gammel grå man i en fot-sid kjortel.

DEN GRÅ.

Søn, min søn! —

Her vokser strængeste straf, jeg har havt.

Søn, min søn!

Når ikke fræm! Du har ikke kraft!

Søn, min søn!

Slet ikke kraft! den røvede jeg —

og slægten før mig.

Å, hvilken pine!

se en af mine

slæpe sig langsomt til døde på sår,

jeg, jeg slog slægten i livstidens år.

Armel! Du vét ikke selv, hvad du er!

Drømmer så stolt under kærligheds skær.

Jeg matted viljen, jeg slapped kraften,
jeg tok fra blomsten farven og saften.

Bare én frostnat, — og bladene glisner,
synker og visner.

Først løftet hit
over den korte, skuffende strid,
aner han grunnen, — —
så er jeg bortstøtt, idet jeg er funnen.

USYNLIGT KOR

(langt borte).

Sitter han der?

DEN GRÅ.

Hu, der er atter den fristende hær!

KORET

(rundt om).

Hvorfor alene?

Hvorfor i tåken på jordlivets scene?

Kast alt ifra dig, og storm fræm med os!

Ingen dig fanger

i ansvar og anger,

tør du kun selv byde tankerne trods!

DEN GRÅ.

Mig drager slægten.

KORET.

Hug dig dog løs! På dig selv ligger vægten.

Ene den stærke mot lyset sig svinger. —

Hør, hvor det klinger!

(Fjarne. store harmonier.)

Det er de frigjortes jublende skarer;
 opdagende, farer
 gennem det evig uend'lige toget.
 Rejs dig og følg!

DEN GRÅ.

Ja! — — — Nej, jeg tør ikke!

KORET.

Noget

må du dog ville! Rejs dig, følg *os!*

DEN GRÅ.

Rivende, rasende som i en fos
 tumler I sinnene!

KORET.

Ha, ha, ha, trods
 byder vi love, som hater vor lykke,
 saligheds-pagterne,
 salmesangs-fagterne;
 dårernes samfun, værdens-foragterne,
 jammerlig lever de, de imot os.
 Rejs dig og slås
 mot disse selvskapte kvaler, søm ribber
 blodig dit bryst! Jag de trøstløse gribber
 dit, hvor de kom fra, — de giftsyke huler,
 hvorfra *han* skuler
 fiendsk mot frihed, mot styrke, mot lyset.

Få dem dog kyset!

Selv har du kalt dem; byd *selv*, og de fly!

Rejs dig, bliv ny!

Hvad der er bak dig, *er* bak dig, — og foran
— — se ham, den herlige! Se, ham! Der står han,
Lucifer-lyseren! Værden ham helser!

DEN GRÅ

(på knæ).

Hjælp mig, min frelser! _

KORET

(langt borte).

Ha, ha, ha, usling! vælger sin lænke!

(Ænnu fjærnere.)

Ha, ha, ha, dåre! Tør ikke tænke!

— — — — —

DEN GRÅ.

Noget fornam jeg, noget som vären.

— — — — —

Her var så koldt. — Nu smeltede tåren,

rant over kinnen,

bortført af vinden,

som over is-egnen lunende drog;

toner i følge,

bølge på bølge,

dufted og hvisked og varmende slog.

Hvad var vel det? — —

Når skal jeg komme så vidt, jeg kan se?

Tre ganger tre

har det nu hændt mig. *Det* holdt mig fast,
den gang de kom. —

Minnet derom

gjorde, jeg bad, — og fortryllelsen brast.

— — — — —
Å, hvilken last

tynger nu atter mit sin, så det bøjes!

Rummene pløjes

atter af tanker, som fæster i mine.

Å, hvilken pine,

ikke at samle sit væsen i varmen

af en beslutning! Vike for larmen

af disse åndernes susende ris,

kulne i is,

tvilenes, tåkens Tyrannerne er det!

Hvad vil de vældige?

TYRANNERNES KOR.

Stans dog din søn!

Hvisk ham i løn

tvil i hans sin,

du, som har slægtskabets veje dît in.

Væk hans begær

efter en hær, —

da har du bragt

tankerne over på ære og magt.

DEN GRÅ.

Selv har jeg havt dem!

TYRANNERNES KOR.

Vi til foragt
 alt, som er svakt!
 Hærd ham i hell,
 så han ser lovene kun i sig selv, —
 lystner og ler
 ut efter mer, —
 knader i dej
 massernes masse til mætte for sig!

DEN GRÅ.

Selv har jeg tænkt det!

TYRANNERNES KOR.

Tro ej det skrål,
 alle har mål,
 mål for sig selv.
 Dråpen blev dråpe, intet blev elv.
 Sten over sten,
 fæstet som én,
 blir til et slot,
 står, når år-tusen har smulret alt småt.

DEN GRÅ.

Ja, jeg har set det.

TYRANNERNES KOR.

Ingen blir stor,
uten han tror,
andre er til

for at stå brikker en dag i hans spil.

Ingen fik glans
over sin krans,
hvis ikke fant's

mindre, som mænged sin egen i hans.

DEN GRÅ.

Sant; sådan er det.

TYRANNERNES KOR.

Intet blev tænkt
bare af én.

Tusen har skænkt

tankernes frugt til en enkelt som len.

Han, som er kalt,
tager det alt.

Hell, fik du lov

én gang at læske hans høje behov!

DEN GRÅ.

Lovene var det! —

TYRANNERNES KOR.

Folk, kom og giv
tanker og liv,

forat I kan
 alle tilsammen fræmbringe én man!
 Hvilket et mål!
 Lid for det, tål! —
 Hvilken en løn!
 Føde og fostre så herlig en søn!

DEN GRÅ.

Fortidens konger!

TYRANNERNES KOR.

Lyn er hans stav,
 bærg og hav
 vældig han går,
 tankernes tinder mot stjærnerne slår.
Gud er han lik! — —
 Tidlig tok svik
 denne vor lod!
Gud vorde lik: — se, her er det nåd!

DEN GRÅ.

Vældige tanke!

(Højt over dem ruller et tordenvejr fram.)

DEN GRÅ.

Imperator-skaren!

(Højt og fjærnt ses hendragende de store tog fra forskellige
 tidsaldre. Man hører:)

Værdens guder
 nu bebuder
 mønstring over alle slaver.
 De, som tjente
 frygtens spir, —
 som forlente
 tronen sir, —
 slaver, slaver, slaver, slaver!

Værdens guder
 nu bebuder
 mønstring over alle slaver.
 millioners
 millioner,
 hele zoners
 rumfang toner:
 slaver, slaver, slaver, slaver!
 (Henrullende torden.)

TYRANNERNES KOR

(nær ved).

Tapt har han, *han!*
 Folk eller land
 ejer han ej,
han, som vil have dem alle for sig!
 Tilværelsens hær —
 her er den, her! —
 Er det ej stort? —
 Hvisk til din søn, hvad du vét! — Vi må bort!

DEN GRÅ.

Stort er det, ja! Den utæmmede kraft
strømmer i rummene. — Men jeg har havt
ånder, som spådde, det stanser til sist.

KVINNERØSTER

(tæt ved).

— Er ikke vist!

DEN GRÅ.

Hvad skal man tro? Det, jeg lærte var ret —

KVINNERØSTER.

— *det* var jo slet?

DEN GRÅ.

Valget, jeg tænkte mig sluttede *der* —

KVINNERØSTER.

— vokser just *her*!

DEN GRÅ.

Her vokser alt; — det, som godt er, og galt.

KVINNERØSTERNE.

Her vokser alt!

DEN GRÅ.

Klarhed jeg vænted. Men mer, mens det li'r —

KVINNERØSTERNE.

— broget det blir?

DEN GRÅ.

Almagtens ledning, retfærdigheds dom —?

KVINNERØSTERNE.

Truslen var tom!

DEN GRÅ.

Hjærtets sanfærdigste forhold, — min søn! —

KVINNERØSTERNE.

— her fik det løn?

DEN GRÅ.

Her blev det straf, blev det lidelse, tvang!

KVINNERØSTERNE.

Slip ham engang!

DEN GRÅ.

Han er mit eneste, siste — min søn!

KVINNERØSTERNE.

Hørtes din bøn?

DEN GRÅ.

Hjælp mig at redde ham! Hjælp ham fra fall!

KVINNERØSTERNE.

Stå der og kall!

DEN GRÅ

(fortvilet).

Hvad er det for noget, som, medens jeg bér, —

KVINNERØSTERNE.

— spotter og ler?

DEN GRÅ

(af al magt).

Er her en styrer, så hør nu mit ord!

KVINNERØSTERNE.

Tro, hvor han bor?

DEN GRÅ.

Straf bare mig! Men tag straffen fra ham!

KVINNERØSTERNE.

Offerfinkt lam!

DEN GRÅ.

Svar mig! Jeg skikked ti tusene bud!

KVINNERØSTERNE.

Og tror på en gud?

DEN GRÅ.

Nej, nej, jeg tror ej; hvad nytter det til? —

KVINNERØSTERNE.

Bedrageligt spil!

DEN GRÅ.

Kaller sig kærlighed, — bruker så min —

KVINNERØSTERNE.

— til din ruin.

DEN GRÅ.

Elsked jeg ikke, — gik sønnen forbi —,

KVINNERØSTERNE.

— da var du fri!

DEN GRÅ.

Rådet mig frister!

(Ved disse ord stiger tåken, og der høres:)

ET KOR.

Is-bæltet brister,
is-egnen damper,
ildhesten stamper
længselsfull efter at føle din hånd.

(Tåkerne tætner, sære skikkelser og tegn skimtes inne i dem.)

DEN GRÅ

(samtidig med koret, idet han mere og mere forsvinner i tåken).

— — — — —
Bare jeg floksede
lit med min vilje, —
se, hvad der voksede! —
— — — — —

KORET.

Gangeren skraper.
Først når den siste
fordom kan briste,
da kan han hæve dig, da er du ånd.

DEN GRÅ

(samtidig).

Søn! — Søn! — Hvor er du?

Tåken dig tager; — din far, han er her, du!

KORET.

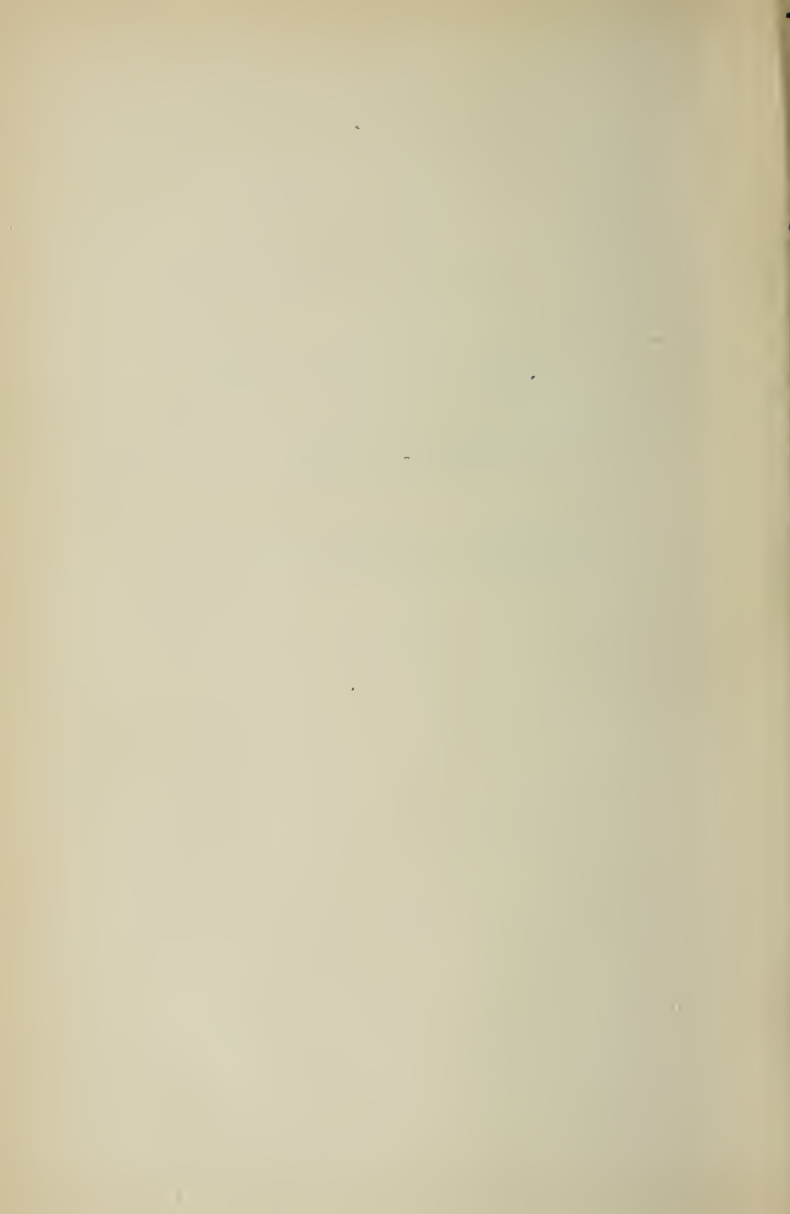
Slip dog den enkelte! —
Kærligheds højeste,
det er et nøjeste
likeligt forhold til alle og alt.

DEN GRÅ.

Hjælp! Hjælp! Min skaber!
Tåken! — Å, skynd dig, eller jeg taper!

(Tonernes uendelige kamp afløses, idet tæppet faller. af hine, som ledsagede de milde vinde.)

ANNEN HANDLING.

Park, med høje, gamle træer. I forgrunden til højre et lysthus, i dette en bænk.

Første møte.

KONGEN. FABRIKEJER BANG (en overmåde fet man). Bægge sitter.

BANG.

Jeg havde det virkelig så godt i alle måter. Jeg forsikrer D. maj., det var mig en fornøjelse at leve.

KONGEN

(sitter og tegner med en liten spasørstok).

Jeg tror det gjerne.

BANG.

Og så kommer dette tryk for hjærtet, dette svære åndedræt. — Jeg renner rundt her i parken på fastende hjærte, til jeg er aldeles overgit.

KONGEN.

Men kan De da ikke køre?

BANG.

Køre? — Når jeg skal gå, D. maj.?

KONGEN.

Det er sant. Jeg tænkte på noget andet.

BANG.

Jeg skal vædde, jeg vét, hvad D. maj. tænkte på — uten ubeskedenhed for resten.

KONGEN.

Hvad da?

BANG.

De tænkte på socialisterne.

KONGEN.

På —?

BANG.

— socialisterne!

KONGEN

(munter).

Hvorfor netop på dem?

BANG.

Ser De, jeg traf det? Ha, ha, ha! (Hoster.) Undskyld, D. maj., jeg får altid hoste, når jeg ler. Morgen-aviserne er jo fulle af deres optøjer.

KONGEN.

Jeg har ingen aviser læst.

BANG.

Da forsikrer jeg D. maj., det er forskrækeligt. Nu havde vi det så godt i alle måter. Hvad i al værden vil de?

KONGEN.

Formodentlig også ha det godt i alle måter.

BANG.

Har de det ikke godt, de bæster? Undskyld, jeg bliver hæftig i D. maj.'s nærværelse.

KONGEN.

Værs'go!

BANG.

Mange tak! — Disse strejker . . . ? Er det meningen, vi alle skal bli fattige? Rike kan vi ikke alle bli. — Men min trøst er et stærkt kongedømme. D. maj. er nøklen for min kasse!

KONGEN.

Hvad — hvad er jeg?

BANG.

Nøklen for min kasse! Jeg tillater mig at kalle Dem så, D. maj.

KONGEN

(tegner bestandig med stokken).

Meget forbunden!

BANG.

Vorherre bevare os, om de liberale kom til roret. For de svækker kongedømmet.

EN TIGGERGUT.

Å, kære, væne, vakre, en skilling! Jeg har ikke smakt en bit ænnu idag!

BANG.

Der ymtes lit om det? — Men det kan da vel ikke være sant?

GUTTEN

(ramser op igen).

Å, kære, væne, vakre o. s. v.

BANG.

Du har ikke rettighed at tigge.

KONGEN.

Du har rettighed at sulte, gut! Her!

(Gir ham en gullpenge.)

GUTTEN

(går baklængs ut. stirrende, med skillingen i næven).

BANG.

Han takker ikke engang! Væntelig søn af en socialist. — Jeg vilde aldrig som D. maj. ha åbnet denne park for alle og enhver.

KONGEN.

Arbejderen sparer derved et kvarters gang in til sit arbejde i byen.

GENERALEN

(utenfor).

Af en herre på bænken, siger du? Marsch, der hen!

BANG
(rejser sig).

God morgen, D. maj.

KONGEN.

God morgen!

(Ser på sit ur.)

Annet møte.

KONGEN. GENERALEN (førende med en stok tiggerguttene foran sig).

GENERALEN.

Af ham der, siger du?

KONGEN
(ser op).

Hvad er det?

GENERALEN.

D. maj.? Velkommen tilbake!

KONGEN.

Tak.

GENERALEN.

Undskyld, D. maj.; men jeg så denne krabat med en gullmynt og stoppede ham. Han siger, han har fåt den af D. maj. —?

KONGEN.

Det er sant.

GENERALEN.

Nå, — det ændrer saken! (Til gutten.) Det er kongen! — Har du takket ham?

(Gutten står.)

KONGEN.

Går også De morgenturer på fastende hjærte?

GENERALEN.

Maven, D. maj., maven! Den vil ikke længer!

GUTTEN.

Ha, ha, ha! Ho, ho, ho!

(Hopper ut.)

GENERALEN.

Jeg er forbauset over, at D. maj. har åpnet denne park for alle og enhver.

KONGEN.

Det sparer arbejderne et kvarters gang in til deres arbejde. — Nu, general? De er jo blet troende på det siste?

GENERALEN.

Ha, ha, ha, ha! Har D. maj. virkelig læst min dagsbefaling?

KONGEN.

Ja.

GENERALEN

(fortrolig).

Nej, ser D. maj., det kunde ikke gå længer, som det gik. (Hviskende.) Liderligheden i lejren! Officererne vil jeg ikke engang tale om; men når selve soldaten helt åpenlyst —!

KONGEN.

Å-hå! —

GENERALEN.

Min bror biskoppen og jeg fik en dag sat sammen en dagsbefaling om nødvendigheden af tro, — af tro, som grunlag for disciplin.

KONGEN.

Biskoppen var såmæn den første, jeg møtte her idag. — Er også hans mave forstyrret?

GENERALEN.

Hans er dog den værste af alle! Ha, ha, ha! (Får vink af kongen om at sætte sig.) Jeg takker! — Ellers har jeg i den senere tid virkelig tænkt på, at der i disse vanskelige tider burde være et stærkere samarbejde mellem hæren og kirken —

KONGEN.

— i fordøjelsen?

GENERALEN.

A—ha, ha, ha! Men alvorlig, D. maj.! Dette samarbejde er snart tronens eneste redning.

KONGEN.

Så—å?

GENERALEN

(skyndsomt).

D. v. s. tronen står naturligvis alene. Gud bevare os! — Men jeg mener, at hæren og kirke må gi kongedømmet den nødvendige glans, autoritet —

KONGEN.

Har det måske ikke længer nogen i sig selv?

GENERALEN

(springer op).

Gud bevare mig for at sige sådant! Jeg vil dø for et stærkt kongedømme!

KONGEN.

Det blir De, så skam, nødt til!

(Ler, rejsende sig.)

Hvem kommer der?

GENERALEN

(med seglas).

Det er —? det er prinsessen og grevinne l'Estoque.

KONGEN.

Lider også prinsessen af slet fordøjelse?

GENERALEN

(fortrolig).

Hvad prinsessen lider af, vét sikkerlig D. maj. best.

KONGEN
(forlater ham).

GENERALEN.

Der gjorde jeg det godt! Kommer af, at jeg altid vil gøre det *for* godt! — — Han iler henne i møte? Skulde der allikevel? — Det må jeg tale med Falbe om! (Går.) Au, han så, jeg betragtede dem!

(Bort.)

Tredje møte.

KONGEN med PRINSESSEN under armen. fræm mot bænken Grevinnen og en kongelig tjener bak ses at gå langsomt videre over scenen.

PRINSESSEN.

Dette var i sanhed overraskende! Når kom D. maj.?

KONGEN.

Igår aftes. — De ser altfor smuk ut, prinsesse! Ænøg rødme — så tidlig på morgenen?

PRINSESSEN.

De tror naturligvis, det er sminke! — Nej, det er den rene glæde over at møte D. maj.

KONGEN.

Smigrerske! — Og jeg blev blek ved synet af Dem.

PRINSESSEN.

Samvittigheden —?

KONGEN.

— sa desværre ingen ting. Men jeg har møt så mange, som led af slet fordøjelse, at da jeg også så D. kgl. højhed komme ilende —

PRINSESSEN.

Berolige Dem! Jeg går tværtom morgentur for ikke at bli for fet. Senere på dagen rider jeg — af samme grun. Jeg lever ikke for annet nu.

KONGEN.

Et helligt kall!

PRINSESSEN.

Forsåvidt det er kongeligt?

KONGEN.

De utleder Deres hellighed fra mig? Slemme prinsesse! —

PRINSESSEN.

Både min hellighed og mine gode dager. Alene slægtskabet med D. maj. kan få folket til at være mit gode fidei-kommis.

KONGEN

(deltagende).

Det generer Dem dog ikke?

PRINSESSEN.

Langt ifra! Det gode folk underholder værre utsugere æn mig! — *A propos*, om utsugere! Er det sant, D. maj. har sat alle Deres kammerherrer med tilhæng på pensjon?

KONGEN.

Ja.

PRINSESSEN.

Ha, ha, ha! Men hvorfor netop med forpligtelse til at leve i Schweiz?

KONGEN.

Fordi der intet hof er i Schweiz.

PRINSESSEN.

— så de ikke på ny kan falle i fristelse! Jeg har ledd meget af den historie. — Men den har dog sin alvorlige side. Ti et hof kan D. maj. ikke undvære.

KONGEN.

Hvorfor ikke?

PRINSESSEN.

Når De nu engang skal «tage til ægte», som præsten så smukt siger —?

KONGEN.

— så er det for at ha et husliv, —

PRINSESSEN.

— som enhver annen borger?

KONGEN.

Aldeles!

PRINSESSEN.

De skal ikke engang holde tjenere?

KONGEN.

Så mange, som behøves; — men heller ikke flere.

PRINSESSEN.

Da må jeg skyndsomst stede mig hos D. maj. som tjenestepige. Ti skal mit budget komme i forhold, så blir vist heller intet annet tilovers for mig.

KONGEN.

Dertil har De et for helligt kall, prinsesse.

PRINSESSEN.

Se så! — D. maj. er skald, og en sådan er det tillat at sværme for idealer. — Men et folk er også poetisk; det vil gjerne se sig glansfullt repræsenteret, gjerne betale derfor, — dette er dets poesi.

KONGEN.

Er De sikker på det?

PRINSESSEN.

Fullkommen sikker! Det er det en ære!

KONGEN.

Så setter jeg min ære imot! Og min ære forbyr mig — til ære for mit folk og dets

poesi — længer at betjene mine slotte, min garde og mit hof; — *voilà tout!*

PRINSESSEN.

Beste konge, en særegen stilling gir særegne pligter!

KONGEN.

Da kænner jeg højere pligter! — Men prinsesse, skal vi to, i ramme alvor —?

PRINSESSEN.

Ja, der noget i dette, som ikke må lés væk. Traditionen, erfaringen fæster det som en sanhed, at kongen, majestæten, skal i afsondret værdighed, bak en borg af rigdommens, rangens, den arvelige adels mæn, være lovens siste afgørelse, være det i glans og skønhed. Træder han ut af trylleringen, tapes lovens autoritet.

KONGEN.

Har D. kgl. højhed spist frokost?

PRINSESSEN.

Nej.

(Brister i latter.)

KONGEN.

Hvis De havde spist frokost, skulde jeg med fornøjelse ha givet Dem et kursus i historie; — men på fastende hjærte vilde det være grusomt.

PRINSESSEN

(rejsende sig).

Hør, — De var sådan en morsom konge og er på et års tid blet så kedelig.

KONGEN

(som rejste sig samtidig).

Allersomdejlige prinsesse! Skulde jeg virkelig i Deres øjne stige eller falle, eftersom jeg tok min garde-snabel på eller min hof-hale af?

PRINSESSEN.

I mine —?

KONGEN.

Eller i nogens? — De kænner historien om kejserens ny klæder —?

PRINSESSEN.

Ja.

KONGEN.

Vi bedrager ingen længer med dem.

PRINSESSEN.

Men vil alle forstå dette?

KONGEN.

De forstår det jo?

PRINSESSEN.

Altså mængden og jeg, jeg og mængden — meget smigrende!

KONGEN.

Guderne bevare mig for at slå D. kgl. højhed sammen med den store hob; men —

PRINSESSEN.

Det har allerede vist sig, at D. maj. ikke beholder samme værdi i alles øjne som i mine, — *hvad* De så faller på!

KONGEN.

Har jeg en særskilt plas i D. kgl. højheds hjærte, så vær viss på, at De —

PRINSESSEN.

. . . Jeg skal afbryte Dem for at spare Dem for en usanhed! Ti for at få en særskilt plas i D. maj.'s hjærte må man ikke som jeg beundre Dem; nej, tværtom rope højt: «jeg foragter Dem!» — *Au revoir!* —

KONGEN.

Slemme, skrækkelige, farefulle —

PRINSESSEN.

— alvidende, allesteds-nærværende prinsesse!

(Går efter en dyp bøjning.)

KONGEN.

Trods alt: mit hjærte følger Dem —

PRINSESSEN.

— på døren! — Ja, jeg vét det. — Grev-
inne!

(Hun forsvinner.)

Fjerde møte.

KONGEN, FALBE (en gammel herre, civilklædt).

KONGEN.

Det var som pokkér — ?

FALBE

(bak kongen).

Deres majestæt!

KONGEN

(rask om).

Å! De er der?

FALBE.

Ja. Vi har spaseret i parken i længere tid.
Men D. maj. var optat.

KONGEN.

Ikke optat; — men jeg har døvet min sjæl
i snak. Spændingen var for stor. — Så de er
der! Bægge? —

FALBE.

Bægge.

KONGEN.

Virkelig! (Betagen.) Hør . . . vænt! — Jeg kan ikke straks — . . . Hvad er det dog, som kommer over mig?

FALBE.

Er D. maj. ikke vel? . . . De blir så blek.

KONGEN.

Mine nerver er vel ikke, som de skulde være. — — Er her vand i nærheden? —

FALBE

(forbauset. pekende).

Det store vandspring —?

KONGEN.

Det er jo sant; det er jo sant! — Jeg kan virkelig ikke samle mig. Min mun klæber også. . . . Hør. . . jeg går der hen, og så . . . så fører De . . . imens damerne her hit. — — Hun er her! Hun er her! (Går til højre: vender sig.) Glem ikke at lukke den indre park!

FALBE.

Nej, naturligvis.

(Kongen af til venstre. Falbe til højre.)

Femte møte.

FALBE. BARONESSE MARC. CLARA ERNST. Siden KONGEN.

FALBE

(til damerne).

Hs. maj. er her om et øjeblik.

(Han går til højre.)

CLARA.

Men du går ikke længer bort, æn at jeg kan rope på dig.

BARONESSEN.

Nej, nej. — Vær nu fattet! Der kan intet ske.

CLARA.

Og dog er jeg bange!

BARONESSEN.

Der er kongen.

KONGEN

(hilsende).

Mine damer, undskyld, at jeg har lat Dem vænte. Jeg er meget taknemmelig over, at De er her!

BARONESSEN.

Det er også ene på D. maj.s højtidelige løfte, —

KONGEN.

— som jeg ubrødelig skal holde.

BARONESSEN.

Jeg har opfattet det, som De ønsker at tale med frøkenen i enrum —?

KONGEN.

Deres nåde behøver bare at bestige den haug her. Jeg vil anbefale den utsigt, som *der* finnes.

BARONESSEN.

Samtalen kan vel ikke vare længe?

KONGEN.

I så fall tillater jeg Deres nåde at afbryte os.

(Følger henne ut.)

Sjette møte.

CLARA. KONGEN.

KONGEN.

Må jeg ænnu en gang få takke Dem, og Dem særskilt, for, at De har været så god at inrømme mig dette møte.

CLARA.

Det blir det eneste.

KONGEN.

Jeg vét det. De har ikke villet svare mig på noget af mine brev —

CLARA.

— Jeg har ikke læst dem. —

KONGEN.

Så stod for mig intet annet tilbake æn at henvende mig til baronessen; ti De *måtte* høre mig, frøken.

(Taushed.)

CLARA

(skælvende).

Hvad har D. maj. at sige mig?

KONGEN.

Ja, frøken, således på én gang kan det ikke komme. De vil ikke behage at ta plas?

CLARA

(blir stående).

KONGEN.

De skal ikke frygte. Jeg vil Dem intet ondt; jeg *kan* ikke ville Dem noget ondt.

CLARA

(med tårer).

Hvad kaller De da den forfølgelse, som nu har varet i over ét år?

KONGEN.

Havde De værdiges at læse et eneste af mine lange, mange brev, De havde visst det. — Jeg kaller det en følelse, som er stærkere æn —

CLARA

(vender sig for at gå).

KONGEN

(bange).

Nej, frøken, for alt, som er Dem kært, forlat mig ikke!

CLARA.

Så må De ikke fornærme mig!

KONGEN.

Er dette fornærmelse, så er vilkåret svært.

CLARA.

Svært? — Nej, hvad De har gjort mot mig, det er svært! —

(Gråter).

KONGEN.

Gråt ikke, frøken! — De vét ikke, hvor ondt De gør mig.

CLARA

(harm).

Men vét *De*, hvad det er at forsøke på at ødelægge en ung piges rygte?

KONGEN.

Jeg gentar det, at nu gør De mig uret.

CLARA.

Uret? — Du store gud! Vét De, hvem jeg er?

KONGEN

(tar hatten ærbødigt af).

De er den kvinde, jeg elsker.

CLARA

(stille, værdigt).

De har højtideligt lovet ikke at fornærme mig.

KONGEN.

Så sant solen nu faller gennem efterårs-løvet på Dem og mig, jeg vil ikke, jeg kan ikke

fornærme Dem. — Men jeg skal rette mig efter Deres ønske.

CLARA.

Når kongen siger sådant — som De nys — til en fattig liten lærerinne, da er det ikke alene en fornærmelse; men det er så fejgt, så lavt! At De har hjærte til det, efter hvad De har gjort mot min far!

KONGEN.

Deres far? — Jeg?

CLARA.

Vét De da virkelig ikke, hvem jeg er?

KONGEN.

Jeg forstår ikke —?

CLARA.

Jeg mener, hvis datter jeg er?

KONGEN.

Jeg vét bare, at Deres fars navn er Ernst.
(Med et.) Skulde De være en datter af —?

CLARA.

Professor Ernst.

KONGEN.

Republikaneren?

CLARA

(langsomt).

Ja. (Taushed.) Og behøver jeg at minne D. maj. om, at han blev dømt for — majestætsforbrydelse? Hvorfor? Han advarede universitetets ungdom mot kongens slette eksempel! (Taushed.) Han blev dømt til mangeårigt fængsel. På flugten derfra brak han bægge sine ben. Han lever nu som krøpling, landflygtig, — lever af mit arbejde. (Taushed.) Hans liv har De ødelagt. Og så prøver De også på at ødelægge mit!

KONGEN.

Frøken!

CLARA.

Det er harmeligt, at jeg gråter. Det er ikke af medlidenhed med mig selv eller med min far; men det er, fordi al denne hjærteløse uret op-rører mig!

KONGEN.

Gud er mit vidne, at kunde jeg gøre denne uret god igen —! Men hvad kan jeg —?

CLARA.

La mig få være i fred, så jeg kan få arbejde, — det kan De! Og mere forlanger ingen af os — af Dem!

KONGEN.

Jeg må få gøre mere æn dette! . .

CLARA

(afbrytende).

Nej! — Kan De da ikke forstå det, at den pige, kongen efterstræber, ikke kan være lærerinne? Det eneste, De når, er at ta det brød fra mig, hvormed jeg føder min far. — Å, min gud!

KONGEN.

Men, frøken, jeg mener jo ikke at —

CLARA

(afbrytende, stærkt).

At De ikke har så meget af en mans hjærte, at De skammer Dem!

KONGEN.

Ja, sig mig alt!

CLARA

(stolt).

Jeg har intet mere at si Dem. Det *var* dette!

(Vil gå.)

KONGEN.

Nej, gå ikke! De har jo ænnu ikke hørt mig! De vét jo ikke, hvad jeg vil Dem?

CLARA.

Skænsel!

KONGEN

(efter. hastig).

De er i en grænseløs misforståelse! Havde De bare læst et eneste af mine brev, så havde

De visst, at De stod foran en, som De har ydmyket! . . . Ja, se ikke så vantroende på mig! Det er sant, så visst som jeg ved Dem er bragt til at ville sant! — De tror mig ikke? (Fortvilet.) Hvorledes, hvorledes skal jeg —! En man, som har trodset Deres foragt i over et år, og holder fast ved Dem uten at få se Dem, uten at få et ords svar, forsagende alt annet, — han kan dog ikke bare gøre dette af letsindighed! — Heller ikke dette tror De?

CLARA.

Nej.

KONGEN.

Men så gives der dog enkelte almene sandheder, som De, Ernst's datter, må kunne tro! Jeg spør Dem da, om De kan forstå, hvorledes en man blir slik, som jeg var, den gang jeg gentagende fornærmede Dem? De kanner dog af Deres fars bøker den unaturlige naturlighed, hvormed en konge opdrages? Den sjæleødelæggende selvbeskuelse, som forhold og alle mennesker truer in på kongebarnet, så han ænog i sine drømme blir et dobbeltmenneske? Den slibrighed, hvori hans ånd daglig glider, såsom alt godt omkring ham gøres på utstilling, alt ondt gives et forskønnende skin af finhed, ånd, latter? Tror De, at en ung konge, der stormer ut i livet, som jeg gjorde det, har noget

til sin undskyldning, noget, som intet andet menneske kan føre til sin?

CLARA.

Ja, det tror jeg.

KONGEN.

Tror De da, der er nogen løgn i den stilling, han som konstitutionel konge træder in i? Og at den er så åbenbar, at stundom kan han selv føle den? For bare at nævne det første og største: kallet. *Kan* et kall være arveligt? Kan verdens første og største kall være arveligt?

CLARA.

Nej!

KONGEN.

Nej. Tusene ganger nej!

Sæt nu, at han føler det? Sæt, den unge konge kænner, dels klart, dels dunkelt, en del af den løgn, han står i, at han væmmes ved den, at han flygter for den in i et lystigt liv? Tror De ikke mangan en brav prins har gjort det? — Kan det ikke tænkes, at just han, som gør det, har noget godt i sig? — — kan det ikke?

Æn om han så en morgen, solen faller in i rummet efter en nattesvir, — og skinner på et ord, som står derinne, sagt ham samme nat, — et sant ord —

(Stausser.)

CLARA.

(ser forundret op).

KONGEN.

— — «Jeg foragter Dem!» — —

CLARA

(gør en bevægelse).

KONGEN.

Et slikt ord kan brænne megen løgn ut! —
Og den mun, som har sagt det, kan en længes
efter at få i tale.

Aldrig har noget menneske hatet kilden til
sin fornyelse.

Havde De læst et eneste af de brev, som
det var mig en trang at skrive, selv om de ikke
blev mottagne, — De vilde ikke ha kalt dette
en forfølgelse.

CLARA

(tier).

KONGEN.

Og forfølgelsen mot Deres far —? Jeg vil
ikke undskylde mig; men dog minne om, at lov
og domstol har kongen intet med. Jeg nærer
agtelse for Deres far.

CLARA.

Er *det* sant?

KONGEN.

Og det er just en af løgnene, at *han* blir dømt for at si om mig, hvad jeg tusene ganger har sagt om mig selv!

CLARA

(ser prøvende på ham).

KONGEN.

Havde De bare læst et eneste af mine brev! — eller den lille digtsamling, jeg tilsist sendte? — Da De ikke mottok brevene, tænkte jeg, at en trykt bok —

CLARA.

Jeg mottar ikke anonyme gaver.

KONGEN.

Jeg inrømmer, at De var på Deres post, skønt jeg ikke tilstår, at digtene var af mig! — Får jeg læse et?

CLARA.

Jeg forstår ikke —?

KONGEN.

Ét jeg har sat mærke ved . . . for Dem? Det beviser, hvad De ikke vil tro.

CLARA.

Når det ikke er af Dem?

KONGEN.

Mærket, jeg har sat ved det, godtgør, at tankegangen vedkommer mig.

CLARA

(ser op).

KONGEN.

Bliv ikke altfor forundret, frøken! (Tar et ganske litet hæfte fræm.) Det hænder jo undertiden, at vore tanker finner et så heldigt uttryk hos en annen, at vi tilegner os det for livet. (Blader.) Det står meget snart over. — Tør jeg?

CLARA.

Dersom jeg fattede —

KONGEN.

Hvorfor jeg vil det? Simpelt hen, fordi De har forbudt mig at tale — og har forbudt mig at skrive; men ikke ænnu at læse —!

CLARA

(smiler. — Stilhed).

KONGEN.

Vét De, — — en liten begivenhed i mit liv, ikke så liten ænda, intraf nu, — nu netop?

CLARA.

Hvad er det?

KONGEN.

Jeg så Dem for første gang smile.

CLARA.

D. maj.

KONGEN.

Men, frøken, er også det en fornærmelse at se Dem smile?

CLARA.

Men skal jeg endelig høre digtet, kan så ikke også baronessen —?

KONGEN.

Høre det? Med fornøjelse; — men ikke samtidig! Jeg bér! Ti jeg er en meget slet forelæser. De kan få det med til baronessen, om De synes?

CLARA

(smiler).

KONGEN.

Tør jeg?

CLARA.

Der er vel intet i det, som —

KONGEN.

De kan afbryte mig, når De selv synes! — Det heter *Den unge fyrste*, og det skildrer . . . nu ja, jeg skal intet sige, uten, at De må være

af den godhed at sætte Dem, forat jeg selv kan få sætte mig; ti står jeg, begynder jeg oven i køpet at deklamere, og det gør jeg ganske forskrækkelig. — De kan jo rejse Dem igen!

CLARA

(smiler og sætter sig).

KONGEN

(sættende sig).

Altså: «Den unge fyrste». (For sig.) Jeg kan næppe ånde! — —

For tidlig smigret, derfor tidlig træt.

(Afbryter.)

Vænt lit, frøken! Jeg lider stundom af . . .

CLARA

(rejser sig).

D. maj. er ikke vel?

KONGEN

(rejser sig også).

Fullkommen! Det er bare . . . Nu ja:

(De sætter sig. Han begynder. I begyndelsen gør han et ophold mellem
hvær linje.)

For tidlig smigret, derfor tidlig træt,
for tidlig stor og derfor tidlig mæt,
han så i æren bare folkenykker,
i magtens optog bare narrestykker.

Han flydde løgnen for at vælge livet,
det fullt omfavnende! Han gav sig hen
til skønne kvinder og til glade mænd; —
hvad han begærte, blev bestandig givet.

Beständig givet, — til en dag en mø,
til hvem han hviskede med drukne blikke:
«For din besiddelse jeg kunde dø!» —
hun stille vendte sig, hun svarte ikke.

Han satte alting på at vinne denne!
Men da hun stanste ham med høj *foragt*,
(et kort ophold.)
det var, som dommen om hans liv blev sagt. —
Det falt isammen for hint ord af hende.

Hans følge spredtes, og en slummer falt
på kongeborgen. (Ophold.) Ene *han* fik våke
i savn, i anger, og en nat-tung tåke
af frygt, af tvil formørkede ham alt.

Da sken hun gennem! Og i denne milde,
barn-milde glans han bad: Hvis blot du vilde,
og hvis det ænnu ikke var for silde —
(Han tvinges af en brat bevægelse til at stanse, rejser sig, går. Clara
har også rejst sig.)

KONGEN

(kommer igen).

Undskyld, — det var ikke min agt at opføre
scener. — Men jeg kom til at tænke på —
(Må atter afbryte og går atter. Han opholder sig lit i baggrunden,
før han komme nedover igen.)

Det er, som De hører, frøken, ikke egentlig
noget digt, d. v. s. ikke skrevet af en skald.
En sådan vilde ha løftet det. . . . Det er tørt —

Og så har jeg ikke nerver rolige nok . . .
Ja, undskyld, undskyld!

CLARA.

Har D. maj. mere at si mig?

(Stilhed.)

KONGEN.

Om jeg har mere at si Dem? —

CLARA.

Undskyld!

KONGEN.

Nej, undskyld De! — — Men De vil dog
vel heller ikke, at jeg skal lyve for Dem?

CLARA

(bortvendt).

Nej.

KONGEN.

De har ingen tillit til mig. (Bevæget. Dæmper det.)
— — Ære den dag, De forstår, frøken, at det
eneste i værden, jeg nu trænger, — det er et
menneskes tillit?

CLARA.

Den, der har talt som D. maj. idag, trænger
sikkerlig noget mere.

KONGEN.

Også mere, ja; men *først* — et eneste
menneskes tillit!

CLARA.

(undvikende).

Dette forstår jeg ikke —

KONGEN

(afbrytende, bevæget).

De har ikke levet så forholdsløst som jeg.

CLARA.

Men her er jo en hel gærning at ta forhold til.

KONGEN.

Jeg har en gang læst om en elektrisk ledning in i et undermineret fjæll, fyldt af krudt. Bare et litet tryk på en liten knap, og den store klippe gik i millioner stykker.

Se, alt er færdigt! Men det lille tryk . . . er det, jeg venter på!

CLARA.

Billedet er noget vilkårligt.

KONGEN.

Og er dog kommet så uvilkårlig, — ja, som De nu bryter den kvist af. — Enten dette, — eller der sker intet, ingen sprængning! Så farvel! Så lar jeg mig selv synke.

CLARA.

Synke?

KONGEN.

Nå, — ikke som i romanerne, — ikke engang som en sten går til bunds; men som en drømmer i skog-åndernes fang . . . med et eneste navn i minne. Værden skal da få skøtte sig selv.

CLARA.

Men det er jo letsindigt?

KONGEN.

Javist er det så! Men jeg er letsindig.
Alt på ét kort!

(Stilhed.)

CLARA.

Så gid det måtte vinne!

KONGEN.

Forvoven i at håpe er jeg i det minste, —
og stundom synes jeg at være viss også.

CLARA.

Dette er en yndig morgen.

KONGEN.

— for en efterårs-morgen at være; De har
ret. Og ingensteds som i denne park.

CLARA.

Men jeg forstår dog ikke rigtig den længsel,
som —

(stanser.)

KONGEN.

— som sætter vilkår? Enhvær tar det på *sin* vis. For mig må livsplanen ha noget gemt innerst inne, som fortryller. Det er æstetisk, ja. Men folk af gamle, forkælede slægter blir æstetikere. Denne gang drømmer jeg om et borgerligt, vel afstænget hus, som er mit, — hvorfra jeg går til mit arbejde, og hvorhen jeg tyr tilbage som i et fang. *Der* er knappen på den elektriske ledning, forstår De! Når jeg får det, ja, da er trykket der også! Da springer klippen!

CLARA.

Har De læst min fars bok: *Det folkelige kongedømme*?

KONGEN.

Det er den, som har vakt mig.

CLARA.

Den blev skrevet i min barndom. Jeg kan derfor si, jeg er vokset op i tanker, som . . . som dem, jeg har hørt idag. Alle gæster i vort hus måtte tale med om dette.

KONGEN.

Så hørte De sikkerlig også kronprinsens navn ofte nævne?

CLARA.

Der er vist intet andet blet så ofte nævnt i vort hus. — Boken, tror jeg, blev uttrykkelig skrevet for Dem.

KONGEN.

Jeg kan føle det, når jeg læser den. — Ja, havde man givet mig den dengang! — — Husker De, at også Deres far gør alle reformer afhængige af, at den fyrstelige ring er brut? At kongen, som han siger, blir gift med sit folk, ikke til venstre hånd, men i full sanhed?

Ingen kan tænke med sit folk, som lever afsondret fra det i et stort slot hos en fræmmed prinsesse. Der leves ikke nationalt bak et kurrende hof i utenlandsk ceremoniel.

CLARA

(bortvendt).

De skulde ha hørt far! Når han talte om det!

KONGEN.

Og dog har han forlat det?

CLARA.

Han blev republikaner.

KONGEN.

Ja.

CLARA.

Min far blev så skuffet.

(Stilhed.)

KONGEN.

Det undrer mig stundom, at ikkè alle er blet republikanere! Kongerne skulde forstå det.

CLARA.

Det gøres dem så vanskeligt af omgivelserne.

KONGEN.

Ser De, at også af *den* grun må begynnelsen på en reform være hjemmet. Tror De, en konge, som hvær dag gik til sin gærning fra et hjem, i alle dele som folkets andre hjem, i længden kunde gå fejl?

CLARA.

Der er så mange forskellige hjem.

KONGEN.

Jeg mener et, hvori der er kærlighed . . i stedet for stats-hensyn; hygge . . i stedet for ceremoniel; sanhed . . i stedet for smiger. Jeg mener . . ja, jeg vil ikke lære en kvinde, hvad et hjem er.

CLARA.

Det er vel, som vi selv er.

KONGEN.

Naturligvis; — men da især, som kvinnen er.
(Stilhed.)

CLARA.

Nu er solen ganske stærk.

KONGEN.

Men den har dog møje med at trænge igennem løvet her.

CLARA.

Når solen faller som nu, og løvet skælver . . .
det synes jeg er så vakkert.

KONGEN.

Det er sant. — Nej, hjemmet er det kosteligste, som et folk har skapt. Dets nationale ejendommelighed har både minnerne og mulighederne i sig.

CLARA.

Jeg forstår nu bedre, hvad De mente før.

KONGEN.

At jeg vil begynne med begynnelsen?

CLARA.

Ja.

(Taushed.)

KONGEN.

Jeg *kan* ikke annerledes. Ellers kommer en også så let på vidvank; blir fanatiker i det, man vil; eller fantast.

CLARA.

Jeg tror, De har ret. Havde mor levet —
(stanser.)

KONGEN.

Så hadde også Deres far tat det annerledes æn i siste tid? — Var det det, De vilde sige?

CLARA.

Jeg har undertiden tænkt det. (Taushed.) Hvor her er stilt!

KONGEN.

Vi er vist ganske alene. Vi og vand-springet.

CLARA.

Det er på tide at søke baronessen.

KONGEN.

Hun er oppe på - haugen der. Skal jeg hente henne? — Eller: De holder af en stor utsigt?

CLARA.

Ja.

KONGEN.

Så la os gå der op sammen!

(De går.)

TREDJE MELLEMSPIK.

Musik. En sky-egn, så full af væsener, at de ses hoved ved hoved i det uendelige, hvorhen man æn skuer. Musikken jubler og går over i følgende hymne:

Du, som fødte alt, der føder
evig voksende, — du møter
siste skud med åpen favn!
Du, som alt gav egen vilje,
vét, at denne pagtens lilje
skøt af grunnen i dit navn.

La den dugges, la den skælve,
mens den vokser under hvælvet,
blot den bøjer mot din hånd,
så den blomstrer i sin fylle
in blant ånderne, som hylle
dig, du fader, ånders ånd.

Taust de vandre
med hværandre,
nyfødt af den stærke vår,
som fra første morgen går,
alt foryngende i livet,

og som tapes, og som vinnes,
 men hvor sjæle sammenbindes,
 har sin største blomstring givet.

Taust de vandrer. Ej engang
 øjet taler. Ti en klang
 deres sjæle har fornummet
 af den værdens-harmoni,
 som med lyset selv brøt rummet
 i tilværelsernes gry.

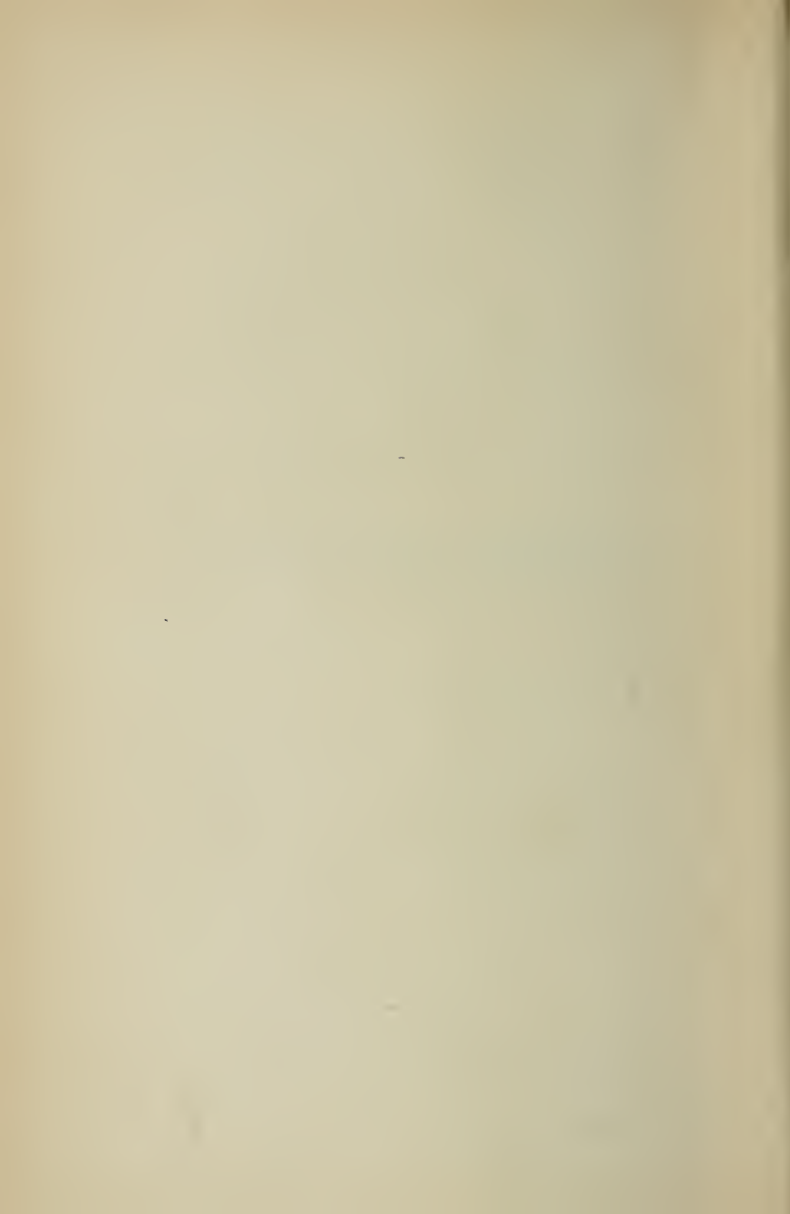
Skaber-stor
 over jord
 som en solens sang den fór.

Taust de vandrer. Klangen runnen —
 vover øjet, vover munnen
 æn ej tale.

Men på stunden
 taler alt! Det toner, svinger,
 blomstrer, dufter, skinner, ringer,
 lød og lyd er sammenføjet,
 går i ét med alt, de tænker,
 i én skønhed, i én højhed, —
 himlen sig på jorden sænker.

Men i dette store stævne
 livet åbnes, vejen stråler,
 en uendeligheds-ævne
 kræfterne og kallet måler.

TREDJE HANDLING.

Åpen plas i en stor by. Kvæll, og plassen dårlig oplyst. Til højre en fritliggende stor bygning, stærkt oplyst: en trap fører ner fra den. Sammenhængende balkon over porten og trappen. Plassen står full af folk. I bakgrunnen på det underste fotstykke af en rytterstatue står en man og synger, ledsaget af sin egen gitar og flere instrumenter. Visen høres allerede, før tæppet går op. Cigarer. appelsiner o. s. v. bydes rundt ved opropere.

(I de par første vers synges omkvædet næsten alene af foredrageren og følges af latter: men så synger flere og flere med. Der er i det hele stærkt medspil. idet visen synes at være kjent.)

Den unge prins han lå på knæ
og bad og bad og bad.

Men pigen svared listelig:

«Jeg tror dig ej, din rad!»

(Mellemspil.)

Hun visste, kærlighedens magt
er stræng, er stræng, er stræng,
så tronen selv i al sin pragt
sig nejer for en seng.

Den unge prins han svarede:

«Jeg ægter dig på stand!»

Men pigen mente spottelig:

«Kanske til venstre hand?»

(Mellemspil o. s. v.)

«Nej, til min højre! sjældne mo!
 min dronning kom og vær!»
 Men pigen svared: «Pine død!»
 og tapte så sit vær.

(Mellemspil o. s. v.)

Hun kom sig, sukede: «Ædle man,
 prinsesserne blir gal';
 de sitter jo i alle land
 og venter på gemal?»

(Mellemspil o. s. v.)

Han svared: «Pyt!» — «Men fristerne,
 de vant så ofte før?» —
 «Hvem mener du?» — «Ministerne?»
 — «Dem jager jeg på dør!»

«Men tænk dig, generalerne
 og adel, hof og præst,
 de hænge vil med halerne
 og sky os som en pest?»

«Vær uten frygt! Jeg laver dig
 ti-elve ny dusin,
 som bukker sig og maver sig
 i nådens nye skin.» —

«Og husk, republikanerne?
 Min egen far? — Husk, de —?»
 «Hvem galder højst af hanerne,
 minister lar jeg bli.»

«Men sæt nu, folket slår sig tvær? —
og nægter hyllning?» — «Pyt!
En orden hist, en titel her,
og resten hyller frit!» —

«Så gir jeg mig!» — «Hurra, hurra!»
Han kom med blide hop. — —
«Nej, vænt, min kælne kongedreng,
nej, dronning først, — stop, stop!»

(Mellemspil.)

Hun visste, kærlighedens magt
er stræng, er stræng, er stræng,
så tronen selv i al sin pragt
sig nejer for en seng.

(Efterat nogle vers er sungne, begynder følgende samtale, som afbrytes
af omkvædet, men tas op igen.)

EN ÆLDRE HERRE TIL EN DO.

Hvad foregår her?

ANNEN ÆLDRE HERRE.

Jeg vét ikke. Jeg kom netop.

EN HÅNDVÆRKER.

Jo, kongen kommer med henne her forbi.

FØRSTE ÆLDRE HERRE.

Han kommer med henne forbi her? Til
kuren på slottet?

HÅNDVÆRKEREN.

Ja.

ANNEN ÆLDRE HERRE

(tagende sig en pris).

Og så vil de der inne i adelsklubben demonstrere, kan jeg tænke? Pipe — eller hvad?

HÅNDVÆRKEREN.

De siger så.

FØRSTE.

Hele adelen har jo besluttet at utebli fra kuren?

EN FİN HERRE.

Enstemmig besluttet.

EN KONE.

Å skidt!

DEN FINE HERRE.

Hvad siger De?

KONEN.

Jeg siger, at til at forføre borgerlige døtre nedlater de sig nok, de der inne. Men til at ægte dem nedlater de sig ikke. Men se, det gør kongen.

HÅNDVÆRKEREN.

Det var, skam, bedre, om han ikke nedlot sig til det, han med.

KONEN.

Jeg kanner folk, som siger, hun skal være rigtig et agtværdigt menneske.

DEN FINE HERRE.

De har nok ikke læst aviserne?

FØRSTE GAMLE HERRE.

Hm; — vi bør være lit forsigtige med at tro aviserne.

ANNEN GAMLE HERRE

(byr pris).

Det glæder mig at høre! — Her er så meget kunstigt. — Som nu den liderlige vise!

KONEN.

Ja, den er laget der inne, den; jeg vét det.

DEN FINE HERRE.

De får vogte Dem for, hvad De siger, De!

KONEN.

Jeg siger bare, hvad jeg vét, jeg.

FLINK

(træder op ved siden af sangeren).

Slut med denne stygge vise! Jeg vil tale til dere!

I MÆNGDEN.

Hvem er det?

FLINK.

I kænner mig ikke. Jeg har aldrig talt offentlig. Allerminst under et gate-opløp.

I MÆNGDEN.

Hvorfor gør du det da?

FLINK.

Fordi jeg er pålagt at gøre det!

(Adelsklubbens balkon og trap og vinduer fyldes. Støj.)

I MÆNGDEN.

Hys! La os få høre!

FLINK.

Hør mig, godtfolk! Mig kænner De ikke. Men De kænte engang en høg-vækst kar med langt, hvitt hår og stor hat, som ofte talte til dere, og det var professor Ernst.

I MÆNGDEN.

Leve professor Ernst!

(Der ropes.)

FLINK.

Han blev, som De vét, dømt til tugthus for majestæts-forbrydelse; rømte, men brak sine ben. Nu lever han i landflygtighed, en helseløs krøpling.

I MÆNGDEN.

Han har fåt amnesti.

EN ANNEN I MÆNGDEN.

Ingen vét, hvor han er.

FLINK.

Jeg vét, hvor han er. Just han har pålagt mig at tale til dere idag.

FRA ADELSKLUBBEN.

Bravo!

I MÆNGDEN.

Er det han? Leve professor Ernst!

FRA ADELSKLUBBEN.

Stille der nere!

FLINK.

Han har pålagt mig, at den dag hans datter skal forestilles på slottet som kongens trolovede brud, den dag og på et sted, hun kører forbi, skal jeg stige op og si: — dette gør hun mot sin fars vilje, mot hans instændige bøn og befaling.

(Fra adelsklubben voldsomt „Bravo!“ Også i mængden høres: „Det kunde vi tænke!“)

FLINK.

Jeg er pålagt at si offentlig, at han foragter og forbanner hende for dette!

(Fra adelsklubben ny „Bravo“. Fra mængden: „Jøs!“ og „Det var stygt!“ — „Nej, det var ret!“ Larm.)

FLINK.

Stille, godtfolk!

EN UNG MAN I MÆNGDEN.

Kan jeg få gøre et spørgsmål?

I MÆNGDEN.

Nej! — Jo!

(Det gentas: latter.)

FLINK.

Værsgo!

DEN UNGE MAN.

Professor Ernst er den, som har bedt kongedømmet om at gå denne vej.

FLERE I MÆNGDEN.

Hør, hør!

FLINK.

Og blev til tak kastet i tugthuset og er nu en dødssyk krøpling. Ingen har været værre medfaren af kongedømmets lejesvenne. Og så går hans datter hen og gør sig til dronning!

GREV PLATEN

(fra adelsklubbens balkon).

Der skal ikke stort mot til at dadle *henne*.
Nej, sig, det er den letfærdige konges skyld,
altsammen!

(Voldsomt spektakel. „Væk med ham!“ høres fra adelsklubben.)

FLINK.

Jeg havde noget at si om dem, som . . .
Men skaf fred der borte i adelsklubben først!

I MÆNGDEN.

De slås der!

(Latter. Der inne fra støj. Manhører tydelig grev Platen rope: „La mig være! Slip mig!“ Og andre: „La ham ikke komme ut!“ „Han er full!“)

GREV PLATEN

(kommer ut på trappen uten hat og forreven).

Jeg vil tale til dere! I er bedre æn det pak der inne! (Bravo-rop.) Jeg siger, kongen kommer her forbi nu snart med et kvinfolk. (Bravo-rop, latter: alle trænger til: politi vil ha ham ner; slagsmål.) Pip, når han kommer! — («Ner me'n!» og «Bravo!» og «Hurra!» høres om hinannen.) — Jeg, grev Platen, siger det: Pip, hyl, gør kattedemusik, når han kommer! Han besudler tronen! Jeg, grev Platen, siger det! — (Leve grev Platen!) — «Leve kongen!» høres mot hværandre. Slagsmål. Greven rives ner og op et par ganger og taler, hvær gang han kommer op.) — Han besudler tronen. Han vil ægte en majestæts-forbryders datter! Fy! — Jeg, grev Platen, siger det! Her er jeg! o. s. v. (Horn høres. Rop: «Der er kongen!» «Nej, det er kavalleri!» — Kavalleri kommer! Kavalleri! Plassen skal ryddes!» Et skud faller. Skrik. flugt, hornsignal. — Tæppet faller.)

SCENE-ÆNDRING.

Hos baronessen: tarveligt.

Første møte.

EN PIGE

(rækker baronessen et kort.)

BARONESSEN

(læser).

Innenriks-ministeren! — La ham komme.

(Iler mot ham.)

GRAN

(træder in).

BARONESSEN.

Velkommen tilbake, Deres excellence! —
Har De så funnet ham?

GRAN.

Ja, nu er han opdaget.

BARONESSEN.

Og De har talt med ham?

GRAN.

Ja.

BARONESSEN.

Så må jeg hente datteren!

GRAN.

For guds skyld —

BARONESSEN.

Hvad er det?

GRAN.

Han er like i døden!

BARONESSEN.

Hvad siger De?

GRAN.

Jeg skulde melde Dem fra kongen, at han har bestilt ekstratog til kl. 10, — så lige fra kuren tar hun afsted til sin far. Kongen selv følger henne.

BARONESSEN.

Det var smukt af kongen!

GRAN.

Altså — om De vilde gøre alt i stand til en nat-rejse?

BARONESSEN.

Ja.

GRAN.

Og det, uten at frøkenen mærker det. Kongen vil ikke, hun skal vite noget om sin fars tilstand før kuren.

BARONESSEN.

Altså kuren skal finne sted?

GRAN.

Skal finne sted. Efter kuren vil hs. maj. selv melde henne det.

BARONESSEN.

Derfor er jeg taknemmelig. — Men hvad sa professor Ernst? — Hvorfor har han ikke svaret på datterens brev? — Hvorfor har han gemt sig for henne? — Er han virkelig uforsonlig?

GRAN.

Uforsonlig? Han hater hende!

BARONESSEN.

Store gud!

GRAN.

Og ikke alene hende, men alle, som har gjort fælles sak med kongen. Alle!

BARONESSEN.

Jeg kunde tænke det. — Behag at sætte Dem! —

GRAN

(bukker, men sætter sig ikke).

Jeg talte først med hans læge. Han havde betænkelighed ved at slippe mig in. På fjorten dager havde professor Ernst ikke kunnet røre sig. Men da jeg sa mit ærende, og at jeg kom fra kongen, kom jeg in.

BARONESSEN.

Hvorledes så han ut? Han har engang været en prægtig skikkelse.

GRAN.

Han sat i en stor stol værckbruden, sammenfallen. Men da han fik se mig og fattede, hvem jeg var, sansynligvis også, hvad jeg vilde, — kunde han ikke alene røre sig; men han grep bægge sine krykker og rejste sig på dem! . .

Det magre, askegrå åsyn, de feberflammende øjne i hulningerne . . . det svære hår og skæg —

BARONESSEN.

Han må ha været forfærdelig —

GRAN.

Som et flammende sværd ut af en sky!
Det var fra hin side tilværelsen . . . det var evighedens håt!

BARONESSEN.

Jesus!

GRAN.

Da jeg endelig fik mæle, hilste jeg fra hans datter og spurte, om hun måtte få se ham. — Der skød noget dunkelt i hans øjne, der fór et øjeblik farve over åsynet: «Hun skal få . . .» han kom ikke længer; han tapte krykkerne og falt om; der kom blod; lægen ilte til; det var længe, vi trodde, han var død.

BARONESSEN.

Men han kom sig?

GRAN

(som har vendt sig, kommer igen).

Jeg ventede et par timer, før jeg tok tilbake. Da meldte lægen, at han var vågnet, men at afgørelsen vist ikke lot vente på sig — næppe et døgn.

BARONESSEN.

Det har grepet Dem?

GRAN.

Ja.

BARONESSEN.

Men hvad mente han? «Hun skal få . . . »?

GRAN.

Jeg har studeret på det.

BARONESSEN.

Han kan dog ikke gøre hende noget ondt?

GRAN.

Han kan mottage hende, som han har mottat mig, hvis hun våger at komme.

BARONESSEN.

Når kongen er med?

GRAN.

Just da!

BARONESSEN.

Ja, det vil jo være forfærdeligt! — men omstemme hende vil det ikke.

GRAN.

Det må vi håpe!

BARONESSEN.

Jeg er sikker! Hennes karakterstyrke er grænseløs. — Den er fa'rens egen.

GRAN.

Ja, dette er også min eneste trøst.

BARONESSEN.

Hvad mener De med det? — Det klinger så mismodigt?

GRAN.

Jeg mener det, som sant er: at på hennes karakterstyrke er alt stillet.

BARONESSEN.

At altså kongen . . . ?

GRAN.

Her var meget at si, fru baronesse; men undskyld, jeg har ikke tid denne gang.

(Bukker.)

BARONESSEN.

Hvorledes går det med valgene?

GRAN

(stanser.)

Godt; — hvis nu bare intet intræffer!

BARONESSEN.

Hvad kunde intræffe?

GRAN.

Situationen er overlæst; — man kan vente alt.

BARONESSEN.

De er bekymret, D. exc.?

GRAN.

Jeg har den ære at anbefale mig.

PIGEN

(kommer).

Politi-adjudanten, som fulgte D. exc., bér om at få tale med Dem.

GRAN.

Nu kommer jeg. (Til baronessen.) Der er arrangeret et slags gate-opløb her like ved — foran adelsklubben.

BARONESSEN

(forskrækket).

Hvad siger De? — Skal ikke kongen der forbi?

GRAN.

Bliv ikke bange! Også vi har truffet vore forholdsregler. — Frue!

(Går.)

Annet møte.

BARONESSEN.

Han har gjort mig ræd . . . Alt kommer på én gang! — Hun har havt en anelse om, at der fejlte hennes far noget . . . jeg har mærket det; men hun har intet villet sige. —

CLARA

(kommer. færdigklædt).

BARONESSEN.

Er du der, mit barn? Og færdig?

CLARA.

Ja.

BARONESSEN

(ser på hende).

Nu, — elegantere kongebrud har vist alle set; men en yndigere (kysser hende) — ingen!

CLARA.

Der ruller en vogn in?

BARONESSEN.

Det skulde være kongen!

CLARA.

Det er jo for tidligt, men allikevel: — gud give, det var han!

BARONESSEN.

Er du bange?

CLARA.

Nej, nej, — der er noget andet, — noget, som du ikke . . . noget . . . det er, som om en forfølger mig . . . og jeg vét, hvem det er! . . . Bare når kongen er her, har jeg fred! Gud give det var han! —

(Går for at se.)

PIGEN

(kommer in).

En dame ønsker at tale med frøkenen.

BARONESSEN.

En dame?

CLARA.

Nævner hun ikke sit navn?

PIGEN.

Hun er tilsløret . . . og meget elegant.

CLARA

(bestemt).

Nej! — Jeg mottar ingen!

BARONESSEN.

Ingen person, som vi ikke kænner. Du vét jo det!

PIGEN

(nøgende).

Men jeg tror, det er . . .

(Døren åpnes, en tilsløret, højest elegant dame træder in.)

BARONESSEN.

(imot; bestemt).

Hvad vil dette sige? — Clara, gå! —

DAMEN

(slår sløret til side).

Kænner De mig?

CLARA. BARONESSEN.

Prinsessen!

PRINSESSEN.

De er Clara Ernst?

CLARA.

Ja.

PRINSESSEN

(går stolt forbi baronessen).

La os være ene! (Baronessen går.) Før jeg tok til slottet, vilde jeg ta hit, — selv med fare for at træffe kongen.

CLARA.

Han er ænnu ikke kommet.

(Stilhed: den varer længe.)

PRINSESSEN.

Har De tænkt over, hvad De nu gør?

CLARA.

Jeg tror det.

PRINSESSEN.

Men jeg tror det ikke. — Har De læst, hvad bladene siger om det? Hvilken som helst af dagens aviser?

CLARA.

Nej; — kongen har fritat mig for det.

PRINSESSEN.

Men de brev, som er sendt Dem! Ti jeg vét, man har skrevet Dem til.

CLARA.

Kongen har også fritat mig derfor. *Han* mottar brevene.

PRINSESSEN.

Vét De, her er utbrut et folke-opløp like ved?

CLARA

(forskrækket).

Nej?

PRINSESSEN.

Man vil mottage Dem med pipen, hujen, stenkast. (Da hun ser, det virker.) De væntede vel ikke sådant?

CLARA.

Nej.

PRINSESSEN.

Hvad gør De?

CLARA

(ikke straks. og stille).

Jeg følger kongen.

PRINSESSEN.

Ja, det er en ærens vej, De der drager kongen in på! — Og jeg siger Dem, den vil bli værre, jo længer fræm! — De kan umulig ha beredt Dem på alt, De vil få at gennemgå.

CLARA.

Det tror jeg dog.

PRINSESSEN

(overrasket).

Hvad vil det sige? — Hvorledes?

CLARA

(bøjet).

Jeg har bedt til gud.

PRINSESSEN.

Pyt! — — Jeg mener, De kan ikke ha overvejet, i hvilken ulykke De styrter kongen? I hvilken skam og uro det hele folk? (CLARA tier.) De er jo ænnu så ung. De kan ænnu ikke være *aldeles* forhærdet, — hvilken fortid De æn har havt.

CLARA

(oprejst).

Jeg har ingen dårlig fortid havt.

PRINSESSEN.

Så—å? — Hvilken fortid har De da havt?

CLARA.

En lidelsesfull, prinsesse; — en arbejdsom.

(Stilhed.)

PRINSESSEN.

Kæenner De kongens fortid?

CLARA

(bøjet).

Å—ja.

PRINSESSEN.

Deres blir dømt efter hans, — hvilken den så har været.

CLARA.

Det visste jeg! . . . Og det sa han mig.

PRINSESSEN.

Se, se! — Når det kommer til stykket, er det et offer, De bringer ham? — — Elsker De kongen?

CLARA

(svakt).

Ja.

PRINSESSEN.

Nej, hør: *elskede* De kongen, da bragte De ham *virkelig* et offer! Vi er bægge kvinder, vi behøver ikke at tale om det. — Men sandelig, det består ikke i at ville være dronning.

CLARA.

Det er ikke jeg, som har villet det.

PRINSESSEN.

De har lat Dem overtale? — — Enten bedrager De Dem selv, min pige, eller De bedrager ham. Kanske har det begynt med det ene og ender i det andet. Ti *nu* kan det ikke længer være skjult for Dem, hvem som her bringer offer. Han er jo for Deres skyld allerede overdækket med foragt.

CLARA
(brister i gråt).

PRINSESSEN.

Angrer De det, så vis det, så vis det i
gærning!

CLARA.

Jeg angrer det ikke.

PRINSESSEN
(forundret).

Hvad gør De da?

CLARA

Jeg har havt det forfærdeligt. Men jeg
bér gud om kraft til at tåle.

PRINSESSEN.

La være med dette! Det er en afskyelig
uklarhed, halvt anger og halvt hykleri. Det ene
således filtret i det andet, at det ikke mere er
til at løse op. Men De må tro, vi andre forstår,
at hellighed og det, — jeg ikke vil nævne, —
passer ille sammen! — La være med de kunster,
siger jeg! Det irriterer mig.

CLARA.

Prinsesse, vær ikke ond. — Jeg har det
ondt allikevel.

PRINSESSEN.

Hvorfor i al verden så ture videre fræm?
— Er der uklarhed i det, så ta mot belærelse!
— De har jo ænog Deres far imot Dem?

CLARA

Ja.

(Kaster sig over en stol.)

PRINSESSEN.

Han har gemt sig bort fra Dem. De vét ikke, hvor han er, hvorledes han har det, — krøpling og syk som han er. — Og De er samtidig balklædt, med rose i hår, — på vej til kur på slottet! Gennem folke-opløp og foragt, over Deres syke far, fræm for at bli dronning? Hvilken rå letsindighed! Hvilken formastelig sammenblanding af det, De tror er kærlighed, pligt, offer, prøvelse, — med troløs ærgærrighed!

Kongen? De stoler på kongen! — Kongen er skald. Han elsker det usædvanlige, opsigtsvækkende. Motstanden pirrer ham. Just den driver ham til at tro sin kærlighed uendelig.

En uke efter giftermålet er det slut. Hvis motstanden ikke var kommen, vilde det være slut før. Jeg kænner kongen bedre æn De; ti jeg kænner hans troløshed. Den er likesom hans kærlighed — uendelig.

De er bevæget? Ja, det svider at se solen i øjnene. Jeg kan tale med derom. Jeg er alene kommet for at sige, hvad jeg vét.

Nu, jeg har set Dem, kan jeg sige, at jeg vét én ting mere, og den vil jeg også sige. Hvis De virkelig tillater kongens rike natur at forville sig in i noget, som vil stanse hele hans

bane, — da vender det i tidens fylle så forfærdelig om mot Dem selv, at De dør af det. Ti De har en natur, ser jeg, som troløshed, anger, foragt *kan* dræpe.

De ser så bønlig på mig? — Nej, jeg kan ikke ta et ord tilbage! Men det, jeg havde besluttet, før jeg kom hit, kan jeg nu sige: — for Deres fræmtid skal *jeg* sørge. Jeg er ikke rik; men så sant jeg står for Dem: De skal leve omsorgsløst til Deres død, og mere æn det: i overflod. Ingen tak! Jeg gør det for kongens skyld og det folks, jeg tilhører. — Det er min pligt. — De behøver kun nu at rejse Dem og følge til min vogn.

(Byr hånd.)

CLARA

(som er gleden ned af stolen).

Var det så let, — da var det længst — længst skét.

PRINSESSEN

(vender sig: kommer igen).

Rejs Dem! (Rækker hånden til hjælp.) Elsker De kongen?

CLARA.

Elsker ham? Jeg er et moderløst barn. Jeg levde ensomt med en politisk forfulgt far; jeg delte fra tidlig hans idealer, og jeg har ikke siden sluppet dem.

Disse idealer bydes mig en dag. «Hvis *jeg* vil, skal de få liv!»

Der er noget stort i dette, prinsesse, noget almægtigt, — et kall fra gud selv. Derpå er jeg sikker.

PRINSESSEN.

Det er et digt, kongen har budt Dem! Et digt!

CLARA.

Så vil jeg leve det digt! — Jeg har givet det min sjæl, og jeg har styrket det i hans. Jeg har fra barn ikke havt noget andet.

PRINSESSEN.

Og De tror, det skal vare?

CLARA.

Ja.

PRINSESSEN.

Det bør De også tro, frøken, — like til han har nåd sit mål.

CLARA.

Mener De giftermål, så vil jeg si, at det er ikke vort mål.

PRINSESSEN

(forundret).

Hvad for noget?

CLARA.

Vort mål er at utrette noget sammen; vor kærlighed skal invie det og omvokse det. — Ja, se på mig! Det er hans egne ord.

PRINSESSEN.

Dette svar? — — Denne tanke — —? Men hvad for en sikkerhed har De?

CLARA.

For hvad?

PRINSESSEN.

For, at dette ikke er lagt in i hans sinn af Dem? For, at han ikke selv — flagrer bort? . . .

CLARA.

Om jeg behøvde nogen: han forsagede for min skyld sin fortid; over ét år væntede han. — Har han gjort det før? Han har vist ikke behøvet det!

PRINSESSEN

(gør en bevægelse).

CLARA.

Ti jeg rejser klage mot dem, som har forført denne «rike» natur, som De sa! Mot mig kan den ikke rejses, prinsesse. (Stilhed.) Jeg stansede ham, så godt jeg kunde, da han kom til mig — som til de andre.

(Stilhed.)

Det er vist intet offer at bli hans hustru. Den, som elsker, kan ikke tale om offer. — Men i den stilling, jeg nu går in, blir jeg mer mistænkt æn den simpleste i riket, mer hånet æn

om jeg var hans — frille. — Hvorledes har De selv talt til mig idag, prinsesse?

(Stilhed.)

Det er ikke offer at tåle sådant for den, man elsker. Det er heller ikke jeg, som har nævnt ordet; — og hvad offer, De mente jeg burde ha bragt, vil jeg ikke engang forstå, skønt også jeg er kvinde.

Men visste De, prinsesse, hvilken smærtelig kamp jeg har gennemgået, før jeg fik kraft til at følge ham mot far og mot dere alle, — da talte De ikke til mig om at bringe offer. Da talte De overhodet ikke til mig som idag. Ti De er ikke ond, og De mener det jo i grunden godt med mig.

(Længere stilhed.)

PRINSESSEN.

Dette er alvorligere, æn jeg visste. — — Stakkels barn, desto alvorligere vil skuffelsen bli!

CLARA.

Ikke med ham!

PRINSESSEN

(i tanker).

Kan han være så forandret? — — Var det dette, som skulde kunne binde ham —? — — Kommer han selv for at hente Dem?

CLARA.

Ja.

PRINSESSEN.

Hvad skal denne kur til? Hvorfor utæske rikets dignitarier? Når han så allikevel vil føre et simpelt borgerligt liv?

CLARA.

Han vilde det så.

PRINSESSEN.

En spændende episode i hans digt! Hvorfor fik De ham ikke fra det?

CLARA.

Fordi jeg holder med ham.

PRINSESSEN.

De vét måske ikke rigtig, hvad det er? Hvilken ydmygelse kongen må gennemgå?

CLARA.

Jeg vét bare, jeg synes om, at her faller full offentlighed, og jeg synes om, at han har mot.

PRINSESSEN

Der er trods i dette. (Clara tier.) — — De går i den kjole? Vil De møte til kur med den kjole? (Clara tier.) Jeg siger, der er trods i dette.

CLARA.

Jeg har ingen bedre.

PRINSESSEN.

Hvad vil det sige? — Kongen kan jo —?
Spiller I komedie?

CLARA

(undselig).

Kongen får ikke lov til at gi mig noget,
— — ikke før —

(Stanser.)

PRINSESSEN.

Sorger han da ikke for Deres ophold her?

(Ser sig om.)

CLARA.

Nej.

PRINSESSEN.

Det er baronessen —?

CLARA.

— og jeg. Vi er bægge like fattige.

PRINSESSEN.

Ja, hun har jo mistet sin stilling?

CLARA.

— for min skyld. Ja. — — Og De, prinsesse, som har kært hende — ti hun har også en gang været Deres lærerinne — kan De virkelig tænke om baronessen, at hun vilde være mig tro, — når hun ikke stolte på mig, og når hun ikke tænkte, det var rigtigt? — De viste hende sådan hån, da De trådte in.

PRINSESSEN.

Jeg er her kommen op i den allerubegripligste roman. — — Altså: Dem elsker kongen?

CLARA

(bøjer hodet).

PRINSESSEN

(bestandig betragtede hende: stille).

Han kan elske . . . han kan gøre lykkelig . . . han er strålende . . . Nu får vi se, om De skal lide for alt det, han har brut . . . De er ikke den første, han har elsket.

CLARA.

Prinsesse!

PRINSESSEN.

Ja, betænk det! — Der hæfter tårer ved Deres lykke.

CLARA.

Det er hårdt at bebrejde mig dem.

PRINSESSEN.

Undskyld mig! — Jeg mente det heller ikke. — — Der er ænnu tid til at gøre et større toilette. Om De ingen gave tør mottage af kongen; — af en annen? En konges brud — er dog en konges brud.

CLARA.

Han har sagt mig, at jeg behøvede ikke mere.

PRINSESSEN.

I hans øjne vel ikke. — Men vi damer
forstår sådant bedre. — Om alene et hals-smykke?
Tør jeg by Dem dette?

(Vil løse sit.)

CLARA.

Jeg visste, De var god. — Men jeg tør ikke.

PRINSESSEN.

Hvorfor ikke?

CLARA,

Fordi . . . fordi man vilde tro —

(Brister i gråt. Stilhed.)

PRINSESSEN.

Hør, mit barn, det hele er vanvid. Men da
det ikke kan ændres . . . når nu kuren begynder,
så stiller jeg mig ved Deres side og skal siden
ikke forlate Dem. Sig Kongen det! Farvel!

CLARA

(mot henne).

Prinsesse.

PRINSESSEN

(mottar og kysser henne. Hvisker).

Har han heller ikke fåt kysse dig?

CLARA

(likeså).

Jo.

PRINSESSEN

(kysser hende én gang til).

Elsk ham!

(En vogn høres.)

BARONESSEN

(kommer).

Jeg hører kongens vogn.

PRINSESSEN.

Jeg vil ikke møte ham. — Baronesse! (Gir hende hånden.) Jeg kan komme ut den vej?

(Peker mot den dør, hvorfra baronessen kom.)

BARONESSEN.

Ja.

(De går ut af den.)

Tredje møte.

PIGEN

(melder).

Kongen!

KONGEN

(civillklædt, uten ordener).

Clara!

CLARA.

Min væn!

(De omfavnes),

KONGEN.

Hvad er det?

CLARA.

Hvilket —?

KONGEN.

Prinsessens vogn her?

CLARA.

Jeg skal hilse dig fra hende. Hun gik nu —

KONGEN.

— og hun —?

CLARA.

— sagde, at hun straks ved kurens åbning vilde stille sig ved min side og være der, til vi forlot slottet.

KONGEN.

Er det muligt?

CLARA.

Det er *sant*.

KONGEN.

Du har erobret hende! Ti hun kan erobres! Hun har hjærte, ånd. — Et stort forvarsel! — Så *det* tilbød hun! — — — Hvad vil adelen si til *det*?

CLARA.

Den blir jo borte?

KONGEN.

Du vét det?

CLARA.

Jeg vét også, at der er opløb foran adelsklubben.

KONGEN.

Også det? — Og er ikke ræd?

CLARA.

Jeg vilde kanske være det; — men der er noget annet, jeg er mere ræd.

(Trykker sig in til kongen.)

KONGEN.

Og det er?

CLARA.

Du vét det.

(Stilhed.)

KONGEN.

Har du følt uro for ham også idag?

CLARA.

Den hele dag, — uafsladelig. Der må være hændt noget.

KONGEN.

Ja, nu kan jeg si dig, hvor han er.

CLARA

(hæftig).

Endelig! Har du funnet ham?

KONGEN.

Gran har været hos ham.

CLARA

(som før).

Gud ske lov! Er det langt herfra?

KONGEN.

I kvæll med ekstratog, like fra kuren, tar vi bægge derhen. Vi er der imorgen tidlig.

CLARA

(kaster sig om hans hals).

Tak, tak! — Du er god. — Å, du er god! Tak! — Hvorledes har han det? Er han syk?

KONGEN.

Ja.

CLARA.

Jeg visste det! — Og uforsonlig?

KONGEN.

Ja.

CLARA.

Jeg føler det!

(Gemmer sig hos ham.)

KONGEN.

Har du angst?

CLARA

(hæftig).

Ja!

KONGEN.

Kære Clara; når du får se ham, vil det kanskje gå over.

CLARA.

Ja, la mig få se ham! Hvad han så siger,
la mig bare få se ham!

KONGEN.

Innen tolv timer fra nu af! Og jeg skal
være hos dig.

CLARA.

Det er det skønneste ved dig, at du er så
god. — Å, at du er her! Denne angst var ikke
til at holde ut!

KONGEN.

Der står kamp om dig!

CLARA.

Å! —

(Gemmer sig igen hos ham.)

KONGEN.

Trøst dig! Snart er den slut!

CLARA.

Jeg tror det selv. Ja, jeg vét det. — La
os gå lit!

KONGEN

(gør det).

Og flytte tankerne på noget andet! Vét du,
hvorfra jeg kommer?

CLARA.

Måske?

KONGEN.

Fra vort lille hus i parken.

CLARA.

Og vi kørte der forbi igår.

KONGEN.

Der vil du ha bare *én* omkring dig! Hvor du går, møter du tanker, jeg har tænkt om dig. Ser du ut af vinduerne, går du ut på altanen, — i hvær fjæll-linje, hvært elve-sving — i sletterne, skogerne, buskerne, å, der er gemt tusener af tanker om dig. — Kall på dem, »du jenta mi»! — og de vil slå ring om dig! — La os sætte os!

CLARA.

Det er som i eventyret, det.

KONGEN.

Jeg er også eventyrets siste prins, skal jeg si dig! (De har sat sig: hun på hans knæ.) Og du er den lille pigen, som er ført af gode ånder og kommer til det fortryllede slot og vækker ham. Han havde sovet troll-søvn i mange herrens år!

CLARA.

I mange herrens år!

KONGEN.

Egentlig er *jeg* ikke *jeg*, og *du* ikke *du*. Kongedømmet var trolldomsbelagt siden langt

tilbage. I dyreham har det gjort lidenskabens gærninger om natten og sovet om dagen. — Nu kommer den voksne folkebrud og løser ham ut.

CLARA.

Virkelig! — Du finner så meget på for at narre min angst ifra mig. — Og det lykkes dig altid. — Men til sist kan du tro, jeg er uten kraft og uten mot, fordi jeg har denne svakhed.

KONGEN.

Du har mere styrke æn jeg! Mere æn alle, jeg har kært.

CLARA.

Det er for meget. Men følte jeg ikke, at jeg havde nogen, da — vær viss på det! — vilde jeg ikke prøve på at følge dig.

KONGEN.

Jeg skal forklare, hvordan du er! Nogle er så uhyre åndigere, finere æn andre; deres hud er hundre ganger nænsommere. Det er dette, som ligner svakhed. Men just disse drar kraft til sig af *dypere* lag med tusene fine rot-tråde. De står ofte med frisk krone, når de andres tørker. De bøjer sig med smidig styrke, når de andre knækker. — Sådan er du!

CLARA.

Du er overmåde sinnrik, når det gæller at forklare mig!

KONGEN.

Nej, hør nu! — Den tid jeg var slem mot dig, da var din forskrækkelse hvær gang så uendelig, at det likesom hvimlede for mine øjne og øren af millioner angstrop og skælvende bevægelser. Det er sant! Jeg blev selv ræd. — Er *det* svakhed at føle så stærkt, *at en annen mot sin vilje må in under intrykket?*

CLARA.

Nej.

KONGEN.

Og da jeg fant dig igen, — den måte, du hørte på mig —

CLARA.

— skal vi nu ikke snakke om!

(Kysser ham.)

KONGEN.

Hvad skal vi da finne på? Det er ænnu lit for tidlig at ta afsted. — Å, jeg har det! Vi skal tale om det intryk, du i kvæll vil gøre, når du stiger fræm i de lyse saler på bakvaskelsens mørke grun! — Var ikke det pent sagt? «Er *det* henne?» vil de tænke. Og så vil de få noget i øjnene, noget, som narrer dem til at tro, der er perler og gull strød over dit hår og over din dragt, og over dit — —

CLARA.

Nej, nej, nej! (Lægger hånden over hans mun.) Nu skal jeg fortælle dig en liten historie!

KONGEN.

Fortæl!

CLARA.

Som barn så jeg en ballon bli fylt. Der kom en svært styg lugt. Siden, da jeg så ballonen lysende stige, tænkte jeg: Å-hå! Det er det stygge, som er brænt! Når det først er brænt, kan det løfte.

Siden, hver gang jeg hørte stygge ting om far, følte jeg det brænne og tænkte på ballonen og kænte likesom ond lugt. Men da var det straks, som steg det til vejrs; det stygge var brænt, det løftede! Jeg kan si, den ballon har gåt lysende over mit liv. For længer hen, da jeg selv blev bakvasket, og da du blev det for min skyld, — akkurat det samme! Hvært ord brænte; men straks var jeg også over det! Løftet højt, højt! I så ren luft lever jeg aldrig som en stund efter et stygt ord.

KONGEN.

Jeg vil straks gi mig i færd med at bakvaske dig, når det kan ha så lysende følger! Jeg tar et utvalg af dagens aviser, — du, Aspasia, Messalina! Du, Pompadour, du! — Du, Dubarry! Du *phylloxera*, som æter hele landets moralske

vinavl! Du blåøjede landeulykke, som får kurserne til at synke af bare forskrækkelse, ministrene til at falle, valgene til at boble og skumme — å, du rumsterende nisse, du, som fylder aviserne med galle og kaféerne med pudder, alle tante-hjærner med fluer og kongens højst-egen med millioner amoringalskaber! Vét du, at foruten alt det onde, du gør idag, så gør du revolution ti år fræm! Jo, du gør! Og ingen kan vite, om du ikke også virker hundre år tilbage, eller flere! De fyrstelige og adelige fædre vender sig i sine grave for din skyld . . . ! Og dersom de afdøde dronninger ænda havde næse . . .

CLARA.

-- Baronessen! —

Fjærde møte.

BARONESSEN

(i kåpe over sin hofdragt og med Claras kåpe over armen).

Jeg tillater mig at forstyrre. Tiden er nok inne.

KONGEN

(som tillikemed Clara har rejst sig).

Vi har forslåt den med dumheder.

BARONESSEN.

Og er komme i godt lune ved det?

KONGEN

(tagende sin hat).

I det allerfortræffeligste! Her, dyrebare, (tagende Claras kåpe.) slår jeg om dig den siste skjulende bakvaskelse. Når vi atter tar den af, står du i dit eget lys. — Kom!

(Byr armen, og de går halvt dansende op mot bakgrunnen. da en uttæret skikkelse står der og stirrer på dem, lænet til to krykker.

Han har villt hår og skæg og en blodstrøm ut af munnen.)

CLARA

(opgir et forfærdelsens skrik).

KONGEN.

Hvad er det? — I himlens navn!

CLARA.

Min far!

KONGEN.

Hvor er han? — — Gå og se! —

BARONESSEN

(som rask har set sig om i rummet, åpner doren).

Jeg ser ingen!

KONGEN.

Se ut i gangen!

BARONESSEN.

Nej, — heller ingen!

CLARA

(er sunket i kongens armer. Efter et par trækninger er hænderne falne ned og hodet bakover.)

KONGEN

(ser det).

Hjælp mig!

BARONESSEN

(iler til; skriker).

Clara!

(Tæppet faller.)

FJÆRDE MELLEMSPIK.

Tæppet faller for tredje handling under smærtefylte billeder i musik. Disse får dog snart en åndigere karakter: harmonierne blir klarere, så vi løftes op til højere steder, lettere luft. Der føler vi en stor fryd. Tæppet går op. Vi ser in i et dytblåt luftlandskab: længst bak i det er et dæmrende lyshav, hvori omrids af hvite grupper skimtes. Derfra høres sangen, mens nedenunder driver forbi i halvmørke fjæll og floder, sletter og skoger, byer, ørkener og store hav.

KOR AF KVINNER OG MÆN.

Til frihedens hjem
velkommen, velkommen,
I, som har stridt,
I, som sejerens ørne bar fræm!
Her bøjer frit
strømmene sammen, som skiltes i flommen.
Velkommen, velkommen!

KOR AF MÆN.

Her, hvor af frihedens tusene kræfter
sanhedens sol har samlet sin ild,
blusser det efter
af viljer, som sluktes, af øjne, som så.

Mangt, som forskøtes,
 her skinner klart;
 kæmper, som brøtes,
 enes så snart.

Tro og fornægte
 (er de blot ægte,
 har de blot frihedens lysmagt og mot)
 renskes af samme
 evige flamme.

Menneskets tro,
 alt fra den stammende
 bøn til en sten
 intil den flammende
 hyllning af én
 værd'ernes gud, —
 her kan de samles,
 her kan de stige,
 friet fra billedets tyngende skrud.
 Stort er vort rike!

KOR AF KVINNER.

Velkommen, velkommen
 alle, som led
 trofast for noget af alt det, som svakt er.
 Alle, som stred
 trodsende egenkærligheds-magter.
 Ænog om striden

bare var tyst,
 slagmarken liden,
 bare et bryst,
 fienden ingen,
 bare dig selv, —
 frihed har vingen;
 sejerens hell
 førte dig opad i stigende dag, —
 velkommen, velkommen!

FJÆRNT KOR.

Savner du nogen, som svigtede lag —?
 Ikke rettroendes hovmod er her.
 Ikke de saliges selvlyst er her.

KOR NÆRVED.

Her er de ofrende, her er de lidende;
 her er de store sejerrikt stridende.

KOR AF KVINNER.

Friheds-koret
 fra alle kloder!
 Som til en moder
 sukket, ordet
 flygter hit
 fra alle sprog,
 fra den skjulteste krog.
 Herfra
 det tilbage springer

i tusene blink,
 i himmelske vink
 og længsler bringer
 og tænder, tænder
 stor ild.

Ikke millioner hænder
 strækker til
 for at slukke, hvad vi vil. —

KOR NÆRVED.

Se dig om, nykomne!

MANS RØST.

Jeg kan ikke . . . for meget . . . stå mig bi!

KVINNES RØST.

Det uendelige overvælder.
 Heller, heller
 intet se æn alt!

KOR NÆRVED.

Opdagelsernes lyst
 er her uten stængende kyst.

Fri, fri, fri
 søker du alle svar;
 fri, fri, fri,
 med i en stor harmoni
 strømmer du . . .

MANS RØST.

Jeg forfærdes
 over, hvad jeg er,
 uværdig til at være her.

KOR NÆRVED.

En stor forvandling
 forestår.

Rejs dig og begyn din vandring!
 (Mere lys over hele sky-egnen. Store, fjærne harmonier.)

KVINNES RØST.

Hvad er det? Sang eller stråler? —
 Dette er mer, æn jeg tåler.

KOR AF KVINNER.

Han, som kænner dig, kommer.

KVINNEN.

Min dommer?

KOR AF KVINNER.

Bliv ikke bange!
 I hans strålers sange
 fra zone til zone
 vil din frygt fortone.

MANS RØST.

Er hans blik ej fortærende?

MÆNS KOR NÆRVED.

Han er den milde lysbærende.
I hans strålers omarmelse
er forbarmelse.

KVINNEN.

Men denne trængsel, denne brusen . . .
er den på hans vej?

KOR AF KVINNER.

Nej.

Der kom tusen
sammen med dig.
Og nye bølger
altid følger.

MÆNS KOR.

Han selv er
millioner mil herfra.
De sange, hvori du skælver,
er et genskins halleluja.
Men i dets smil
skal du tape frygt og tvil,
og hvad du anede
uten ævne til mer,
du på banede
stier ser.
Men hvad du ser,

er af det hele
 ej værd at nævne,
 ej én af millionernes dele,
 dog nok for din ævne
 i tusene år.

Nu løfter vi dig
 på den lysende vej!

KVINNEN.

Hvad ser jeg? Hvem er det?

KOR AF MÆN.

Hvite æoner
 i den opgående sol.

KVINNEN.

Millioner!
 Uendeligt skuer mit øje.

MANNEN.

Like uendeligt ser jeg hvite høje.

KVINNEN.

Hvad er det? Hvem er det?

KOR AF MÆN.

Ofrene er det for jordens mægtige.
 Dette kosted' det hine prægtige
 på tronen og for alt'ret,
 sceptret og psaltret,
 at ordne riket og troen.

Broen

til magt og ære
 bygdes, så den kan bære,
 af lik, lik, lik.
 Det største samfun,
 den største ære
 af de største manfall, den største svik.

MANNEN OG KVINNEN.

Ofrene er det?

KOR AF MÆN.

Ofrene, krigenes, bålets,
 det gloende stålets;
 eller de, som måtte kovne
 i ild-ovne, —
 drikke kokende bly
 gjennom øre og mun
 og så spiddes en stund;
 hænges svævende,
 flåes levende,
 legges uten øjenlåk mot solens flamme,
 gildes og blindes,
 eller tarmene tvinnes
 om en drejende ramme.

MANNEN OG KVINNEN.

Ofrene er det?

KOR AF KVINNER.

Ofrene er det, — alle de forvistes
 tærende klager
 i våkne nætter og bleke dager, —
 alle de forlistes
 tro på sandheden
 og liv i elendigheden.

MANNEN.

Rædsomt!

KOR AF KVINNER.

Alt det utskutte, her er det, —

KVINNEN.

— her er det? —

KOR AF MÆN.

— resterne,
 da samfunnene blev ordnede
 af kongerne og præsterne.

KOR AF KVINNER.

Se over alle høje og fjælle,
 tusen gangers se-kraft kan ikke tælle.

KOR AF MÆN.

Deres skrik, de evig gående,
 mørke som nattens ånder,

er den smærte, hvori værden sig vânder;
deres skrik, de evig gående,
 samvittighedens frygt,
 som lader intet, intet trygt, —
 jordskælvene under alt bestående.

MANNEN.

Mig har de skræmt
 op af forfængelig fred.

KVINNEN.

Mig har de skræmt,
 så jeg til alt var bered.

MANNEN.

Min datter!

KVINNEN.

Skal de ej *her* være glemt?
 Skal ej enhver
 blive lykkelig her?

KOR AF KVINNER.

Her.

Men hvad I led,
 er *der*.

Intet forlater slægten.
 Hele vægten
 af uret og synd

fra de ældste dage,
 hele trældommens dynd
 må *den* drage.

Alt foregående fanger
 og holder fast
 trods harme og anger
 den enkeltes hast
 mot lys og frihed.

KOR AF MÆN.

Selv må han rejse sig
 og riste sig,
 den store slægts-leviatan
 i tidens evige ocean, —
 hans hoved over
 i æterens lysvover!
 Dertil hjælper *vi*
 fra det uendelige fri;
 men fra den annen kyst
 selvets lyst
 flyter in i hans årer
 og dårer.

KOR AF KVINNER.

To værd'ners strømme
 sig tømme, —
 og dog kun én.

Ti egenkærlighedens kamp
 gør ham stor,
 som tror,
 og ham klar,
 som tviler var;
 derfor tilsist
 ved den yderste rand af sin lyst,
 træt af sin dyst,
 synker den
 i et siste begær:
 at blive nogen kær,
 som barn at få somne
 hos det fullkomne.
Nu har den set,
 at alt, alt er ét,
 at dens lange løp
 kun omvej var
 fra det samme svøb
 til samme far. — —

Der kommer større forklaring!

(Stigende lys, stærkere musik.)

MANNEN OG KVINNEN.

Min gud!

KOR AF KVINNER

Ej ham; hans bud,
 en stråles åbenbaring.

MÆN OG KVINNER.

Han er nær! . . .

Føl denne lysets renhed! . . .

KOR AF KVINNER.

Han er her!

Nu alt er enhed!

KOR AF ALLE

(under et umådeligt lys, også over forgrunden).

Lucifer er her, den evige, *sanne!*

Herlig beskinner hans blændende panne
værdien, som sitrer i saligheds gys.

Han kænner vejene, og hvor han fører,
det, som du ser, det også du hører;

lyset er tanken, og tanken er lys;

ævnen og tingen går sammen i ét;

frihed og sanhed et eneste blet.

(Tæppet faller.)

FJÆRDE HANDLING.

Rummet fra første handlings anden del; Grans arbejdsrum.

Første møte.

GRAN (står ved pulten til højre). FLINK (træder in med en kasse under armen, som han sætter fra sig på bordet).

GRAN.

Er det dig?

FLINK.

Som Du ser.

(Går op og ner. Taushed.)

GRAN.

Jeg har ikke set dig — siden sist her.

FLINK.

Nej. — Du har tat dig juleferier?

GRAN.

Ja. — Ellers får jeg nok nu ferier for altid.
Valgene går os imot.

FLINK.

(gående).

Jeg hører det. — Præsterne, reaktionen sejrer.

GRAN.

Det vilde ikke være skét, hvis ikke hennes ulykkelige død —

(Stanser, sukker.)

FLINK.

Guds dom, siger præsterne, siger kvinderne, reaktionen —

GRAN.

— og almuen. De tror det virkelig.

FLINK

(stanser).

Ja, tror ikke du det?

GRYN

(efter et ophold).

Jeg lægger den i alle fall annerledes ut —

FLINK.

— æn præsterne? Naturligvis. Men at historiens fatum her var på færde, — hvem kan tvile?

GRAN.

Fatum — påtok sig hennes fars skikkelse?

FLINK.

Om hennes far åbenbarede sig for henne i sin dødsstund —? (Løfter skuldrene.) Likegyldigt! Jeg tror ikke paa slikt. — Men paa hennes pinte samvittighed tror jeg. — På dens angst-billeder tror jeg.

GRAN.

Jeg omgikkes henne, og jeg tør innestå for, at hun ingen ond samvittighed havde. Med begejstring gik hun til sin opgave. Alle, som kænte henne, siger det samme. Først og fremst kongen.

FLINK.

Hvad døde hun så af? Af begejstring?

GRAN.

Af spæning under det for stærke tryk. Opgaven var for stor. Tiden var ikke inne. (Vemodig.) — Vort forsøk skulde dø.

FLINK.

Der er dommen! *Det skulde dø!*

Men hun ropte i sin dødsstund: «min far!» Og halvhundre mil derfra døde just han. Enten så hun ham, eller hun *tænkte* ham i vejen for sig.

Men hans blodige, mishandlede krøplingeskikkelse i vejen for henne på hennes forbryderske gang mot tronen, — — er det ikke et billede på den mishandlede menneskehed? Den rejser sig mot kongedømmet, når det vil sone, — *just da!* Dets brøde gennem tusener af år er for stor. Fatum er ubøjelegt.

GRAN.

Altså: nu er vi kvit kongedømmet?

FLINK.

Nu er vi kvit det forræderske forsøk på at sone det med det moderne samfun. — Gud ske lov! I pagt med præster og reaktion sørger det atter uforstyrret for sin undergang.

GRAN.

Så er jo alt vel.

FLINK.

For så vidt, ja. — Men her var et stærkt republikansk parti, som nød alles agtelse, og som var i overordentlig fræmgang, — — hvor er nu det?

GRAN.

Jeg visste, det var derom, du kom.

FLINK.

Jeg er kommen for at kræve regnskab.

GRAN.

Jeg vilde i dit sted ikke komme således — til en slagen og såret væn.

FLINK.

Det republikanske parti har ofte været i nederlag; — aldrig før i foragt. Hvem har voldt det?

GRAN

(som hittil har arbejdet med en pennekniv).

Der er ingen af os, som tror, at vi fortjener foragt.

FLINK.

Den, der sviker, fortjener den altid.

GRAN.

Herfra og til republikken er dog et stykke vej. Også *det* må gås.

FLINK.

Man kan vel endelig gå det uten at svike.

GRAN.

Det er min faste tro, at hvad vi gjorde, det var ret. Det kan mislykkes både første, annen og tredje gang; men det er det eneste, som skal gøres.

FLINK.

Der sa du din dom.

GRAN

(opmærksom),

Hvad mener du med det?

FLINK.

Der må sørges for, at slike forsøk ikke oftere gøres.

GRAN.

Således. — — Nu begynner jeg at forstå dig.

FLINK.

Det republikanske parti er sprængt. For en menneskealder er det lagt øde i foragt. Men

et samfun uten et republikansk parti er uten idealitet, uten sanhedstrang i sin politik — og i mer æn i den!

Derfor bærer du ansvaret.

GRAN.

Du gjør mig for stor ære.

FLINK.

Ingenlunde! Din anseelse, dine personlige egenskaber og forbindelser har forført dem.

GRAN.

Hør nu et ord! Du overvurderede mig i dit håp til mig. Du overvurderer mig nu i din dadel. Du overvurderer virkningerne af vort fall, — du kan overhodet ikke annet æn skyte over målet. Derfor er du en fare for dine venner. Du frister dem, — i lykken deres handlekraft til overdåd, i ulykken deres mismod til fortvilelse. Din grænseløse lidenskabelighet formørker dit kloke hode. *Du* er ikke kallet til at stå dommer over nogen. Ti de sanheder, som ligger rene i din sjæl, hvirvler du i striden med in i dit raseri, og der taper du dem. Så lit er de da længer sanheder, at de i din hånd kan begå forbrydelser.

FLINK.

Å, spar din logik! Ti den, du har, har *jeg* lært dig! — Mit synderegister letter ikke dit,

— det er hele mit svar! — Jeg står ikke her foran dig som sanheden; jeg skryter mig ikke op. Nej, just som den lidenskabelige elsker, den lidenskabelig fortørnede spør jeg dig in i din samvittighed: Hvad har du gjort af vor fælles kærlighed? Hvor er den hellige sak, vi sammen opelskede? Hvor er vor ære, vore vænner, vor fræmtid?

GRAN.

Jeg har ærbødighed for din sorg. — Men kunde du ikke også ha nogen for min? Eller tror du ikke, jeg nu lider?

FLINK.

Man handler ikke som du uten at være ulykkelig ved det. — Men her er flere, og vi har regnskab at kræve. Svar mig!

GRAN.

Du — du, min gamle væn, du er den, som vil ta dette på dig?

FLINK.

Gud skal vite, jeg havde helst set en annen gøre det. — Men ingen kan kræve det som jeg . . . ingen har elsket dig som jeg! Mit håp til dig var for stort, siger du! Jeg vilde bare, bare, du skulde være tro! Jeg var så ofte blet skuffet; . . . men i dig, i din tause vilje tænkte jeg at ha en alvorlig borgen for, at så længe du

levde, holdt saken sig ædel, stræng. Med din anseelse var den rejst, med din formue var den støttet; den behøvde ikke *altfor* mange martyrer! . . . Du var lykken i mit liv; ved dig fik min sjæl sin kraft igen.

GRAN.

Min væn!

FLINK.

Jeg, den gamle, . . . du, den unge! . . . Du var en hel, harmonisk natur; . . . jeg, jeg trænger at støtte mig til en sådan.

GRAN.

Flink, — gamle kammerat!

FLINK.

Nu står du der — brut i dig selv, — og alt i og om os har du brut ned, hele livet har du brut ned . . . for mig i det minste —

GRAN.

Sig det ikke!

FLINK.

Du har forrådt min tro til menneskene . . . til mig selv; ti jeg tok jo fejl — også siste gang! Hjærtebladet i min tilværelse, — ja, nu har jeg bare igen at kræve regnskab!

GRAN.

Hvad vil du? Sig det!

FLINK.

Du skal stå for mit åsyn med våben i hånd,
— du skal dø!

(Stilhed.)

GRAN

(uten egentlig at bli overrasket).

Derved gør du dig selv mest ulykkelig,
gamle vän.

FLINK.

Du tror, du skal skyte sikrere?

(Går hen til kassen.)

GRAN.

Derpå tænkte jeg ikke. Men på dit liv
bakefter. — Jeg kænner dig.

FLINK

(åpner).

Spar din omsorg! Mit liv bakefter blir ikke
langt. — Du har sørget for, at i den nærmeste
menneskealder har jeg intet at leve for, og til
den næste når jeg ikke. Derfor skal forbi være
forbi.

(Tar pistolerne op.)

GRAN.

Vil du *her* —?

FLINK.

Hvorfor ikke? Her er vi ene. —

GRAN.

Kongen sover i næste rum.

(Peker på døren ved pulten.)

FLINK
(ser op).

Er kongen her?

GRAN.

Han kom inat.

FLINK.

Nå, det vil vække ham; men han skal så vækkes allikevel.

GRAN.

Det vilde være forfærdeligt! Nej!

FLINK.

Så? — For ham har du forrådt mig. Du gjorde det i samme stund, du atter kom sammen med ham. Han har troldomsmagt over dig. — La ham få høre og se, hvad han har gjort! Her!

(Byr pistolerne.)

GRAN.

Vænt! Det, du der sa, bringer mig til at tvile. Det syvende og siste er altså hævn?

FLINK.

Hævn?

GRAN.

Ja, misforstå mig ikke. Jeg søger ikke utflugter. Kunde jeg selv vælge, — nu, så valgte jeg intet hellere æn døden! Det vét også

kongen. Men jeg spør, fordi alt, som sker, helst bør ha en fornuftig årsak. Mot en hævnfølelse, så ille grunnet, stiller jeg mig ikke op.

FLINK

(som har lagt pistolerne på bordet).

Jeg hater den man, som har forført dig, det er sant.

Da jeg nævnte grunnen, hvorfor *jeg* påtok mig at kræve regnskab, glemte jeg kanskje denne. Jeg hater ham.

Men ét er dommens fullbyrder; et annet er dommen selv. Og dømt er du, fordi du har forrådt vor sak, — fordi du siger, det er rigtigt at gore det. Enhvær kommende skal vite, hvad sådant koster. Livet koster det.

GRAN.

Vel!

FLINK.

Pistolerne er ladt. Jeg har selv gjort det. Jeg tænker, du ænnu har lit tillit til min ærlighed.

GRAN

(med smil).

Det har jeg.

FLINK.

· Én har kugle, én ikke. — Vælg!

GRAN.

Hvad for noget? — Sæt, at jeg —?

FLINK.

Frygt ikke! Gudsdommen — én gang til!
Du træffer *ikke* den skarpladte. — Vi står bryst
 mot bryst.

GRAN.

Du besørger dom, utfordring, våbenvalg,
 kampmåte —

FLINK.

Er du utilfreds med det?

GRAN.

Ingenlunde! Alt så såre velkomment! Uten
 sekundanter. Vel! Men stedet? —

FLINK.

Stedet? Her!

GRAN.

Forfærdeligt!

FLINK.

Hvorfor det? —

(Holder bægge pistoler fræm.)

(En dør til venstre er sagte åpnet: den stumme pige står der, ser, hvad som foregår, og styrter med et underligt tilløp til skrik fræm foran Gran, dækkende ham, omfavnende ham, kærtegnende ham, med alle mærker på den største rædsel.)

GRAN

(bøjer sig til sist ner og kysser henne).

Du har ret! Hvorfor dø for teoriernes grått
 i grått, når jeg kan omfavne livet som nu her?

— Den, som er elsket, har dog noget. Jeg vil ikke dø!

FLINK.

Hvis du ikke var elsket, min væn, skulde du få leve. — Der vil rejse sig et skrik i landet fra kongeborgen til hytten, når du er skudt ner. Men just derfor! Jo større skrik, jo større stilhed bagefter. Og i denne stilhed nævner det store *hvorfor* sig. — Folkene vil ikke længer svikes.

GRAN.

Forfærdeligt! Jeg vil ikke!

(Løfter den stumme op til sig som et barn.)

FLINK

(nær til ham).

Det er ikke teorier, du står foran, — se på mig!

GRAN.

Gamle! — *Må* det være?

FLINK.

Det *må* være. Jeg har ikke andet igen.

GRAN.

Men ikke her.

FLINK.

Siden det ikke kan være her, — så kom ut i parken! (Pakker pistolerne in.) Du skylder mig det.

GRAN

(til pigen).

Du får gå, min væn!

FLINK

(med kassen under armen).

Nej, la henne være her; men følg du!

(Alle mot døren: dervil pigen ikke slippe: der står en kamp. intil Gran efter afsked med henne får henne, halvt med befaling, halvt med bøn, overtalt til at bli: døren lukkes efter de to mæn. Hun kaster sig mot den; men den er stængt utenfra. Da ruller hun sig på gulvet. Hun springer op igen, synes at tænke sig om, styrter in af døren til højre, kommer straks efter ut, dragende kongen efter sig. Han er kun halvt og skødesløst påklædt.)

Annet møte.

KONGEN. PIGEN.

KONGEN.

Hvad er det? — (Et skud høres.) Hvad er det?

(Hun drar ham mot hoveddøren. Han prøver: men får ikke op. Hun springer til et vindu, kongen går efter. Men da åpnes hoveddøren utenfra. Falbe træder in med forstyrret åsyn.)

KONGEN.

Hvad er det, Falbe?

(Pigen løper ut.)

FALBE.

Hs. excellence innenriks-ministeren —

KONGEN.

Hvad han?

FALBE.

— er dræpt —!

KONGEN.

Innenriks-ministeren? — Gran?

FALBE.

Ja!

KONGEN.

Gran dræpt? Hvad er det, du siger?

FALBE.

— at han er dræpt!

KONGEN.

Gran? — Umuligt? — Hvor? Hvorledes? —
 Jeg hørte ham jo tale? . . . Nu . . . her? — —

FALBE.

Dræpt af ham — den grå — den hvite,
 ham — republikaneren —

KONGEN.

Af Flink? Jeg hørte også hans stemme —

FALBE.

— i parken! Jeg så det selv!

KONGEN.

Så du det selv! Usling!

(Løper ut.)

FALBE.

Hvem kan gå mot en rasende —?

(Efter.)

(Dørene står åpne. En man ses springe. «Hvor?» — Et par efter. Derpå en ældre kvinne forbi: «Herre Jesus!» Flere forbi: «Gud, å gud!» — «I parken, siger du?» — Utenfor høres: «Doktoren!» «Hent doktoren!» Man hører dører åpnes og slås i, trav i trapper og ganger og rop fra forskjellige steder og i forskjellig afstand: «I parken?» — «Hvem har gjort det?» — «Han, som går mot fossen.» — «Efter ham!» — «Efter ham!» — Flere: «Efter ham!» Mange forbi. Utenfor: «Hent en bærebør fra fabrikken!» — — Imidlertid kommer kongen in.)

KONGEN

(ene; forstyrret; siger intet ord. Endelig fræm).

— — — Hvilket lykkelig smil han havde!
— Ganske som hun. — — Ja, det må være
lykke! (Dækker sit ansigt.) Også han døde for mig!
Mine to eneste — (Dækker sit åsyn.) Så *det* koster
det at elske mig? — — — Straks! Straks! — —
Ja, straks! Naturligvis! Naturligvis!

(Der høres gang af mange folk. «Denne vej!» — «Til det blå kammer!» Kvinner, barn strømmer fræm i gangen, kommer in, forbi til døren oppe ved venstre og in der, og midt iblant dem bæres Gran på en bære. En ældre kvinne går først, gråtende; de fleste gråter. «Hvorfor skulde *han* dø?» høres der. Den stumme pige ved liket. Almindelig jammer. Der høres: «Han var så god!» «Hvad hadde han dog gjort?» «Han var det beste menneske i værden!»)

KONGEN.

«Han var det beste menneske i verden!»
 Ja. — — — Og *han* døde for min skyld! Det
 er ros over *mit* liv, det, — den største! — Er
 I nu sammen? Eller hvorledes? — — — Giv
 mig et tegn! — Eller er det for meget?

(De fleste kommer ut igen og går hulkende forbi, og
 der høres ord som: «Han ligger så vakkert og stilt.» «Det
 er, som jeg ikke kan få mig selv til at tro det!» — Men da
 de får øje på kongen, tier de, gør også de følgende opmærk-
 som, og alle går ut så stilt, de kan.)

(Da de siste har passeret, høres fogdens røst: «Er det
 her, han ligger?» Der svares: «Nej, oppe i det blå kammer;
 — der hen!» — Generalens røst: «Og gærnings-mannen
 er undsluppen?» — «De søker efter ham i fossen.» — Ge-
 neralen: «I fossen? Har han hoppet i fossen?» — Præstens
 røst: «Græsselig!»)

Tredje møte.

GENERALEN, grosserer BANG, FOGDEN, PRÆSTEN, alle vinterklædte,
 ses i gangen og kommer in mot det blå kammer. Generalen stanser
 ved at se KONGEN, som står ved pulten med ryggen til dem. Han
 stanser de andre, hvisker.

GENERALEN.

Kære, er det ikke hs. maj.?

ALLE.

Kongen?

FOGDEN.

Skulde kongen være kommen? — Det må
være inat?

GROSSEREREN.

La mig se; — jeg kænner ham personlig.

GENERALEN

(holder ham tilbage).

Ganske vist er det kongen?

FOGDEN.

Virkelig?

GROSSEREREN.

På den rørelse kænner jeg ham! — Det er
han.

GENERALEN.

Stille! La os gå sagte ut igen.

(Begynner: når gangen.)

FOGDEN

(likeså).

Han er i sorg. Naturligvis.

(De står sammen i gangen.)

GROSSEREREN

(efter).

Først hint slag, så dette —

PRÆSTEN

(kommende, sagte).

Guds dom!

KONGEN

(farende op).

Hvem? Hvad? (Kommer.) Hvem sa det?

ALLE

(stanser. tar hattene af og bøjer sig).

KONGEN.

Her in! — (De kommer skyndsomt.) Hvem sa
«guds dom»?

GENERALEN.

Undskyld, D. maj.; men vi gik just vor
morgentur; — jeg er på julebesøk her hos min
væn, grosserer Bang, som har en fabrik her, en
filial, — og så traf vi fogden og præsten og
slog følge, — slog følge, da et skud falt, — her.
Et skud. Vi tænkte ikke videre ved det. Men
da vi kom nærmere, så vi folk løpe og hørte
rop og jammer. Jammer, ja. Vi stansede na-
turligvis — vi gik nærmere! Naturligvis gik vi
nærmere. — Da fortaltes, at hs. exc. innenriks-
ministeren —

KONGEN.

Hvad skal jeg med al den snak! (Generalen
bukker.) Hvem sa: «guds dom!» —?

(Stilhed.)

KONGEN.

Men så svar!

FOGDEN.

Hr. pastoren . . . tror jeg . . .

KONGEN.

Og det har du ikke mot til selv at si mig?

GENERALEN.

Hs. ærværdighed er måske ikke vant til at stå foran en kongelig person.

PRÆSTEN.

Det er første gang . . . at jeg har den ære at tale med D. maj. . . . jeg havde ikke straks fatning til —

KONGEN.

Men til slike store ord har du straks fatning? — Hvad mener du med det: — «guds dom»? — — Jeg spør: hvad mener du med det? — —

PRÆSTEN.

Jeg vét sandelig ikke selv . . . Det kom således —

KONGEN.

Nu lyver du! — Der blev sagt: «først hint slag, så dette!» Og derpå: «guds dom!»

FOGDEN.

Således var det, D. maj.

KONGEN.

Først *hint* slag? Dermed mentes min trolovedes død. Ikke sant?

GROSSEREREN. PRÆSTEN.

Jo, D. maj.

KONGEN.

Og med *dette* slag — min væn, min kære væn! (Rørt.) Hvorfor dømte gud disse to til døden?
(Stilhed.)

GENERALEN.

Er det ikke meget ubelejligt, at vi just nu skulde ufrivillig komme til at forstyrre D. maj., hvis sinn, naturligvis, må være så dybt rystet . . .

KONGEN

(afbrytende).

Jeg spør: hvorfor dømte gud disse to til døden? — Er du præst, så vedstå dine tanker!

PRÆSTEN.

Ja, D. maj., jeg tænkte . . . jeg mente, at gud på en forunderlig måde . . . havde stanset D. maj. —

GENERALEN.

— havde ønsket at stanse — mener De vel? —

PRÆSTEN.

— på den vej, mange kalte så uheldig . . . vil jeg sige, så skæbnesvanger for folket, for kirken . . . stanset D. maj. —

•GENERALEN

(sagte).

— ønsket at stanse —

PRÆSTEN.

— ved at ta fra D. maj. de to, som . . .
de to, som . . . først henne, som —

KONGEN.

Henne, som —?

PRÆSTEN.

— som var —

KONGEN.

— som var —? En skøge, der vilde på
tronen?

PRÆSTEN.

Dette er Deres ord og ikke mine.

(Tørrer sig.)

KONGEN.

Vedstå, de også er dine!

PRÆSTEN.

Jeg vedstår, at jeg har hørt, . . . at man
har sagt —

KONGEN.

Bed gud, at du en eneste gang må stå så
ren som hun i sin daglige tanke! (Brister i gråt.
Hæftig.) Hvor længe har du været præst?

PRÆSTEN.

I femten år.

KONGEN.

Du var altså præst, den gang jeg førte et
uværdigt liv? Hvorfor talte du ikke den gang
til mig?

PRÆSTEN.

Allernådigste konge, —

KONGEN.

Alene gud er den allernådigste konge!
Ingen guds-bespottelse her!

PRÆSTEN.

Det er ikke mit kall at —

GENERALEN.

Hr. pastoren er ikke hofpræst; han er præst
her i bygden —

FOGDEN.

-- nærmest for fabrikkfolk.

KONGEN.

Og da er det ikke dit kall at si mig san-
heden? Men at overfalle mine kære døde med
guds domme og med nedrige løgne — det er
dog dit kall?

FOGDEN.

Jeg havde den ære kun at kænne én af de
— afdøde. Kongen hædrede ham med sit væn-
skab, — den største ære, en undersåt kan nå.
Jeg må vidne, at ædlere hjærte, højere sinn,
tausere troskab kan sjælden finnes.

GENERALEN.

Må også jeg få nytte den lejlighed, tilfæillet
— jeg tør si så ubeskedent — har givet mig

til at trænge in i min fyrstes sorg -- for hvilken det hele folk, men da især de, der ifølge sin høje stilling er kalte til at være tronens og fyrstens støtter, har en så dyp ærbødighed — må jeg nytte denne lejlighed — jeg tør si på tuseners og atter tuseners vegne! — til at tolke den deltagelse, den uskrømte smærte, som vil utbrede sig med selve budskabet om dette ny store tap, som har rystet D. majs.'s hjærte, og som påny vil vække så megen forfærdelse i landet og gøre det nødvendigt med den yderste strængthed at gå fræm mot partier, for hvilke intet er helligt, ikke kongens nærhed, ikke landets højeste æreshværv, ikke det private hus's ukrænkelighed, — partier, hvis blotte tilværelse er oprør, og som ikke længer bør tåles; men — som tronens og samfunnets fiender — bør forfølges, så længe til . . .

KONGEN.

Du glemmer deltagelsen, min beste?

GENERALEN.

Deltagelsen?

KONGEN.

Ikke for republikanerne, — men for mig!

GENERALEN.

Just deltagelsen for D. maj., som det hele folk vil føle, den tvinger mig til trods alt at

påkalle retfærdighedens mellemkomst netop nu!
Forskrækkelsen —

KONGEN.

— må bruges? —

GENERALEN.

Ja! Kan der tænkes et dyrebare bevis på den omsorg, folket nærer for sin souveræn, æn at det, dybt grepet af angst, i denne højtidelige stund roper: Ned med tronens fiender!

KONGEN

(bortvendt).

Nej, til denne løgn har *jeg* ikke nerver og muskler! —

FOGDEN.

Jeg må ganske slutte mig til generalen. Den kærlighedens, taknemmelighedens, højagtelses følelse, —

GENERALEN.

— den hengivenhedens arv, som fra D. maj.'s højsalige forfædre —

KONGEN.

Præst, hvad vil det si, at mine forfædre er højsalige?

PRÆSTEN

(efter en betænkning).

Det er en ærværdig talemåte, D. maj.

KONGEN.

En ærværdig løgn, vil du si.

(Stilhed.)

(Den stumme pige kommer sturtende fra kamret til venstre og fræm foran kongen, hvis knæ hun omfatter med den mest fortvilede sorg.)

KONGEN.

Der kommer sanheden! — Og du kommer til mig. Ti du vét, at vi to kan sørge sammen. — — Men jeg gråter ikke som du. Ti jeg vét, han gik længe med denne hemmelige længsel; han er altså nu lykkelig. — Derfor må du ikke gråte så tungt. — — Du må da ville, hvad han vilde? — Å, for en sorg i det ansigt!

(Han storhulker.)

GENERALEN

(gør tegn til de andre, at de skal dra sig tilbage i stilhed, og uten at vende sig. Dette gør de, længer og længer. Da ser kongen op.)

Af ærbødighed for kongens sorg vil vi —

KONGEN.

Stille!

Med hånden på dette hode, som hvilte fordringsløst og hengivent mot hans hjærte, vil jeg si dere noget til minne om min væn. (Pigen lægger sig in til ham i sorg. De andre kommer ærbødig nærmere. Vænter.) Gran var landets rikeste man. Hvorfor havde *han* ingen frygt for folket? — Hvorfor turde han tro, det gik best, når det styrte sig selv?

GROSSEREREN.

Hr. Gran var med alle sine store egenskaber en fantast.

KONGEN.

Han havde ikke *arvet* hele sin umådelige formue. En stor del havde han samlet selv.

GROSSEREREN.

Som forretningsman var hr. Gran hævet over al ros.

KONGEN.

Og dog en fantast? Dette er en bestemt motsigelse. — Du kalte mig engang nøklen for din kasse.

GROSSEREREN.

Jeg tillot mig i underdanighed den spøk, — som dog var alvor, fullt alvor!

KONGEN.

Hvorfor ventede *han*, den døde, sikkerhed for sin kasse nedenfra, ved i tide at gøre ret, — og ikke ovenfra?

Fordi han forstod sin tid. Egenkærligheden hindrede ham ikke i det. — Dette er min liktale. — — Rejs dig! — — Forstod du, hvad jeg sa? — Gråt ikke så!

(Hun trykker sig in til ham, hulkende.)

PRÆSTEN.

Han var en overmåde stor man! Når D. maj. siger det, så fatter jeg det. Men vær forvisset om, D. maj., at om vi ikke har den lykke at se så langt, så fordomsfrit, — om vi er inskræn-

kede i vort syn, — vi er ikke D. maj. mindre tro for det! Ikke mindre hengivne! Det blir en undersåttlig pligt nu at si det, da D. maj. i sit mismod synes at glemme det, — synes at glemme, at også vi venter alt af D. maj.s nåde, visdom og retfærdighed.

(Svetter.)

KONGEN.

Besunderligt! — Han, som døde, sa mig aldrig noget sådant.

(Stilhed.)

Han havde den største forretning i landet. Da jeg kom og bad ham forlate den, gjorde han det straks. — Og til sist døde han for mig. Sådan var han.

Gå du, min væn, in til ham! Du er troskabens eget stumme billede, du.

Skønt jeg ikke fortjener en sådan vakt, . . . for de afdødes skyld får jeg den nok, når nu også jeg . . . (Stanser.) Ja, gå nu der in! Jeg kommer? Hører du, — jeg kommer! — Så! (Siger efter henne, hver gang hun på vejen vender sig.) Straks! — Så! — Bare om en liten stund! Gå nu!

GROSSEREREN.

Undskyld, D. maj.; men her er forfærdelig hett, og dette tryk for hjærtet, som jeg plages af, gør mig bange. — Skulde ikke D. maj. tillate, at jeg drog mig tilbake?

FOGDEN.

— En bøn, som også jeg i underdanighed tør fræmsætte. D. maj. synes at være stærkt oprørt, og jeg tænker, vi alle nødig ved vor nærværelse — om også ufrivillig — vil øke en sinnslidelse, så naturlig for D. maj.'s ædle hjærte og store følelse af taknemmelighed mot en væn, som —

KONGEN

(afbrytende).

Hys—s—s—s—s! Lit respekt for den sanhed, som følger døden! Forstå mig rigtig: — jeg mener om ingen af dere, at I vil lyve. Men luften omkring kongen er inficeret. — Og det var herom — et par ord. Jeg har kort tid. Men et testamente —

PRÆSTEN.

— testamente?

KONGEN.

Hværken det ny eller gamle! — Hils det, som her i landet kaller sig kristendom, — hils det fra mig! — Jeg har tænkt meget på kristenfolket i den siste tid.

PRÆSTEN.

Det glæder mig!

KONGEN

(stanser).

Den tone skærer mig! — Hils det, der kaller sig kristendom her i landet fra mig — —

nej, stræk ikke sådan hals og krum ikke sådan ryg, som om værdens visdom nu kom! (For sig.) Kan det også nytte at si noget alvorligt? — — (Højt.) I er jo kristne?

GENERALEN.

Gud bevar's —! Troen er overmåde nyttig —

KONGEN.

— for disciplinen. (Til fogden.) Men du?

FOGDEN.

Jeg er af mine salige forældre —

KONGEN.

Så også *de* er salige? — Nu, hvad *de*?

FOGDEN.

De opdrog mig strængt til at frygte gud, ære kongen —

KONGEN.

— og elske broderskabet. — Du est et stats-individ, foged. Et sådant er kristen nu til dags. Men du?

(til Bang.)

GROSSEREREN.

Jeg har i den senere tid så litet kunnet gå i kirke for hostens skyld. Og i den usunde luft —

KONGEN.

— sovner du. — Men kristen er du?

GROSSEREREN.

Forstår sig.

KONGEN.

Og *du* er det naturligtvis?

PRÆSTEN.

Ved Jesu nåde håper jeg det.

KONGEN

(knipsende med fingrene).

Der er formelen, gutter! Sådan skal der svares! — Altså, I er et samfun af kristne, — og det er ikke min skyld, om et sådant ikke optar alvorlig, hvad der rører kristendommen. Hils den da fra mig, at den bør ha et øje med kongedømmet.

PRÆSTEN.

Med sådant befatter kristendommen sig ikke. Den undersøger *det indre menneske!* —

KONGEN.

Den tone! — Jeg vét det, — den undersøger ikke luften, som patienten lever i, men lungerne! Fortræffeligt! — Allikevel, — kristendommen bør ha et øje på kongedømmet! Bør plukke løggen af det! Bør ikke følge det til kroning i kirke, som en ape følger en påfugl! Jeg vét, hvad jeg følte i den situation. Jeg havde holdt prøve på den dagen i forvejen — ho, ho! — Spør kristendommen i landet, om det ikke kan være på tide at ta sig af konge-

dommet? Den burde næppe — så synes mig! — længer la kongedømmet være den store forførende skøge, — hun, som opdrager alle borgeres tanker på krig, — hvilket er meget imot kristendommens bud! — og på kaste-forskel, på luksus, på skinvæsen og forfængelighed. Kongedømmet er jo dog nu så stor en løgn, at det tvinger selv de retskafneste til at nærme sig det i løgn.

FOGDEN.

Men dette forstår jeg ikke, D. maj.

KONGEN.

Ikke det! — Du er selv en retskaffen, en bra man, foged.

FOGDEN.

Jeg vét ikke, om det atter behager D. maj. at spøke?

KONGEN.

Det er mit ramme alvor, at du er en overmåde retskaffen man.

FOGDEN.

Det gør mig usigelig godt at høre de ord af D. maj.

KONGEN.

Har du nogen orden?

FOGDEN.

D. maj.'s regering har ænnu ikke værdiges at kaste sine øjne på mig.

KONGEN.

Det vil oprettes. Vær viss på det!

GENERALEN.

At ha dette af hs. maj.'s egen mun er det samme som utnævnelse. — Jeg er virkelig lykkelig ved at være den første, som kan gratulere!

GROSSEREREN.

I lige måde!

PRÆSTEN.

Må også jeg få lov! Jeg har havt den ære at virke i fogdens nærhed i mange år; jeg vét, hvor fortjent en sådan udmærkelse er.

FOGDEN.

Dypt rørt må jeg da få lov til at nedlægge min tak for D. maj.'s fætter. Udmærkelsen skal ikke ha rammet en uværdig! Man tilstår ikke gærne sådant; men jeg er en oprigtig man, som vedkæmper mig, at et af mit livs højeste mål har det været en gang at bli delagtiggjort —

KONGEN.

— i denne løgn. — Just sådant mente jeg. Så længe selv retskafne mænds tanker lever i slik saus, har kristendommen ingen levende gærning i landet.

Hvad ordenen angår, får du den bestemt af min efterman.

Altså: kristendommen må i kast med kongedømmet! Og kan den ikke få løgneren af det uden at dræbe det, så dræb det!

GENERALEN.

Deres majestæt!

KONGEN

(rask til ham).

Det samme gælder den stående armé, kongedømmets skabning. Jeg tror ikke, en sådan inretning med alle dens fristelser for magten, med alle dens uundgåelige laster og vaner, blev tålt, hvis kristendommen var levende. Væk med den!

PRÆSTEN.

Men D. maj.!

KONGEN

(rask mot ham).

Det samme gælder statskirken — også kongedømmets skabning! Var her stærk kristendom i landet, så røg denne saligheds-forretning i skyerne som en ond lugt. Væk!

FOGDEN

(bebrejdende).

Konge!

KONGEN.

(rask mot ham).

Det samme gælder den kunstige ulighed, du præker med rennende tårer! Jeg hørte dig her

en gang. — Hin kaste-forskel støttes af kongedømmet.

GROSSEREREN.

Men likhed? — Det er en umulighed?

KONGEN.

Gør *du* først den mulig, som kan bli det, så tier selv socialisterne om resten!

Jeg siger dere: kristendommen har lagt idealerne ner. Kristendommen lever på dogmer og formler i stedet for på idealer.

PRÆSTEN.

Dens idealer fører bort herfra til himlen —!

KONGEN.

— Ikke i ballon, selv om den er klinet ihop af alle bibelens blad! Kristendommens idealer bærer til himlen, *når de først er virkeliggjorte her*. Aldeles ikke før.

PRÆSTEN.

Tør jeg sige det? Kristendommens ideal er et fromt levnet.

KONGEN.

Ja. Men årker kristendommen ikke mere, eller vil den aldrig mere æn skape nogle ensomme troende?

PRÆSTEN.

Der står skrevet: få er de utvalgte.

KONGEN.

Altså, den har på forhånd opgit det?

FOGDEN.

Jeg tror, pastoren har ret, at kristendommen aldrig har befattet sig med sådant, som D. maj. her kræver af den.

KONGEN.

Men kunde den ikke komme til at gøre det, mener jeg?

PRÆSTEN.

Den vilde derved tape sine *inderlige* mål. Kristenfolkets mønster er den første menighed.

KONGEN

(vender sig fra ham).

Ja, ta for mig mønstret, hvor I vil, bare det blir til noget!

GENERALEN.

Jeg må si, at jeg beundrer det skarpblik, hvormed D. maj. kan trænge in, selv i de dyp-sindigste æmner.

GROSSEREREN.

Ja, jeg har aldrig hørt maken! Jeg er ikke akademisk dannet, så jeg forstår det ikke rigtig.

KONGEN.

Og jeg, som tænkte, at i kristenfolket fik jeg engang mine forbundsfæller, mine efterfølgere! Man vil jo så nødig slippe *alle* håp!

Jeg tænkte, *kristenfolket* vilde engang storme de store løgn-beholdere i det moderne, så kalte kristelige samfun, — storme dem, inta dem! Og da begynne med kongedømmet, fordi dertil hører mest mot, fordi dettes løgne går dypest og længst. Jeg tænkte, kristendommen engang vilde prøve på at bli samfunnets salt.

Hils den *ikke* fra mig! Jeg har intet sagt, og jeg vil den intet.

Jeg er, hvad man kaller en forrådt man . . . forrådt af livets idealeste magter. —

Ja, — så er jeg færdig da!

GENERALEN.

Men hvad mener D. maj.? Forrådt — af hvem? Hvor er forræderne? Sandelig —!

KONGEN.

Puss, ta dem! — Egentlig er det bare jeg, som har været dum.

GROSSEREREN.

D. maj., som nylig var så oppe —?

KONGEN.

La ikke det forundre dig, min beste! Jeg er en blanding af begejstring og blaserthed; — skud af utlevede slægter kommer ikke højere, du. Konger duer de nu slet ikke til. Og reformatorer —?! Ha, ha!

Ja, tak for, at I hørte så tålmodig på mig!
 Det hele havde ingen hensigt — uten østersens,
 at gape, før den dør. — Farvel!

GENERALEN.

Men jeg kan ikke bringe det over mit hjerte
 at forlate kongen i en så mismodig stemning.

KONGEN

(stanser).

Det må du endelig forsøke, min tapre vän!
 — Ikke så sturen, foged! — Tænk, når engang
 alvorlige mænd blir like så skamfulle over, at
 der er slike løgne til, som du nu er over ikke
 at få del i dem! — Da kunde kanskje jeg også
 være konge! Nu har jeg ikke nerver og muskler
 stærke nok . . .

Jeg forekommer mig selv, som var jeg trængt
 ut til denne strimmel gulv, jeg går på. Slik
 endte *min* reformation!

FOGDEN.

Det være mig tillat at sige, at mine iagt-
 tagelser her, til dels af smærtelig art, samler sig
 i det hovedintryk, at D. maj. er overanstrengt.

KONGEN.

Gal, mener du?

FOGDEN.

Gud bevare mig for at bruke sådanne ord
 om min souveræn!

KONGEN.

Altid i stilen! Nu, — at dømme efter, at alle de andre tror sig kloke, må jeg utvilsomt være den gale. Det er et gammelt regnestykke. — Og sandelig: er det ikke, når alt kommer til alt, galskab at ta sig nogle småting så nær? Nogle utlevede, stakkars former, som ingen verdens ting betyr; nogle ærværdige, uskadelige fordomme, nogle tossede selskabelige sædvaner og annet slikt pusleri? —

GENERALEN.

Aldeles således!

FOGDEN

(samtidig).

Fullkommen rigtigt!

GROSSEREREN

(samtidig).

Ganske talt ut af mit hjærte.

PRÆSTEN

(samtidig).

Netop, hvad jeg den hele tid har tænkt!

KONGEN.

Hvortil så måske kommer nogle overspærte dæer, kanske ænog farlige — som den om kristendommen.

PRÆSTEN

(ivrig og inderlig).

D. maj. tar fejl af kristendommens opgaver.

FOGDEN

(likeså).

Kristendommen er en rent privat sak, D. maj.

GENERALEN

(likeså).

D. maj forlanger altfor meget af den. En trøst for døende —!

KONGEN.

Og vigtig for disciplinen.

GENERALEN

(smilende).

Gud bevar's!

GROSSEREREN

(fortrolig).

Kristendommen er ikke længer så alvorlig nu til dags uten for enkelte —

(Skotter til præsten.)

KONGEN.

Efter denne kontraprøve på mit regnestykke siger jeg som så: i et så flakt samfun, hvori der ingen synderlig forskel er på løgn og sandhed, såsom det meste er formler uten dypere mening, — og hvori idealer holdes for overspænt, farligt tøj — — er det ikke *meget* morsomt at leve.

GENERALEN.

Å, hvad, D. maj.? — Det går, he, he, he! —

KONGEN.

Tror du? — Ja, hvis man kunde *slås* med det! — Men dertil måtte vi være flere, — og bedre rustet, æn jeg er.

GENERALEN.

Æn D. maj.? D. maj. er den højeste begavelse i D. maj.s riker og land.

ALLE.

Ja!

GENERALEN.

Ja, undskyld, — det kom uvilkårlig.

FOGDEN.

Der går en tone gennem D. maj.'s tale, som om D. maj. tænkte på —

(Stanser.)

KONGEN.

At rejse bort? — Ja.

ALLE.

Rejse bort?

GENERALEN.

Altså nedlægge regeringen? For guds skyld!

GROSSEREREN

(likeså forskrækket).

Overlate os alle til prinsen, pietisten —!

PRÆSTEN

(uvilkårlig glad).

— og til hans mor?

KONGEN.

Du blev glad, præst! — — Det skal også bli et syn at se hende og sønnen danse foran, og alle de kjoleklædte bakefter! Hurra!

GENERALEN.

He, he, he, ha, ha, ha!

GROSSEREREN

(samtidig).

Hå — hå — hå! — Jeg får sådan hoste, når jeg ler.

KONGEN

(alvorlig).

Det var ikke min agt at vække latter i dødens hus. Det hyler jo gennem de åpne dører og ganger!

FOGDEN.

Med al respekt for kirken, — *hertil* — et tronskifte i pietistisk ånd — vil det store flertal dog ikke, det skal komme. Truer D. maj. med tronfrasingelse, faller vi alle til fote.

GENERALEN.

(med kraft).

Et tronskifte *nu* vilde almindelig holdes for en folkeulykke. Derfor tør jeg innestå med mit hoved!

GROSSEREREN

(likeså).

Jeg også!

KONGEN.

Højtærede! I får ta følgerne af eders egne handlinger!

FOGDEN

(fortvilet).

Men *disse*? Hvem har tænkt sig disse?!

GENERALEN. GROSSEREREN.

Ingen, D. maj.!

KONGEN.

Så meget værre. — Hvad byr I mig? At stige op — for at holde en annen nede! Er dette opgave for en man? Jammer!

FOGDEN

(bekymret).

Vi byr mere! D. maj. er i en skæbnesvanger misforståelse! Hele D. maj.'s misstemning kommer af, at De tror Dem forlat af Deres folk, fordi valgene går D. maj.'s planer imot. Intet mindre! Folket frygter omvæltninger; men sin konge elsker det!

GROSSEREREN.

Sin konge elsker det!

KONGEN.

Du hvite due, som tillitsfull dalte på min hånd, — du fik prøve kærligheden!

FOGDEN.

Personer *omkring* kongen kan mishage; systemer kan skifte; men kærligheden til kongen består!

DE ANDRE
(samtidig).

Består!

KONGEN.

Hold dog op!

GENERALEN
(varmt).

D. maj. kan befale os alt! Men at tie med ytringen af et frit folks frit budne hyllning af hengivenhed, af troskab, af arvet fyrste-kærlighed, det kan De ikke befale os!

FOGDEN
(bevæget).

Der er ingen, som ikke vil ofre sit liv for D. maj.

GROSSEREREN, GENERALEN, PRÆSTEN.

Ingen!

GENERALEN.

Prøv os!

(De andre stiller sig fræm.)

KONGEN.

Top! — Fra igår af har jeg denne lille ting hos mig.

(Tar en revolver fræm. Alle forfærdes.)

PRÆSTEN.

Gud i himlen!

KONGEN.

Vil du dø for mig, du? (Rækker revolveren til præsten.) Så skal jeg la være.

PRÆSTEN.

Jeg? Hvad mener D. maj.? Dette vilde være en stor synd!

KONGEN.

I har jo kærlighed til mig?

ALLE

(fortvilede).

Ja, D. maj.!

KONGEN.

Kærligheden tror! Så tro, når jeg siger: er der en eneste man, som uten betænkning går i døden for sin konge, nu, her, straks, — så er dette for mig bud om liv og gærning.

FOGDEN

(hvisker forfærdet).

Han er vanvittig!

GENERALEN

(likeså).

Ja!

KONGEN.

Jeg hører det! — Men I elsker jo kongen, selv om han er vanvittig?

ALLE

(bevægede).

Ja, D. maj.!

KONGEN.

Majestæt, majestæt! Bare én er majestæt, — minst en vanvittig! — Men er jeg blet vanvittig af løgnen omkring mig, så var det dog

sælebot at gøre det godt igen. Infri ordet, at I vil dø for mig! Jeg blir frisk af det! — Du, general?

GENERALEN.

Dyrebareste konge! Dette vilde, som hr. pastoren så træffende uttrykte det, være en overmåde stor synd.

KONGEN.

Du har lat en stor lejlighed gå fra dig til at vise heltemot. — Du burde ha skønnet, at jeg bare holdt general-prøve. — Farvell!

(Går til venstre, in i det blå kammer.)

GENERALEN.

Aldeles vanvittig!

ALLE DE ANDRE.

Aldeles!

FOGDEN.

Så store ævner! — Hvad kunde der ikke være blet af ham!

GROSSEREREN.

Å, for skade!

PRÆSTEN.

Jeg er blet så forskrækket.

GROSSEREREN.

Jeg også.

(Et meget stærkt skud faller.)

PRÆSTEN.

Atter et skud?

(Et hvinende skrik af en kvinde høres inne fra det blå rum.)

FOGDEN.

Hvad mon det var?

GROSSEREREN.

Jeg tør ikke tænke det!

PRÆSTEN.

Ikke jeg heller!

(Ut fra det blå kammer styrter en ældre kvinde: «Hjælp! — Hjælp! — Kongen! —» Hun farer afsted over gangen, nerover trapperne: «Hjælp! — Kongen! Kongen!» — Generalen skynder sig in. Likeså fogden.

Der svares langt nedefra og højt oppefra: «Kongen?» «Var det kongen?» Straks også utenfra. Larm i trapper og ganger, og spørgsmål og kommando.

Herunder kommer den stumme pige med opstrakte hænder ut fra det blå kammer, tumler, som vét hun ikke hvorhen; — derpå også hun over gangen nerover trapperne. Larmen kommer bestandig nærmere; fra begge sider ses folk løpe til, idet tæppet faller. Musik.)

EFTERSPIL.

Over en nat-sort grun ses en lysende skikkelse svæve fra venstre mot højre, lavt stigende; noget efter en lignende på samme bane. Derefter under bevæget musik ses et stærkere lysende væsen svæve ovenfra, fra venstre, som vilde det efter; men stanses af de tre genier.* Den inhentede knæler og bér; de tre svarer:

DE TRE GENIER.

Ikke færdig,
ikke værdig. —

Vænt!

(Fra venstre høres:)

KOR.

Sanheds-vejen, —
fræmad, fræmad!

ENKELT STEMME.

* Martyr-vejen?

KORET.

Ja, den er det!

* Se første mellemspil.

ENKELT STEMME.

Uten ende?

KORET.

Ja, du drog dig
 troløst fra den,
 derfor tusen
 ganger tyngre,
 derfor tusen
 længder længre.

(Nedenfra og fjærnt høres:)

EN RØST.

Søn, min søn!

(Der går et suk gennem natten; men svinder uten svar.)

ENKELT STEMME

(til højre).

Det, jeg står på,
 synker, — synker!

KORET.

Til en høj're
 sanhed hæv dig!

ENKELT STEMME.

Hjælp! Send hjælp mig!

KORET.

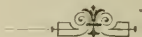
Er der altid,
 når du ønsker! —

Se dig om og
sku den skare,
som omstråled
dig, når sanhed
var i hjærte, —
var i gærning. —

Den af de tre genier inhentede, som i angst har fulgt røsterne, gripes af fryd. De er i et øjeblik omringet af en hærskarernes mangfoldighed, og over dem er sol, givende alle og alt lys. En hymne strømmer.

Dens tekst er:

Sanhed.

RETTELSE.

Pag. 7, 8de Linie fra neden; forsømmes; læs: samtidig
forsømmes.

Dagmar
 Theatret

Saïson
1899-1910

Spis altid Kana Margarine

**DEWAR'S
SCOTCH
WHISKY**

Knud Sørensen,
Papirhandel – Protokolfabrik,
Frederiksholms Kanal 1.
Tlf. 7610.

Alfred Møller.

BENDIX & CO.

(Grundlagt 1863)

Æneudsalg: **Holmens Kanal 5 (fem)**

Største Udvalg fra Udlandets
første Fabriker, hvoraf fremhæves

PFAFF

Nutidens mest fuldkomne Symaskine.

Reparationer udføres hurtigt, solidt og billigt.

Vask Dem daglig i Svovlmælksæbe, Kommunelæge Lindes Recept.

Af talrige Anbefalinger fremhæves:

«Kommunelæge Lindes Svovlmælksæbe anbefales som en udmærket hudrensende Sæbe».

Frk. Hilkie, København.

«Send mig som sidst 2 Stk. af Deres fortrinlige Svovlmælksæbe mod indlagt 1 Kr. i Frimærker.»

Siegfried Jensen, Brorsons Kirkeplads.

Svovlmælksæben koster 50 Øre Stk., faas i Apotheker og alle Udsalg fra
Schreiber & Carl Petersen jun. Hoved-Depot: Østergade 61.

Bjørnstjerne Bjørnson: Kongen.

(Uddrag af Forordet til 3. Udgave.)

Da jeg skrev dette stykke, var mit hovedformål: at utvide grænserne for det fri ordskifte. Det samme, jeg senere har prøvd i det religiøse; det samme nu sist i det sædelige.

Når motstanderne ret vil samle min karakteristik i få ord, siger de gærne: „han angriper tronen og alteret“ (i parantes: det er ikke jeg, som sætter tronen øverst). Jeg tænker, at jeg har tjent ånds-friheden; og i dens interesse tør jeg idag bede om lov til et svar.

1) *Om angrebene på kristendommen.* Det kan være nokså sundt i statskirkens land engang imellem

Hvedebrødsdagene

hører aldrig op, naar man selv bager sit Hvedebrød, Kager o. s. v. i Carl Petersens Patent-Gasovn (faas kun paa Sølv-torvet). 4 Kr. 50 Øre med Bradepande, Asbest- og Varmefordelingsplade samt fuldstændig Anvisning og Opskrifter. Sølvmedaille Kogeudst. Drypper selv Stegen. 3 Aars Garanti. Gratis til Prøve. Faas kun hos Carl Petersen, Sølvtorvet. Egen Opfindelse. Eget Fabrikat.

Kana Margarine er verdens bedste
Hovedoplæg: F. Chr. Schepler, Fælledvej 16. Telefoner: 2981 og 2927

Jul. Ostermann's

Fjerfabrik

32 St. Kongensgade 32

**Udsalg af ægte
Strudsfjer og Boas**

Rensning. Farvning. Krusning

Leverandør til Teatret.

Augusta Blad.

Elegante og fikse **DAME-HATTE** Sidste nye flotte Modeller

Fjer, Blomster, Baand, Slør, Naale og Bælter.

Færdige og paabegyndte **BRODERIER** Paategnede Stort Udvalg.

Mode-Salon. **ARNOLD KAYSER.** Broderi-Magasin.

Frederiksborggade 4, 1. Etage (ved Kultorvet).

Ingen Butiksleje, derfor billige Priser.

at minnes, hvad kristendom er. Den er ikke en institution; ænnu mindre en bok; allerminst en samarie eller et hus. Den er et liv i gud efter Jesu forskrift og eksempel.

Muligt, at der er mennesker, som tænker, de angriper kristendommen, når de undersøger et dogmes historiske oprinnelse eller ænog dets moral; — jeg tænker ikke så. Af ærlig undersøkelse må den bare kunne vokse. Kristendommen vil med eller uten sit hele dogme-apparat (og der har jo altid været kristne, for hvem det ene deraf var vigtigt, det andet ikke) *i det væsentlige* bestå i årtusen efter os; der vil altid finnes åndelige mennesker, som ved den blir ædle, nogle ænog store. Alle ædle ærer jeg. Jeg har venner blandt de kristne, som jeg elsker; aldrig et øjeblik har jeg tænkt at angripe deres

Zillmers Eftf.

(H. Christiansen & Co.)

2, Nørre Voldgade 2.

Telefon 7024.

En gros — En detail.

MOTORCYCLER. Hovedoplag for Kbhvn. af «Wanderer».

SKRIVEMASKINER. Hovedopl. for Kbhvn. af «Stoewer».

SPORTSARTIKLER saavel Uden- som Indendørs fra Englands fineste Fabriker.

RULLESKØJTER i stort Udvalg.

Udenlandsk Musik!
Undervisningsmusik-Nyheder. Forlang Katalog.

Internationalt Musik-Sortiment.
— Gl. Kongevej 98. —

Oda Nielsen.

VALDEMAR SMITH

TELEFON

KØBMAGERGADE 25/27

6951

LINGERI — BRODERI — LINNED & HVIDE VARER — KJOLER
BLUSER — HANDSKER etc.

Forlov

elsesringe

Københavns Specialforretning

14 Karat fra 7 Kr. — 18 Karat
fra 10 Kr., — kun massive Ringe,
Fabrikation ved elektrisk Motor

Etabl. 1880. samt Udsalg. Tlf. Palæ 317.

Th. Halgreen, Juvelér, Gothersgade 34, lige for Regnegade.

Køb Martin Dyrbyes Java Kaffe !
Østergade 37

Pianola

fineste Klaverspilleapparat — ogsaa indbygget i Klaver — forevises uden Købetvang i **PETERSEN & STEENSTRUP's** Harmonium-Magasin, St. Kirkestr. 11

kristendom. Jeg har intet højere ønske æn at se dem prøve ved den at forvandle et og andet i vort samfun til ramme alvor.

Men for hvær kristen, d. v. s. for hvær, som på kristendommen er blet et ægte menneske, er der hundre, som ikke blir det. Mange af dem kunde måske ha forutsætninger for at bli like så ægte; men på den blev de det ikke. Hvorledes gaar det så disse hundre? I beste fall finner nogle af dem fræm til annet; andre lar syv være like, atter andre er selvbedragne og stræver og stræver; eller de fuskør, eller de rent ut lyver. Herfra og til likegyldighed, selvbedrag, fusk og løgn i mere er ikke langt. Vi kan trygt sige, at de kristne er de dyreste Folk, vi har. De måtte kunne bli det, uten at for hvær

DAGMARTHEATRET

Theatret aabnes Kl. 7¹/₂.

Forestillingen begynder Kl. 8 og slutter Kl. 11.

PROGRAM:

KONGEN

SKUESPIL I ET FORSPIL OG 4 AKTER

(1. Akt i 2 Afdelinger).

AF

BJØRNSTJERNE BJØRNSEN.

Sceneledelsen ved BJØRN BJØRNSEN.

Kongen	Olat Fønss
Prinsessen	Elisabeth Rosenberg
Fabriker Gran	Vilhelm Birch
Filosofen Flink	Egill Rostrup
Clara Ernst	Augusta Blad
Fogden	Henrik Malberg
Amtmand Koll	Hans Neergaard
Natalie, hans Datter	Anna Nielsen
Præsten	Johan Knüttel-Petersen
Grosserer Bang	Alfred Møller
Gaardejer Alstad	William Wandahl
Vilhelm, hans Søn	Nicolai Brechling
Cand. Vinæger	Valdemar Willumsen
Generalen	Viggo Wiehe

Industrikaféen

Hvad man saa end køber,
det være sig

Haarbørster

Tandbørster.

Svampe

Rejseartikler

Parfumer

Sæber

i Kamme

Parfumerie Breining

faar man det bedste og
billigste, der findes.

Senge

fra 3 $\frac{1}{2}$ Krone.

Feltsenge, Barnsenge,
Træsenge, Pufsenge.

Dyner

til Voxne 6-8-10-12 Kr.

til Børn 3-4-5-6 Kr.

Gratis

Syning af Dynevaar.

Udstyrs- og Fjerlageret,

Nørrebrogade 25.

Hjørnet af Blaagaardsgade.

Efter Forestillingen: **CAFÉ PARAPLYEN.**

kristen skal hundre med, som det får gå, som det kan. Imidlertid er det disse, som betaler. Oftest ufrivillig! Og det forhold finder de kristne sig i. Statskirken har vænnet dem til det.

Når en af os prøver at drive nogle af de likegyldige, de selvbedragne, ja, om det er af fuskerne og hyklerne, over til selvtænkning og valg, så skriker hyrderne i kor: „han angriper kristendommen!„ Hele dette søl af karakter-miskmask i talemåter skulde være kristendom?

Selv når en lærd man drister sig til at under-

Kammerherre Falbe	Valdemar Psilander
Baronesse Marc	Karen Poulsen
Anna, en stum Pige hos Gran	Clara Wieth
En Pige hos Baronessen	Johanne Pabst
Kater Murr	Knud Levinsen
Mis	Oda Alstrup
Matilde	Ellen Rovsing
En Herremaske	Einar Zangenberg
1. Kvindemaske	Elisabeth Lange
2. »	Tilda Fønss
3. »	Alfi Zangenberg
4. Dame	Mathilde Helgesen
En Kavalier	Vilhelm Christensen

Det længste Ophold bliver mellem 2. og 3. Akt.

MUSIKPROGRAM:

DIRIGENT: ANDREAS MØLLER

1. Joh. Svendsen: Fest-Polonaise.
2. Joh. Halvorsen: Første Møde.
3. do. Elegi.
4. do. Sørgemarsch.

søke, om f. e. *Tischendorf* har sagt det siste ord om det ny testaments tilblivelse (og det er altfor sikkert, at det har han ikke), — også da angripes kristendommen! Vil kristendommen støtte sig til noget, som skal henstå tvilsomt?

Disse skrik over angrep på kristendommen er like så tåpelige, som de er fejge. —

Når den kristne krænkes i bekænnelsen eller bruken af sin tro, da angripes kristendommen. Af alt slikt er jeg til det yderste en fiende.

2) *Om angrepet på kongedømmet.* Kongedømmet er derimot en institution; selvfølgelig er forholdet her et annet. Kongedømmet har jeg angrepet og vil jeg angripe. Men —, og dette „men“ bér jeg lagt mærke til.

Nogét før juli-revolutionen, da dennes første tegn viste sig, talte *Chateaubriand* med kongen, som spurte, hvad dette dog var for noget? „Det er kongedømmet, som er færdigt,“ svarede royalisten; ti han var tillike seer.

Sikkerlig har der i Frankrige været både kongedømme og kejserdømme siden den dag. Om der intet mere kommer herefter, — i andre land både er de og vil de bestå menneskealdre efter os. Men „færdige“ er de ikke desto mindre; opsigelsen blev forkynt i den franske revolution. Den gæller ikke alt og alle samtidig; den sætter terminer, forskjellige for de forskjellige, og længst for erobningsrikerne. Men mot republikken går det nu; ethvært civiliseret Folk er ved første, annen eller ænog tredje

Guldberg
Agerlins
Annonce=
Bureau,
Gl. Torv ¹⁰/₁₂
Telefon 2261

Specialitet:
Kunstnerisk
Udført
Reklame

termin. Der skal vist ikke stort hverken historisk eller psykologisk skøn til for at forstå det. Så langt er det kommet, at selve Bismarck i selv-selvste Preussen kaller sine motstandere „republikanere“; skylder dem for at motarbejde ham „i republikansk ånd“. Da forklarer resten sig selv.

Hos de fræmmelige folk har denne udvikling nåd en stræng lovmæssighed; hvad der gøres for at stanse, fræmskynder; hvad der gøres for at forcere, sinker.

Ut af dette syn arbejder jeg. Kunde kongedømmet se sin egen stilling, så prøvde det selv at fri sig for, hvad som er overlevet, og som derfor virker usant og tvinger andre til usandhed. Det sparte da både sin innehaver og samfunnet for endeløse plagerier og for megen synd. Men denne selv-reformation gøres kongedømmet vanskelig af folk både på dets egen side og på vor; æn videre af innehaveren. I stykket er nævnt, hvorfor han sjælden duger til reformator.

Dette er indholdet af *Kongen*. Kanske man nu vil finde både min plan og dens udførelse mere loyal,

Køb Kaffe uden Tilgift!

og faa fuld Værdi for Pengene i den leverede Vare.
Garanteret ren, uforsfalsket og velmagende Kaffe.

Kun 75 Øre pr. Pund.

Gør et Forsøg, og De vil blive stadig Kunde.

Fin Congo The $\frac{1}{4}$ Pd. 40 Øre. — Ren Cacao $\frac{1}{4}$ Pd. 30 Øre.

Oplag af *G. Holbeks Vine og Spirituosa*.

Vilh. Hertz, Raadhusstræde 10, Hj. af Vandkunsten. Tlf. 4205.

mere samvittighedsfull, æn man var i stand til for ti år siden. Kanske de „samfuns-støtter“, som generalen taler om, ikke længer synes saa karikaturmæssige, efterat *Ibsens* er komne — både i stykket af samme navn og i *En folkefiende*; eller efter *Kielands* i *Arbejdsfolk* og i *Fortuna*, ja, i næsten alle hans bøger. Æn videre turde „den grå“ i skyerne ikke længer synes så uforståelig og unaturlig, efterat *Gengangere* har været læst og set.

Kanske vil nogle ænog nu tro, at jeg har læmpet det; andre, at jeg har gjort det mere nærværende. Nej; jeg har lat det stå, som det stod. Hist og her har jeg rettet lidt stil; det er alt. Så har jeg af tekniske grunne gjort gate-opløbet bredere. Æn videre har jeg sat in det fjærde mellemspil, som var undfanget sammen med stykket, eller rettere lit før; men som jeg først skrev et par år senere.

*

*

*

Er et ånds-værk født af norske forhold og står for den sædelige domstol, — la det få full virkning: uten det får det heller ikke full motvirkning. Hvis den tro, som skapte stykket, ikke er samfunnets stærkeste, — nu vel, så kommer et motstykke, som er stærkere. Derpå vinner alle. Ved at gå af vejen for det, eller ved at prøve på at dræpe det, — i et stort samfun kan det måske ikke gøre synderlig fra eller til; muligheden for, at noget annet kommer i

Faaes overalt i Landet!

Fyldig, kraftig og duketrig i Smagen, økonomisk i Brugen.

Elisabeth Rosenberg.

Fineste Kvaliteter i Handelen!

Ludwig
Pahl
Pilestr. 13.

Special-Forretning

i

Dame-Hatte

Modevarer

Silkebaand

Silke-Lampeskærme

stedet, er så rik; men i et litet samfun kan det let være det samme som at skade sit ene øje.

*

*

*

Om det nu netop var det lille samfun, som lettest kunde gøre kongedømmet tidsmæssigt? Renske det for arv, som krænker folkefølelsen; for krav, som er blet til ulykke?

Det er så. Det lille samfuns jævne kår, mindre økonomiske ævne, skarpere kontrol, strængere følelse for sanhed, *har pålagt dem* denne opgave. Og hundre andre i likhed med den!

Løser vi dem, da har vi en fremtid, som vil bli misunt os af de største; løser vi dem ikke, taper vi vor ret til selvstændigt liv; ja, efterhånden også lysten til det. Så står det.

De, som ænnu ikke kan se det, eller likefræm nægter det, — de kan dog næppe ta fejl af, at vi har både mål og moral, som fortjener agtelse.

Da siger det sig selv, at de tilstår os kampens like kår, hvis *de* vil fortjene agtelse.

Paris i oktober 1885.

Bjørnstjerne Bjørnson.

Børne-Drægter.

ernstærke Kvaliteter til
udsøgt billige Priser.

Alt i Børne-Konfektion
havel til Drengene som til Piger

Saison Nyheder
til mine meget bekendte
billige Priser.

Marie Olsen
1, Klosterstræde 1.

Tandlæge Ruben.

Vesterbrogade 29.
(Parlslennes Ejendom).

Konsult. 10—3 og 6—8. Søndag 10—12.

Telf. 26,740 y.

Al moderne Tandbehandling.

Tandudtrækningen er garanteret fuldstændig smertefri, idet Tandnerven bedøves med et nyopfundet Middel. — Da jeg har foretaget flere Tusinde Tandudtrækninger med dette Middel og alle Patienter rose det, kan jeg anbefale det paa det varmeste.

Bedøvelsesmidlet er af mange Grunde langt sikrere og bedre end Gasbedøvelse, og anbefales særlig nervøse Patienter og i vanskelige Tilfælde.

Kunstige Tænder.

Hele Tandsæt fra 20 Kr.

5 Aar skriftlig Garantibevis paa fineste 1ste Klasses kunstige Tænder.

Gratis smertefri Tandudtrækning ved Bestilling af kunstige Tænder.

Mine Priser ere billigere end Sygekassernes.

Plombering og Tandudtrækning fra 1 Kr.

Guld-, Emaille- og Sølvplomber.
Guldganer og Broarbejder.

Singer Co. Symaskine Aktieselskab.

Singer
Symaskiner
faaes kun

i Butiker
med dette
Skilt.

Hovedforretning København, Købmagergade 22.

Egne Udsalgsteder i alle større Byer.

Brude Udstyr

er leveret til
mange tusind

Hjem, og Antallet forøges daglig efter Anbefaling fra Køber til Køber. Messen leverer Møbler til Spisestuer og Soveværelser, foruden Senge Udstyr, Hvidevarer, Dækketøj, Tæpper, Gardiner, personligt Udstyr m. m. m. og Messen yder fuld Garanti for alle Varers Kvalitet og Prisbillighed. Alle Messens Møbler er af dansk Fabrikat med 10 Aars Garanti.

EN FALLIT

SKUESPIL I FIRE HANDLINGER

af

BJØRNSTJERNE BJØRNSEN

FJERDE OPLAG

KØBENHAVN

GYLDENDALSKE BOGHADELSELS FORLAG (F. HEGEL & SØN)

TRYKT HOS J. JØRGENSEN & CO. (M. A. HANNOVER)

1897

DE HANDLENDE:

Tjælde, grosserer.

Fru Tjælde.

Valborg,
Signe, } deres dotre.

Løjtnant Hamar, Signes forlovede.

Sannæs, Tjældes fullmægtig.

Jakobsen, bryggermester hos Tjælde.

Advokat Berent.

Administrator.

Sognepræsten.

Overtoldbetjent Pram.

Konsulerne Lind,

Finne,

Ring.

Grossererne Holm,

Kuulzon,

Knuudsen.

Falbe.

} Gjæster.

FØRSTE HANDLING.

Stor stue hos Tjælde med en åben veranda, omslyngt af blomster; søen; i ramme af et vestlandsk holme-parti ses sejlere over søen i halvdødt vejr. En stor sejl-båd med opslagne sejl lige ved verandaen til højre. Rummet er yppigt og fyldt med blomster. To vinduer, som går helt ned til gulvet, til venstre, to døre til højre. Bord i midten, læne- og gyngestoler omkring. En sofa i forgrunden til højre.

FØRSTE MØDE.

Løjtnanten og hans forlovede; (senere) fru Tjælde; (senere) Valborg.

LØJTNANT HAMAR (ligger på sofaen).

Hvad skal vi linne på i dag?

SIGNE (gyngende).

Um! (Stilhed.)

HAMAR.

Sejl-turen i nat var dejlig. (Gispende.) Men jeg er træt i dag. — Skal vi ride en tur?

SIGNE.

Um! (Stilhed.)

HAMAR.

Det blir varmt i sofaen. — Jeg tror, jeg flytter mig. (Gør så.)

SIGNE

(begynder at nynne, mens hun frændeles gynger).

HAMAR.

Spil lidt, Signe!

SIGNE (halvt sygende).

Pianofortet er ustæmt.

HAMAR.

Så læs lidt for mig!

SIGNE

(som før, seende ud af vinduet).

Der bader de hæsterne. Der bader de hæsterne.
Der bader de hæsterne. -

HAMAR.

Jeg tror også, jeg vil bade mig. — Eller jeg
vænter til nærmere middagen.

SIGNE (som før).

Det giver bedre appetit. Bedre appetit. Appetit.

FRU TJÆLDE

(kommer langsomt gående fra højre).

HAMAR.

Hvor du ser tankefuld ud!

FRUEN.

Ja; jeg véd ikke, hvad jeg skal finne på.

SIGNE (som før).

Til middag mener du?

FRUEN.

Ja.

HAMAR.

Skal her komme nogen?

FRUEN.

Ja. far skriver, at Finnes kommer.

SIGNE (talende).

Nu, nogen kedsommeligere kan det dog ikke være.

FRUEN.

Hvad tror du om afkogt laks og kyllinger?

SIGNE.

Det havde vi jo nylig.

FRUEN (sukker).

Vi havde alting nylig. Her kommer så lidt på
torvet nu.

SIGNE.

Så må vi bestille fra hovedstaden.

FRUEN.

Ja, den maden, den maden!

HAMAR (gispende).

Den er dog det beste, vi har.

SIGNE.

At spise, ja! men ikke at lage; jeg vil aldrig
lage mad.

FRUEN

(sætter sig ved bordet).

At lage kan ænda gå an; men bestandig at
linne på noget nyt!

HAMAR.

Hvorfor har I ikke, som jeg så ofte har sagt,
en udlært hotel-kok?

FRUEN.

Å, vi har prøvet det med. Det gir bare ænnu
mere styr.

HAMAR.

Ja, fordi han savnede oplinsomhed. Tag en fransk!

FRUEN.

Så måtte jeg jo stå ved siden af og oversætte. Nej, jeg kommer aldrig længere æn til maden. — Og i den senere tid, da det er blet så svært for mig at gå! —

HAMAR.

Jeg har ingensteds hørt så megen tale om maden, som her i huset.

FRUEN.

Du har vel aldrig før været i et stort handels-
hus. Vore venner er jo især købmænd, — og de fleste af disse har ingen større fornøjelse.

SIGNE.

Nej, det er vist.

FRUEN.

Har du den kjole på i dag?

SIGNE.

Ja.

FRUEN.

Det er én for hver dag.

SIGNE.

Når Hamar er kjed både af den blå og af den
grå, hvad skal jeg så gøre?

HAMAR.

A, jeg er just ikke gladere i den der.

SIGNE.

Se så! — Ja, da skal du sannelig få vælge en
ud sælv.

HAMAR.

Kom med til hovedstaden!

SIGNE.

Ja, mor, Hamar og jeg har overlagt, at vi må derin igæn.

FRUEN.

I var der jo for fjorten dager siden.

HAMAR.

Akkurat fjorten dager for længe siden —!

FRUEN (i tanker).

Nej, hvad skal jeg finne på.

VALBORG

(ses fra verandaen, sligende op fra venstre).

SIGNE

(som just har vændt sig).

Der kommer hennes højhed.

HAMAR

(vænder sig også).

Med en buket? — Å—hå! Den har jeg set for.

SIGNE.

Så? — Du har givet henne den?

HAMAR.

Nej, jeg kom gænnem lundene — og der, i Valborgs lund, stod den på bordet. Er det din fødselsdag?

VALBORG.

Nej.

HAMAR.

Det trodde jeg heller ikke. — Er her nogen annen højtidelighed på færde?

VALBORG.

Nej.

SIGNE (pludselig).

Ha, ha, ha, ha!

HAMAR.

Hvad ler du ad?

SIGNE.

Af forståelse! Ha, ha, ha, ha!

HAMAR.

Hvad forstår du?

SIGNE.

Hvilke hænder som har farvet altaret! Ha, ha, ha, ha!

HAMAR.

Du tror formodentlig, det er mine?

SIGNE.

Nej, hænder meget rodere æn dine! Ha, ha, ha, ha!

VALBORG (kaster buketten).

SIGNE.

Å, det er ikke godt at le så meget i varmen. Men det er kosteligt. Har han nu også funnet på dette? Ha, ha, ha, ha!

HAMAR (i jubel).

Skulde det være —?

SIGNE (ligeså).

Jo! Du må vide, at Valborg —

VALBORG.

Signe! —

SIGNE.

— som har uddelt så mange lands-kænte kurve,
 ændelig får sine kurve fyldte af et par røde hænder
 — ha, ha, ha, ha!

HAMAR.

Sannæs?

SIGNE.

Ja! — (Peger ud af vinduet.) Der står synderen!
 Han venter dig, Valborg, at du skal komme drøm-
 mende med buketten i hånden — ja, så, som du kom.

FRUEN (rejser sig).

Nej, det er far, han venter. Han har altså set
 ham. (Går ud på verandaen til venstre.)

SIGNE.

Ja, det er virkelig far. På brunen.

HAMAR (op).

På brunen! Kom lad os gå ned og hilse på
 brunen!

SIGNE.

N—e—j.

HAMAR.

Vil du ikke hilse på brunen? — En kavallerists
 hustru må elske hæsten næst efter mannen!

SIGNE.

Og han hustruen næst efter hæsten.

HAMAR.

Hvad? Er du da skinsyg på brunen?

SIGNE.

Å, det véd jeg godt, at du aldrig har holdt så
 meget af mig som af brunen.

HAMAR.

Kom nu! (Løfter hende op af stolen.)

SIGNE.

Men jeg bryr mig ikke det ringeste om brunen.

HAMAR.

Væl, så går jeg alene!

SIGNE.

Nej, så går jeg med!

HAMAR (til Valborg).

Vil ikke du også hilse på brunen?

VALBORG.

Nej, så skulde det da være på far!

SIGNE

(baglængs, mens de danser ud).

Ja, naturligvis på ham også! (De går.)

ANNET MØDE.

Valborg. Sannæs.

(Valborg går hen til vinduet længst fremme og står og ser ud. Hennes dragt har samme farve som den lange gardin, og hun skjules noget af blomsterne og en statue. Sannæs kommer in fra venstre med en liden to-dell ride-væske og et rejse-sjal. Han lægger bægge deler på en stol ved døren. I det han vender sig, ser han buketten og går frem.)

SANNÆS.

Der er den! Har hun tapt den eller kastet den? Lige meget, hun har båret den. (Tar den op, kysser den og vil gæmme den.)

VALBORG (fræm).

Lad den ligge!

SANNÆS (taper den).

De her? — Jeg så ikke —

VALBORG.

— Men jeg ser Deres hensigt. Hvorledes tor De understå Dem at ville forfølge mig med Deres blomster og Deres — røde hænder? (Han lægger bægge hænder på ryggen.) Hvorledes kan De våge at se på mig således, at jeg blir til latter for hele huset og derved naturligvis for hele byen?

SANNÆS.

Jeg, — jeg, — jeg . . .

VALBORG.

Æn jeg da? Har ikke ogsaa jeg et jeg, som der skal tages hensyn til? De kommer uopholdelig ud af huset, hvis De ikke tar Dem i agt. — Skynd Dem afsted, før de andre kommer in!

SANNÆS

(vænder sig, flyttende hænderne foran, og går til højre ud af verandaen).

TREDJE MODE.

Tjælde. Fruen. Hamar. Signe. Valborg.

(Ennu innen de ses at komme op over verandaen fra venstre, høres de første replikker af Hamar og Tjælde.)

TJÆLDE.

Ja, det er et prægtigt dyr.

HAMAR.

Prægtigt? Jeg påstår, der er ikke dens mage i landet.

TJÆLDE.

Kan såmæn gerne være. — Så du: — den er ikke svedt engang?

HAMAR.

Den har et ånde-dræt som en hval! Og dens skabning? Dens hode, dens ben, dens hals, dens . . . noget så dejligt, så fint er ikke til!

TJÆLDE.

Ja, den er vakker. — Har du været ude og sejlet? (Slanser og ser på båden.)

FRUEN

(går frem og ud af øverste dør til højre).

HAMAR.

Jeg var ude om øerne i nat, kom imorges inover sammen med fiskerne, — en ypperlig tur!

TJÆLDE.

Ja, den, som havde tid til det!

HAMAR.

Men det må være inbildning, dette, at du aldrig har tid?

TJÆLDE.

Nu, tid væl; men ikke humør.

SIGNE.

Ja, hvorledes var det, der du kom fra?

TJÆLDE.

Slæt!

VALBORG.

Vælkommen, far!

TJÆLDE.

Tak! —

HAMAR.

Kan du ingen ting rædde?

TJÆLDE.

Foreløbig ikke; — og det var derpå, det kom an.

HAMAR.

Brunen blir altså det eneste, som falliten giver dig?

TJÆLDE.

Véd du, at jeg kan sige, den hæst nu koster mig 15 a 20,000 Spd.

HAMAR.

Ja, det er jo den eneste lyde, den har! Men når galt skal være, og du har råd til det — hæsten er over enhver pris! —

TJÆLDE

(vænder sig om, lægger hatten, over-sjålet og tar hanskerne af).

SIGNE.

Det er yndigt at høre din begejstring, når du taler om hæster. — Det er, tror jeg, den eneste, du ejer.

HAMAR.

Ja, var jeg ikke kavallerist, så vilde jeg være hæst.

SIGNE.

Tak! Hvad skulde så jeg være? —

VALBORG (gående forbi).

O, var jeg sadlen på din ryg!
o, var jeg pishen på din lænd!»

HAMAR.

O, var jeg blomsten i din — (For sig.) »hænde«
kan ikke gå.

TJÆLDE

(er kommen fræm, har modt fruén, som kom in fra højre).

Nu, hvordan har du det så?

FRUEN.

Å, jeg har mer og mer ondt for at gå.

TJÆLDE.

Beständig fejler du noget, min kære! — Har
du lidt mad til mig?

FRUEN.

Ja, den har længe stået færdig. Der er den.
(En jænte in med et bræt, som sættes på bordet.)

TJÆLDE.

Det var godt.

FRUEN.

Vil du ha en kop te?

TJÆLDE.

Nej, tak.

FRUEN

(som sætter sig hos ham og skænker ham et glas vin).

Hvorledes stod det så til hos Møllers?

TJÆLDE.

Slæt, har jeg sagt.

FRUEN.

Jeg har ikke hørt det.

VALBORG.

Jeg fik i dag brev fra Nanna. Hun fortæller, hvorledes det gik til, da ræts-betjentene kom, og familien intet vidste.

TJÆLDE.

Ja, det skal have været oprørende scener.

FRUEN.

Fortalte han dig noget sælv —?

TJÆLDE (spisende).

Jeg talte ikke med ham.

FRUEN.

Kære —? I er jo gamle venner.

TJÆLDE.

Bah, — venner! — Han sidder der og er halv idiot. — Ællers fik jeg nok af familien. — Men jeg var jo ikke kommet for at høre på den.

SIGNE.

Det var vel sorgeligt?

TJÆLDE (bestandig spisende).

Græsseligt.

FRUEN.

Hvad lever de af?

TJÆLDE.

Boet, naturligtvis.

SIGNE.

Men alt, som de har haft.

TJÆLDE.

Solgt.

SIGNE.

Alle de dejlige Ting . . . deres møbler, deres vågner, deres —?

TJÆLDE.

Solgt, solgt.

HAMAR

(som er kommen til).

Og hans ur? Det er det smukkeste ur, jeg har set, — næst efter dit.

TJÆLDE.

Pretiosa! — måtte gå med! — Giv mig lidt vin, jeg er varm og tørst.

SIGNE.

De stakkels mennesker!

FRUEN.

Hvor bor de nu?

TJÆLDE.

I huset hos en af hans forrige skippere. To små rum og et køkken.

SIGNE.

To små rum og et køkken!

(Stilhed.)

FRUEN.

Hvad tænker de at tage sig for?

TJÆLDE.

Der går en insamling omkring for at sætte fruén i stand til at overtage værtskabet på klubben.

FRUEN.

Skal hun have ænnu mer af mad-lagningen!

SIGNE.

Sendte de ingen hilsen til os?

TJÆLDE.

Det gjorde de vist. Jeg lagde ikke videre mærke til det.

HAMAR

(som tildels har stået på verandaen).

Men Møller . . . hvad sagde han? Hvad gjorde han?

TJÆLDE.

Jeg véd ikke, hører du.

VALBORG

(som har gået op og ned under den forrige samtale og undertiden stanset).

Han har også sagt og gjort nok.

TJÆLDE

(som uafslædig har spist og drukket, blir opmærksom).

Hvad mener du med det?

VALBORG.

At om jeg var hans datter, vilde jeg aldrig tilgive ham.

FRUEN.

Kære Valborg, sig ikke sådant!

VALBORG.

Jo! Den, som bringer slig skam og slig ulykke over sin familie, fortjener ikke dens skånsel.

FRUEN.

Alle behøver vi skånsel.

VALBORG.

I én forstand, ja. Men jeg mener, at min agtelse, min hengivenhed kunde han aldrig mere vinne. Han havde for dybt mishandlet mig.

TJÆLDE

(som har ophørt at spise, rejser sig).

Mishandlet dig?

FRUEN.

Er du allerede færdig?

TJÆLDE.

Ja.

FRUEN.

Ikke mere vin?

TJÆLDE.

Jeg sa', jeg var færdig. — Mishandlet? — Hvorledes? —

VALBORG.

Ja, jeg kan ikke godt tænke mig en større mishandling æn den at lade mig intage en løjet stilling, så min omgang ikke engang blir min, men hviler, som alt, på en bedragersk forudsætning. Mit eget væsen, min egen kjole blev jo æn og en løgn! Sæt, at jeg var en karakter, som folte en vis trang til at bruge min stilling som den rige mans datter, bruge den helt ud, lige til dens grænser: . . . den dag, da jeg opdagede, at det var stjålet, alt det, som min far havde givet mig — at det var løgn, alt, han havde bragt mig til at tro, . . . ja, da vilde min harm, min skam hæller ikke kænne nogen grænse!

FRUEN.

Mit barn, du har intet prøvet. Du véd ikke, hvorledes sådant kan komme . . . Gud, barn, du véd ikke, hvad du sælv siger!

HAMAR.

Å, Møller kan, min sjæl, trænge det, han får!
Han skulde bare hørt det sælv.

VALBORG.

Han har hørt det. Nanna har sagt ham det.

FRUEN.

Hans egen datter! Børn, er det om sådant, I skriver til hværandre! Så tilgive Gud eder bægge!

VALBORG.

Å, at vi er sanne, tilgiver han os nok.

FRUEN.

Barn, barn!

TJÆLDE

(kommer hen imod Valborg).

Du fatter vistnok ikke, hvad handel er. I dag
hæld, i morgen uhæld.

VALBORG.

Aldrig skal nogen få indbildt mig, at handel er
lotteri.

TJÆLDE.

Den sunde ikke.

VALBORG.

Ja, det er den usunde, jeg dømmmer.

TJÆLDE.

Men sælv den sundeste må tåle svære overgange.

VALBORG.

De overgange, som nærme sig en krise, holder ingen ærlig man sin familie eller sine kreditorer uvidende om, — Gud, som Møller har bedraget sine!

SIGNE.

Valborg taler bestandig om handel!

VALBORG.

Ja, jeg har haft lyst til handelen, fra jeg var barn. Jeg dolger ikke for det.

SIGNE.

Du tror i alle fall, at du forstår dig på den.

VALBORG.

Å, nej; men man skaffer sig jo gjerne lidt insigt i det, man har lyst til.

HAMAR.

Og til at dømme om Møllers færd skal der ikke stor insigt i handelen. Den var forståelig for enhver, — ligesom hans families! Hvæm har slået så stort på det som Møllers? Jeg husker Nannas slæb. —

VALBORG.

Nanna er min beste väninde; jeg ønsker intet udfall mod henne.

HAMAR.

Deres höjhed tillade mig, at det går an at være — ænog en meget rig mans datter og dog at føre et mindre hoffærdigt og forfængeligt væsen æn — æn den, som jeg ikke tor nævne.

VALBORG.

Nanna er hverken hoffærdig eller forfængelig. Hun er en tilbunds san karakter, som havde ævne til at være, hvad hun trodde hun var, den rige mans datter.

HAMAR.

Har hun nu »ævne« til at være fallentens?

VALBORG.

Det har hun. Nanna har solgt alt, hvært smykke, hvær kjole, hvær stub, hun ejede, på auktionen. Det, hun går i, har hun tjent, eller lånt for senere at tjene det.

HAMAR.

Tør jeg spørge: har hun ikke engang beholdt stromperne?

VALBORG.

Hun har sendt alt på auktionen.

HAMAR.

Havde jeg vidst det, vilde jeg sannelig have infunnet mig der.

VALBORG.

Ja, der var sager nok at forlyste sig med og vistnok også dagdrivere nok, som ikke undså sig for det.

FRUEN (bestandig siddende).

Born, born!

HAMAR.

Hvad dag-driveriet angår, så sendte vel froken Nanna det med på auktionen? Ti et større oplag deraf æn hennes har jeg aldrig set.

VALBORG.

Hun trodde, hun ikke behøvede at arbejde.

TJÆLDE

(kommer til Valborg).

For at optage tråden: Du misforstår, hvorledes en købmand kan have håb fra den ene dag til den andre, bestandig nyt håb. Han er derfor ingen bedrager. Han er en sangviniker, en digter, om du vil, som lever i en tænkt verden, — eller han er et virkeligt geni, som ser land, hvor ingen annen ojner.

VALBORG.

Jeg tror ikke, det er sagen sælv, jeg misforstar. Men måske dig, far. Ti det, du kaller håb, digt, geni, — er det ikke spekulation med andres ejendom, — når mannen vitterlig skylder mer, æn han ejer?

TJÆLDE.

Netop at bestemme, når han gør det, kan være meget vanskelig.

VALBORG.

Så? — Jeg tænkte, han førte bøger —

TJÆLDE.

— over aktiva og passiva, ganske vist. Men værdierne er fluktuerende, og altid er en spekulation i gang, som ikke er til at opføre, — men som kan ændre hele stillingen.

VALBORG.

Står det fast, at han skylder mer, æn han ejer, så er dog spekulationen spekulation med andres pænger.

TJÆLDE.

Nu — ja, om du så vil; men ikke med stjalne
pænger, — med betrodde pænger.

VALBORG.

Betrodde på en falsk forudsætning, den, at han
var solvent.

TJÆLDE.

Disse pænger kan måske rædde alt for alle.

VALBORG.

Det undskylder ikke, at han får dem på en løgn.

TJÆLDE.

Du bruger svære ord.

MODEREN

(gør her, som et par gange før, tegn til Valborg. Valborg ser
det, men ænser det ikke).

VALBORG.

Fortielse er i dette tilfælde løgn.

TJÆLDE.

Men hvad skal han da gøre? Spille med alle
kort på bordet og således både ruinere sig og de
andre?

VALBORG.

Ja, han skal sætte alle vedkommende in i sin
stilling.

TJÆLDE.

Bah! I så fall fik vi tusen falliter flere om
året — og formue-tapene blev grænseløse! Nej, du
er et stærkt hoved, Valborg, men et inskrænket.
Hør, hvor er aviserne?

SIGNE

(som har båret ud og in og sist talt med løjtnanten ude på verandaen med et ømt udfald, — kommer nu fræm).

Jeg bar dem ned på kontoret. Jeg vidste ikke, at du vilde være her.

TJÆLDE.

Å, lad mig være fri for kontoret ænnu en stund! Hænt dem!

SIGNE

(går: løjtnanten følger).

FRUEN

(sagte til Valborg, som går).

Hvorfor hører du aldrig på din mor, Valborg?

VALBORG

(går videre ud på verandaen. Hun stiller sig ved rækværket, støtter hovedet i hånden, ser ud).

TJÆLDE.

Jeg tror, jeg bytter frakke. Å, nej, jeg venter til middagen.

FRUEN.

Middagen! Og jeg, som sidder her!

TJÆLDE.

Skal vi have fræmmede?

FRUEN.

Ja, — husker du ikke —?

TJÆLDE.

Det er sant, ja!

FRUEN

(idet hun går).

Hvad i al verden skal jeg finne på —!

TJÆLDE

(går frem. da han er alene, og sætter sig på en stol med et træt, smærteligt udtryk og gæmmer sukkende ansigtet i sine hænder).

SIGNE OG HAMAR

(kommer tilbage; den første har aviserne. Hamar vil gå bagover mod verandaen, men Signe drager ham med).

SIGNE.

Her, far, er —

TJÆLDE.

Hvad? Hvæm?

SIGNE (forundret).

— aviserne.

TJÆLDE.

Nu, så giv hid! (Åbner hastigt, det er mest udenlandske tidninger, han ser kun på fonds-artiklerne i den ene efter den anden).

SIGNE

(efter fortsatte underhandlinger med sin kæreste).

Du, far?

TJÆLDE

(bestandig søgende).

Nu? — (For sig, smærteligt.) Faller, bestandig faller!

SIGNE (som før).

Hamar og jeg har sådan lyst til at rejse in igæn til hans tante Ulla.

TJÆLDE.

I var der jo før en fjorten dager siden. Jeg fik regningerne i går. Har du set dem? —

SIGNE.

Det behøver jo ikke vi, når du ser dem, far!
— Hvorfor sukker du?

TJÆLDE.

A. — fordi jeg ser, at priserne er vedvarende flaaue.

SIGNE.

Pyt, hvad behøver du at bryde dig om det? — — Nu sukker du igæn. Der kan du sælv føle, hvor slæmt det er ikke at se sine kærester ønsker opfyllte. — Du vil væl ikke være så hård imod os, hvad?

TJÆLDE.

Nej, børn, det kan ikke gå.

SIGNE.

Hvorfor?

TJÆLDE.

Fordi — fordi — ja, fordi her kommer så mange nu her i sommertiden, som må underholdes.

SIGNE.

Men det er det kedeligste, vi véd, bægge to, både Hamar og jeg.

TJÆLDE.

Tror I da, det er så morsomt, alt det, jeg står i, børn?

SIGNE.

Men, kære, du er jo formelig højtidelig! Det klær dig så pudsigt, far!

TJÆLDE.

Alvorlig talt, barn, det er ikke uvigtigt for et stort handels-hus med så udstrakte forrætninger som vort, at her kommer folk fra alle kanter, og at de

alle finner sig væl her. Så meget må I kunne gøre for mig.

SIGNE.

Hamar og jeg får aldrig være alene på den måden.

TJÆLDE.

Jeg synes, I mest slås, når I er alene

SIGNE.

Slås? Det er så stygge ord, du bruger, far.

TJÆLDE.

Og så er I da ikke mere alene inne i hovedstaden.

SIGNE.

Å, der er så ganske annerledes, der!

TJÆLDE.

Det tror jeg nok, — således som I sætter pænger overstyr!

SIGNE (ler).

Pænger overstyr! Hvad har vi andet at gøre? Er det ikke derfor, vi er der? Far! hør nu, søde far —!

TJÆLDE.

Nej, mit barn, nej. —

SIGNE.

Så lej har du aldrig været før.

HAMAR.

(har gjort tegn, at hun skal slutte. Nu hviker han).

Kan du ikke engang slutte! Du ser jo, han ikke er i humor!

SIGNE (hviskende).

Å, du kunde bare have hjulpet til, du, så havde det gåt.

HAMAR (ligeså).

Nej, jeg er da en smule klogere æn du.

SIGNE (ligeså).

Du er så sær i den senere tid. — Jeg skønner ikke, hvad det er, du vil?

HAMAR (ligeså).

Ja, nu kan det også være det samme. For nu rejser jeg in alene.

SIGNE (ligeså).

Hvad gør du?

HAMAR (gående).

Jeg rejser in alene. Jeg vil ikke gå her sådan.

SIGNE (efter).

Ja, du kan prøve! (Bægge efter hværandre fort ud på verandaen og ned til højre).

TJÆLDE

(slipper alle aviser med et smærteligt langt suk).

VALBORG

(som nu ser ud til højre).

Far! (Han vækkes). Der går advokat Berent fra Kristiania.

TJÆLDE (rejser sig).

Advokat Berent? Her? Ved værftet?

VALBORG.

Ja. (Han kommer in. Tjælde ser ud af vinduet). Jeg siger dig det, fordi jeg igår så ham ved tommeroplagerne og lidt før ved bryggeriet og fabriken.

TJÆLDE (for sig).

Hvad skal det betyde? (Højt.) Å, han gør gerne sommer-rejser til forskællige steder af landet; jeg véd det. Nu er han her, — og han har vel lyst til at se den største bedrift på stedet. Her er ællers ikke meget at se. — — Men er det også ham? Jeg synes —

VALBORG

(ser ud af det åbne vindue).

Jo, det er ham! Se nu; når han går —

TJÆLDE.

— og slår benene langsomt i kors, — jo det er ham. — Det ser ud til, at han kommer hid.

VALBORG.

Nej, der bøjer han af.

TJÆLDE.

Nu, lad ham så gå! (For sig i tanker). Skulde der virkelig —?

FJERDE MØDE.

De forrige. Sannæs (fra højre på verandaen).

SANNÆS.

Er det helejligt?

TJÆLDE.

Er det Dem, Sannæs?

SANNÆS

(ser nu først Valborg, der står i det overste vindue, men nu går frem. Han forskrækkes og lægger straks hænderne på ryggen).

TJÆLDE.

Nu, hvad er det?

VALBORG

(ser på ham og går ud på verandaen og ned til højre).

TJÆLDE.

Men hvad er det, menneske? Hvordan pokker står De?

SANNÆS

(får hænderne frem, straks hun er forbi, og ser efter hende).

Jeg vilde ikke i frøkenens nærværelse spørge, om De kom på kontoret i dag.

TJÆLDE.

Er De forrykt? Tør De ikke i frøkenens nærværelse spørge om sligt?

SANNÆS.

Jeg mener — for ællers må jeg, hvis det er belejligt, få tale med Dem her.

TJÆLDE.

Hør, De skal lægge bort dette kejtede væsen; det klær ikke en handels-man. En handels-man må være ferm, smidig og ikke falle i staver, fordi en dame går forbi. — Jeg har mærket dette oftere. — Nu, hvad er det? Fort!

SANNÆS.

De kommer altså ikke på kontoret i formiddag?

TJÆLDE.

Posterne går jo først i kvæld.

SANNÆS.

Ja. — Men her er veksler.

TJÆLDE.

Veksler? Nej.

SANNÆS.

Jo, Møllers fjerde protesterede — og den store engelske.

TJÆLDE (opfærende).

Har De ænnu ikke besørgt dem? — Hvad skal det betyde?

SANNÆS.

Bank-styrelsen ønskede først at tale med hr. konsulen.

TJÆLDE.

Er De blet gal? — (Fatter sig.) Det må være en misforståelse, Sannæs.

SANNÆS.

Jeg trodde det også og talte ikke alene med den jour-havende direktør, men også med konsul Holst.

TJÆLDE.

Og konsul Holst —?

SANNÆS.

Gæntog det samme.

TJÆLDE

(efter at have gåt fram og tilbage).

Jeg skal gå til ham, — eller rættene: jeg gar ikke til ham; ti dette er dog noget, som — Vi har jo ænnu nogle dager på os?

SANNÆS.

Ja.

TJÆLDE.

— Og bestandig intet telegram fra konsul Lind?

SANNÆS.

Nej.

TJÆLDE (for sig).

Jeg forstår ikke dette. — (Højt.) Vi skal nok ordne det fra hovedstaden af alligevel. Godt, det skal vi, Sannæs, — og lade den smule bank her i fræmtiden være i fred. — Væl, Sannæs! (Viser ud med hånden; siger for sig sælv.) Den fordømte Møller! Alle er blet mistænkelige! (Vænder sig, ser Sannæs.) Står De der ænnu?

SANNÆS.

Det er klarerings-dag, — og jeg har intet i kassen.

TJÆLDE.

Intet i kassen! En så mangfoldig forrætning, og intet i kassen på en klarerings-dag! Hvad fanden er dette for en orden? Skal jeg atter og atter begynde med at lære Dem A, B, C? — Nej, man kan dog aldrig være fraværende en halv dag og ingen enkelt gren af sin forrætning slippe! Jeg har ingen, absolut ingen, jeg kan stole på! — Hvorledes har De båret Dem ad, menneske?

SANNÆS.

Der var også en tredje veksle, og den udlob i dag; Holm & Comp. 2000. Jeg havde desværre stølet på banken, — og da der intet var at få, måtte jeg tomme kassen, — både her og i bryggeriet.

TJÆLDE.

(går op og ned).

Hm, hm, hm! — Hvæm har dog sat konsul Holst dette i hovedet? — Nu ja! (Viser ud med hånden.)

SANNÆS

(går, men vender straks tilbage, hviskende).

Advokat Berent fra Kristiania!

TJÆLDE (overrasket).

Kommer han her?

SANNÆS.

Han stiger just op ad trapperne! (Går til højre, ind ad den bagerste dør).

TJÆLDE

(roper efter ham, hviskende).

Vin og forfriskninger! — Så var det dog, som jeg anede! (Idet han kaster øjet i et spejl). Gud, hvor jeg ser ud! (Vænder sig smærtelig fra spejlet; til det igæn; smiler — og iler således mod baggrunden, hvor advokaten ses at komme langsomt op fra venstre.)

FEMTE MØDE.

Tjælde. Advokat Berent.

TJÆLDE

(høflig, men på en tilbageholden måde).

Det er mig en stor ære at modtage en så berømt man i mit hus!

BERENT.

Hr. konsul Tjælde.

TJÆLDE

(med bestandig lav røst).

Til tjeneste! Jeg har just hørt af min ældste datter, at hun har set hr. advokaten spasere om på min ejendom.

BERENT.

Ja, det er en overmåde stor ejendom — og en stor bedrift.

TJÆLDE.

For stor, hr. advokat. For mangeartet. Det ene har draget det andet efter. — Vær så artig at tage plads.

BERENT.

Tak; det er en varm dag.

(Forfriskninger og vin sættes in på bordet).

TJÆLDE.

Hr. advokaten ønsker et glas?

BERENT.

Nej, tak.

TJÆLDE.

Forfriskninger!

BERENT.

Tak; jeg skal intet have.

TJÆLDE

(tager sit cigar-etui frem).

Kan jeg byde en cigar, om hvilken jeg tør sige, at den er god?

BERENT.

Jeg holder meget på en god cigar. Men i øjeblikket skal jeg ingen have. Megen tak! (Stilhed.)

TJÆLDE

(som også har sat sig. Hans væsen er stille, tilforladeligt).

Har hr. advokaten været længe her?

BERENT.

Et par dager. — Hr. konsulen har været bortrejst?

TJÆLDE.

Ja; Mollers ulykkelige affære. Møde i hans konkurs-bo efter auktionen.

BERENT.

Tiderne er svære nu.

TJÆLDE.

Overordentlige!

BERENT.

Tror De, Møllers fallit vil drage flere efter sig — æn dem, som vi allerede har?

TJÆLDE.

Det tror jeg dog ikke. Dette — tilfælde er vist i enhver henseende en undtagelse.

BERENT.

Bankerne er blet noget forskrækkede, hører jeg.

TJÆLDE.

Jeg kan tænke det.

BERENT.

Ja, De kanner naturligvis stillingen best af alle.

TJÆLDE (smiler).

Jeg er Dem meget forbunden for Deres smigrende tro om mig.

BERENT.

Hvis disse egnets vigtigste eksport-artikler fræmdeles skal være fallende —?

TJÆLDE.

Ja; — det er ikke godt at sige; men det gælder vist at holde alt gående.

BERENT.

Så dette er Deres mening?

TJÆLDE.

Ubetinget.

BERENT.

Kriser plejer i almindelighed at åbenbare et og andet usundt.

TJÆLDE (smilende).

Derfor mener De, at krisen må få arbejde?

BERENT.

Jeg mener det.

TJÆLDE.

Hm! — De solide huse ere måske enkelte steder ikke strængt skilt fra de usolide.

BERENT.

Kunde her virkelig være sådan fare?

TJÆLDE.

Ja, — nu tænker De vistnok for stort om min kundskab til forholdene; — men jeg skulde være tilbøjelig til at tro det. (Stilhed.)

BERENT.

Jeg er bemyndiget af bankerne at skaffe et skøn over stillingen, — hvilket jeg foreløbig alene betror til Dem.

TJÆLDE.

Jeg er Dem meget forbunden.

BERENT.

De mindre banker her i byerne har sluttet sig til; der handles i overensstemmelse.

TJÆLDE.

Ja så! — (Stilhed.) De har altså talt med konsul Holst?

BERENT.

Naturligvis. — (Stilhed.) Hvis man skulde lade de usolide huse falde og hjælpe de solide, var det vist best, at alle betrodde bankerne sin status. (Stilhed.)

TJÆLDE.

Er dette konsul Holsts mening?

BERENT.

Også hans. (Stilhed.) Jeg har rådet til foreløbig, altså til vi har opgørene, at sige nej til alle nye krav. — uden forskæl.

TJÆLDE (opklaret).

Således at forstå!

BERENT.

Kun en foreløbig forholdsregel —

TJÆLDE (som før).

Således!

BERENT.

— men som bør ramme uden undtagelse.

TJÆLDE.

Udmærket!

BERENT.

Handler man ikke ligeligt mod alle, så kaster man en måske forhastet mistanke over den enkelte.

TJÆLDE.

Jeg er ganske af samme mening.

BERENT.

Det fornøjer mig. De misforstår mig altså ikke, når jeg også beder Dem om et opgør af Deres status.

TJÆLDE.

Intet skal være mig kærere, når jeg derved kan tjene det hele.

BERENT.

Det forsikrer jeg Dem. Ti sådant oger den almindelige tillid.

TJÆLDE.

Når ønsker advokaten at modtage mit opgør? Det kan naturligvis bare blive løseligt.

BERENT.

Naturligvis. Jeg skal tillade mig at afhænte det.

TJÆLDE.

På ingen måde. De kan gerne få det straks, om De så vil. Jeg har næmlich for vane meget ofte at gøre sådanne løse overslag — efter de vekslende priser naturligvis.

BERENT.

Så? — (Smilende.) Man siger ællers om svindlerne, at de gør tre opgør om dag, alle forskællige. — Men nu hører jeg —

TJELDE (leende).

— at også andre kan have den slæmme vane! Nu — nætop tre forskællige om dag er det jo ikke.

BERENT.

Nej, jeg spøger naturligvis. — (Rejser sig.)

TJELDE

(rejser sig også).

Naturligvis. — Om en times tid skal det være i Deres hotel. Ti jeg forudsætter, at advokaten bor i vort eneste, såkaldte hotel. — Skulde ikke advokaten under sit ophold her ville flytte over hid og tækkes med et par gæste-rum, som nætop står ledige.

BERENT.

Tak; — mit ophold her er ubestæmt, og de vaner, min helbred pålægger mig, generende for alle, men mest for mig sælv, når jeg er blant fræmmede.

TJELDE.

Men at De spiser middag med os i dag, tor jeg væl håbe? Her kommer et par andre. Bagefter måske en sejl-tur; — her er meget smukt mellem holmerne.

BERENT.

Tak; min helbred er ikke så god for tiden, at jeg bor komme på rangel.

TJÆLDE.

He, he, he! — Skulde jeg ællers kunne være Dem til nogen tjeneste —?

BERENT.

Ja, måtte jeg få en samtale med Dem, før jeg rejser, — hælst så snart som muligt.

TJÆLDE

(noget overrasket).

De mener, — når De har fåt alle opgør?

BERENT.

Gæennem konsul Holst har jeg allerede i stilhed fåt de fleste.

TJÆLDE

(mere forundret).

Altså — ænnu i dag, mener De —?

BERENT.

Klokken 5? — Er det Dem belejligt?

TJÆLDE.

Jeg er ganske til Deres tjeneste! Jeg skal tage mig den frihed at besøge Dem kl. 5.

BERENT.

Jeg skal være her kl. 5. (Hilser, går.)

TJÆLDE (følger).

De er jo sygelig; De er den ældre; De er den berømte man —

BERENT.

Men De er hjemme her. Farvæl!

TJÆLDE.

Jeg takker så meget for den ære, Deres besøg har været mig!

BERENT.

Ulejlige Dem ikke!

TJÆLDE.

De tillader mig at følge Dem ud af min gard.

BERENT.

Jeg kan godt linne vej.

TJÆLDE.

Det tviler jeg ikke om. Men det er mig en ære!

BERENT.

Som De vil! (Idet de skal ned ad trappen, stikke hovederne op af Signe og Hamar, som kommer arm i arm. Man gør plads for hværandre.)

TJÆLDE.

Må jeg forestille — ja, jeg behøver naturligvis ikke at forestille: Hr. advokat Berent fra Kristiania. Min yngste datter — og hendes forlovede, kavalleri-lojtnant Hamar.

BERENT.

Jeg tænkte, at kavalleriet nu lå på eksercits.

HAMAR.

Jeg har fåt orlov —

BERENT.

— for vigtigere forrætningers skyld. — Farvæl!

TJÆLDE.

Ha, ha, ha!

(De to unge hilser; Tjælde og Berent forsvinner i trappen.)

SJETTE MØDE.

Hamar. Signe.

HAMAR.

Uforskammet! — Men det er han jo mod alle.

SIGNE.

Ikke mod min far, så vidt jeg kunde se.

HAMAR.

Din far er også uforskammet.

SIGNE.

Det siger du ikke om far!

HAMAR.

Hvad skal jeg da kalle det, at han ler ad en sådan uforskammethed som Berents?

SIGNE.

Godt humør! (Sætter sig og gynger.)

HAMAR.

Så du vil også —? Du er ikke elskværdig i dag.

SIGNE

(bestandig gyngende).

Nej, for jeg er stundum så ked af dig.

HAMAR.

Og ænnu vil du ikke lade mig rejse?

SIGNE.

For det er ænnu kedeligere.

HAMAR.

Nu vil jeg sige dig en ting: jeg tåler snart ikke længer den måde, man her behandler mig på!

SIGNE.

Ja så. (Hun tager sin ring af og lader den glide mellem pege- og tommel-finger, mens hun gynger og synger.)

HAMAR.

Jeg vil ikke en gang tale om, hvorledes du er. Men se nu Valborg! Se din far! Har han ænnu en eneste gang så meget som budt mig at ride på brunen?

SIGNE.

Så har han haft andet at tænke på, som kanske var vigtigere. (Synger igæn.)

HAMAR.

Nej, vær nu snild, Signe! — Og da må du inrømme mig, at intet kunde være naturligere! — Ja, rent ud sagt — for til dig kan jeg jo sige, hvad det skal være, — jeg, som skal blive hans svigersøn, og som er kavallerist (og andre sønner har jo ikke din far) — kunde jeg ikke næsten vente, — at han forærede mig brunen?

SIGNE.

Ha, ha, ha!

HAMAR.

Er det da så urimeligt?

SIGNE.

Ha, ha, ha!

HAMAR.

Hvorfor ler du ad det, Signe? Jeg skulde dog mene, at det kastede glans over huset, når mine kammerater beundrede min hæst, og jeg kunde

svare: den har min sviger-far foræret mig! — For du må vide, at der finnes ikke dens mage i Norges land.

SIGNE

(stanser stolen).

Og derfor skal du have den? Ha, ha, ha!

HAMAR.

Jeg tåler ikke dette!

SIGNE.

Kavalleri-lojtnant »Mageløs« på hæsten »uden mage«. Ha, ha, ha!

HAMAR.

Signe, nu holder du op!

SIGNE (syngende).

Hvor du er morsom!

HAMAR (nærmere).

Hør nu, Signe! — Ingen har så meget at sige hos din far som du. Hør nu, Signe! — Kan du ikke snakke lidt alvorligt med mig et øjeblik?

SIGNE.

Jo, så gjerne! (Begynder atter at synge.)

HAMAR.

Jeg tænkte mig til, at hvis jeg nu ejede brunen, sa vilde jeg blive her i sommer og tilgagns ride den in. (Signe stanser både stolen og sin sang. Hamar kommer hen og læner sig over hende.) Og så rejste jeg ikke til byen før til høsten, og da fulgte du brunen og mig in en tur. Skulde du ikke synes best om det så?

SIGNE

(ser en stund på ham).

Du, min væn, du tænker det altid så smukt ud!

HAMAR.

Ikke sant? Men det hele beror jo nu på, at du får hæsten af din far, — hvad, soede Signe?

SIGNE.

Og da vilde du ikke rejse fra mig i hele sommer?

HAMAR.

— ikke i hele sommer!

SIGNE.

Men bli her og ove brunen in.

HAMAR.

— bare ove brunen in!

SIGNE.

Og så skulde jeg følge med eder in til høsten, — var det ikke så, du?

HAMAR.

Ja. — kunde det ikke bli prægtigt?

SIGNE.

Skal brunen også bo hos tante Ulla?

HAMAR (ler).

Hvad er det, du siger?

SIGNE.

Ja, for når du nu har taget dig ferie bare for brunens skyld, som jeg altså kan forstå, og vil blive her bare for at ove den in — og så lade mig følge med brunen in til tante Ulla —

HAMAR.

Men, Signe, er du nu igen —?

SIGNE

(med én gang bagover, sættende stolen i stor fart).

— Ih! Gå med dig!

HAMAR.

— skinsyg på brunen! Ha, ha, ha!

SIGNE.

I stalden med dig!

HAMAR.

Skal det være en straf? Der er da morsommere
æn her!

SIGNE

(kaster ringen).

Der! Sæt den på brunen!

HAMAR.

Så længe kaster du den ring —

SIGNE.

Å, det har du sagt mig så ofte, så det keder
mig, det med! (Vænder stolen helt om, så hun vænder ryggen
mod ham og tilskuerne.)

HAMAR.

Du er et så forkælet barn, at det vilde være
synd mod dig at tage alting for alvor —

SIGNE.

Det med — for hundrede og tyvende gang!
Uf, gå!

HAMAR.

Men inser du ikke sælv, hvor latterlig du gør dig ved at være skinsyg på en hæst? Har du nogensinne hørt tale om noget sådant?

SIGNE (springer op).

Å, du kunde få mig til at skringe, stor-tude. Jeg føler slig beskæmmelse ved dig . . . (Stamper i gulvet.) Jeg foragter dig!

HAMAR (ler).

Og det for brunens skyld . . . ?

SIGNE.

Nej, for din, din, din skyld! Der kommer stundum en sådan følelse af ulykke over mig, at jeg skulde kunne kaste mig i gulvet og jamre — eller løbe bort og aldrig mere komme hjem! Kan du ikke lade mig være! Kan du ikke gå!

HAMAR.

Ja, jeg har hæller ikke denne gang taget ringen op.

SIGNE.

Nej, bare gå, gå, gå, gå! (Brister i gråd, sætter sig igæn.)

HAMAR.

Nu væl! — Der ser jeg damp-skibet kommer. Jeg skal rejse straks.

SIGNE.

Å, du véd så godt som jeg, at det damp-skib går vest-over. Uf! (Brister i gråd igæn.)
(Man ser nu omtrænt midt i landskabet et dampskibs master og piber over øerne. Røgen drager sig ud over den klare luft. — Idet samme høres)

TJÆLDE (udenfor).

Skynd jer! Tag løjtnantens båd; den ligger færdig!

SIGNE (springer op).

HAMAR.

Der skal hentes nogen på damp-skibet!

TJÆLDE (nærmere).

Gør du båden i stand!

HAMAR.

Han kommer hid! (Løber efter ringen, kommer igæn skyndsomt.) Signe!

SIGNE.

Nej, jeg vil ikke!

HAMAR.

Men, Signe, dog! Hvad skal dette betyde? Hvad har jeg da egentlig gjort dig?

SIGNE.

Jeg véd ikke; men jeg er så grænseløs ulykkelig! (Atter i gråd.)

HAMAR.

Men jeg gør jo til sist alt i verden, som du vil! Hvad ønsker du så mere?

SIGNE.

Jeg kan ikke for det, jeg kunde ønske mig død, — og det kommer så ofte igæn! (På ny i gråd.)

HAMAR.

Men, Signe? — Du, som så uændelig ofte har sagt, at du holder af mig!

SIGNE.

Det gør jeg også. Men stundum synes jeg, vor forlovelse er så forfærdelig! — Nej, kom mig ikke nær!

HAMAR.

Signe! —

TJÆLDE

(i trappen, men udenfor.)

Ja vist: alle man i full dress! (Roper højere.) Sannæs! (Langt borte svares ja.) — Glæm ikke at tage hansker på!

HAMAR.

Tør dine øjne, Signe! lad ham ikke se det! (Han vil give ringen, men hun vænder sig væk, mens hun tørrer sine øjne.)

SYVENDE MØDE.

De forrige. Tjælde.

TJÆLDE

(allerede i trappen).

Nu, er I der! Det var bra. Her kommer konsul Lind med damp-skibet; — telegram i dette øjeblik! (Tilbage og roper ud over verandaen.) Men så kom da engang med flagene, og drag bådene fræm og læg masterne ned! (Forsøger at løse båden.) Den er fast. (Hamar løber til.) Ja, skaf du den los! (Hamar løser båden, som hales ud til højre. Tjælde går imens fræm igæu.) Hor Signe! — (Ser på hende.) Hvad? Har I nu igæn slådes?

SIGNE.

Far!

TJÆLDE.

Ja, nu er ingen tid til narre-streger! I får alle gøre huset ære i dag! — Sig til Valborg —

SIGNE.

Sig det hæller, du! Valborg, véd du, gør bare, hvad hun sælv vil.

TJÆLDE.

Kom mig ikke med historier nu! Dette er et vigtigt øjeblik. I gør alle, som jeg siger! Sig Valborg, at hun pynter sig og moder her. Det samme gør du! (Hun går.) Signe!

SIGNE (stanser).

Ja.

TJÆLDE.

Vi må bede en seks, otte mennesker mer til middag. Til Finnes må gå bud, at vi spiser 3 præcis i stedet for 4. Lind rejser igen kl. 5 med næste damp, — forstår du?

SIGNE.

Men har mor mad til så mange?

TJÆLDE.

Hun skal ikke alene have mad, men af beste sort! Jeg forlanger af min hustru, at mit hus skal være vel forsynet den hele sommer; — hvor ofte skal jeg gæntage det?

SIGNE

(ved gråden, som hun dog dæmper).

Men, mor, som er så syg i dag —!

TJÆLDE.

Å, passiar med den evinnelige sygdom! I dag har ingen tid til sligt. Nu skynd dig!

SIGNE

(går skjult grædende ud af den øverste dør.)

TJÆLDE

(til Hamar, som også er kommet).

Hænt dig pen, blæk, papir; vi må sætte op et
sælskab! I en fart!

HAMAR (søgende).

Her er ingen ting!

TJÆLDE (utålmodig).

Så ud efter! (Hamar styrter ud af doren, som er
nederst mod lilskuerne.)

TJÆLDE

(læser det telegram, han har i hånden, efter først at have draget
et langt befrielsens suk. Hånden skælver, mens han læser
langsomt, en del to ganger).

»Fik Deres brev afrejsens øjeblik. Før inlode mig
på at overtage alt, — samtale. Kommer i dag, første
damp-skib, rejser 5. En grej oversigt i orden!
Lind.« Jeg kan næsten ikke læse det! Men det er
jo dog så! Ja, — dersom dette lykkes, — så er
alle havne åbne! (Til Hamar, som kommer.) Nu, er du
der? Men at skrive inbydelser er for vidtløftigt.
Bare navne-fortegnelsen, — og en af kontor-betjentene
kan løbe med den. Altså: (Dikterer.) Præsten . . .
Apropos: champagnen! Hvordan er den?

HAMAR.

Den ny, mener du?

TJÆLDE.

Ja.

HAMAR.

Præsten roste den meget.

TJÆLDE.

Godt. Altså:

HAMAR (skriver).

Præsten.

TJÆLDE.

Konsul Ring.

HAMAR.

Konsul Ring.

TJÆLDE.

Og . . . og . . . og . . .

HAMAR.

Konsul Holst?

TJÆLDE.

Nej, ikke Holst. (Hamar meget forundret. Tjælde for sig selv.) Jeg tør dog nok nu vise ham, at jeg ikke trænger til ham! (Pludselig.) Grosserer Holm. (For sig.) Hans fiende.

HAMAR.

Grosserer Holm.

TJÆLDE (for sig).

Ænskont Holm er en filur. Dog — det ærgrer Holst. (Højt.) Politi-mesteren.

HAMAR.

Politi —

TJÆLDE.

Nej, stryg politi-mesteren!

HAMAR.

Politi-mesteren strøget.

TJÆLDE.

Har vi præsten?

HAMAR.

Han står Nr. 1.

TJÆLDE.

Det er sant.

HAMAR.

Men amtmanden.

TJÆLDE.

Nej, han bor for langt undaf. Desuden — når han ikke er første hane i kurven, — og så snakket om æmbets-mændenes gager . . . Nej! Men — lad mig se: — Knutzon med z.

HAMAR.

Knutzon med z.

TJÆLDE.

Å — ja — også Knudsen med s.

HAMAR.

Knudsen med s.

TJÆLDE.

Hvor mange har vi?

HAMAR.

Præsten, Ring, Holm, politi —, nej, politimesteren strøget. Knutzon med z, Knudsen med s, det er 1, 2, 3, 4, 5, 6.

TJÆLDE.

Og Finne, du, jeg, det er ni. Vi må have tolv.

HAMAR.

Damerne?

TJÆLDE.

Nej, — damerne passer ikke i et grosserer-lag. De gør honnør efter bordet, d. v. s. først cigarerne, så damerne. — Men hvæm skal vi —?

HAMAR.

Den ny sagfører? En pæn man; — hvad er det, han heder —?

TJÆLDE.

Nej, han går her og smigrer sig in ved at holde taler. — Over-toldbetjent Pram!

HAMAR.

Men han? Han blir jo altid full.

TJÆLDE.

Ja, det er denne inadvændte fullskab. Han gør ingen skade, — tværtom! Over-toldbetjent Pram!

HAMAR.

Over-toldbetjent Pram!

TJÆLDE.

Det er vanskelig i en så liden by, når det skal være fint, — hør: (Knipser med fingrene.) Falbe, agent Falbe! meget næt og ingen meninger.

HAMAR.

Du mener næt i klæder?

TJÆLDE (mumler.)

A — ja, også det. Men jeg mener sådan i det hele. — Den tolvte? Morten Schultz?

HAMAR (oprørt).

Morten Schultz! (Rejser sig højtidelig.) Nej, véd du hvad; her må jeg tillade mig at protestere! —

Siste gang han var her i stort selskab, — véd du, hvad han gjorde? Midt under middagen (Gør det efter med hænderne.) tog han sit gebiss udaf munnen og viste det fræm. Han vilde, det skulde gå rundt! Er det fint sælskab, — så!

TJÆLDE.

Ja, han er jo rå. Men han er den rigeste man vidt omkring.

HAMAR

(som har sat sig).

Så måtte han sannelig også have råd til at skaffe sig en ny paryk! Det går jo ikke an at sidde ved siden ham!

TJÆLDE.

Ja, ja, han er et svin, men en slu karl, og han sætter pris på det! Ser du, min unge væn, den rigeste man holder man et og andet til gode.

HAMAR.

Jeg forstår ikke, hvad slags fordel du kan have af ham.

TJÆLDE.

Hm, hm! — Nej, kanske det går ikke.

HAMAR.

Nej, det er vist!

TJÆLDE (mumler).

— Skönt konsul Lind vilde forstå betydningen af, at Morten Schultz —

HAMAR.

— Og de samtaler, han fører! Damerne må jo gå!

TJÆLDE.

Ja, du har ræt; (Mumlende.) — jeg trænger ham jo i grunden ikke længer. — Men den tolvte? — lad mig se —

HAMAR.

Kristoffer Hansen?

TJÆLDE.

Fy for pokker, så får vi politik! Nej, lad mig se — (Stanser.) Ja, jeg tror, jeg våger det? Hm, hm, hm . . . nætop ham! (Med vægt på hver stavelse.) Brygger-mester Jakobsen.

HAMAR (overgivet).

Men Jakobsen —?

TJÆLDE.

Hm, hm, hm! — Jakobsen vil gøre godt. Jeg kender Jakobsen.

HAMAR.

Han er en prægtig Fyr, det véd vi alle; — men i fint selskab —?

TJÆLDE.

Hm, hm, hm! — Skriv du Jakobsen!

HAMAR.

Jakobsen! — Se så! (Rejser sig.)

TJÆLDE.

Lad så Skogstad gå med det! Husk, kl. 3 præcis! Skynd dig! (Roper efter ham.) Og kom igæn, om her kunde være mere!

(Hamar går ud af døren nærmest tilskuerne.)

TJÆLDE (alene).

Det er sant! (Tager et brev op af sin lomme). Skal jeg sende med opgøret til advokat Berent —? Jeg trænger nu ikke til bankerne. — Dog, det er ænnu ikke afgjort. — Og opgøret er i hvært fall godt gjort! — Konsul Holst får se det: det kan være til nytte; . . . det kan kanske også ærgre ham. — Desuden: om jeg ikke sender det, så vil de tro, at jeg virkelig var i knipe, da jeg lovede det, — og er nu sluppet ud af den ved Lind. — Jeg risikerer minst ved at sende det.

HAMAR

(kommer tilbage).

Hør, lad ham tage dette brev med til advokat Berent, Viktoria.

HAMAR.

Er det en inbydelse? Så blir vi jo tretten til bords?

TJÆLDE.

Det er ingen inbydelse. Skynd dig, før han går!
(Hamar atter afsted.)

TJÆLDE (alene).

Å, måtte det nu lykkes! Konsul Lind er af dem, som kan tages! Og han må, han må tages! Jeg har (Ser på uret.) hele fire timer til ham alene.

Så full af håb har jeg ikke været . . . nej ikke på — (Faller i tanker. Siger derpå stille.) En krise er dog stundum en god ting, — en stor bølge, som hjælper over! Nu er alles opmærksomhed vakt, alle iler til for at rædde. (Med suk.) — Ja, kunde jeg nu med

alt mit komme over, — så ingen anede det! Denne frygt og spænding ved nat og dag! . . . Denne uklarhed, disse påfun, denne fordølgelse, dette spil; jeg omgås mennesker og ting som i en drøm! — (Fortvilet). Men dette må være siste gang, — siste forstillelse — slut! — det er jo bare hjælp, jeg trænger til, — og nu får jeg den! — — Ja, får jeg den også? Se, det er sagen! — — Kunde jeg fra nu af, — å, kunde jeg få smage en eneste nats god søvn og vågne igæn en morgen uden angst! Gå til bords og være fri, komme en kvæld hjem og være færdig! — Kunde jeg atter få stå på noget, som jeg turde kalle mit, — trygt hen mit, mit, mit, (Stampende på gulvet.) — å, det er næsten ikke til at tro på, — jeg er blet for ofte skuffet!

HAMAR (kommer in).

Se så!

TJÆLDE

Dod og pine, krudt! Han må modtages!

HAMAR.

Vi har krudt.

TJÆLDE

Send straks bud til Ole artillerist paa holmen! (Ud.)

(Tæppet faller.)

ANNEN HANDLING.

Samme rum. Bordet draget noget ud og står fullt af champagneflasker og dessert. Fru Tjælde, Signe, en jænte og en tjener, alle sysler ved bordet. Fra højre høres livlig samtale, et par ganger med stort udbrud af latter.

FØRSTE MØDE.

Fruen. Signe.

FRUEN (træt).

Nu tænker jeg, det er i orden.

SIGNE.

Dette er en langvarig middag.

FRUEN

(ser på sit ur).

Ja, man får kun en halv time til desserten, hvis konsul Lind skal rejse kl. 5. (Stilt udenfor.)

SIGNE.

Nu er de færdige! — Hør, der rejser de sig fra bordet. (Man hører under stærk larm og samtale stolerne at skydes til side.) Der kommer de!

FRUEN.

Ja, lad os nu drage os tilbage. (Jænten ud af den øverste dør; moderen støttes af Signe, idet de bægge følge efter. Tjeneren begynder at drage champagne-flaskerne op.)

ANNET MØDE.

Forst kommer konsul Lind, fort af Tjælde. Man horer den forste forsikre den andre, at middagen var udmærket, og Tjælde at svare, at den var efter fattig lejlighed på landet ved en småby. Bægge ser på sine ur; man har kun en liden halv time tilbage; Tjælde opfordrer til at blive over; men forgæves. Lige i hælerne på disse grossererne Holm og Ring i stærk samtale om trælast-priserne; den forste mener, at de vil synke ænnu dybere, den andre, at de vil stige, og det snart; de står i omvendt forhold til kullet og jærnet, hvilket den forste på det allerstærkeste benægter. Umiddelbart efter disse præsten, fort af husets sviger-son. Den forste forsikrer den andre, som er lidet ædru, at han har mindre imod sogne-båndets løsning, dersom menigheds-læmmerne fræmdeles skal være bundet til at betale sin lovlige sognepræst, hvad ænten de bruger en annen eller ej; — ti der må være orden i alle ting, såsom orden er en væsenlig bestanddel af Guds rige. Han søger at få infort nogle ord om brunen; men det lykkes ikke. Samtidig Knutzon og Falbe i ordveksel om en danserinde, som Falbe har set i Hamborg, og som kunde hoppe tre alen i højden, hvilket den forste tillader sig at drage i tvil; men det er uden for al tvil, såsom Falbe har engang spist ved samme table d'hôte som hun. Finne, Knudsen, Jakobsen lige efter. Man horer Jakobsen byde de andre sit hoved. Det gælder, at han har ræt, — og man horer de andre forsikre med megen iver, at det aldeles ikke var således ment, som han havde opfattet det; — men Jakobsen kan forsikre dem, at han gir fan, hvad de har ment, men at hans principal er den største handels-man, den hæderligste karl i verden, i alle fall i Norge. Over-toldbetjent Pram går for sig selv i stille inadvændthed. Alle samtaler fores på én gang.

TJÆLDE.

(slår på et glas).

Mine herrer! (Stilhed. Kun horer man ænnu Falbe og Jakobsen, som der blir hysset på.) Mine herrer! Jeg må beklage, at middagen har draget så langt ud.

ALLE (enstæmmig).

Nej, nej!

TJÆLDE.

Vor ærede gæst skal desværre rejse om en liden

halv time. Tillad mig at sige nogle ord, idet jeg inbyder til desserten.

Mine herrer! Vi har i dag en fyrste iblant os. Jeg siger: en fyrste. Ti er det sant, at pængerne regerer verden, — og det er sant, mine herrer! —

OVER-TOLDBETJENT PRAM

(med hænderne støttede på bordet, længst fræmme, siger højtideligt, men roligt).

Ja.

TJÆLDE

— så er denne man en fyrste! Hvilket større foretagende har vi, som ikke han har grunnet, jeg mener, sat sit navn under?

OVER-TOLDBETJENT PRAM.

Hr. konsul Lind, må jeg have den ære!

(Vil drikke med ham.)

FLERE.

Hys!

TJÆLDE.

Ja, mine herrer, hans navn står under alt, som skal ske. Det er umuligt at få noget istand, uden at hans navn står under.

OVER-TOLDBETJENT PRAM.

— Står under.

TJÆLDE.

· Er han ikke så en fyrste?

EN TYND STÆMME (Falbes).

Jo!

TJÆLDE.

Mine herrer! Nu igæn griber dette navn kraftigt, jeg kan sige skabende in i begivenhederne. Jeg siger, han er i dette øjeblik landets største vælgører.

OVER-TOLDBETJENT PRAM.

Stort.

TJÆLDE.

Skål for ham! Hans hus blomstre evigt, hans navn være udødeligt i Norden! Leve hr. konsul Lind!

ALLE.

Leve hr. konsul Lind! (Almindelig klinkning.)

TJÆLDE.

(til Hamar, som han noget ublidt drager fræm, mens de andre begynder at forsyne sig.)

Men hvor blir salutten af?

HAMAR (forfærdet).

Det er sant! (Styrter til vinduet og kommer tilbage.) Jeg har intet lomme-tørklæde. Jeg må have lagt det tilbage derinne.

TJÆLDE.

Tag mit! (Soger det fræm.) Man kan ikke stole på dig i det minste! Nu kommer salutten for sent. Prostitution!

(Hamar vifter som en rasende. Salutten faller ændelig. Gros-sererne står med sine dessert-tallerkener i en klynge.)

HOLM.

Den kommer noget sent.

KNUTZON.

Der prosit, der kommt spät —

RING.

Imidlertid er det et meget betydningsfuldt moment —

HOLM.

— i alle fall et meget uvæntet.

KNUTZON.

Under kanonernes torden præsenteres verden en man, som er taget ved næsen!

RING.

Å, — konsul Tjælde er et overordnet hode!

TJÆLDE.

Hr. konsul Lind vil have den godhed at udbringe en toast.

(Alle samler sig i ærbødigt taushed.)

KONSUL LIND.

Vor ærede vært har i smigrende ord udbragt min skål. Jeg vil dertil kun sige, at de store formuer betros os for derved især at understøtte flid, geni og store foretagender.

OVER-TOLDBETJENT PRAM

(stilling som før).

Ædelt talt.

KONSUL LIND.

Jeg er kun forvalter, ofte en meget skrøbelig og kortsynet.

OVER-TOLDBETJENT PRAM.

Smukt.

KONSUL LIND.

Men jeg fejler næppe, når jeg siger, at hr. Tjældes storartede virksomhed, som vi alle må be-

undre, har et sundt fundament; ti derom kan i dette øjeblik næppe nogen bedre dømme æn jeg. (Man ser på hinannen i overraskelse.) Jeg tør derfor sige, at denne virksomhed er til hæld for denne by, denne egn, dette land, — hvorfor den også i sin genialitet og sin kraft fortjener støtte. På husets vælgående!

ALLE.

På husets vælgående!

(Hamar giver tegn til ny salut; den kommer.)

TJÆLDE.

Jeg takker Dem meget, hr. konsul! Jeg er dybt rørt.

KONSUL LIND.

Ikke mere æn min overbevisning, hr. konsul!

TJÆLDE.

Tak! (Til Hamar.) Lader du kanonerne dundre for værten? Prostitution!

HAMAR.

Skålerne skulde jo have salut?

TJÆLDE.

Å, du er en —!

HAMAR (for sig).

Nej, dersom jeg længer —!

HOLM.

Det er altså en fullbragt kæmsgærning?

KNUTZON.

Fait accompli! Skålen repræsenterer 100,000 spd. — minst.

RING.

Tjælde er et overordnet hode! Jeg har altid sagt det!

(Falbe ses at drikke i ærbødighed med Lind. Jakobsen kommer fremover i samtale med Knudsen.)

JAKOBSEN (dæmpet).

Det er ikke mere sant i det æn Æag på min hånd!

KNUDSEN.

Men, beste Jakobsen, De misforstår mig!

JAKOBSEN (højere).

Å, nej gu' gør jeg ej, jeg kænner mine folk!

KNUDSEN.

Tal da ikke så højt, menneske!

JAKOBSEN (ænnu højere).

Hvad jeg siger, kan hvært menneske høre.

TJÆLDE

(næsten samtidig).

Hr. pastoren har begært ordet.

KNUDSEN.

Stille, pastoren har begært ordet.

JAKOBSEN (meget højt).

Skal jeg tie stille, når sligt forbannet —

TJÆLDE (befalende).

Hr. pastoren har ordet!

JAKOBSEN.

Om forladelse!

PASTOREN

(ikke med stærk stænime).

Som dette huses sjæle-sorger har jeg det kære hværv at vælsigne gaverne, som så rigelig strømmer

in over vært og venner; — måtte de blive til sjælens sanne gagn, i tid og ævighed!

OVER-TOLDBETJENT PRAM.

Amen.

PASTOREN.

Jeg tillader mig at tømme en pokal for de kære born, — de hulde piger, hvis fræmtids væl er i mine bønner fra konfirmations-tiden af, — denne uforglæmmelige tid, hvori huset og sjæle-sorgeren kommer hinannen så nær.

OVER-TOLDBETJENT PRAM.

Ak, ja!

PASTOREN.

Gid de må fræmdeles som hidtil vokse i san guds-frygt, ydmyghed og taknæmmelighed mod kære lige forældre!

ALLE.

Frøken Valborg, frøken Signe!

HAMAR (forskrækket).

Skal jeg salutere —?

TJÆLDE.

Å, gå —!

HAMAR.

Nej, dersom jeg længer —!

TJÆLDE (samtidig).

Jeg takker Dem, hr. pastor! Jeg håber som De på, at det innerlige forhold mellem forældre og børn i dette hus —

PASTOREN.

Ja, det har altid glædet mig at komme her hos Dem, til disse hyggelige —

TJÆLDE.

Må jeg have den ære at drikke et glas med Dem?

PASTOREN.

Jeg forsikrer, at champagnen er højst ædel.

KONSUL LIND (til Holm).

Men hvad De der siger, gør mig ondt. Dette sted, som skylder Tjælde så meget, lønner ham altså med utak?

HOLM (dæmpet).

Man kan aldrig rigtig komme til at tro på ham.

LIND.

Virkelig? Da har jeg dog hørt ham meget rose.

HOLM (som før).

De misforstår mig. Jeg mener hans stilling —

LIND.

Hans stilling? Det må være misundelse! Man er ofte så slæm mod dem, hvis foretagelses-ånd hæver dem over mængden.

HOLM.

Det var imidlertid ikke i nogen som hælst —

LIND (lidt uvillig).

Jeg tviler ikke derom. (Går fra ham.)

JAKOBSEN

(med hvæm Tjælde har drukket et glas).

Mine herrer!

KNUTZON

(til Holm i forbigående).

Skal nu den grobian virkelig få ordet! (Foran Lind.) Må jeg, hr. konsul, have den ære at drikke et glas med Dem? (Flere taler, som vil de ikke høre på Jakobsen.)

JAKOBSEN

(med frygtelig rost).

Mine herrer! (Stilhed. Jakobsen fortsætter nu med sædvanlig stemme.*) Må det være en simpel man tilladt også at sige et ord ved denne festlige begivenhed.

Jeg kom til konsul Tjælde som en liden fattig gut; men han drog mig op af skarnet. (Latter.) Jeg er . . . det, jeg er, mine herrer! Er der derfor nogen her, som kan tale om konsul Tjælde, så er det jeg; for jeg kender ham. Jeg véd, han er en brav man.

KONSUL LIND (til Tjælde).

Af børn og fulle folk —

TJÆLDE (ler).

Skal man høre sanheden!

JAKOBSEN.

Der er mange, som både siger det ene og det andre, — og han kan vel have sine fejl, han også. Men når jeg er i så fint selskab, så siger jeg, at Tjælde er, fan rive, for god for hele pakket! (Latter.)

*) Jakobsen bryder på dialekt; især bruger han ofte diftonger for enkelt-vokaler.

TJÆLDE.

Lad det nu være godt, Jakobsen!

JAKOBSEN.

Nej, det er ikke godt. For der er en skål, vi alle har glæmt, skønt vi har spist og drukket godt allesammen.

(Latter. Falbe klapper i hænder og roper bravo.)

JAKOBSEN.

Ja, det er ikke noget at le ad, det, for det er fru Tjældes skål, — den har vi ikke drukket!

LIND.

Bravo!

JAKOBSEN.

Hvad hun er som hustru og mor, — ja, jeg siger, som sant er, hun går her og steller og er syg og har hele strævet og siger ingen ting. Gud vælsigne hende, siger jeg, og så siger jeg ikke mere.

FLERE.

Fru Tjældes skål!

OVER-TOLDBETJENT PRAM.

Det var bra, Jakobsen! (Tager hans hånd. Konsul Lind kommer; over-toldbetjent Pram viger meget ærbødigt.)

KONSUL LIND.

Må jeg drikke et glas med Dem, Jakobsen?

JAKOBSEN

Jeg siger så mange tak. Jeg er kun en simpel man.

KONSUL LIND.

Men en bra man, — skål!

(De drikker; i det samme ses båden at lægge til under verandaen. Seks man rejser sig og skuldrer årer på orlogs-manér. Sannæs står ved roret under flaget.)

HOLM (hviskende).

Tjælde véd, hvad han gør, når han byder Jakobsen med!

KNUTZON (hviskende).

Se båden, se båden!

RING.

Tjælde er et overordnet hode, — et overordnet hode!

(Damerne ses at komme op ad trappen til højre.)

TJÆLDE.

Mine herrer, afskedens time slår; der ser jeg damerne komme for at tage afsked med vor højt ærede gæst. Vi samler os for siste gang omkring ham, — vor fyrste! Vi takker ham, vi hilser ham med et tre gange tre hurra, mine herrer!

(Man roper ni gange hurra; over-toldbetjent Pram halvt på det tiende.)

LIND.

Jeg takker, mine herrer! Tiden er så kort; jeg må inskrænke mig til at byde hvær enkelt farvæl! Farvæl, beste frue! De skulde have hørt den udmærkede skål, De fik! Mange tak for her! Undskyld det bryderi, jeg har gjort. — Farvæl, frøken! Jeg beklager, at jeg ikke kunde have den ære straks at gøre Deres nærmere bekænskab, De synes så livlig! Men kommer De som sagt snart til byen . . .

SIGNE.

Så skal jeg have den ære at hilse på Deres hustru.

LIND.

Tusen tak, — vælkommen! (Til Valborg.) Frøken, er De ikke væl?

VALBORG.

Jo.

LIND.

De ser så alvorlig ud? (Da Valborg ikke svarer, lidt koldt.) Farvæl, frøken! (Til Hamar.) Farvæl, hr. . . hr. . .

TJÆLDE.

Kavalleri-løjtnant Hamar.

LIND.

Å, det er Dem, som talte til mig om hæsten, — svigersønnen! — Undskyld, at jeg ikke —

HAMAR.

Siger intet!

LIND.

Farvæl!

HAMAR.

Lykkelig rejse, hr. konsul!

LIND

(koldt til Holm).

Farvæl, hr. grosserer!

HOLM

(uforstyrrelig høflig).

Jeg ønsker hr. konsulen en meget lykkelig rejse!

LIND.

Farvæl, hr. over-toldbetjent!

PRAM

(beholder hans hånd, synes at ville sige noget, men tier. Ændelig).

Må jeg sige Dem tak for — for . . . må jeg
sige Dem tak for — for . . .

LIND.

De er bestæmt en meget bra man!

PRAM (lættet).

Det glæder mig, at jeg er det! Tak!

LIND (foran Knutzon).

Farvæl, hr. grosserer . . .

KNUTZON (skyndsomt).

Knutzon —

PRAM.

— med z.

LIND (foran Knudsen).

Farvel, hr. . . .

KNUDSEN.

— også Knudsen.

PRAM.

— med s.

LIND (står foran Falbe).

Hr. —?

FALBE.

Hr. Falbe, agent Falbe.

LIND.

Farvæl, hr. agent Falbe!

(Til Ring.)

Det glæder mig at have set hr. konsulen så væl!

RING (dybt hilsende).

I lige måde!

LIND.

Farvæl, hr. pastor!

PASTOREN

(holdende hans hånd, siger stille).

Må jeg ønske Dem hæld og lykke, hr. konsul —

LIND.

— Tak! (Vil løs.)

PASTOREN.

— til de udenrigske lande, over det farlige hav,
hr. konsul!

LIND.

Tak! (Vil løs.)

PASTOREN.

Må jeg ønske Dem velkommen tilbage, hr.
konsul —

LIND.

— Tak, mange tak! (Vil løs.)

PASTOREN.

— til det kære fæderneland, dette land, hr.
konsul, som i Dem —

LIND.

Ja, undskyld, hr. pastor, tiden iler.

PASTOREN.

Må jeg takke Dem for denne dag, hr. konsul,
dette møde, denne . . .

LIND.

Ingen årsag! Farvæl! (Foran Jakobsen.) Farvæl,
Jakobsen, farvæl!

JAKOBSEN.

Farvæl, hr. konsul! — Jeg er rigtignok bare en simpel man; men jeg tør væl derfor sige lykksom rejse, jeg med?

LIND.

Det tør De, Jakobsen. — Farvæl, Finne! Hør du — et ord! — (Sagte.) Du sa', at advokat Berendt —
(Tager ham afsides.)

TJÆLDE (til Hamar).

Nu må du huske salutten! — Nej, nej, nej! Renn da ikke i vej straks; vænt, til båden lægger fra! — Du vilde atter til med en prostitution!

(Fra ham.)

HAMAR.

Nej, dersom jeg længer —!

TJÆLDE

(samtidig til Lind, som tager hans hånd).

Farvæl, hr. konsul! (Sagte.) Ingen kan takke som jeg for dette besøg. De alene kan forstå —

LIND (lidt koldere).

— Siger intet, hr. konsul! Til lykke med forrætningerne! (Varmere.) Farvæl, alle! — Tak for samværet! (Tjeneren har længst præsenteret ham hans hat, giver nu ned til Sannæs hans rejsetøj. Lind stiger i båden.)

ALLE.

Farvæl, hr. konsul, farvæl!

TJÆLDE.

Ænnu engang et hurra!

(Hurraerne og salutten faller sammen. Båden glider ud. Man vifter.)

KONSUL TJÆLDE

(kommer ilende fræm).

Jeg har jo intet lomme-tørklæde; den dumrianen har — (Ser Valborg.) Hvorfor vifter du ikke?

VALBORG.

Fordi jeg ikke vil.

TJÆLDE

(ser på hende, siger intet; hen og triver en serviet i hver hånd, iler tilbage og vifter, ropende).

Farvæl!

SIGNE.

Vi følger efter ud på pynten!

ALLE.

Ja, ja! (De iler ned til højre.)

TJÆLDE

(kommer op igæn).

Jeg så advokaten komme. (Valborg er gåt ud af døren til højre, Tjælde kommer fræm, kaster hastig servietterne på bordet og sig selv i en stol.) Å, — å! — Men dette må også være siste gang! — Nu behøver jeg det jo ikke mere! Nu behøver jeg det jo ikke mere! (Rejser sig træt.) Det er sant: advokaten!

(Tæppet faller for scene-ændring).

SCENE-ÆNDRING

(som må foregå i største hurtighed. Til venstre en kontor-pult med handels-bøger og papirer ovenpå og i; til højre en kamin, så høj, at en man kan stå og hvile sig til den. En læne-stol ved kaminen, lidt fræmfor den. Et bord i forgrunden til højre; et blækhus med penner på dette. To læne-stoler, den ene tæt ved bordet, men vændt frem, den andre ved siden af. Vinduer på bægge sider af pulten, en dør oven for kaminen. En dør i baggrunden, førende til de øvrige kontorer. Klokke-stræng. En stol på hver side af døren. En vinkel-trappe længst bag til venstre som snarvej til sengkammeret).

FØRSTE MØDE.

Tjælde, advokat Berent (fra baggrunden).

TJÆLDE (alvorlig).

Undskyld, at jeg fører Dem hid. Der er uorden ovenpå efter et middags-sælskab.

BERENT.

Jeg har hørt, her var sælskab.

TJÆLDE.

Konsul Lind fra Kristiania.

BERENT.

Ja så.

TJÆLDE.

Vær så artig at tage plads.

BERENT

(sætter fra sig hat og lægger fra sig frakken på stolen ved døren. Kommer langsomt frem, sætter sig ved bordet, så at han har dette ved siden, tager papirer frem af sin bryst-lomme).

TJÆLDE

(har sat sig ved siden af i den anden læne-stol og iagttager ham ligegyldigt).

BERENT.

Det gælder nu at få et fast udgangspunkt for bestemmelserne af værdierne, især de faste. Har De noget imod, om vi lægger Deres forrætninger til grun?

TJÆLDE.

På ingen måde.

BERENT.

Tør jeg så gøre mine bemærkninger og spørgsmål ved enkelte af Deres kalkyler?

TJÆLDE.

Som De behager.

BERENT.

For da at begynde med noget, . . . lad os tage de nærmest liggende ejendomme; de viser best egnens priser. Altså f. eks. Mjølstadskogen; De har sat den, ser jeg, til 84,000 Spd. Det forekommer mig at være noget højt.

TJÆLDE (ligeegyldigt).

Så.

BERENT.

De købte den for 50,000 Spd.

TJÆLDE.

For fire år siden. Skogerne stod den gang lavt.

BERENT.

De har siden hugget i den for mere æn 100,000 Spd.?

TJÆLDE.

Hvæn har sagt det?

BERENT.

Konsul Holst.

TJÆLDE.

Det kænner konsul Holst ikke til.

BERENT.

Det gælder her at være meget forsigtig.

TJÆLDE.

Ja, den hele værdi-ansættelse kommer jo ikke mig ved; men de, det kommer ved, vil protestere.

BERENT

(uden at ænse invæendingen).

Jeg tror altså, vi reducerer de 84,000 til 50,000.

TJÆLDE.

Til 50,000! (Ler.) Vær så artig.

BERENT.

Efter samme måle-stok kan vi væl næppe sætte Stavskogen til mere æn 20,000 Spd.

TJÆLDE.

Jeg tillader mig at sige Dem, at, behandlet på den måde, er hele kysten bankerot.

BERENT (smilende).

Det får vi altså opleve. Værftet med beholdninger har De sat til 60,000.

TJÆLDE.

Iberegnet de to skibe under bygning.

BERENT.

— Men som i så ufærdig stand væl vanskelig nu vil kunne finne en køber.

TJÆLDE.

Så?

BERENT.

Derfor tør vi væl næppe sætte værftet med oplag højere æn til 40,000. Jeg tror ænogså, at dette vil finnes højt.

TJÆLDE.

Kan De skaffe mig et værft med dettes oplag og med disse fordele, — jeg skal når som hælst inkøbe det for 40,000 og være vis på at have tjent over 20,000 — alene på handelen.

BERENT.

Tillader De mig at gå videre?

TJÆLDE.

Som De vil! — Jeg begynder sælv at blive nysgærrig efter at se mine ejendomme i en så aldeles ny belysning.

BERENT.

Hvad der imidlertid er sat altfor højt er sælv denne ejendom, hvorpå vi sidder, altså dens jorder, dens haver, dens huse, pak-huse, laste-pladser, — ikke at tale om bryggeriet og fabrikken, som jeg senere skal komme til. Sælv som handels-sted betragtet er det, synes mig, overvurderet.

TJÆLDE.

Nu væl?

BERENT.

Dertil kommer, at luksusen i husebygningerne, æn sige de for andre rent overflødige huse. umulig

kan sættes op som fullt-tællende i et salg. Sæt, det blev en land-man, som købte stedet? Og dette er ænøg det sansynligste.

TJÆLDE.

De har altså allerede kastet mig ud?

BERENT.

Jeg må i alle beregninger gå ud fra salg.

TJÆLDE (rejser sig).

Hvad har De så sat det til — på en slump?

BERENT.

Jeg har sat det ned til mindre æn halvdelen, d. v. s. til —

TJÆLDE.

Nej, undskyld, at jeg bruger et ord, som jeg længe har holdt tilbage: — dette er uforskammet! Således at bryde in i en mans ejendom og — under påskud at høre hans mening — på papiret, i kalkylen tage ejendommen ifra ham!

BERENT.

Dette forstår jeg ikke. Jeg søger et udgangspunkt for priserne på stedet, — og De har sælv sagt, at det hele vedkommer ikke Dem?

TJÆLDE.

Naturligvis! Men sælv om det er for spøg — om jeg så skal udtrykke mig —, man tager ikke en brav mans vælvillig fræmbudte kalkyle og behandler den som et løgnagtigt dokument.

BERENT.

Anskuelserne om værdierne er i denne tid højst forskællige, som jeg ser. Jeg øjner intet andet deri.

TJÆLDE.

Men fatter De ikke, at dette er som at skære i mit levende kød?

Stykke for stykke er disse ejendomme sammenbragt eller bygget af mit arbejde, værget af den overordentligste anstrængelse under forfærdelige handelsforhold; — de er også viet af min familie, mine kære; — de er blet deler af mit liv!

BERENT (bukker).

Jeg fatter det fullkomment. — Bryggeriet har De sat til —

TJÆLDE.

Nej, jeg tillader Dem ikke at vedblive på denne måde. De får vælge Dem en annens ejendom til udgangs-punkt for Deres beregninger ligesom en annen konsulent, der nærmer sig mere Deres egen snurrige opfatning af forholdene.

BERENT

(læner sig bagover).

Dette er skade. Bankerne burde få del i Deres svar til mine bemærkninger.

TJÆLDE.

Har De sendt mit opgør til bankerne?

BERENT.

— Tillige med konsul Holsts og mine bemærkninger.

TJÆLDE.

Dette har altså været en overrumpling? Jeg trodde, jeg havde med en gentleman at gøre!

BERENT.

Bankerne eller jeg, — jeg eller bankerne, det er jo det samme, når jeg er deres fullmægtig.

TJÆLDE.

En så selv-tagen dristighed kan derved ikke undskyldes!

BERENT.

Jeg foreslår, at vi skyr stærke ord — i alle fall foreløbigt — og hæller betænker følgerne af de insendte beregninger.

TJÆLDE.

Det skal en af os komme til! —

BERENT.

Bankier-huset konsul Lind f. eks.

TJÆLDE.

— Skal mine beregninger, forsynede med Deres og Holsts mærkelige rand-gloser, også fræmlægges for konsul Linds hus?

BERENT.

Da den megen skydning underrættede mig om forholdet, tillod jeg mig at anmode bankerne derom.

TJÆLDE.

De har altså ligget på lur her? De vil prøve på at undergrave mine forbindelser?

BERENT.

Deres stilling er altså sådan, at De har frygt?

TJÆLDE.

Her er ikke spørgsmål om min stilling, men om Deres opførsel!

BERENT.

Jeg mener, at vi hæller holder os til sagen. — Bryggeriet har De sat til —

TJÆLDE.

Nej, Deres adfærd er så top-målt jesuitisk, at jeg som en rætskaffen man må frasige mig al videre forhandling med Dem. Jeg er, som sagt, vant til i mine forbindelser at have med gentlemen at gøre.

BERENT.

Jeg tror, De misforstår stillingen. Deres gæld til bankerne er så betydelig, at et opgør kan kræves. — Men så får De også finne Dem i, hvad vi gør med det.

TJÆLDE

(efter at have betænkt sig).

Nu væl! Men ikke de enkelte poster. Resultatet kort og godt?

BERENT

(blader i papirerne).

Resultatet kort og godt er, at De har givet Dem i aktiva 454,000 Spd. Jeg har givet Dem 203,000 Spd.

TJÆLDE (rolig).

De får mig altså i en passiva af over halvannet hundre tusen?

BERENT.

Der er at bemærke derved, at hæller ikke Deres beregning af passiva stømmer med min.

TJÆLDE (rolig).

Nej, naturligvis!

BERENT.

F. eks. den dividende, Møllers bo giver.

TJÆLDE.

Ikke de enkelte poster! Mine passiva blir i det hele?

BERENT.

Lad mig se. — Deres passiva blir i det hele — efter Deres beregning 350,000, — efter min henved 400,000, d. v. s. detaljeret 396,860.

TJÆLDE.

Det er en underbalance af omtrænt —

BERENT.

Det er en underbalance af omtr. 197,000, eller med en rund sum 200,000 Spd.

TJÆLDE.

Ja, lad os ændelig holde os til de runde summer!

BERENT.

Der er altså den forskæl mellem Deres opgør og mit, at De giver Dem selv et overskud af 124,000 Spd., og jeg giver Dem en gæld af henved 200,000.

TJÆLDE.

Jeg er Dem særdeles meget forbunden. — Véd De, hvilken følelse jeg har ved dette?

BERENT (ser op).

TJÆLDE.

At jeg er i stue sammen med en gal man.

BERENT.

Den har jeg længe haft. — Træ-lasten, som De har i oplag i Frankrig, har jeg ikke kunnet notere; thi De har næmlich glæmt at føre den ud. Måske vil den kunne rætte på noget.

TJÆLDE.

Behoves ikke! Jeg har nok hørt tale om Deres hensynsløshed, om Deres hjærteløshed; — men De overgår i sanhed beskrivelsen! Jeg véd ikke, hvorfor jeg ikke har vist Dem døren for længe siden; men nu gør jeg det!

BERENT.

Den vej skal vi snart bægge to. — Men forinden bør vi tale om boets overgivelse til skifteretten.

TJÆLDE.

Ha, ha, ha! — Véd De, at jeg i dette øjeblik har pr. telegraf fåt så meget, at jeg ikke alene er dækket i den første tid, men kan område mig på alle sider?

BERENT.

Telegrafan er en skøn inrætning, som står åben for alle.

TJÆLDE

(efter at have tænkt sig om).

Hvad mener De med det?

BERENT.

Den megen skydning gjorde, at også jeg telegraferede. Hr. Lind finder vistnok om bord telegram fra sit hus, — og pængerne udbetales næppe.

TJÆLDE.

Dette er ikke sant! Dette har De ikke våget!

BERENT.

Jo, det er, som jeg siger.

TJÆLDE.

Giv hid mit overslag; — lad mig ænnu en gang se det over! (Vil tage det.)

BERENT

(lægger hånden på det).

Om forladelse!

TJÆLDE.

De våger at beholde mit egenhændige overslag?

BERENT.

Ja, ænog at putte det i lommen. (Gør så.) Et uredeligt opgør, dateret og underskrevet, er et ikke uvigtigt dokument.

TJÆLDE.

De har besluttet min ruin, både moralsk og juridisk?

BERENT.

Den har De for længe siden selv sat i værk.

Jeg kænner Deres stilling. I omtrent en måned har jeg korresponderet paa alle de pladser, innen- og udenlandske, hvor De har forbindelser.

TJÆLDE.

Hvilken snu overlistelse en rætskaffen man kan være udsat for! I en måned omgiven af spioner! Komplot blant forrætningsvænnere og mellem bankerne! En insnigelse i mit hus og regnskab! (Med stor kraft.) Men jeg skal sprænge igæennem! — De skal få »opleve«, hvad det betyder bagtalerisk at ville ødelægge et agtet firma!

BERENT.

Nu bør frasernes tid være forbi. Agter De at opgive Deres bo straks?

TJÆLDE.

Ha, ha! Jeg skulde opgive det, fordi De har gjort det fallit på et stykke papir!

BERENT.

De kan bjærge Dem ænnu en måneds-tid, jeg véd det. Men for Deres egen skyld, og især for andres, vilde jeg instændig råde Dem til at slutte straks. Dette er opgaven for min rejse hid.

TJÆLDE.

Se, der kom det! Og de præsenterede Dem her så vænlig og bekymret som den, der ændelig måtte få klarhed. Man skulde skære det sunde fra det usunde, — og dertil bad De i ærbødige udtryk om min hjælp!

BERENT.

Ganske rigtig. Men her er intet andet usundt
 æn Deres forrætning — og det, som dermed står
 i forbindelse.

TJÆLDE

(efter at have fattet sig).

Altså kom De i mit hus med den skjulte hen-
 sigt at ville ruinere mig?

BERENT.

Jeg må ænnu en gang gæntage, at det er ikke
 mig, som har været chef for dette fallitte hus; —
 det er Dem.

TJÆLDE.

Og jeg må gæntage, at huset er kun fallit i
 Deres egen hjærne! — I en måned kan meget ske.
 Og jeg har før vist ævne til at finne udveje!

BERENT.

D. v. s. til at arbejde Dem altid dybere in i
 en løgn.

TJÆLDE.

Kun en handels-man kan forstå sådant. —
 Men forstod De det virkelig, — da vilde jeg sige
 til Dem: giv mig 100,000 Spd., og jeg rædder alt
 for alle! Det vilde være en opgave, værdig et geni
 som Deres; det vilde give Dem ry af med skarp-
 blik at have gænnemtrængt forholdene; thi da vilde
 De rædde mere æn tusen menneskers vælfærd og
 skabe landet en fræmtids-rig virksomhed!

BERENT.

På det agn bider jeg ikke.

TJÆLDE

(som tænker sig om).

Vil De, jeg skal lægge ud for Dem, hvorledes 100,000 Spd. er nok til at bringe denne store virksomhed flot? Innen tre måneder vender remisserne tilbage, — jeg skal gøre Dem det så klart som dagen —

BERENT.

— at De styrter Dem fra skuffelse i skuffelse! Sådan har De gjort i tre år, fra måned til måned.

TJÆLDE.

Fordi de tre siste år har været nedadgående — å, frygtelige! Men nu er krisis kommen; nu må det gå opover igen!

BERENT.

Så tænker enhver svindler.

TJÆLDE.

Bring mig ikke til fortvilelse! — Véd De, hvad jeg har gennemgået i disse tre år, — véd De, hvad jeg kan være i stand til?

BERENT.

Til ænnu mere usandhed.

TJÆLDE.

Vogt Dem! — Ja, det er sant, at jeg står ved afgrundens rand! Det er sant, at jeg i tre år har

gjort, hvad der står i menneskelig magt for at komme over! Jeg tør sige, der har været noget af en kæmpes kraft i den kamp, jeg har ført. Men så fortjener den også at blive lønnet. De har fullmagten, Dem tror man, — se Deres missjon, lad ikke mig lære Dem den! Jeg siger dem det; ja, jeg siger Dem det: — det vil være forførdeligt for Dem, skal nu hundreder gå unødigt til grunde!

BERENT.

Lad dog dette engang få ænde!

TJÆLDE.

Nej, så gid djævelen, — om jeg ænder en slig kamp med en vanvittig overgivelse!

BERENT.

Hvad vil De så ænde den med?

TJÆLDE.

Der gives ingen udgang, som jeg ikke har tænkt mig — å tusene ganger! Jeg véd, hvad jeg skal gøre! Denne usle småstads spot, denne misunnelsens jubel over hele kysten skal ikke nå mig!

BERENT.

Hvad vil De saa finne på?

TJÆLDE.

Det skal De få at se! — (Mere og mere ophidset.) Vil De ikke under nogen betingelse yde mig hjælp?

BERENT.

Nej.

TJÆLDE.

De vil nu på timen, her, få mig til at opgive mit bo?

BERENT.

Ja.

TJÆLDE.

Død og helvede! — De tør gøre det?

BERENT.

Ja.

TJÆLDE

(Det oprør, han er i, kuer stæmmen, den lyder på en gang ganske dæmpet).

De har aldrig kænt fortvivelse. De véd ikke, hvad for en tilværelse jeg har fristet! — — — Men er afgørelsens øjeblik kommet, — og har jeg i mit kontor den man, som burde frælse mig, men som ikke vil; — da skal han dele lod med mig!

BERENT (tilbagelænet).

Dette begynder at blive højtideligt.

TJÆLDE.

Spøg nu ikke længer; De kunde angre det! (Går hen til alle døre, låser dem med en nøgle, som han tager op af lommen, åbner derpå med en annen nøgle pulten, tager op af denne en revolver.) Hvor længe tror De, jeg har haft denne liggende?

BERENT.

Formodentlig, fra De købte den?

TJÆLDE.

Og hvortil har jeg så købt den? — Tror De, at jeg, der har været denne bys herre, hele kystens største man, vil bære skænselen af en fallit?

BERENT.

Den har De længe båret.

TJÆLDE.

Det står nu i Deres hånd at ruinere eller at rædde mig, De har faret sådan fræm, at De fortjener ingen skånsel — og skal ingen have! Ingiv den rapport, at jeg kan hæve 70,000 Spd. — mere behøver jeg ikke —, men afdragsfrit i ét år, og jeg frælses alt for alle. Betænk Dem nu! Min familie, mit gamle firma, de altfor mange, som blir ulykkelige med mig, må De huske på! Men glæm heller ikke Deres egen familie! Ti gør De ikke, hvad jeg har ræet til, så kommer hværken De eller jeg levende herifra!

BERENT (peger).

Er den ladt, den der?

TJÆLDE (spæner).

Det skal De tidsnok få afgøre. Men nu må De svare!

BERENT.

Jeg har et forslag: Skyd — skyd først Dem selv og siden mig.

TJÆLDE

(går nu nærmere og sætter pistolen mod advokatens panne).

Den smule spøg skal jeg snart stanse.

BERENT

(rejser sig og tager af sin lomme et papir, som han udfolder).

Her har jeg opsat boets overleverelse til skifteretten. Når De skriver under dette dokument, da gør De, hvad De skylder Deres kreditorer, Deres familie og Dem selv. Ved at skyde Dem og mig føjer De kun en voldsom usanhed til alle de andre. — Gæm pistolen og tag pennen!

TJÆLDE.

Aldrig! — Jeg véd for i dag, hvad jeg vil!
Men De skal nu få slå følge!

BERENT.

Så gør, hvad De vil! men mig truer De ikke til en usanhed.

TJÆLDE

(som havde sænket pistolen, går et skridt tilbage, hæver den, tager sigte).

Altså!

BERENT

(går lige på ham, seende ham i øjet, mens den anden uvilkårlig sænker pistolen).

Tror De ikke, jeg véd, at den, som så længe har skælvet inne i sit innerste i usanhed og frygt, har mange tanker, men intet mod? De tør ikke!

TJÆLDE (i raseri).

Det skal jeg dog vise Dem! (Baglænds og atter løftende våbenet.)

BERENT (efter).

Skyd, så får De høre en smæll, — og det er

den, De længes efter! Eller slut med alle smæll, fall ned på Deres gærninger, tilstå og siden ti!

TJÆLDE.

Nej, så tage djævelen både dig og mig —

BERENT.

— og brunen med?

TJÆLDE.

Brunen?

BERENT.

Jeg mener den stads-hæsten, De kom galoperende på fra auktionen over Møllers bo. Lad Dem skyde til hest, på denne Deres siste, store forrætnings-løgn, (Stille og nærmere.) — eller klæd af Dem løggen, hvis De ænnu er i stand dertil, — og fallitten blir Dem til større gagn, æn Deres rigdom har været.

TJÆLDE

(lader pistolen falle og synker i et udbrud af gråd ned i stolen. Stilhed).

BERENT.

De har kæmpet vidunderligt i disse tre år! Næppe én, jeg kænner, kunde have gjort, hvad De har gjort. Men De har tabt Dem sælv i denne kamp. — Flygt ikke nu fra opgøret og dets smærte. Den alene vil renske Deres sjæl.

TJÆLDE

(med ansigtet i sine hænder og i stærk gråd).

A, å, å!

BERENT.

De har lastet min fræmgangsmåde. Jeg svarer med at tilgive Dem Deres. — — (Stilhed.) Prøv nu at se stillingen, som den er, og at tage den som en man.

TJÆLDE (som før).

Å!

BERENT.

De må i Deres dybeste grun være træt; — lad det da nu være forbi!

TJÆLDE (som før).

Å!

BERENT

(sætter sig ved siden af ham. Stilhed).

Skulde det ikke være bra at vinne igæn sin egen gode samvittighed eller atter at få leve sammen med sin familie? Ti det har De væl i al denne tid ikke gjort.

TJÆLDE (som før).

Å!

BERENT.

Jeg har kært flere spekulanter i mine dager og har fåt mangen tilståelse. Jeg skønner derfor, at i tre år har De måttet undvære alt, lige til sund søvn og et af fred vælsignet måltid. De har næppe lagt mærke til, hvad Deres børn gjorde, eller hvad de sagde, uden når de kom i vejen. — Og Deres hustru —

TJÆLDE.

Min hustru!

BERENT.

Ja, hun har væl trællet til de middager, som skulde dække hullheden; — hun har vistnok været den trætteste tjener i Deres hus.

TJÆLDE.

Min tålmodige, fromme hustru!

BERENT.

Jeg tænker nok, De hæller vilde være den simpleste arbejder i Deres brød — æn leve op igæn, hvad De har lidt.

TJÆLDE.

Tusen, tusen ganger hæller!

BERENT.

Og så kan De betænke Dem på at gøre hvær man ræt og skæl, for ændelig en gang at komme i sanhed? Tag her og skriv under!

TJÆLDE

(faller paa knæ).

Nåde, nåde! De véd ikke, hvad De ber om. Mine egne børn ville forbanne mig. Jeg har nylig hørt det! Og mine handels-vænnere, som ville ruinere ved mig, er så altfor mange, — de og deres familier — å! — Mine arbejds-folk, hvor skal de hen? Véd De, jeg har over 400? Tænk Dem disse og deres familier uden udkomme! — Nåde, jeg kan ikke, jeg tør det ikke! Fræls mig, hjælp mig

Det var forfærdeligt af mig at ville true; men nu ber jeg, å, jeg ber for alle dem, som fortjener det bedre æn jeg, men som jeg skal ofre mit liv i troskab og arbejde!

BERENT.

Jeg kan ikke rædde Dem, — allerminst med andres midler. Det, som De her ber om, vilde være utroskab.

TJÆLDE.

Nej, nej, nej! Læg hele regnskabet åbent op! Sæt mig, om De vil, under administration! Men lad mig få holde fræm det, jeg tænker mig skal gøres, — og alle kyndige skal inse, at det må gå!

BERENT.

Sæt Dem ændelig! — Lad os tale om dette! — (Tjælde sætter sig.) Er ikke det, som De nu foreslår, nætop, hvad De har prøvet i tre år? De har jo kunnet låne midlerne; men hvad har det nyttet?

TJÆLDE.

Konjunkturerne, konjunkturerne!

BERENT

(ryster på hovedet).

De har så længe blandet falskt og sant, at De har glæmt handelens enkleste love. Under slætte konjunkturer at spekulere i de gode får blive dens sag, som kan! Andre får holde sig tilbage.

TJÆLDE (intrængende).

Men kreditorerne sælv, altså også bankerne, har jo dog sin fordel af, at boet holdes!

BERENT.

Den sunde handel har ingen fordel af at op-
rætholde den usunde.

TJÆLDE

(ænnu mere intrængende).

Men dog af at rædde sine egne kapitaler!

BERENT.

Ja, boet må under administration —

TJÆLDE

(med håb, halvt rejsende sig).

Nu ja —? Altså?

BERENT.

Når man først har fåt Dem fjærnet!

TJÆLDE

(synker sammen).

Når man først har fåt mig fjærnet!

BERENT.

På egne midler kan naturligvis boet holdes,
til bedre tider kommer, men ikke på lånte —

TJÆLDE.

— ikke på lånte.

BERENT.

De fatter naturligvis forskællen?

TJÆLDE.

Ja, ja.

BERENT.

Godt. — Så fatter De også, at for Dem er intet andet tilbage æn at skrive under —

TJÆLDE.

— æn at skrive under —

BERENT.

Her ligger dokumentet. — Kom nu!

TJÆLDE (vækket).

Å, jeg kan ikke, jeg kan ikke!

BERENT.

Godt, så sker stansningen om kort tid af sig selv, og alt står slæmmere.

TJÆLDE

(alter paa knæ).

Nåde, nåde! Jeg kan ikke slippe håbet! Tænk, efter en kamp som min!

BERENT.

Sig rent ud: jeg har ikke mod til at tage følgerne.

TJÆLDE.

Ja, så er det.

BERENT.

Jeg har ikke mod til at begynde et sant liv.

TJÆLDE.

Ja, ja.

BERENT.

De véd ikke, hvad De selv siger, man!

TJÆLDE.

Nej, jeg véd det ikke; — men skån mig!

BERENT (rejser sig).

Ja, dette er fortvilelse! Jeg har ondt af Dem.

TJÆLDE

(rejser sig straks).

Ja, ikke sant? Å prøv mig! Kræv af mig, — sig, hvad De —!

BERENT.

Nej, nej, nej, med- at skrive under må alt begynde!

TJÆLDE

(synker sammen i slolen).

Å — — Hvorledes skal jeg siden møde nogen, jeg, som har trodset alt og skuffet alle!

BERENT.

Den, som har nydt megen ufortjent ære, må siden tage megen fortjent ydmygelse; — dette er en lov, og fra den kan jeg ikke fri Dem.

TJÆLDE.

Men mod mig vil man blive grusommere æn mod nogen annen! Jeg har fortjent det, jeg véd det; men jeg vil ikke kunne holde det ud!

BERENT.

Hm! De er overmåde stærk; det viser disse tre års kamp!

TJÆLDE.

Vær barmhjærtig! Deres geni, Deres indflydelse må kunne åbne mig en udvej!

BERENT.

Ja, den at skrive under.

TJÆLDE.

Ikke hæller en underhånds-akkord? Når De tog det paa Dem, så gik det!

BERENT.

Skriv under! — Her er dokumentet! Hvær time er kostbar.

TJÆLDE.

Å —! (Vakler hen; ænnu med pennen i hånd, bønlig.)
Og De tør ikke prøve mig, — efter hvad jeg nu har gæennemgået?

BERENT.

Jo, når De har skrevet under.

TJÆLDE

(skriver under: sætter sig i den stol, Berent har forladt, i stor smærte).

BERENT

(tager dokumentet, lægger det sammen og forvarer det).

Nu går jeg til skifte-rættten med dette og siden på telegraf-stationen. Antagelig kommer man ænnu i kvæld for at optage fortegnelse. Deres familie bør altså være varskot.

TJÆLDE.

Hvorledes skal jeg kunne det? Giv mig lidt tid, — vær dog barmhjærtig!

BERENT.

Jo hurtigere, des bedre for Dem, — ikke at tale om for alles interesser. (Ser sig om.) — Så er jeg altså færdig for det første.

TJÆLDE.

Nej, forlad mig ikke også! Å — forlad mig ikke!

BERENT.

Nu bør Deres hustru komme til Dem, — ikke sant?

TJÆLDE (overgivet).

Jo.

BERENT

(foran pistolen).

Den her (Løfter den.) — tager jeg ikke med. Det har ingen fare. Men jeg lægger den på pulten for de andres skyld. Skulde nu De eller Deres trænge til mig, så send bud.

TJÆLDE.

Tak.

BERENT.

Jeg skal ikke forlade byen, før det værste er over. — Ved nat eller dag, når De trænger til mig, så send bud.

TJÆLDE.

Tak.

BERENT.

Vil De nu være så god at åbne døren for mig.

TJÆLDE (rejser sig).

Det er sant! — Undskyld!

BERENT

(tagende hat og frak).

Vil De ikke kalle Deres hustru med det samme?

TJÆLDE.

Nej. Jeg må først have lidt tid. — Nu har jeg det værste tilbage!

BERENT.

Det tror jeg også; men just derfor — (Han griber selv i klokke-strængen og ringer.)

TJÆLDE.

Hvad gør De?

BERENT.

Jeg vil være sikker på, før jeg går, at Deres hustru kommer.

TJÆLDE.

Dette skulde De ikke have gjort!

(Kontor-budet viser sig.)

BERENT

(ser på Tjælde).

TJÆLDE.

Bed fruén, — bed min hustru at komme til mig.

BERENT (læggende til).

— straks. (Budet går.) Farvæl! (Går.)

TJÆLDE

(sætter sig ved døren).

(Tæppet faller.)

TREDJE HANDLING.

På kontoret.

FØRSTE MØDE.

Tjælde, (senere) Fruen.

TJÆLDE

(alene, på stolen ved døren, i den stilling, hvori han sist sås. Han sidder en lang stund ubevægelig, farer på én gang op).

Hvorledes skal jeg begynde? — — Efter hende bornene — efter dem folkene — og så alle de andre! — — Om jeg kunde gå min vej? Men rættens tjenere? — Å, lad mig få luft? — (Til nederste vindue.) Det er en dejlig dag, men ikke for mig! — (Åbner vinduet.) Brunen? (Vænder sig.) Nej, jeg tåler ikke at se den! — Hvorfor var den opsadlet? — Det er sant, jeg skulde jo efter samtalen med advokaten have — — men nu er alting ude! —

(Tages af en tanke, går lidt, udbryder.) Ja, på den hæst kan jeg nå udhavnene, for udenlands-dampskibet går! (Ser på uret.) Jeg kan! Og så har jeg bag mig — (Forskrækkes ved at høre nogen i trappen.) Hvæm der? Hvad?

FRUEN (i trappen).

Du lod mig kalle?

TJÆLDE.

Ja. — (Spejdende.) Kommer du derfra?

FRUEN.

Jeg hvilte mig.

TJÆLDE (deltagende).

Å, — du sov; og jeg lod dig vække?

FRUEN.

Nej, jeg sov ikke. (Hun er nu kommet langsomt ned.)

TJÆLDE.

Du sov ikke? — (Bange.) Har du da — (For sig.)
Nej, jeg tør ikke spørge.

FRUEN.

Hvad vil du?

TJÆLDE.

Jeg vilde — (Ser, at hun ser på revolveren.) Du
undrer dig over, at jeg har lagt den der fræm? —
Det er, fordi jeg skal rejse.

FRUEN

(som holder sig i pulten).

Skal du rejse —?

TJÆLDE.

Ja, advokat Berent var her, som du måske
hørte. (Intet svar.) Forrætninger. Jeg må straks til
udlandet.

FRUEN (svagt).

Til udlandet?

TJÆLDE.

Bare for nogle dager. Derfor kun min sædvanlige ride-væske med et ombytte og et par skjorter. — Men jeg måtte have det straks.

FRUEN.

Jeg tror ikke, væsken er udpakket siden i dag.

TJÆLDE.

Så meget desto bedre. — Vil du hænte den?

FRUEN.

Du rejser nu — med det samme?

TJÆLDE.

Ja, — med udenlands-dampskibet — i udhavnen.

FRUEN.

Da har du ingen tid at spille.

TJÆLDE.

— Er du ikke væl?

FRUEN.

Å — nej.

TJÆLDE.

— Dit tilfælde?

FRUEN.

Ja! — nu skal jeg hænte ride-væsken.

(Tjælde tager og støtter hende op mod trappen.)

TJÆLDE.

Du har det ikke godt; — men det skal en gang blive bedre!

FRUEN.

Bare du havde det bedre.

TJÆLDE.

Enhvær får bære sit.

FRUEN

(har taget fast i trappen; han slipper).

Om vi bar mere sammen?

TJÆLDE.

Mine sager forstår du dog ikke — og om dine har jeg ikke haft tid at tale.

FRUEN.

Å — nej. (Hun begynder at gå op.)

TJÆLDE.

Skal jeg hjælpe dig?

FRUEN.

Å nej. Tak.

TJÆLDE (fræm).

Aner hun det? — Hun er altid sådan. — Hun har ganske taget modet fra mig. — Men der gives ingen anden vej! Altså: — pænger! Jeg har dog væl nogle guld-pænger liggende? (Iler til pulten, åbner, tæller nogle pænger op på pult-pladen, kommer derved til at løfte hovedet og ser hustruen, som har sat sig i trappen.) Kære, har du sat dig?

FRUEN.

Der kom noget over mig. Nu skal jeg gå.
(Rejser sig og går langsomt op.)

TJÆLDE.

Stakkar, hun er udslidt. (Tager sig sammen.) Nej, — 5, 6, 8, 10 . . . dette er ikke nok. Nogle må jeg dog have ænnu, (Søger.) — og hvor det slipper op, har jeg ur og kæde . . . 20 . . . 24 . . .

nej, der er ikke flere. Men papirerne! Dem må jeg allersist glæmme. (Søger papirer og lægger på pulten.) Jorden brænder under mig! Kommer hun ikke igæn? Der var jo pakket. — Å, hvor hun vil lide ved det? Men mindre, når jeg er borte. Folk vil da være barmhjærtigere . . . både mod hende — og mod børnene. Ja, børnene! — (Samler sig sammen.) Lad mig nu bare komme afsted, afsted, afsted! Tankerne vil nok følge! — Se, der er hun! — (Højt, deltagende.) Skal jeg hjælpe dig?

FRUEN.

Ja, tak; — vil du tage mod kufferten?

TJÆLDE

(tager mod den; hun kommer langsomt ned).

Den er lidt tyngre æn sist.

FRUEN.

Så?

TJÆLDE.

Jeg har nogle papirer at lægge ned. (Går til pulten; putter pængerne til sig og papirerne i væsken.) Men, kære barn, her er jo pænger i væsken?

FRUEN

(som langsomt kommer til).

Ja, . . . nogle guld-pænger, som du tid efter annen har givet mig. — Jeg tænkte, du nu kunde have brug for dem.

TJÆLDE.

Det er mange pænger!

FRUEN (smiler).

Du véd nok ikke, hvor mange du har givet mig.

TJÆLDE.

Hun véd alt! Nanna! (Han åbner armene.)

FRUEN.

Henning! (De holder hinannen omslyngede under stærk gråd.)

FRUEN

(idet de slipper, hviskende).

Skal jeg hænte børnene?

TJÆLDE (ligeså).

Nej, sig intet — før senere!

(De omfavner hinanden på ny.)

TJÆLDE

(idet han griber væsken).

Gå du til vinduet, at jeg kan se dig, når jeg stiger til hæst. (Smækker væsken til, iler — stanser.) Nanna!

FRUEN.

Henning!

TJÆLDE.

Tilgiv mig!

FRUEN.

Alt!

TJÆLDE

(iler, støder midt i døren på kontor-budet, som har et brev. Budet går).

Fra Berent? — (Åbner, står i døren og læser, kommer derpå frem med væsken i hånd, læser igæn.)

»Da jeg kom fra Dem, så jeg en hæst stå sadlet. For at forebygge misforståelse, tillader jeg mig at meddele, at der er politi ved Deres hus.

Erbødigt

Berent.«

FRUEN

(som holder sig fast ved pulten).

Kan du ikke rejse?

TJÆLDE.

Nej. (Stilhed. Han sætter væsken fra sig og tørrer sin panne.)

FRUEN.

Henning! Skal vi bede sammen?

TJÆLDE.

Hvad mener du med det?

FRUEN.

Bede . . . bede Gud Herren om hjælp. (Hun brister i gråd.)

TJÆLDE (tier).

FRUEN.

Kom, Henning! (Hun synker i knæ.) Du ser, at alt menneske-påfun nytter ikke.

TJÆLDE.

Men jeg véd, at dette nytter hæller ikke.

FRUEN.

Å, prøv engang i den højeste nød!

TJÆLDE

(er i stor kamp).

FRUEN.

Aldrig har du villet! Aldrig talt til os, aldrig til din Gud! — Aldrig har du åbnet dig for nogen!

TJÆLDE.

Slut!

FRUEN.

Men hvad du skjulte om dagen, talte du ud om natten; vi mennesker må tale! Men jeg har ligget vågen og hørt din vånde. Nu véd du, hvorfor jeg ikke er i stand til mere. Ingen søvn om natten og ingen fortrolighed om dagen. Jeg har lidt ænnu mere æn du.

TJÆLDE

(kaster sig i læne-stolen ved kaminen).

FRUEN

(rejser sig og går hen til ham).

Du har villet fly. Når vi frygter menneskene, har vi alene Ham tilbage. Tror du, jeg nu levede uden Ham.

TJÆLDE.

Tiggende har jeg ligget for hans fødder — å — men altid forgæves!

FRUEN.

Henning, Henning!

TJÆLDE.

Hvorfor vælsignede han ikke mit arbejde og min kamp? Nu kan det være det samme.

FRUEN.

Å, — så kommer her ænnu mere.

TJÆLDE (rejser sig).

Ja, — det værste har vi tilbage —

FRUEN.

— for det er i os sælv! (Stilhed.)

ANNET MØDE.

De forrige. Valborg.

VALBORG

(bliver synlig i trappen, hvor hun ved synet af de andre stanser).

FRUEN.

Hvad vil du, mit barn?

VALBORG

(i undertrykt bevægelse).

Fra mit rum kan jeg se politi ved vort hus.
— Og nu kommer rættens folk?

FRUEN

(sætter sig i den stol, mannen forlod).

Ja, mit barn. Din far har efter en utrolig kamp, som alene Gud og jeg kænner, for en stund siden opgivet sit bo.

VALBORG

(er gåt et par skridt ned; men der blir hun stående. Stilhed).

TJÆLDE

(kan tilsist ikke holde dette ud, men udbryder).

Sig mig nu lige så godt straks alt det, Nanna Møller sagde sin far!

FRUEN (rejser sig).

Det gør du ikke, Valborg! — Giv Gud dommen!

TJÆLDE.

Sig mig, jeg har så hårdt mishandlet dig, (Bevæget.) at du aldrig kan forlade mig det, at jeg for altid har tabt din agtelse og kærlighed!

FRUEN.

Barn, barn!

TJÆLDE.

Din harm, din skam kænner jo nu ingen grænse!

VALBORG (går ned).

Far! — Far! (Ud af kontor-døren).

TJÆLDE

(opover, som vilde han efter, men vakler over til trappen,
hvor han holder sig fast).

FRUEN

(synker tilbage i stolen. Længere stilhed).

TREDJE MØDE.

Tjælde. Fruen. Bryggermester Jakobsen.

JAKOBSEN

(klædt som i sælskabet, dog i en kort lærreds-frac i stedet for kjole. Han kommer gennem de ydre kontorer. Tjælde bliver ham ikke vár, før han er lige bag, rækker da ud sine hænder, som bedende og afværgende; men Jakobsen går lige in på ham, taler med af harm kvalt stemme).

Skurk! —

TJÆLDE (viger).

FRUEN.

Jakobsen! Jakobsen!

JAKOBSEN

(hører det ikke).

Jeg kommer hid sammen med rættens folk.
Bryggeriets bøger og papirer er beslag-lagte. Driften
stanset. I fabrikken ligeså.

FRUEN.

Å Gud.

JAKOBSEN.

Jeg stod for mere æn én gang til så meget, som jeg ejer. (Han taler dæmpet, men med en røst, som dirrer af harm og bevægelse.)

FRUEN.

Kære Jakobsen!

JAKOBSEN

(vændt til fruén).

Sa' jeg ham ikke altid, når jeg skulde skrive på: »Men jeg ejer ikke så meget. Og da er det ikke ræt!« — Men han svarte: »Det er bare en form, Jakobsen.« — »Ja, men det er en uhæderlig form,« sa' jeg. — »Det er en handels-form,« sa han; »så gør alle handels-mæn.« Men jeg har lært, hvad jeg véd om handelen, af ham, så jeg trodde ham. (Bevæget.) Og han fik mig til det gang efter gang. Men nu skylder jeg mere, æn jeg i hele mit liv kan betale. Jeg skal både leve og do som en vanæret man. Hvad siger De til det, frue?

FRUEN (tær).

JAKOBSEN

(til Tjælde, som beder for sig).

Hører du? Hun må tie! — Skurk!

FRUEN.

Jakobsen!

JAKOBSEN

(af og til stærkt bevæget).

For Dem har jeg den største agtelse, frue. — Men han har også fåt mig til at bedrage andre! Jeg har i hans navn gjort mange ulykkelige! Mig

trodde folk på, og jeg trodde på ham. Jeg sa' dem, at han var en vælgærning for hele strøget her omkring, så han måtte have hjælp i så svære tider. — Nu er mangelen brav familie narret fra hus og hjem. Og dertil har han brugt mig! For en forfærdelig hård og hjærteløs man! (Til Tjælde.) Jeg véd ikke . . . men jeg har en slig trang til at lægge hånd på dig. (Vil til.)

FRUEN (rejses sig).

For min skyld, Jakobsen!

JAKOBSEN (slipper).

Ja, for Deres skyld, frue; ti for Dem har jeg den største agtelse. Men hvorledes skal jeg møde alle dem, som jeg har ført i ulykke? Det nytter ikke at sige dem, hvorledes det er gåt til; for de får ikke sit daglige brød igæn for det! Og hvorledes skal jeg møde konen min! (Bevæget.) Hun har haft slig en tro til mig, hun, og til dem, jeg trodde på. — Og så børnene? — Det er så slæmt med børnene, for de hører så meget på gaden. De skal nok snart få høre, hvad for en far de har; de skal få høre det af deres børn, — som jeg har ført i ulykke.

FRUEN.

Nu føler De sælv, hvorledes det er. Skån derfor andre; vær barmhjærtig!

JAKOBSEN.

Dem har jeg den største agtelse for; — men det er hårdt, at vi hjemme ikke mere skal smage

en brød-krumme, som er vor egen; ti jeg skylder mere, æn jeg i mit liv kan betale! Det er hårdt, det, frue! Hvad skal der nu blive af mine og børnenes kvæld-stunder — og af vore søndager? — — Men — han skal også få høre det af mig! — Skurk! I timer skal jeg følge dig! — (Tjælde flygter forfærdet mod kontoret; derfra træder i det samme in administrator, fulgt af to vidner og Sannæs. Tjælde går bagover, vakler derpå hen mod pulten, læner sig på denne med ryggen til de intrædende.)

FJERDE MØDE.

De forrige. Administrator. Vidnerne. Sannæs.

ADMINISTRATOR

(bag Tjælde).

Om forladelse! Bøgerne og papirerne — (Tjælde skræmmes atter op, søger videre fræm til kaminen og støtter sig mod den.)

JAKOBSEN

(over ham her, hviskende).

Skurk! (Tjælde atter afsted og sætter sig på en stol ved døren, gæmmende sit åsyn i sine hænder.)

FRUEN

(rejsende sig, hviskende).

Jakobsen! — Jakobsen! (Han nærmer sig.) Med beråd hu har han aldrig bedraget nogen! Det, De siger, har han aldrig været og blir aldrig! (Hun sætter sig.)

JAKOBSEN.

For Dem, frue, har jeg den største agtelse. Men er han ikke en løgner og en bedrager, så er ingen det i denne verden! (Han græder.)

FRUEN

(dækker også overgivet sit ansigt, idet hun lægger sig bagover i stolen. Kort stilhed).

(Da høres en fjærn brusen som af flere hundre stæmmer. Administrator og vidnerne stanser sit arbejde med undersøgelse og opskrivning, alle de andre ser op.)

FRUEN (bange).

Hvad er det? (Sannæs og administrator går til det øverste vindue, Jakobsen til det nederste.)

JAKOBSEN.

Det er arbejds-folkene ved værftet, ved bryggeriet, ved fabrikken og oplagene. (Tilbage til fru.) Al bedrift er intil videre stanset; — men det er lønnings-dag, og ingen lønning! (De andre vender tilbage til sit arbejde.)

TJÆLDE

(kommer fortvilet fræm).

Det har jeg glæmt!

JAKOBSEN (mod ham).

Ja, gå ud til dem der, så får du høre, hvæm du er!

TJÆLDE

(triver ridevæsken, sagte).

Her er pænger; men det er guldpænger. Gå nu til byen, få dem vekslet og betal så!

FRUEN (ligeledes sagte).

Gør det, Jakobsen!

JAKOBSEN (også sagte).

Når De ber mig om det, så — Ja så? — Her er pænger, . . . i rejse-væsken. (Åbner den.) Og den

er pakket. — Han har også villet rømme! — Og med folkenes lønning! — Er han ikke en skurk —! (Hin brusen høres nu nærmere.)

FRUEN

(mens Tjælde vander sig; sagte).

Skynd Dem; — ællers kommer de hid!

JAKOBSEN (også sagte).

Jeg skal gå.

ADMINISTRATOR (i vejen).

Om forladelse; her må ingen ting bringes bort, før det er undersøgt og opskrevet.

JAKOBSEN.

Det er lønnings-dag, og heri er pængerne.

FRUEN.

Jakobsen er ansvarlig og gør regnskab.

ADMINISTRATOR.

Det er en annen sag. Jakobsen er en rætskaffen man. (Tilbage.)

JAKOBSEN

(tilbage til fruén, sagte, men meget bevæget).

Hører De, frue? Også han kaller mig en rætskaffen man? — Og snart vil ikke et eneste menneske gøre det! — (Går, men forbi Tjælde, til hvæm han hvisker.) Skurk! Jeg skal komme igjen!

ADMINISTRATOR

(som ses at være færdig, nærmer sig Tjælde).

Undskyld; — vi må udbede os nøglerne til familiens rum og gæmmer.

FRUEN

(svarer for Tjælde).

Husholdersken vil følge med. — Sannæs, — her er nøglen til nøgleskabet. (Sannæs modtager den.)

ADMINISTRATOR

(seende paa Tjældes vægtige ur-kæde).

Hvad man bærer på sig til nødtørft, kommer os ikke ved; men skulde det tilfældigvis være kostbare pretiosa deriblant —

TJÆLDE

(begynner at ville løfte ur-kæden).

ADMINISTRATOR.

Nej, behold det kun! — Men det må vel optages i fortegnelsen.

TJÆLDE.

Jeg ønsker ikke at beholde det.

ADMINISTRATOR.

Som De vil. (Han lader et af vidnerne modtage det.)
Farvæl!

(Dette har Signe og bag hende Hamar sét på i kontor-døren.
Administrator, Sannæs og vidnerne vil gå ud til højre.)

ADMINISTRATOR.

Døren her er læst.

TJÆLDE

(som af en drøm).

Det er sant! (Går hen og åbner.)

FEMTE MØDE.

*Tjælde. Fru Tjælde. Signe. Hamar. Sannæs (kun et øjeblik)
og Valborg (senere).*

SIGNE

(styrtende fræm).

MOR! (Hun kaster sig på knæ for hende.)

FRUEN.

Ja, mit barn, nu er prøvernes dag kommen!
Og jeg er bange for, den vi finne os alle for svage.

SIGNE.

Mor, hvad skal det blive til —?

FRUEN.

Det står i Guds hånd.

SIGNE.

Jeg vil følge med Hamar in til hans tante
Ulla. — Vi vil rejse straks.

FRUEN.

Det kommer an på, om tante Ulla nu mere
vil modtage dig.

SIGNE.

Tante Ulla? — Hvad siger du —?

FRUEN.

— At du har været den rige mans datter og
kæmner ikke livet.

SIGNE.

Hamar, skulde tante Ulla ikke ville modtage mig?

HAMAR

(efter betænkning).

Jeg véd ikke.

FRUEN.

Der hører du, barn. Du vil i få timer lære mere æn før i dit liv.

SIGNE

(hviskende forfærdet).

Mener du, at også —?

FRUEN.

Hys! (Signe skjuler hovedet i hendes fang.)

(En bragende latter som af hundrer høres.)

HAMAR

(styrter til det fræmste vindue).

Hvad er det?

SANNÆS

(in gæennem døren til højre og til det bagerste vindue. Tjælde, Signe, fru Tjælde rejser sig).

HAMAR.

Brunen! Den er fallen i deres hænder.

SANNÆS.

De har løftet den op på en trap. — De lader, som de holder et slags auktion på den.

HAMAR.

De mishandler den!

SANNÆS

(løber ud igæn).

HAMAR

(triver revolveren på pulten og undersøger, om den er ladt).

Jeg skal —!

SIGNE.

Hvad vil du? (Da han vil gå, styrter hun efter og holder ham.)

HAMAR.

Slip mig!

SIGNE.

Sig først, hvad du vil! — Vil du ud til folkene, — du alene?

HAMAR.

Ja.

SIGNE

(slår bægge armerne om ham).

Du kommer ikke af stedet!

HAMAR.

Vogt dig, revolveren er ladt!

SIGNE.

Hvad vil du med den?

HAMAR

(frigørende sig, idet han med bestæmthed og kraft siger).

Give brunen en kugle! Den er for god for pakket. Den skal ikke til auktion — hværken på skrømt eller for alvor. — — Men jeg skyder den bedre herfra! (Styrter til øverste vindue.)

SIGNE

(efter, skrigende).

Du kan træffe nogen!

HAMAR.

Dertil sigter jeg for sikkert. (Tager sigte.)

SIGNE.

Far! Faller der skud herfra nu —

TJÆLDE

(har styrtet til).

Hæsten tilhører boet ligesom revolveren!

HAMAR.

Nej, den tid, da jeg tog imod kommando, er nu forbi! (Tjælde kaster sig over revolveren, hvorved skuddet går af. Signe styrter med skrig til sin mor. Udenfor, denne gang lige under vinduet, rejser sig et stort skrig: »De skyder på os, de skyder på os!» Straks høres et skrål som af mange knuste glasruder, og stene fyger ind, fulgt af råb og latter. Valborg, som har styrtet til gæennem kontor-døren, dækker faderen med sit legeme og hovedet vendt mod vinduet. — En enkelt stæmme i vinduet: »Efter mig, gutter!«)

HAMAR

(med revolveren rættet mod vinduet, roper).

Ja, prøv!

FRUEN. SIGNE.

De kommer her in!

VALBORG.

Du skyder ikke! (Hun stiller sig i vejen for ham.)

TJÆLDE.

Der er Sannæs med politiet! (Igæennem larmen høres: »Tilbage!» Atter en opbrusning og en mans højrostedede tale gæennem denne, — så alt fjærnere og snart stilt.)

FRUEN.

Lad os takke Gud! Nu var vi visselig i en stor fare. (Hun synker i stolen; stilhed.) Henning, hvor er du?

TJÆLDE

(kommer, lægger bagfra en hånd på hendes hoved, men vænder sig straks og går bag i stærkt opror. Stilhed).

SIGNE

(som er falt på knæ for moderen).

Men kommer de ikke igæn? — Skal vi ikke gå herifra.

FRUEN.

Hvor skal vi gå hen?

SIGNE

(fortvilet; men stille).

Men hvad skal der da blive af os?

FRUEN.

Det, som Gud vil. (Stilhed.)

HAMAR

(drog sig straks umærkelig mod baggrunden, hvor han lagde revolveren på stolen til venstre).

VALBORG (sagte).

Signe, — se dig om!

SIGNE

(rejser sig, ser sig om og udstoder et svagt skrig).

FRUEN.

Hvad er det?

SIGNE.

Ja, jeg vidste det!

FRUEN (mere bange).

Hvad er det?

VALBORG.

Ethvært rigt hus har sin løjtnant, — og vor er nu gåt. Det er det.

FRUEN (rejser sig).

Signe, mit barn!

SIGNE

(kaster sig til hende).

Mor!

FRUEN.

Nu faller alt, som er usant; — lad os ikke klage!

SIGNE (i gråd).

Mor, — mor!

FRUEN.

Dette er bedre, æn om det var annerledes.
Hører du: — græd ikke!

SIGNE.

Jeg græder ikke; — men jeg skammer mig —
å, jeg skammer mig! (Græder.)

FRUEN.

Skammen er min, jeg, som ikke havde kraft
til at hindre, hvad jeg så var galt.

SIGNE (som før).

Mor!

FRUEN.

Ja, nu er vi snart så forladte, som vi kan
blive, — og nu har vi hæller intet igæn, som de
kan tage.

VALBORG

(træder fræm i stærk spænning).

Jo, mor; — nu vil jeg forlade eder!

SIGNE

(vændt mod søsteren).

Du, Valborg? Forlade os — nu?

VALBORG (bevæget).

Huset skal jo alligevel opløses, — nu må hver
af os tage fat for sig!

SIGNE

(bestandig mod søsteren, med ryggen mod tilskuerne).

Men hvad skal da jeg, som intet kan —?

FRUEN

(har sunket tilbage i stolen).

Hvilken dårlig mor jeg har været, at jeg nu ikke kan holde mine børn sammen!

VALBORG (i udbrud).

Vi kan jo ikke være sammen nu! Vi kan jo ikke give os til at leve på boet, som det heder; vi har jo levet længe nok på —

FRUEN.

Hys, din far er her inne! (Stilhed.) Barn, hvad vil du?

VALBORG

(efter en kamp, stille).

Jeg vil på konsul Holsts kontor; — jeg vil lære handelen — og sælv tage fat.

FRUEN.

Du véd ikke, hvad du går til.

VALBORG.

Men jeg véd, hvad jeg forlader.

SIGNE.

Jeg, som kun er til byrde, fordi jeg intet kan —

VALBORG.

Du kan! — Gå ud, om det skal være som simpel pige, — hvad gør det? Leve på boet? Ikke en dag, ikke en time!

SIGNE.

Hvad skal der da blive af mor?

FRUEN.

Mor blir hos far.

SIGNE.

Men alene —? Du, som er så syg?

FRUEN.

Ikke alene! Far og jeg.

TJÆLDE

(fræm, kysser den hånd, hun rækker mod ham, synker i knæ ved hennes stol med hovedet i hennes fang).

FRUEN

(strygende hans hår).

Tilgiv eders far, børn; det er det skønneste, I kan gøre. (Tjælde rejser sig igæn og går atter mod baggrunden.)

(Kontorbudet kommer med et brev.)

SIGNE

(vigende og i angst).

Der kommer brev fra ham! Intet mere! Jeg vil ikke!

(Kontorbudet rækker det til Tjælde.)

TJÆLDE.

Jeg modtager ingen breve mere.

VALBORG.

Fra Sannæs?

TJÆLDE.

Så også han!

FRUEN.

Tag og læs det, Valborg! Lad os kun få alt på en gang. (Budet gir hende brevet og går.)

VALBORG

(åbner det, ser lidt i det og læser det så, ikke uden bevægelse).

»Højt-ærede hr. principal!

Dem skylder jeg alt, fra jeg som dreng kom i Deres hus. Tag derfor ikke dette ille op!

De véd, jeg for otte år siden fik en liden arv. Den har jeg handlet med og især søgt op de forrætninger, som den store handel ænnu ikke har ordnet. (Stanser lidt.)

Summen heraf — omtrænt 7000 Spd. — byder jeg Dem i ærbødig taknæmmelighed; ti jeg skylder Dem i grunden, at jeg har kunnet samle den. De vil også kunne gøre det mange-dobbelte af den, imod hvad jeg kan.

Trænger De herved til mig, så er det mit kæreste ønske fræmdeles at være hos Dem.

Tilgiv, at dette nætop kommer nu! Jeg kunde ikke andet.

J. Sannæs.«

(Tjælde er ved dette brev kommen længer og længer fræm; nu står han ved sin hustru til højre.)

FRUEN.

Når af alle dem, du har hjulpet, Henning, kun én kommer til dig i denne stund, så må du føle dig lønnet.

TJÆLDE

(nikker, går tilbage).

FRUEN.

Og I, born, ser I, hvorledes han, den fræmmede, blir eders far tro?

(Stilhed; Signe står ved pulten, og i gråd. Tjælde er atter i baggrunnen, hvor han går frem og tilbage et par korte ganger; men derpå op ad trappen.)

VALBORG.

Jeg skulde have lyst til at tale med Sannæs.

FRUEN.

Ja, gør du det, mit barn! Jeg kan ikke nu, og din far væl heller ikke. Gør du det! — (Rejser sig.) Kom, Signe, lad os to nu tale sammen, — nu må dit sinn være opladt. — Ak, når har vi rigtig kunnet tale sammen! (Signe er kommet og har lagt sig in til moderen.) — Hvor er far?

VALBORG.

Han gik op.

FRUEN

(støttet til Signe).

Så det gjorde han. Ja, han kan trænge til hvile; skönt den finner han væl ikke. — (Gående.) Ak, dette var en stræng dag; — men Gud vænder det nok til det beste! (Ud af døren til højre, støttet til Signe.)

VALBORG

(går op mod baggrunnen og ringer; kontor-budet kommer).

Er Sannæs derude, så bed ham være så god at komme herin et øjeblik. (Budet går.) Han kommer måske ikke, når han hører, det er mig. (Lytter. Jo, han kommer! (Går sælv frem.)

SJETTE MØDE.

Valborg. Sannæs.

SANNÆS

(kommer; stanser, da han ser Valborg, og lægger straks hænderne på ryggen).

Er det Dem —?

VALBORG.

Vær så artig at komme nærmere.

SANNÆS

*(gør nogle forsigtige skridt).*VALBORG *(vænlige).*

Så kom dog!

SANNÆS

(kommer hurtigt et par skridt).

VALBORG.

De har skrevet et brev til min far.

SANNÆS

(efter at have tænkt sig om).

Ja.

VALBORG.

Og deri gjort ham et smukt tilbud.

SANNÆS *(som før).*

Jo — ja, d. v. s. det falt af sig sælv.

VALBORG.

Så? Det synes jeg dog ikke. Det hædrer den, som gør sådant. *(Stilhed.)*

SANNÆS.

Jeg håber, han tar imod det.

VALBORG.

Det véd jeg ikke.

SANNÆS

(står lidt, siger sørgmodig).

Så han tar ikke imod det! — Å — nej.

VALBORG.

Det véd jeg slæt ikke. — Det beror vel på,
om han tør.

SANNÆS.

Om han tør —?

VALBORG.

Ja. — (Stilhed.)

SANNÆS

(som er bange for hende).

Har frøkenen mere at befale?

VALBORG (smiler).

At befale? Jeg har intet at befale. — De har
også tilbudt Dem at blive hos min far fræmdeles.

SANNÆS.

Ja, — ja, d. v. s. hvis Deres far ønsker det.

VALBORG.

Jeg véd ikke. — Det blir i så fall bare han
og mor og De, — ingen andre.

SANNÆS.

Ja — så? — Æn I andre da?

VALBORG.

Hvad Signe angår, så véd jeg ænnu intet bestemt; — men jeg forlader huset ænnu i dag.

SANNÆS.

Så frøkenen —?

VALBORG.

Tager på et kontor. Det vil altså blive en ensom tjeneste, den hos far nu. (Sulhed.) De havde kanske ikke tænkt Dem det således?

SANNÆS.

N—e—j, ja, d. v. s. da må væl Deres far have ænnu mere brug for mig.

VALBORG.

Det vil han vist. — Men hvilken udsigt er det nu egentlig for Dem i at lænke Deres tilværelse til fars? Det er jo så uvist, hvad det nu kan blive til.

SANNÆS.

Udsigt —?

VALBORG.

Ja, en ung man må jo have en udsigt!

SANNÆS.

J—a, ja, d. v. s. jeg tænkte bare, at i den første tid måtte det være så vanskeligt for ham.

VALBORG.

Men for Dem selv, mener jeg? De må da have en plan — for Deres fræmtid?

SANNÆS (forlegen).

Jeg vilde så nødig tale om mig selv.

VALBORG.

Og jeg vilde det så gerne. — De har da noget andet i baghånd.

SANNÆS.

Når jeg ændelig skal sige det: — jeg har formuende slægt i Amerika, som i mange år har ønsket mig over. Jeg kan der straks komme i en god forrætning.

VALBORG.

Så —? — — Hvorfor har De ikke længst taget mod et så udmærket tilbud?

SANNÆS (tier).

VALBORG.

Det må altså have været en opofrelse for Dem at have været så længe hos os? —

SANNÆS (tier).

VALBORG.

Og en ænnu større må det være at blive hos os nu —?

SANNÆS
(meget forlegen).

Jeg kan ikke sige, jeg har tænkt mig det således.

VALBORG.

Men far kan næppe modtage så meget af Dem.

SANNÆS (forskrækket).

Hvorfor ikke det?

VALBORG.

Fordi det virkelig vilde være for meget. —
Og i hvært fall vil jeg modsætte mig det.

SANNÆS

(næsten bønlig).

De, frøken —?

VALBORG.

Ja. Misbrugenes tid bør nu være forbi.

SANNÆS.

Misbrug? — Det, som er mig sælv så kært?

VALBORG.

Når jeg får talt med far, så tror jeg, han vil
inse det.

SANNÆS (bange).

Hvad —?

VALBORG

(efter en betænkning).

Hvorfor De har bragt os så stort offer — og
nu vil bringe os et ænnu større.

(Stilhed; Sannæs har sænket sit hoved; han tager hænderne op
for ansigtet, men lægger dem straks bag igæn og står fræm-
deles bøjet.)

VALBORG

(mildt, men fast).

Jeg har fra barn lært mig til at forske bag
handlingerne, bag ordene.

SANNÆS

(uden at ændre stilling, roligt).

De har lært Dem til at blive gruelig bitter,
hård og urætfærdig.

VALBORG

(studser først, falter sig, siger mildt).

Sig ikke det, Sannæs! Det er ikke af hårdhed, ikke af bitterhed, at jeg nu tænker på Deres fremtid — og vil skåne Dem for en skuffelse.

SANNÆS

(pinlig berørt).

Frøken!

VALBORG.

Vær san mod Dem selv, — så vil De også dømme, hvad jeg nu har sagt, sannere.

SANNÆS.

Har De mere at befale?

VALBORG.

Jeg befaler ikke, som jeg alt har sagt Dem. Jeg byder Dem derimod nu farvæl. Og jeg gør det med innerlig tak for alt godt mod mig — som mod os alle. Lev væl, Sannæs!

SANNÆS (bukker).

VALBORG.

Giver De mig ikke hånden? — Det er sant: jeg har fornærmet Dem. Jeg beder Dem nu om forladelse derfor.

SANNÆS

(bukker og vil gå).

VALBORG.

Men, Sannæs! Lad os dog skilles som gode venner! De skal rejse til Amerika, — jeg ud til fræmmede. — Lad os gøre det med gode ønsker for hværandre.

SANNÆS (bevæget).

Lev væl, frøken! (Går.)

VALBORG.

Sannæs, — Deres hånd!

SANNÆS (stanser).

Nej, frøken!

VALBORG.

Vær ikke uartig; det har jeg ikke fortjent!

SANNÆS

(vil atter gå).

VALBORG (strængt).

Sannæs!

SANNÆS (stanser).

De kunde læt farve Dem på den, frøken!
(Går stolt.)

VALBORG

(efter at have behersket sig).

Nu, ja, vi har fornærmet hverandre. Men
hvorfor skal vi ikke også kunne tilgive hverandre?

SANNÆS.

Fordi De har fornærmet mig her i dag igen,
— og dybere æn før.

VALBORG.

Nej, dette er for meget! Jeg talte til Dem
her, fordi jeg skylder mig selv ikke at komme i en
falsk stilling, jeg skylder Dem i tide at spare Dem
for en skuffelse, — og dette kaller De en for-
nærmelse? Hvæm har her fornærmet den andre?

SANNÆS.

Det har De, — som kan have sådanne tanker om mig! Hvor grusomt har De ikke forbitret mig den gladeste handling i mit liv?

VALBORG.

Så er det fullstændig ufrivilligt. Det skal kun glæde mig, hvis jeg har taget fejl.

SANNÆS (rasende).

Glæde dem! Så det skal virkelig glæde Dem, hvis jeg ikke er en slyngel!

VALBORG (rolig).

Hvæm taler her om sådant?

SANNÆS.

De taler om det! De kænner min innerste svaghed; — men derfor at tro om mig, at jeg nu vilde lægge mig på lur og spekulere i Deres fars ulykke, frøken, det — ja, jeg kan ikke give den hånden, som har tænkt så lavt om mig! — Og da De så vedholdende har krænket mig, at jeg tilsist har tabt al frygt for Dem, så skal jeg sannelig med det samme sige Dem —: disse hænder (Rækker dem frem.) er blevet røde og forfrosne i tro tjeneste mod Deres far. Og så skulde hans datter have holdt sig for god til at håne mig derfor! (Vil gå, vender straks.) — Nej, ænnu én ting til: bed Deres far om hans hånd nu, og hold den rigtig fast, i stedet for at forlade ham samme dag, som ulykken kommer. Det er likere æn at sørge for min fremtid. Ti den skal

jeg sørge for sælv! (Vil gå, men vender atter straks.) Og kan De først i hans tjeneste, som vist nu vil blive en stræng tjeneste, lægge Dem ærlig til så røde hænder, som mine her, så vil De forstå, hvor De har krænket mig! — Nu kan De det ikke. (Han går meget hurtigt mod døren til kontoret. Det tar nogen tid, da han var langt fræmme.)

VALBORG (med lune).

Nu, — han var rasende! (Alvorlig.) Men så sannelig —! (Ser efter ham.)

TJÆLDE (ovenfra).

Sannæs!

SANNÆS

(i kontor-døren, svarer stærkt, som er han ænnu i oprør).

Ja!

TJÆLDE

(kommende i trappen).

Sannæs! — Sannæs! Jeg ser Jakobsen komme! (Som dreven af stor frygt iler han fræmover, idet han taler. Sannæs følger.) Han vil naturligvis søge mig op igæn. Det er fejgt af mig ikke at kunne holde det ud; men jeg kan det ikke, — ikke i dag, ikke nu — jeg kan ikke mere! — Stans ham, lad ham ikke komme in! Jeg skal tomme bægeret til bunds, — (Næsten hviskende.) men ikke på én gang! (Han slår hænderne for sit syn.)

SANNÆS.

Han skal ikke komme; vær ganske rolig! (Går hurtig og bestemt ud.)

TJÆLDE

(i samme stilling).

Det er svært . . . å, det er svært!

VALBORG

(kommer fræm og på siden af ham).

Far?

TJÆLDE

(ser på henne, bange).

VALBORG.

De pænger, Sannæs byder, kan du trygt tage imod.

TJÆLDE (forundret).

Hvad mener du med det?

VALBORG.

Jeg mener, . . . at så vilde jeg ikke forlade eder, men få være med, jeg også.

TJÆLDE (vantroende).

Du, Valborg?

VALBORG.

Ja, jeg vil jo på et kontor, til handelen; men hælst på dit.

TJÆLDE (sky).

Jeg forstår dig vist ikke —?

VALBORG.

Forstår du mig ikke, far? Jeg tror, jeg skal blive dygtig på et kontor. — Og så kunne vi jo begynde på igæn — og prøve, med Guds hjælp, at betale dine kreditorer.

TJÆLDE

(glad, men sky).

Barn! Hvilken tanke! Hvæm har ingivet dig den?

VALBORG

(lægger armen om hans hals).

Far, tilgiv mig, hvad jeg har forsømt! Å, hvor jeg skal prøve at gøre det godt igæn! Å, hvor jeg skal tage i!

TJÆLDE

(ænnu halvt uvis).

Barn! Mit barn!

VALBORG.

Jeg har en trang til at elske og til at arbejde, som er grænseløs! (Slår også den andre armen om ham.) Far, hvor jeg elsker dig, og hvor jeg skal arbejde for dig!

TJÆLDE.

Ja, dette er dig! Dette har jeg anet i dig, fra du var liden! Men vi kom bort fra hværandre.

VALBORG.

Ikke mere derom! Fræmad, far, fræmad! — »De forrætninger, som den store handel ænnu ikke har ordnet« —, var det ikke så, det lød?

TJÆLDE.

Så den ytring slog også dig?

VALBORG.

Det må være noget for os nu! Og så et sted for os sælv, — et lidet hus ude ved kysten, og

jeg hjælpe dig, og Signe hjælpe mor, — å, nu først skal vi begynde at leve!

TJÆLDE.

Hvilken glæde!

VALBORG.

Fræmad, far, fræmad! En familie, som holder sammen, er uovervinnelig.

TJÆLDE.

En slig undsætning nu!

VALBORG.

Ja, nu iler vi alle på vor post, allesammen, — hvor du før stod alene! Gode ånder skal være om dig; hvor du ser hen, skal du møde glade øjne og rappe fingre hele dagen, — og så skal vi have det ved bordet og om kvælderne, som da vi var små!

TJÆLDE.

Nej, dette oven på —!

VALBORG.

Ha, ha, det er efter regn, at fuglene synger! Og denne glæde kan ikke mere gå overstyr; for nu har vi, hvad det er værdt at leve for!

TJÆLDE.

Nej, nu til mor! Dette er noget for mor!

VALBORG.

Gud Fader i himlene, hvor jeg i denne eftermiddag har lært at elske mor!

TJÆLDE.

Det er for mor, vi nu alle skal arbejde.

VALBORG.

Ja, for mor, for mor, som nu må få hvile. —
Lad os gå til mor!

TJÆLDE.

Men kys mig først, min datter, (Bevæget.) —
det er så længe siden!

VALBORG (kysser ham).

Far! —

TJÆLDE.

Og så til mor! (De går.)

(Tæppet faller.)

FJERDE HANDLING.

På tredje året siden. En eftersommer-dag ude ved kysten. Det åbne hav, som ligger stille, mødes til højre af en pynt, som danner en vig, og i denne ligger en brig for opslagne sejl, som er den nys kommen eller skal gå. Til venstre dækkes udsigten af hjørnet af et lidet træ-hus i baggrunden. Der vænder et stort vindue fræm mod scenen, og dette står åbent. Bag det åbne vindue står Valborg ved en pult og arbejder. Scenen sælv er en lund, dannet især af birketræer. Der vokser blomster rundt huset, og i det hele har pletten hygge. Træ-stoler i forgrunden til højre og venstre omkring to små sten-bord. En stol for sig sælv i bag-grunden til højre synes at være efterglæmt af den, der sist sad der.

FØRSTE MØDE.

Valborg (bag vinduet). *Tjælde*. *Fru Tjælde*. (Senere) *Signe*.

(Idet tæppet går op, ses Valborg; for resten tom scene. Om en stund kommer Tjælde, førende sin hustru.)

FRUEN.

Atter en dejlig dag!

TJÆLDE.

Dejlig! Ude på havet i nat gik ikke en bølge. Et par dampskibe langt borte, et sejl-skib, som lå bak, fisker-bådene kom stille.

FRUEN.

Og når man så husker stormen for to dager siden?

TJÆLDE.

Ja, så er det som nu at tænke på stormen over vort eget liv for snart halvtredje år siden. Du kan tro, jeg tænkte på det i nat.

FRUEN.

Sæt dig hos mig! _

TJÆLDE.

Men skal vi ikke tage vor tur fullt ud.

FRUEN.

Solen er så stærk.

TJÆLDE.

Ikke for mig.

FRUEN.

Godt, du kæmpe, så er det for mig, den er for stærk. Sagen er, jeg vil heller se på dig.

TJÆLDE

(tager en stol).

Så se på mig da!

FRUEN

(tager hatten af ham og tørrer pannen).

Vist er du lidt sved, du kære. Ak, du har aldrig været så vakker som nu!

TJÆLDE.

Det er jo hældigt for dig, som nu har fåt sådan tid til at se på mig.

FRUEN.

Siden jeg så vanskelig kan gå, mener du? — Ja, det er også bare en opfindelse for at få dig til at trille mig, det.

TJÆLDE (sukker).

Ja, kære Nanna, det er godt, du kan tage dette muntert. Men at du skulde være den eneste, som fik så tungt et mærke fra vor ulykkes-tid —

FRUEN (afbrydende).

Glæm du ikke dine hvide hår! De er også et mærke, skønt et vakkert et! — Og hvad min sygdom angår, véd du, jeg takker Gud hver dag for den! Først er den næsten smærte-fri, og dernæst lar den mig føle eders godhed mangefold.

TJÆLDE.

Du synes, du lever gode dager, du?

FRUEN.

Ja, det er vist, — rigtig efter mit eget sinn.

TJÆLDE.

At kunne kæles for, og sælv kæle for os alle-sammen?

VALBORG (i vinduet).

Nu er jeg færdig med opgøret.

TJÆLDE.

Blev det ikke, som jeg sa'?

VALBORG.

Næsten på en prik. Skal jeg straks føre det in i hoved-bogen?

TJÆLDE.

Hå, hå! Du er glad, siden det har hast?

VALBORG.

Ja, det er vist! En -sådan forrætning!

TJÆLDE.

Og den frarådede både du og Sannæs på det stærkeste!

VALBORG.

To så kloge hoveder!

FRUEN.

Ja, far er eders mester, børn!

TJÆLDE.

Ja, det er en annen sag at være fører for en liden hær, som rykker fram, æn for en stor på tilbagetog.

(Valborg giver sig i færd med hoved-bogen.)

FRUEN.

Og dog havde vi tungt nok for at give op.

TJÆLDE.

(hen for sig).

Ja, ja — ja, ja —! Du kan tro, jeg tænkte

på dette i nat. — Havde Han føjet mig den gang, Han deroppe, — hvorledes havde så vi set ud nu? Se, det tænkte jeg på.

FRUEN.

Det er den omstændighed, at boet nu ændelig en gang skal afsluttes, som har kallt alle disse tanker fræm igæn, du kære!

TJÆLDE.

Ja.

FRUEN.

Lige siden i går, da Sannæs rejste in for at tage mod det, har hæller ikke jeg kunnet tænke på stort annet. Det må jeg tilstå. Dette er jo en mærke-dag! — Signe stræver med en liden fest-middag; nu skal vi se hennes kunster! — Der er hun jo!

TJÆLDE.

Jeg vil dog se lidt på Valborgs regnskab, tror jeg. (Går til vinduet.)

SIGNE

(i køkken-dragt).

Mor, du må smage på suppen, mor! (Byder en ske-full af en kop.)

FRUEN.

Udmærket barn! — Tåler kanske lidt — nej, det er godt, som det er. Du er flink!

SIGNE.

Ikke sant? — Kommer Sannæs snart?

FRUEN.

Far siger, vi kan vente ham hvært øjeblik.

TJÆLDE (ved vinduet).

Nej, bi, — så skal jeg hæller komme in. (Ud til venstre; ses siden hos Valborg.)

FRUEN.

Lille Signe, jeg vilde gjerne spørge dig om en ting.

SIGNE.

Ja så?

FRUEN.

Hvad stod der i det brev, du fik i går aftes?

SIGNE.

Ha, ha, jeg kunde tænke det! Ingen ting mor!

FRUEN.

Altså intet, som har gjort dig ondt.

SIGNE.

Jeg har sovet som en sten i hele nat, — så kan du sælv skønne.

FRUEN.

Det fornøjer mig. — Men det synes mig at være lidt anstrængt i den muntre måde, hvorpå du fortæller det?

SIGNE.

Så? — Ja, véd du, med at skamme mig blir jeg aldrig færdig! — Men det er det hele!

FRUEN.

Gud ske lov! —

SIGNE (udbryder).

Der er bestæmt Sannæs —! Jeg hører en vågn.
— Ja, det er ham! Han kommer før tidlig; vi
kan dog ikke spise før om en halv times tid?

FRUEN.

Nej, det behøves ikke.

SIGNE.

Far, der er Sannæs!

TJÆLDE.

Det var prægtigt! Nu kommer jeg!

(Signe ud til venstre; Tjælde frem fra venstre.)

ANNET MØDE.

Sannæs. Tjælde. Fru Tjælde. Valborg (i vinduet).

TJÆLDE. FRUEN.

Væl-kommen!

SANNÆS.

Tak! (Han lægger en støv-fracke og et par køre-hansker
skyndsomst fra sig på stolen i baggrunden og går frem.)

TJÆLDE.

Nu —?

SANNÆS.

Ja, — så er da boet afsluttet!

FRUEN.

Og ænden blev —?

SANNÆS.

Omtrænt som vi havde ventet.

TJÆLDE.

Altså omtrænt som advokat Berent havde skrevet.

SANNÆS.

Just således, — på nogle ubetydeligheder nær. Her kan De se! (Giver ham en pakke papirer.) De stærke priser, den gode administration har jo efterhånden ændret hele status.

TJÆLDE

(som har åbnet pakken og set på slutsummen).

Deficit 60,000 Spd.

SANNÆS.

Jeg erklærede på Deres vegne, at den sum vilde De prøve at betale, men på den måde, som De selv fant for godt. Og så —

TJÆLDE.

Og så —?

SANNÆS.

— udredede jeg på stedet noget over halvdelen af det, som De ænnu skylder Jakobsen.

FRUEN.

Å — nej, å — nej!

TJÆLDE

(begynder med en blyant at regne i marginen på et af papirerne).

SANNÆS.

Der var almindelig tilfredshed, — og alle bad Dem venligst hilset.

FRUEN.

Ak ja. når det går godt, så —!

TJÆLDE

(som er færdig).

Ja, går det, som det nu ser ud til, med vor forrætning, Sannæs, så har jeg om 12—14 år betalt alle.

FRUEN.

Og stort længre tid har vi væl ikke til at leve i, Henning, —

TJÆLDE.

— og dor så uden formue. Derover skal jeg ikke klage!

FRUEN.

Nej, det er vist! Den ære, som bornene da har i et godt navn, er meget værd.

TJÆLDE.

Og så har de en god forrætning, som de kan fortsætte, hvis de vil.

FRUEN.

Har du hørt det, Valborg?

VALBORG (i vinduet).

Hvært ord! (Sannæs hilser henne.) Nu går jeg in til Signe for at fortælle henne det. (Gort.)

FRUEN.

Hvad sa' Jakobsen? Den rætskafne Jakobsen? —

SANNÆS.

Han var meget bevæget — som sædvanlig. Han kommer sikkerlig herud ænnu i dag.

TJÆLDE

(som atter blader i papirerne).

Og advokat Berent?

SANNÆS.

Kommer ganske bestemt lige efter mig; jeg skulde hilse og sige det.

TJÆLDE.

Det var hyggeligt! Vi skylder ham så meget!

FRUEN.

Ja, han har været os en tro væn. — Men apropos om tro venner —! Sannæs, jeg har et ejendommeligt spørgsmål at gøre Dem.

SANNÆS

Mig, frue?

FRUEN.

Pigen fortalte mig, at i går, da De rejste in til byen, tog De største-delen af Deres tøj med. Er det så?

SANNÆS.

Ja, frue.

TJÆLDE.

Hvad vil det sige? — Derom har du intet sagt mig.

FRUEN.

Fordi jeg tænkte, det kunde være en misforståelse. Men nu må også jeg spørge: — hvad er meningen dermed. — Vil De gøre en rejse?

SANNÆS

(har fåt fat i en stol, som han fingrer ved).

Ja, frue.

TJÆLDE.

Hvorhen? De har ikke talt om noget sådant?

SANNÆS.

Nej; — men jeg har altid været bestemt på, at den dag, boet var ændelig afsluttet, anså jeg mig for færdig her.

TJÆLDE. FRUEN.

De vil forlade os?

SANNÆS.

Ja.

TJÆLDE.

Men hvorfor —?

FRUEN.

Hvor vil De hen?

SANNÆS.

Til min slægt i Amerika. Jeg kan nu efterhånden, uden at gøre skade, drage mine pænger ud af forrætningen her og sætte dem in der.

TJÆLDE.

Og opløse firmaet?

SANNÆS.

De havde vel alligevel bestemt Dem til nu at optage firmaets gamle navn.

TJÆLDE.

Vistnok. — Men: Sannæs! Hvad skal dette sige? Hvilken er grunden?

FRUEN.

Finner De Dem ikke vel her, hvor alle holder af Dem?

TJÆLDE.

De har den samme udsigt til en fræmtid her som i Amerika.

FRUEN.

Vi holdt sammen i de onde dager og skulde ikke holde sammen i de gode?

SANNÆS.

Jeg skylder Dem bægge så meget.

FRUEN.

Herre Gud, det er jo vi, som skylder Dem —

TJÆLDE.

— mere æn vi nogensinne kan betale. (Bebrej-
dende.) Sannæs!

TREDJE MØDE.

De forrige. Valborg. Signe.

SIGNE

(ikke længer i køkken-dragt).

Vi ønsker til lykke! Ja, til lykke! Far! —
Mor! (Kysser bægge.) Væl-kommen, Sannæs! — —
Men er I ikke glade? — Nu? (Stilhed.)

VALBORG.

Hvad er på færde?

FRUEN.

Sannæs vil forlade os, børn. (Stilhed.)

SIGNE.

Men, Sannæs —!

TJÆLDE.

Hvorfor har De ikke sagt os et eneste ord om dette før i det samme, De vil rejse? — Eller har nogen af eder hørt om det?

FRUEN.

(ryster på hovedet).

SIGNE (samtidig).

Nej.

SANNÆS.

Fordi . . . fordi . . . jeg vilde rejse i samme øjeblik, jeg havde sagt det . . . Det blev for svært ællers.

TJÆLDE.

Men så må det jo have en meget alvorlig grun! — — Har noget truffet Dem, som — som gør det til nødvendighed?

SANNÆS (tier).

FRUEN.

Og som De ikke kan tro til nogen af os?

SANNÆS (sky).

Jeg tænkte at beholde det for mig sælv. (Stilhed.)

TJÆLDE.

Dette gør det ænnu tyngre for os. Her, i vor lille ring, hvor De har haft del i alt, kan De gå hæmmelig omkring med et sådant forsæt?

SANNÆS.

Sig mig intet hårdt! Tro mig, kunde jeg, så blev jeg, og kunde jeg sige det, så sagde jeg det!

(Stilhed.)

SIGNE

(sagte til moderen).

Kanske Sannæs vil gifte sig?

FRUEN.

Ja, kan han ikke det, fordi om han er hos os? Den, Sannæs får kær, skal nok blive os kær.

TJÆLDE

(hen til Sannæs, læggende armen over hans skuldre).

Tal ud til én alene, om ikke til alle! Er der intet, vi kan hjælpe Dem med?

SANNÆS.

Nej.

TJÆLDE.

Kan De dømme om det sælv? Ofte véd man ikke, hvad andres råd og ældres erfaring kan formå.

SANNÆS.

Det er desværre, som jeg siger.

TJÆLDE.

Men så må det jo være noget overmåde tungt?

SANNÆS.

Jeg ber Dem! —

TJÆLDE.

Ja, Sannæs, dette har jo aldeles formørket os denne dags glæde. Jeg vil savne Dem, — som jeg aldrig har savnet noget menneske.

FRUEN.

Jeg véd ikke, hvorledes jeg skal tænke mig dette sted uden Sannæs!

TJÆLDE.

Hør, min væn, skal vi ikke gå in igæn?

FRUEN.

Jo, — nu er her ingen hygge længer. (Han følger henne in.)

SIGNE

(som vil have Valborg med, kommer derved til at se på henne. Hun giver et svagt udråb. Valborg tager henne i armen. Deres øjne mødes).

Hvor har jeg haft mine tanker!

(Hun går, seende på dem.)

FJERDE MØDE.

Valborg. Sannæs.

SANNÆS

overlader sig til sin smærte og vil gå; ser Valborg og er i samme øjeblik kold).

VALBORG (bebrejdende).

Sannæs!

SANNÆS.

Hvad har frøkenen at befale?

VALBORG

(vænder sig fra ham, — derpå til ham igæn, men uden at se på ham).

Så De virkelig vil forlade os?

SANNÆS.

Ja, frøken! (Stilhed.)

VALBORG.

Vi skal altså ikke længer stå sammen ved hver sin pult — med ryggen mod hverandre?

SANNÆS.

Nej, frøken!

VALBORG.

Det var skade; — jeg var bleven så vant til det.

SANNÆS.

De vil snart blive vant til en annen — ryg.

VALBORG.

En annen, — det er dog en annen.

SANNÆS.

Ja, undskyld, frøken; men jeg er ikke oplagt til spøg i dag. (Vil gå.)

VALBORG (ser op).

Skal dette være vor afsked? (Stilhed.)

SANNÆS (stanser).

Jeg tænkte i efter-middag — at tage afsked med hele familien.

VALBORG

(gør et skridt mod ham).

Men burde ikke vi to forinden have et opgør?

SANNÆS (køldt).

Nej, frøken.

VALBORG.

Synes De da, at alt mellem os har været, som det burde være?

SANNÆS.

Nej, det véd Gud, at jeg ikke synes.

VALBORG.

Men De tror, at skylden er min? — Og så kan det være det samme!

SANNÆS.

Jeg tar så gjerne skylden på mig. — Ti nu er det alligevel sket.

VALBORG.

Æn om vi delte den? — Det kan dog ikke være Dem ligegyldigt, hvis den er?

SANNÆS.

Jeg tilstår, at det er det ikke. Men jeg ønsker, som sagt, intet opgør.

VALBORG.

Men jeg ønsker det.

SANNÆS.

De vil få mere æn tid nok til det.

VALBORG.

Et opgør, som er tvilsomt, kan ikke udredes af én alene.

SANNÆS.

Men det tror jeg ikke, det er.

VALBORG.

Når jeg nu tror det? Når jeg føler mig innerlig forurættet?

SANNÆS.

Jeg er jo villig til at tage hele skylden på mig.

VALBORG.

Nej, Sannæs, det er ikke nåde, jeg trænger til, men forståelse. — Jeg har et spørgsmål at gøre Dem.

SANNÆS.

Som De vil, frøken.

VALBORG.

Hvorfor kom vi så godt ud af det i det første år — og ænnu længer? Har De tænkt over det?

SANNÆS.

Ja; — jeg tror, det var, fordi vi aldrig talte om andet æn det, som forelå, forrættningerne.

VALBORG.

De var min lærer.

SANNÆS.

Og da De ikke længer behøvede mig, —

VALBORG.

— så blev det stille på kontoret.

SANNÆS (sagte).

Ja.

VALBORG.

Ja, hvad kunde jeg sige eller gøre, når hvær vænlighed fra min side blev miskænt?

SANNÆS.

Miskænt? Nej, frøken, jeg kænte Dem jo!

VALBORG.

Ja, dette var min straf!

SANNÆS.

Gud forbyde mig at gøre Dem uræt. Der var også noget med, som gjorde Dem ære. De folte

medlidenhed med mig. De måtte tilsist gøre det.
— Men, frøken, jeg forsmår medlidenhed.

VALBORG.

Æn om det var taknæmmelighed?

SANNÆS (sagte).

Den var jeg mest bange for af alt! — Jeg var varskot.

VALBORG.

Inrøm mig, Sannæs, det var vanskeligt for mig at omgås — en sådan herre.

SANNÆS.

Jeg tilstår gerne det. — Men, sannelig, De skal inrømme mig, at jeg ikke havde godt for at tro på en interesse, som var født af pure tilfældigheder. Under andre omstændigheder vilde jeg jo bare på det grusomste have kedet Dem; jeg vidste det jo! — Og en leg i ledige timer vilde jeg ikke være.

VALBORG.

Hvor De tar fejl! — Tænk Dem om, og De vil inse at en kvinde, som færdes i udlandet og i hovedstadens sælskaber, blir en annen, når hun hjemmesættes til arbejde for at opfylle sin pligt i livet! Hun bedømmer også da mennesker annerledes. De, som før syntes hende udmærkede, blir kanskje små, hvor livet kræver duelighed, kamp, forsagelse. Og de, som før syntes henne latterlige, blir henne kanskje et monster på det, Gud mener med en man, når

hun står sammen med ham i sin fars arbejdsstue.
— — Er der da noget underligt i det? (Stilhed.)

SANNÆS.

De skal i hvert fall have tak, fordi De har sagt mig dette. — Det gør meget godt igen. — Men De skulde have sagt mig det før.

VALBORG (stærkt).

Hvorledes var det muligt, når alt, jeg gjorde eller sagde, blev mistænkt? Nej, spændingen i det falske og det uforklarede måtte blive så stor, at den ikke længer kunde holdes ud, — da først! (Vænder sig.)

SANNÆS.

Muligt, De har ræt. Jeg kan ikke på én gang samle alt, som er hændt. Har jeg taget fejl, så vil dette efterhånden bare blive en innerlig glæde for mig. — Undskyld, frøken, jeg har adskilligt at ordne. — (Vil gå, og går også nogle skridt.)

VALBORG

(som begynder at blive ængstelig, hvilket siden stiger).

Sannæs, når De sælv tilstår, at De har dømt mig uretfærdigt, må De da ikke i det minste give mig — en oprejsning!

SANNÆS.

Vær vis på, frøken, at i mit regnskab skal De ikke lide uræt! — Men nu kan jeg ikke gøre det op. — Nu gælder det kun at blive færdig. (Går atter.)

VALBORG.

Færdig er De ikke, Sannæs! — Ikke med dette, og ikke med noget andet, som er ænnu ældre.

SANNÆS.

De må sælv forstå, hvor nødig jeg vil forlænge denne samtale. (Vil gå.)

VALBORG.

Men De vil dog ikke gå uden at gøre det godt igæn, som jeg ber om? (Afstanden mellem dem er nu efterhånden blevet temmelig stor.)

SANNÆS.

Hvad er det, frosken?

VALBORG.

Noget af meget gammelt datum.

SANNÆS.

Står det i min magt, så vil jeg det.

VALBORG.

Det gør det. — — — De har siden hin dag ikke givet mig Deres hånd.

SANNÆS.

Har De virkelig lagt mærke til det? (Stilhed.)

VALBORG

(smiler, vænder sig bort).

Vil De gøre det nu?

SANNÆS

(et par skridt fræm).

Er dette mere æn et lune?

VALBORG

(skjuler sin bevægelse).

Hvorledes kan De ænnu sige mig sådant?

SANNÆS.

Fordi De i al denne tid ikke en eneste gang har bedt mig om det.

VALBORG.

Jeg vilde, De skulde byde mig den. (Stilhed.)

SANNÆS.

Der er nu en gang kommet alvor i dette.

(Stanser.)

VALBORG.

Jeg mener det alvorligt.

SANNÆS

(et par skridt fræm, glad).

De sætter virkelig pris på det?

VALBORG.

Høj pris.

SANNÆS (kommer).

Her er den!

VALBORG

(vænder sig og tager den).

Den hånd, De nu byder mig, tager jeg mod.

SANNÆS (blegner).

Hvad siger De?

VALBORG.

At jeg i mer æn et halvt år véd med mig selv, at jeg vil være stolt af at blive den mans

hustru, som har elsket mig, og mig alene, fra han var gut, og som har frælst min far og os alle.

SANNÆS.

Gud, frøken!

VALBORG.

Og De vil rejse, hæller æn at byde mig Deres hånd, — og det bare, fordi vi havde taget hjælp af Dem, så De tænkte, vi stod ikke fri! Det er for meget, og når De intet vil sige, så må jeg.

SANNÆS (knæler).

Frøken!

VALBORG.

De har den trofasteste karakter, det fineste sinn, det varmeste hjærte, som jeg kænner.

SANNÆS.

Det er hundre tusen ganger for meget!

VALBORG.

Næst Gud er jeg Dem taknæmmelig for, hvad jeg nu er, og jeg føler, at jeg kan give et liv for Dem således, som det på jorden sjælden gives.

SANNÆS.

Jeg kan ikke svare, for jeg hører i grunnen ikke, hvad De siger. Det, De siger, kommer af, at De har ondt af mig, nu jeg må rejse, og tror at skylde mig taknæmmelighed. (Tagende også hennes annen hånd.) Afbryd mig ikke! Jeg føler det sannere, jeg har tænkt længer over dette æn De. De står

så uændelig højt over mig i ævner, i kunskaber, i væsen, — og en hustru skal ikke stå over sin man. Jeg i det minste er for stolt til at ville føle det.

Nej, hvad De nu sælv tror, det viser Deres hjærtelag, og jeg skal tage det med som en væl-signelse over mit liv. Al smærten og al glæden i det har De været. Ved Dem er det viet til forsagelse; men, Herre Gud, hvor manges liv er ikke det! Og min lod skal nu blive blid; thi nu véd jeg jo, at De følger mig med gode tanker. (Rejser sig.)

Skilles må vi, — nu så meget mere! Ti det nærværende kan jeg ikke bære, og det andet vilde efter kort tid blive en ulykke for os bægge! —

VALBORG.

Sannæs —!

SANNÆS

(holdende hennes hænder og afbrydende hende).

Jeg ber Dem så innerlig, sig intet! De har for stor magt over mig, og brug den ikke til en synd! Ti det vilde det være, — en stor synd, at bringe to gode mennesker i usanne forhold, så de oprev hværandre, ja, kanske kom til at afsky hværandre.

VALBORG.

Lad mig dog —!

SANNÆS

(slippende hennes hænder, intrængende, idet han går et skridt tilbage).

Nej, De får ikke lede mig bort fra det. Et samliv vilde fylle mig med tusen ængstelser; ti jeg

vilde ikke føle mig det voksen! Men nu skilles jeg
trøstigt fra Dem. Nu bærer jeg ingen bitterhed med,
ja, nu vil efterhånden alt, vi har haft sammen,
forvandle sig til sødme. Gud vælsigne Dem! De
må have et rigt liv i vænte! Farvæl! (Styrter afsted
opover.)

VALBORG.

Sannæs! (Efter ham.) Sannæs! — Men, Sannæs!
(Sannæs skal gribe sin støv-frakke og sine hansker, som er falt
ned, løber, idet han tager dem, og stoder derved, før han
ænnu har rejst sig, hovedet mod advokat Berent, som nætop
kommer in, fulgt af Jakobsen.)

SANNÆS.

Om forladelse! (Afsted til højre.)

FEMTE MODE.

Berent. Jakobsen. Valborg. (Senere) Tjælde.

BERENT.

Leger man blinde-buk her?

VALBORG.

Ja, det véd Gud, man gør!

BERENT.

De behøver ikke at forsikre det så dyrt. Jeg
har allerede et dybt intryk af det. (Holder på
maven og ler.)

VALBORG.

Om forladelse, — far er der! (Peger til venstre
og går selv hurtig til højre.)

BERENT.

Det synes ikke at være nogen særdeles høflig modtagelse, den, vi får her?

JAKOBSEN.

Nej, vi synes at være temmelig overflødige her, — hr. advokat.

BERENT (ler).

Det synes så. — Men hvad er det som foregår?

JAKOBSEN.

Ja, hvæm véd? — Det så næsten ud til, at de havde slådes; de var så oprevne i ansigtet.

BERENT.

Oprørte, mener De.

JAKOBSEN.

Ja, noget sligt. — Der er Tjælde! (Myg.) Herre Gud, han er dog blet gammel! (Drager sig længre og længre tilbage, mens Berent går fræm.)

TJÆLDE (til Berent).

Væl-kommen! — I år som i fjor væl-kommen til vort lille sted! — Og ænnu mer i år æn i fjor!

BERENT.

Fordi det går ænnu bedre i år æn i fjor! Jeg lykønsker med boet — og med Deres forsæt at ville betale helt ud!

TJÆLDE.

Ja, hvis Gud vil, så —

BERENT.

Men det går jo ypperligt!

TJÆLDE.

Til i dag har det gåt godt.

BERENT.

Det værste er overståt, når grunnen er lagt,
— og er lagt solid.

TJÆLDE.

Det har ikke været det minst opmuntrende
for mig, at jeg har vunnet Deres tillid, — og at
De har skaffet mig andres.

BERENT.

Jeg havde intet kunnet gøre, hvis De ikke
sælv først havde gjort alt. Lad os ikke tale mere
derom! Nu, — her er ænnu hyggeligere i år æn
i fjor.

TJÆLDE.

Man lægger lidt til, år for år.

BERENT.

Og I er ænnu alle samlede?

TJÆLDE.

Ænnu, ja.

BERENT.

Det er sant! Jeg kan hilse fra den undvegne!
(Tjælde studser.) — Jeg mener fra kavalleri-løjtnanten!

TJÆLDE.

Ja — så! Har advokaten —?

BERENT.

— Rejste sammen med ham nedover. Der var
en meget rig pige om bord.

TJÆLDE (1er).

Nu, nu —!

BERENT.

Jeg tror ællers ikke, det lykkedes. Det er med slige ting som med at komme en flok dyr på skud. Glipper det første skud, så lykkes det i reglen ikke siden; man tar sig i agt.

JAKOBSEN

(har under denne samtale forsøgt at arbejde sig nedover til Tjælde; han har ændelig nu nåt frem og står med hatten i hånd).

Ja, jeg er en svine-pels, jeg; — jeg véd det!

TJÆLDE

(tagende hans hånd).

Nu, nu, Jakobsen! —

JAKOBSEN.

En stor svine-pels; — men jeg erkægger det!

TJÆLDE.

Godt ord igjen! De kan tro, det er en glæde for mig nu at kunne ordne vort mellemværende.

JAKOBSEN.

Jeg har ikke ord for det. Det brægger mig på hjærtet. (Beständig rystende hans hånd.) De er meget — bedre man æn jeg. Jeg sa' også til konen: Hæders-man! sa' jeg. (Bevæget.)

TJÆLDE

(tager sin hånd tilbage).

Lad alt være glæmt, Jakobsen, kun ikke det gode, vi har haft sammen! — Hvorledes går det med bryggeriet?

JAKOBSEN.

Pyt, det! — Så længe folk bæljer øl i sig slig som nu —

BERENT.

Jakobsen havde den godhed at køre mig her ud. Det var en meget morsom tur. Jakobsen er en original!

JAKOBSEN

(til Tjælde, mistænksom).

Hvad mener han med det?

TJÆLDE.

At De ikke er, som folk er flest.

JAKOBSEN.

Ja, for jeg er ikke sikker på, — om han ikke har siddet og gjort nar af mig hele vejen.

TJÆLDE.

Hvor kan De tro sådant? — Vær så artig at træde in; men undskyld, at jeg går i forvejen; min hustru er ikke altid i orden til at modtage fræmmede, fordi hun ikke kan hjælpe sig selv. (Går.)

BERENT.

Det synes mig, som hæller ikke Tjælde var så godt stæmt, som jeg havde ventet.

JAKOBSEN.

Så? — Det lagde jeg ikke mærke til.

BERENT.

Muligt, jeg tog fejl. — Men meningen var væl, at vi skulde gå efter?

JAKOBSEN.

Jeg forstod det således.

BERENT.

Så må De, som har ført mig herud, også føre mig in til fruén.

JAKOBSEN.

Jeg er ganske til hr. advokatens tjeneste! — For fruén har jeg den største agtelse, (Hurtig.) — ja, d. v. s. det har jeg også for ham, — også for ham!

BERENT.

Ja, — så gik vi da!

JAKOBSEN.

Så gik vi! (Han er kommet på hæders-siden og flytter over til den andre. Han er ivrig for at holde fod-lag med Berent, hvilket viser sig noget vanskeligt.)

BERENT.

Jeg tror, De bør opgive det. Det lykkes så få.

JAKOBSEN.

Å, — jeg skal nok —! (Bægge ud til vænstre.)

SJETTE MØDE.

Sannæs. Valborg.

SANNÆS

(kommer rask fra højre og går mod vænstre, ser sig om, går derpå frem og så lige til højre, i forgrunden, hvor han stiller sig bag et træ).

VALBORG

(kommer efter, går frem, opdager ham og ler).

SANNÆS

(kommer fræm).

Ja, ser De, frøken, De ler ad mig?

VALBORG.

Jeg kan også gærne græde.

SANNÆS.

Frøken, De tar fejl, — De ser det ikke så tydelig som jeg!

VALBORG.

Hvæm var det, som i dag tog fejl! Og som bad om undskyldning for det?

SANNÆS.

Det var rigtig nok jeg; men dette —! Et innerligt samliv grunnes på mere æn agtelse —

VALBORG (ler).

— på kærlighed?

SANNÆS.

De misforstår mig! Kunde De træde ind i en selskabs-sal med mig uden at føle Dem forlegen ved det! (Valborg ler.) Ja, De ler — bare ved at tænke på det!

VALBORG (leende).

Jeg ler ad, at De gør det ubetydelige til betydeligst!

SANNÆS.

Så kejtet, uvant, ja, rent ud bange, som jeg er blant dem, som — (Valborg ler igæn.) Ja, ser De? De må le!

VALBORG.

Jeg ler kanske ad Dem i selskabet med! (Ler.)

SANNÆS (alvorlig).

Men det kunde De ikke, uden at jeg tabte på det!

VALBORG.

Jo, Sannæs, jeg holder nok så vidt af Dem, at jeg har råd til at le lidt ad Deres små ufullkommenheder. — Det gør jeg så ofte! Om jeg så Dem i et virkelig fornæmt selskab bugne under vægten af alle de ny former, var det da mere æn til at le ad? Om flere lo, tror De ikke, at jeg lige efter kunde tage Dem under armen og følge Dem op gennem den stolteste karré? Jeg véd jo, hvæm De er, og selskabet véd det også! Det er Gud ske lov ikke alene de onde handlinger, som blir kænte!

SANNÆS.

De beruser mig og bortfører mig —!

VALBORG (stærkt).

Tror De, dette er smiger, så lad os gøre en prøve! Advokat Berent er kommet. Han tilhører ikke alene landets beste selskab, men han er det overlegen. Skal vi æske hans dom? Jeg skal, uden at røbe noget, skaffe Dem den straks!

SANNÆS (henrevet).

Jeg behøver ingen annens dom æn Deres.

VALBORG (ligeså).

Ikke sant? Blir De først tryk på min kærlighed, —

SANNÆS (afbrydende).

— så vil alt det andet være småt, intet-
sigende —, og den skal i en håndvending kunne
lære mig alt, jeg mangler!

VALBORG.

Se på mig!

SANNÆS

(tagende hennes hænder).

Ja!

VALBORG.

Tror De, jeg nogensinne vil skamme mig
ved Dem?

SANNÆS.

Nej, jeg tror ikke!

VALBORG (bevæget).

Tror De, jeg holder af Dem?

SANNÆS.

Ja! (Synker i knæ.)

VALBORG.

— Dybt nok til, at det vil vare livet ud?

SANNÆS.

Ja, ja!

VALBORG.

Så blir De hos mig, og vi slår vagt om de to
gamle, og vi afløser dem, når herrens time slår.
(Sannæs slipper her hennes hænder og brister i gråd.)

TJÆLDE

(som er kommet in på kontoret med Berent, hvem han viser hovedbogen, slår tilfældig øjnene op og ser de to. Han læner sig ud af vinduet og spørger sagte).

Valborg, hvad er det?

VALBORG (stille).

Det er Sannæs og jeg, som er blet forlovede.

TJÆLDE.

Er det muligt! (Til Berent, som er fordybet i bogen.)
Undskyld! (Iler ud af kontoret til venstre.)

SANNÆS

(hvis bevægelse ikke har ladet ham høre noget, rejser sig).

Tilgiv mig! Kampen har været for lang og for hård; det overvælder mig! (Han vænder sig fræmdeles i stærk bevægelse.)

VALBORG.

Sannæs, lad os gå in til mor!

SANNÆS

(i baggrunden og bortvæendt).

Jeg kan ikke, frøken, — De må vente —

VALBORG.

Der kommer de jo!

SYVENDE MØDE.

De forrige. Tjælde. Fruen. Signe (senere).

(Tjælde kommer med sin hustru; Valborg iler mod dem og kaster sig for sin mor.)

FRUEN (sagte).

Herren være takket og lovet! —

TJÆLDE

(går hen til Sannæs, tager ham og omfavner ham).

Min Søn!

FRUEN.

Så det var derfor, Sannæs vilde rejse! Sannæs!
(Tjælde leder ham hen, han knæler og kysser hendes hånd,
rejser sig straks og går atter op i baggrunden for sig selv.)

SIGNE (kommer).

Mor, nu er alt færdigt!

FRUEN.

Ja, her også!

SIGNE

(som har set sig om).

Er det muligt!

VALBORG (mod hende).

Tilgiv mig, at jeg intet har sagt!

SIGNE.

Ja, du har gæmt dig godt!

VALBORG.

Det er en lang lidelse, jeg har gæmt, intet
andet!

SIGNE

(kysser hende og hvisker nogle ord; vender sig derpå).

Sannæs! (Mod ham.) Så vi skal være svoger
og svigerinne?

SANNÆS (forlegen).

Frøken, — De —

SIGNE.

Men så er det jo ikke længer »frøken« og »De«!

VALBORG (efter).

Det må du ikke undre dig over. Han siger også »frøken« til mig.

SIGNE.

Det kan han da ikke, når I blir gifte?

FRUEN (til Tjælde).

Men hvor blir vore venner af?

TJÆLDE.

Advokaten er på kontoret. — Der står han!

BERENT

(som ses i vinduet med lorgnet).

Nu skal jeg straks komme på lykønskingsbesøg med min væn Jakobsen. (Går.)

VALBORG

(træder hen til sin far).

Far!

TJÆLDE.

Mit barn!

VALBORG.

Uden hin dag havde vi ikke denne.

(Tjælde trykker taus hennes hånd.)

OTTENDE MØDE.

De forrige. Jakobsen. Berent.

TJÆLDE.

Må jeg forestille min datter Valborgs forlovede,
hr. Sannæs. (Der hilses.)

BERENT.

De har min højagtelse for Deres valg, frøken,
— og jeg lykønsker hele huset til en sådan svigersøn.

VALBORG (triumferende).

Sannæs!

JAKOBSEN.

Må også jeg, skjønt jeg er en simpel original,
sige, at gutten har været forelsket i Dem, fra han
stod til konfirmation, — tidligere kunde det ikke
være. Men nej, så sannelig, om jeg havde tiltrot
Dem så megen forstand, at De havde taget ham.

(Latter.)

FRUEN.

Her er en, som hvisker, at maden blir kold.

SIGNE.

Må jeg på mors vegne føre hr. advokaten til
bords?

BERENT (tager armen).

Det er mig en ære! — Men brudeparret foran!

VALBORG.

Sannæs —?

SANNÆS

(tagende armen, hvisker, idet de går).

Tænk! at jeg holder Deres arm!

(Berent og Signe efter; Jakobsen efter dem.)

TJÆLDE

(idet han skal trille sin hustru, stanser, bøjer sig over hende).

Nanna, nu føler jeg vælsignelse over vort hus!

FRUEN.

Henning!

(Tæppet faller.)

En Fallit

Skuespil i 5 Handlinger af **Bjørnstjerne Bjørnson**.

PERSONERNE:

Tjælde, Grosserer	Nicolai Halvorsen	
Fru Tjælde	Sofie Reimers	
Valborg)	Aagot Didriksen	
Signe) deres Døtre	Mette Bull	
Løitnant Hamar, Signes Forlovede	Gunnar Tolnæs	
Sannæs, Tjældes Fuldmægtig	Halfdan Christensen	
Jakobsen, Bryggermester hos Tjælde . .	Johan Løvaas	
Advokat Berent	Stub Wiberg	
Administrator	Johannes Juel	
Sognepræsten	Harald Stormoen	
Overtoldbetjent Pram	Berent Schanche	
Konsulerne {	Lind	Olav Voss
	Finne	Sigurd Magnusson
	Ring	Ludvig Müller
Grossererne {	Holm	Sigurd Eldegard
	Knutzon	Theodor Blich
	Knudsen	Sigurd Asmundsen
	Falbe	Oivind Johr

NB. Længste Ophold efter 2den og efter 4de Akt.

Orkestret:

Svensden:	Kroningsmarsch.
Elling:	Sinclair Marsch.
Nordraak:	Jeg har søgt.
Grieg-Neupert:	Resignation.
Grieg:	Det første Møde.

Forestillingen slutter Kl. 10¹/₄

Se Ingwald Niensens Annonce Omslagets 3die Side.

NATIONALTHEATRET

EN GLAD GUT

BJØRNSTJERNE BJØRNSON

EN GLAD GUT

FORTÆLLING

ELLEVTE OPLAG

GYLDENDALSKE BOGHANDEL

NORDISK FORLAG

KJØBENHAVN OG KRISTIANIA

1906

FR. BAGGES KGL. HOF-BOGTRYKKERI
KJØBENHAVN

FØRSTE KAPITEL.

Øyvind hed han og gråt, da han blev født. Men alt da han sad oprejst på moderens fang, lo han, og når de tændte lys på om kvælden, lo han, så det sang, men gråt, da han ikke fik komme bort til det. »Af den gutten må der bli noget rart,« sagde moderen.

Der, hvor han blev født, hang det bare berg udover, men det var ikke højt; furu og birk så ned, hængen strødde blomster på taget. Men oppe på taget gik en liden buk, som Øyvind åtte; den skulde gå der for ikke at tulle sig væk, og Øyvind bar løv og græs op til den. En vakker dag hoppede bukken over og bort i berget; den gik ende op og kom did, den aldrig havde været før. Øyvind så ikke bukken, da han kom ud efter non, og tænkte straks på ræven. Han blev hed over hele kroppen, så sig om og lyede: »Kille-kille-kille-killebukken!« — »Bæ-æ-æ-æ!« sa' bukken oppe på bergkanten, lagde hodet på skakke og så ned.

Men ved siden af bukken lå en liden jente på

knæ. »Er det din, den bukken?« spurte hun. Øyvind stod med åben mund og øjne, stak begge hænder i den kjolebuksen, han bar. »Hvem er du?« spurte han. — »Jeg er Marit, mor sin unge, felen til far, huldra i huset, datterdatter til Ola Nordistuen på Hejdegårdene, fire år til høsten, to dage efter frostnætterne, jeg!« — »Er du det, du!« sa' han og drog pusten, for han havde ikke turdet slippe den, så længe hun talte.

»Er den din, den bukken?« spurte jenten op igjen. — »Ja-ha,« sa han og så op. — »Jeg har fåt sådan lyst på den bukken; — du vil ikke gi mig den?« — »Nej, det vil jeg ikke.«

Hun lå og spændte med benene og så ned på ham, og da sagde hun: »End når du får en smørkringle for bukken, kan jeg så få den?« Øyvind var af fattigfolk; han havde spist smørkringle bare én gang i sit liv; det var, da bestefar kom did, og sligt havde han aldrig spist hverken før eller siden. Han så op på jenten; »lad mig få se den kringlen først,« sa' han. Hun var ikke sen på det, viste en stor kringle frem, som hun holdt i hånden; »her er den!« sagde hun og kastede den ned. »Au, den gik i stykker,« sa' gutten, han samlede hver bid op med omhu; den allerminste måtte han smage på, og den var så god, at han måtte smage på én til, og før han selv vidste af det, havde han spist op hele kringlen.

»Nu er bukken min,« sa' jenten. Gutten stansede med den siste bid i munden, jenten lå og lo, bukken stod ved siden, hvid i brystet, brunsort i ragget, og så ned på skakke.

»Kunde du ikke vente så længe?« bad gutten; hjertet begyndte at klappe i ham. Da lo jenten endnu mere, skyndte sig op på knæ. »Nej, bukken er min, den,« sagde hun og slog armene om halsen på den,

løste et strømpebånd og bandt omkring. Øyvind så på. Hun rejste sig og begyndte at drage i bukken; den vilde ikke gå med og tøjede halsen nedover mod Øyvind. »Bæ-æ-æ-æ!« sa' den. Men hun tog i ragget med den ene hånd, drog i båndet med den andre og sagde vakkert: »Kom du, bukken, så skal du få gå i stuen og spise af mor sine fad og mit forklæde,« og så sang hun:

Kom bukken til gutten,
kom kalven til mor,
kom mjauende katten
i snehvide skor,
kom ællinger gule,
kom frem ifra skjule',
kom kyllinger små,
som neppe kan gå,
kom duerne mine
med fjærene fine!
Se, græsset er vådt,
men solen gjør godt,
og tidlig, tidlig er det på sommer'n,
men rop på høsten, så kommer'n!

✽

Der stod gutten.

Bukken havde han stellet med siden i vinter, den blev født, og aldrig havde han tænkt sig, at den kunde mistes; men nu var det gjort på en liden stund, og han skulde ikke se den mere.

Moderen kom trallende op fra fjøren med kopper, som hun havde skuret; hun så gutten sidde og gråte med benene under sig i græsset og gik bort til

Tøje o: strække. Stelle o: sysle. Fjøre o: strandbred. Kop o: trækær, bøtte.

ham. »Hvad gråter du for?« — »Å, bukken, bukken!« — »Ja, hvor er bukken?« spurte moderen, hun så op på taget. — »Den kommer aldrig mere igjen,« sa' gutten. — »Kjære, hvordan skulde det gå til?« — Han vilde ikke straks tilstå det. »Har ræven taget den?« — »Ja, gud give, det var ræven!« — »Er du på stel!« sa' moderen; »hvor er det ble't af bukken?« — »Å, å, å, — jeg kom i skade for — — at sælge den for en kringle!« —

Just i det samme, han sagde ordet, forstod han, hvad det var at sælge bukken for en kringle; før havde han ikke tænkt på det. Moderen sagde: »Hvad tror du nu, den lille bukken tænker om dig, når du kunde sælge den for en kringle?«

Og gutten selv tænkte på det og forstod meget godt, at han aldrig kunde bli glad mere h e r i verden — og ikke engang hos gud, tænkte han siden.

Så megen sorg følte han, at han lovede med sig selv aldrig mere at gjøre noget galt, hverken at skjære rokkesnoren eller slippe sauene eller gå ned til sjøen alene. Han sovned ind, der han lå, og han drømte om bukken, at den var kommen til himmerige; vorherre sad med stort skjæg ligesom i katekismen, og bukken stod og bed løv af et skinnende træ; men Øyvind sad alene på taget og kunde ikke komme op.

Da stak noget vådt lige borti øret på ham, han skvat op. »Bæ-æ-æ-æ!« sa' det, og det var bukken, som var kommen igjen!

»Nej, er du kommen igjen!« Han sprang op, tog begge forbenene op på den og dansede med den som en bror; han rykkede den i skjægget, og han vilde netop ind til mor med den, da han hørte nogen bag sig og så jenten sidde på grønsværet lige ved siden. Nu forstod han altsammen, han slap bukken: »Er det dig, som er kommen med den?« Hun sad og rev græs

op med hånden og sagde: »Jeg fik ikke lov at beholde den; bestefar sidder deroppe og venter.« Mens gutten stod og så på hende, hørte han en skarp stemme oppe fra vejen rope: »Nå!« Da huskede hun, hvad hun skulde gjøre; hun rejste sig og gik bort til Øyvind, stak den ene muldede hånd i en af hans, så bort og sagde: »Om forladelse.« Men så var også hendes mod forbi, hun kastede sig ned over bukken og gråt.

»Jeg mener, du får beholde bukken, jeg,« sagde Øyvind og så væk.

»Skynd dig nu!« sagde bestefar oppi bakken. Og Marit rejste sig, og hun gik med dragende ben opefter. »Du glemmer nok strømpebåndet dit,« ropte Øyvind efter hende. Da vendte hun sig og så først på båndet og siden på ham. Endelig fattede hun en stor beslutning og sagde med tykt mål: »Det kan du beholde.« Han gik bort til hende og tog hende i hånden: »Tak skal du ha!« sa' han. — »Å, ikke noget at takke for,« svarede hun, drog et uhyre langt suk og gik videre.

Han satte sig ned igjen i græsset, bukken gik ved siden af ham, men han var ikke lenger så glad i den som før.

ANDET KAPITEL.

Bukken gik bunden ved stuevæggen; men Øyvind gik og så op over berget. Moderen kom ud til ham og sad hos ham; han vilde høre eventyr om det, som var langt borte, ti nu var ikke bukken lenger nok. Så fik han høre om, at engang kunde alting tale; berget talte til bækken og bækken til elven og elven til havet og havet til himmelen; men så spurte han, om ikke himmelen talte til nogen, og himmelen talte til skyerne,

men skyerne til træerne, men træerne til græsset, men græsset til fluerne, men fluerne til dyrene, men dyrene til børnene, men børnene til de voksne; og således gik det endnu videre, til det gik rundt, og ingen vidste, hvem som begyndte. Øyvind så på berget, træerne, sjøen, himlen og havde i grunden aldrig set dem før. Katten kom ud i det samme og lagde sig på hellen i solskinet. »Hvad siger katten?« spurte Øyvind og pegte. Moderen sang:

Solen skinner vakkert om kvælden,
katten ligger doven ud på hellen.

»To små mus,
fløde af et krus,
fire stykker fisk
stjal jeg bag en disk
og er så god og mæt
og er så doven og træt,«
siger katten.

Men hanen med alle hønsene kom. »Hvad siger hanen?« spurte Øyvind og slog hænderne sammen. Moderen sang:

Kyllinghønen vingerne sænker,
hanen står på ét ben og tænker.

»Den grå gås
styrer høj nok kås;
men se til, om den kan
nå en hane i forstand!
Ind, ind, høner under tag,
solen kan gjerne få lov for idag,«
siger hanen.

Men to små fugle sad og sang oppe på mønen.
»Hvad siger fuglene?« spurte Øyvind og lo.

»Herre gud, det er godt at leve for den, som slipper at stræve,« siger fuglene.

Og han fik høre, hvad altsammen sagde lige ned til myren, som krøb gennem mosen, og ormen, som pikkede i barken.

Samme sommer begyndte moderen at lære ham at læse. Bøgerne havde han ejet længe og tænkt meget på, hvorledes det skulde gå til, når også de begyndte at tale. Nu blev bogstaverne til dyr, fugle og alt, som til var; men snart begyndte de at gå sammen, tó og to; a stod og hvilte under et træ, som hed b, så kom c og gjorde det samme; men da de kom sammen tre og fire, var det, som de blev sinte på hverandre; det vilde ikke rigtig gå. Og jo længre udover han kom, des mere glemte han, hvad de var; længst huskede han på a, som han holdt mest af; den var et lidet, sort lam og var venner med alle; men snart glemte han også a, bogen havde intet eventyr, men bare lekser.

Så var det en dag, moderen kom ind og sagde til ham: »Imorgen begynder skolen igjen, da skal du følge mig op til gården.« Øyvind havde hørt, at skolen var et sted, hvor mange gutter legede, og det havde han ingenting imod. Han var meget fornøjet; på gården havde han været ofte, men ikke, når der var skole, og han gik fortere end moderen op over bakkerne, for han længtede. De kom op til livørestuen, en forfærdelig sur som af kværnhuset hjemme stod imod dem, og han spurte moderen, hvad det var. »Det er ungdommen, som læser,« svarede hun, og han blev meget glad, for sådan var det også, han havde læst, før han kjendte bogstaver. Da han kom ind, sad der så mange barn omkring et bord, at der ikke var flere i kirken;

Sint 3: vred. Livørestue 3: stue, indrettet for aftægtsfolkene.

andre sad på sine nistekopper langs væggene, nogle stod i små hobe omkring en tabel; skolemesteren, en gammel, gråhåret mand, sad på en krak nede ved gruen og stoppede sin pibe. Da Øyvind og moderen trådte ind, så de alle op, og kværnhaus-surret stansede, som når de dæmmede i renden. Alle så de på de indtrædende, moderen hilste på skolemesteren, som hilste igjen.

»Her kommer jeg med en liden gut, som vil lære at læse,« sagde moderen. »Hvad heder den kroppen?« spurte skolemesteren og grov ned i skindposen efter tobak.

»Øyvind,« sagde moderen; »han kan bogstaverne, og han kan lægge sammen.« — »Å, nej da,« sagde skolemesteren, »kom hid, du hvidhode!« Øyvind gik bort til ham, skolemesteren fik ham på fanget og tog huen af ham. »For en vakker liden gut!« sagde han og strøg ham i håret; Øyvind så ham op i øjnene og lo. »Er det ad mig, du ler?« han rynkede brynene. »Ja, det er det,« svarede Øyvind og skratlo. Da lo også skolemesteren, moderen lo, børnene skjønnede også, de fik lov at le, og så lo de alle sammen.

Dermed var Øyvind kommen ind på skolen.

Da han skulde sætte sig, vilde de alle gjøre plads for ham; han så sig også længe om; de hviskede og pegte; han drejede sig omkring til alle kanter med huen i hånden og bogen under armen. »Nu, hvad blir det så til?« spurte skolemesteren, han holdt atter på med piben. Idet gutten skal vende sig mod skolemesteren, ser han tæt ved siden af ham nede ved gruestenen og siddende på en liden rødmalet løp Marit med de mange navne; hun havde gjemt ansigtet bag begge hænder og sad og gløttede hen til ham. »Her vil jeg

Nistekop ☉: madkar. Krak ☉: stol uden ryg. Grue ☉: arnested, skørsten. Løp ☉: madæske. Gløtte ☉: kige.

sidde!« sagde Øyvind rask, tog en løp og satte sig ved siden. Nu løftede hun lidt den armen, som vendte imod ham, og så på ham under albuen; straks dækkede også han sit ansigt med begge hænder og så på hende under albuen. Slig sad de og skabte sig til, indtil hun lo, så lo også han, ungerne havde set det og lo med; da skar det ind med frygtelig stærk stemme, men som blev mildere efter hvert: »Stille, trolunger, småtøj, spillværk! — stille og vær snille mod mig, sukkergriser!« — Det var skolemesteren, som havde for vis at fyge op, men bli god igjen, før han endte. Straks blev det roligt i skolen, indtil peberkværnene atter begyndte at gå, de læste højt hver i sin bog, de fineste diskanter spillede op, de grovere stemmer trommede højere og højere for at ha al overvægten, og en og anden haukede ind imellem; Øyvind havde i sine levedage ikke havt slig moro.

»Er det slig her bestandig?« hviskede han til Marit. »Ja, slig er det,« sagde hun.

Senere hen måtte de frem til skolemesteren og læse; en liden gut blev dernæst sat til at læse med dem, og så fik de slippe og skulde gå hen og sidde rolige igjen.

»Nu har jeg også fåt en buk,« sagde hun. — »Har du?« — »Ja, men den er ikke så vakker som din.« — »Hvorfor er du ikke oftere kommet op på berget?« — »Bestefar er ræd, jeg skal falde udfor.« — »Men det er ikke så højt.« — »Bestefar vil ikke alligevel.«

»Mor kan så mange viser,« sagde han. — — »Du kan tro, bestefar også kan.« — »Ja, men han kan ikke om det, som mor kan.« — »Bestefar kan om en dans, han. — Vil du høre den?« — »Ja, gjerne det.« — »Men så må du komme længre hid, at ikke skolemesteren skal mærke det.« Han flyttede sig, og

så sagde hun frem en liden visestump fire-fem gange, så gutten lærte den, og det var det første, han lærte på skolen.

»Dans,« ropte felen
og skratted på strængen,
så lensmandsdrengen
sprat op og sa': »Ho!«
»Stans!« ropte Ola,
slog bena unda'n,
så lensmand' dat af'n,
og jenterne lo.

»Hop!« sa'n Erik
og spændte i taget,
så bjælkerne braged,
og væggene skreg.
»Stop!« sa'n Elling
og tog ham i kragen
og holdt ham mod dagen;
»du er nok for veg!«

»Hej!« sa'n Rasmus,
tog Randi om live';
»skynd dig at give
den kyssen, du ved!«
»Nej!« svarte Randi,
en ørfik hun gav ham
og sled sig ifra ham;
»der har du besked!«

»Op, unger!« ropte skolemesteren; »idag er det første dagen, så skal I slippe tidlig; men først må vi holde bøn og synge.« Der blev et leven i skolen, de hoppede af bænkene, sprang over gulvet, snakkede i

munden på hverandre. »Stille fantunger, skarvunger, fjørunger! — stille og gå vakkert over gulvet, småbarn!« sagde skolemesteren, og de gik rolige hen og stillede sig op, hvorefter skolemesteren gik foran dem og holdt en kort bøn. Siden sang de; skolemesteren begyndte med stærk bas, alle børnene stod med foldede hænder og sang med, Øyvind stod nederst ved døren sammen med Margit og så på; de foldede også hænderne, men de kunde ikke synge.

Dette var den første dag i skolen.

TREDJE KAPITEL.

Øyvind vokste til og blev en rask gut; i skolen var han blandt de første, og hjemme var han duelig i arbejde. Det kom deraf, at hjemme holdt han af moderen, og i skolen af skolemesteren; faderen så han lidet til, ti enten lå han på fiske, eller han passede deres kværn, hvor den halve bygd malte.

Det, som i disse år havde mest virkning på hans sind, var skolemesterens historie, som moderen fortalte ham en kvæld, de sad ved åren. Den gik ned i hans bøger, den lagde sig under hvert ord, skolemesteren sagde, og smøg omkring i skolen, når der var stilt. Den gav ham lydighed og ærbødighed og ligesom et lettere nemme for alt, der blev lært. Den historie var sådan:

Baard hed skolemesteren og havde en broder, som hed Anders. De holdt meget af hverandre, lod sig begge hverve, levede i byen sammen, var med i krigen, hvor de begge blev korporaler og stod ved samme kompagni. Da de efter krigen kom hjem igjen, syn-

tes alle, det var to staute karer. Så dør deres far; han havde meget løst gods, der var vanskeligt at bytte, og derfor sagde de til hverandre, at de heller ikke denne gang skulde bli uforligte, men sætte godset til auktion, at hver kunde købe det, han vilde, og dele udbyttet. Som sagt, så gjort. Men faderen havde ejet et stort guldur, som var vidt spurt; ti det var det eneste guldur, folk på den kant havde set, og da dette ur blev opropt, vilde mange rige mænd ha det, indtil også begge brødrene begyndte at byde; da gav de andre sig. Nu ventede Baard af Anders, at han skulde lade ham få uret, og Anders ventede det samme af Baard; de bød hver sin gang for at prøve hverandre og så over til hverandre, mens de bød. Da uret var kommet op i 20 daler, syntes Baard, det ikke var vakkert gjort af broderen, og bød på, til det blev henimod 30; da Anders endnu ikke gav sig, syntes Baard, at Anders ikke huskede, hvor god han ofte havde været med ham, endvidere, at han var den ældste, og uret kom over 30 daler. Anders fulgte endnu med. Da satte Baard uret op i 40 daler med én gang og så ikke længer på broderen; der var meget stilt i auktionsværelset, kun lensmanden nævnte rolig prisen. Anders tænkte, der han stod, at havde Baard råd til at gi 40 daler, havde også han, og undte ikke Baard ham uret, fik han vel ta det; han bød over. Dette syntes Baard var den største skam, som nogensinde var hændt ham; han bød 50 daler og ganske sagte. Meget folk stod omkring, og Anders tænkte, at således kunde ikke broderen håne ham i alles påhør, og bød over. Da lo Baard; »100 daler og mit brorskab på kjøbet,« sagde han, vendte sig og gik ud af stuen. En stund efter kom en ud til ham, mens han holdt på at sadle den hest, han nys før havde kjøbt. »Uret er dit,« sagde manden; »Anders gav sig.« I samme stund Baard fik høre dette, for der som en anger igjennem ham, han tænkte på broderen og ikke på uret. Sadlen

var lagt på, men han stansede med hånden på hesteryggen, uvis, om han skulde ride. Da kom meget folk ud, Anders imellem dem, og så snart han fik se broderen stå borte ved den sadlede hest, vidste han ikke, hvad Baard nu stod og tænkte på, men skreg over til ham: »Tak for uret, Baard! Du skal ikke se det gå den dag, at bror din skal træde dig i hælene!« — »Heller ikke den dag, jeg rider til gårds igjen!« svarede Baard bleg i ansigtet og svang sig tilhest. Det hus, hvori de havde bod sammen med faderen, betrødte ingen af dem mere.

Kort tid efter giftede Anders sig ind på en husmandsplads, men bad ikke Baard til bryllups; Baard var heller ikke i kirken. Første år, Anders var gift, blev den eneste ko, han ejede, funden død bortom den nordre stuevæg, hvor den gik i tjør, og ingen skjønnede, hvad den var død af. Flere uheld lagde sig til, og det gik tilagters for ham; men værst blev det, da hans låve midt på vinteren brændte og alt, som i den var; ingen vidste, hvorledes ilden var opkommen. »Dette har en gjort, som vil mig ondt,« sagde Anders, og han gråt den natten. Han blev en fattig mand, og han mistede hugen til arbejde.

Da stod Baard næste kvæld i hans stue. Anders lå på sengen, da han trådte ind, men sprang op. »Hvad vil du her?« spurte han, men taug og blev stående ufravendt seende på broderen. Baard ventede lidt, før han svarede: »Jeg vil byde dig hjælp, Anders; du har det ikke godt.« — »Jeg har det, som du har undt mig det, Baard! Gå, eller jeg ved ikke, om jeg kan styre mig.« — »Du tar fejl, Anders; jeg angrer —« — »Gå, Baard, eller gud nåde både dig og mig!« Baard gik et par skridt tilbage; med dirrende stemme spurte han: »Vil du ha uret, skal du få det!« — »Gå, Baard!« skreg den anden, og Baard vilde ikke vente, men gik.

Tjør ∅: tøj. Låve ∅: lade.

Bjørnson: En glad gut.

Men med Baard var det gåt sådan til. Så snart han hørte, at broderen led ondt, tøede hjertet op, men stoltheden holdt igjen. Han fik trang til at søge kirken, og der tog han gode forsætter, men han orkede dem ikke frem. Ofte kom han så langt, at han kunde se huset, men snart kom en ud af døren, snart var der en fremmed, så stod Anders ude og huggede ved, så der var altid noget i vejen. Men en søndag ud på vinteren var han atter i kirke, og da var Anders der også. Baard så ham, han var blevet bleg og mager, de samme klæder bar han som før, da de var sammen, men nu var de gamle og lappede. Under prækenen så han op på præsten, og Baard syntes, han var god og blid, huskede deres barneår, og hvilken god gut han var. Baard selv gik til alters den dagen, og han gjorde sin gud det højtidelige løfte, at han skulde forlige sig med sin bror, der måtte komme, hvad der vilde. Dette forsæt gik gennem hans sjæl, i det samme han drak vinen, og da han rejste sig, vilde han gå lige bort til ham og sætte sig hos ham; men der sad nogen i vejen, og broderen så ikke op. Efter prækenen var der også noget i vejen; der var for mange folk, konen gik ved siden af ham, og hende kjendte han ikke; han tænkte, det var best at gå hjem til ham selv og tale alvorligt med ham. Da kvælden kom, gjorde han det. Han gik lige hen til stuedøren og lyttede; men da hørte han sit navn nævne; det var af konen. »Han gik til alters idag,« sagde hun; »han tænkte vist på dig.« — »Nej, han tænkte ikke på mig,« sagde Anders; »jeg kjender ham; han tænker kun på sig selv.«

Der blev længe ikke sagt noget; Baard svedede, der han stod, skjønt det var en kold kvæld. Konen derinde arbejdede med en gryde, det knitrede og bragede på gruen, et lidet spædbarn gråt engang imellem, og Anders vuggede. Da sagde hun disse par ord: »Jeg tror, I begge tænker på hverandre uden at ville være

ved det.« — »Lad os tale om noget andet,« svarede Anders. En stund efter rejste han sig, han vilde gå mod døren. Baard måtte gjemme sig i vedskjulet; netop did kom også Anders for at ta et fang ved. Baard stod i krogen og så ham tydelig; han havde lagt sine dårlige kisteklæder og gik i den uniform, han havde ført hjem med fra krigen, magen til Baards, og som han havde lovet broderen aldrig at røre, men lade gå i arv, ligesom denne igjen havde lovet ham det samme. Anders's var nu lappet og udslidt, hans stærke, velvoksne krop lå som i en bundt af filler, og på samme tid hørte Baard gulduret pikke i sin egen lomme. Anders gik didhen, hvor risveden lå; i stedet for straks at bøje sig ned og læsse på sig stansede han, hældede sig bagover mod en vedstabel og så ud mod himlen, der var tindrende klar med stjærner. Da drog han et suk og sagde: »Ja — ja — ja; — herre gud, herre gud!«

Så længe Baard levede, hørte han siden dette. Han vilde træde frem imod ham, men i det samme kræmte broderen, og det faldt så hårdt; mere skulde der ikke til for at stanse ham. Anders tog sit fang ved, strøg så tæt forbi Baard med det, at kvisterne slog ham i ansigtet, så det sved.

Endnu vel i ti minutter stod han stille på den samme plet, og uvist var det, når han var gåt, dersom han ikke ovenpå den stærke rørelse var tagen af en sådan frysning, at han skalv al igjennem. Da gik han ud; han erkjendte åbent for sig selv, at han var for fejd til at gå ind, derfor havde han nu lagt en anden plan. Af en askekop, som stod i den krog, han netop forlod, tog han nogle kulstykker til sig, fandt sig en tyrispik, gik op på låven, lukkede efter sig og slog ild. Da han havde fåt spiken tændt, lyste han op efter den nab, hvorpå Anders hængte sin lygte, når

Filler o: pjalter. Kræmte o: rømme sig. Askekop o: askebøtte, Tyrispik o: splint af fedt, harpiksholdigt træ. Nab o: knage.

han om morgenen tidlig kom for at tærse. Baard tog sit guldur op og hængte det fra sig på nabben, slukkede så sin spik og gik, og da var han så lettet, at han sprang henover sneen som en ung gut.

Dagen efter hørte han, at låven var nedbrændt samme nat. Ventelig havde gnister faldt ned af den spik, som skulde lyse ham, mens han hængte fra sig uret.

Dette overvældede ham således, at han den dag blev siddende som en syg, tog sin salmebog frem og sang, så folk i huset trodde, her var noget galt på færde. Men om kvælden gik han ud; det var stærkt måneskin, han gik til broderens plads, gravede efter i brandtomten — og fandt ganske rigtig en liden, sammensmeltet guldklump; det var uret.

Med den i næven var det, han gik ind til broderen hin kvæld, bad om fred og vilde forklare sig. Men før er fortalt, hvordan det da gik.

En liden jente havde set ham grave i brandtomten, nogle gutter, som gik til dans, havde foregående søndagskvæld set ham gå nedover mod pladsen, folkene i huset forklarede om, hvor underlig han var mandag, og da nu alle vidste, at han og broderen var bitre uvenner, blev det meldt, og forhør optaget.

Ingen kunde bevise ham noget, men mistanken sad på ham; han kunde nu mindre end nogensinde nærme sig broderen.

Anders havde tænkt på Baard, da låven brændte, men ingen sagt det. Da han kvælden efter så ham bleg og forunderlig træde ind i sin stue, tænkte han straks: nu har angeren slået ham, men for sådan forfærdelig gjærning mod sin bror får han ikke tilgivelse. Siden hørte han om, at folk havde set ham gå ned til husene samme kvæld, det brændte, og skjønt intet blev oplyst ved forhøret, trodde han urokkelig, at Baard var gjærningsmanden. De mødte hinanden ved forhøret, Baard i sine gode klæder, Anders i sine lap-

pede ; Baard så hen til ham, da han steg ind, og øjnene bad, så Anders kjendte det langt ind. Han vil ikke, jeg skal sige noget, tænkte Anders, og da han blev spurt, om han trodde broderen til hin gjærning, sagde han hojt og bestemt: »Nej«.

Men Anders slog sig stærkt på drikken fra den dag, og det gik meget dårligt med ham. Endnu dårligere var det dog med Baard, skjønt han ikke drak ; han var ikke til at kjende igjen.

Så kommer sent en kvæld en fattig kone ind i det lille kammer, Baard bodde til leje i, og bad ham følge med ud lidt. Han kjendte hende, det var broderens kone. Baard forstod straks, hvad ærend hun førte, blev ligbleg, klædte på sig og fulgte uden at tale et ord. Det lyste ud fra Anders's vindu med svagt skin, det blinkede og lukkede sig, og de gik efter lyset ; ti der førte ingen sti over sneen. Da Baard atter stod i svaalen, slog der en underlig lugt imod ham, hvoraf han fik ondt. De gik ind. Et lidet barn sad borti gruen og spiste kul, var sort over alt ansigt, men så op og lo med hvide tænder ; det var broderens barn. Men borti sengen med alle slags klæder over sig lå Anders, afmagret, med klar, høj pande, og så hult på broderen. Baard skalv i knærne, han satte sig ned ved sengfoden og brast i en ualmindelig stærk gråd. Den syge så på ham uafbrudt og taug. Endelig bad han konen gå ud, men Baard vinkede, hun skulde bli, — og nu begyndte disse to brødre at tale sammen. De forklarede sig lige fra den dag, de bød på uret, og ud igjennem til den, da de mødtes her. Baard sluttede med at ta guldklumpen frem, som han altid bar hos sig, og åbenbart blev det nu mellem brødrene, at de i alle disse år ikke én dag havde følt sig lykkelige.

Anders sagde ikke stort, for han var ikke god til ; men ved sengen blev Baard siddende, så længe Anders var syg. »Nu er jeg fuldkommen frisk,« sagde Anders en morgen, han vågnede ; »nu, bror min, skal vi leve

længe sammen og aldrig gå fra hverandre, ligesom i gamle dage.« Men den dag døde han.

Konen og barnet tog Baard til sig, og de havde det godt fra den tid. Men hvad brødrene havde samtalen om ved sengen, det sprængte ud gennem væggene og natten, blev bekjendt for alt folk i bygden, og Baard blev den mest agtede mand imellem dem. Alle hilste på ham som på en, der har havt stor sorg og atter fundet glæde, eller som på en, der meget længe har været borte. Baard blev stærk af sind ved denne venlighed omkring sig, han blev gudhengiven — og vilde bestille noget, sagde han, og så gav den gamle korporal sig til at være skolemester. Hvad han indprentede børnene både først og sist, var kjærlighed, og selv øvede han den, så ungerne holdt af ham som af en legekammerat og far på én gang.

Se, denne historie var det, som gik om den gamle skolemester og i Øyvinds sind fik en sådan vækst, at den blev ham både religion og opdrager. Skolemesteren var bleven ham en næsten overnaturlig mand, skjønt han sad der så omgjængelig og småskjændte. Ikke at kunne hver en lekse til ham var umuligt, og fik han et smil eller et håndstrøg over håret efter at ha læst den op, da var han glad og varm for en hel dag.

Størst indtryk på børnene gjorde det altid, når skolemesteren før sangen somme tider holdt en liden tale til dem og i det mindste én gang hver uge læste op nogle vers for dem, som handlede om at elske sin næste. Når han læste det første af disse vers, skalv han i stemmen, skjønt han vel nu havde læst det i 20—30 år; det lød:

Elsk din næste, du kristen-sjæl,
trød ham ikke med jærnskoet hæl,
ligger han end i støvet!
Alt, som lever, er underlagt
kjærlighedens gjenskabermagt,
bliver den bare prøvet.

Men når så det hele digt var sagt, og han havde stået lidt efter, så han på dem og plirede med øjnene : »Op, småtrold, og gå vakkert hjem uden støj, — gå vakkert, at jeg må høre bare vel om eder, smårollinger !« Mens de da støjede som værst for at finde sine bøger og madkopper, skreg han gennem larmen : »Kom igjen imorgen, straks det blir lyst, eller jeg skal ta og myge jer ! — Kom igjen i betimelig tid, småjenter og smågutter, så skal vi være flittige !«

FJERDE KAPITEL.

Om hans videre opvækst til et år før konfirmationen er ikke stort at melde. Han læste om morgenen, arbejdede om dagen og legede om kvælden.

Da han havde et ualmindelig muntert sind, varede det ikke længe, før den nærmeste ungdom i fristunderne gjerne fandtes der, hvor han var. Der løb en stor bakke nedover til bugten foran pladsen langs berget på den ene side og skogen på den andre, som før meldt, og den hele vinter var her hver godvejrskvæld og søndag kjælkebakke for bygdens agende ungdom. Øyvind var mester i bakken, ejede to kjælker, »Skarp-tråveren« og »Skabejstet« ; den siste lånte han ud til større følger, den første styrede han selv og havde Marit i fanget.

Det første, Øyvind i den tid gjorde, når han vågnede, var at se ud, om det var tøvejr, og så han, at det hang gråt over buskene på hin side bugten, eller hørte han, det dryppede af taget, da gik det så sent med påklædningen, som om der intet var at udrette den dag. Men vågnede han, og helst en søndag, til knitrende kulde og klarvejr, de beste klæder og intet arbejde, bare overhøring eller kirkegang om formiddagen og så

hele eftermiddagen og kvælden fri, — hej! da stod gutten med et byks ud af sengen, klædte sig som til ildebrand og kunde næsten intet spise. Så snart eftermiddagen var der, og den første gut kom stående på sine ski langs vejkannten, svingede skistaven over hodet og ropte, så det gjaldede i åsene omkring vandet, og så en efter vejen på kjælke, og nok en, nok en, — da gutten afsted med »Skarptråveren«, sprang hele bakken og stansede op imellem de sistkomne med en lang skingrende hauking, der lo langs bugten fra ås til ås og døde først langt borte.

Han så da gjerne efter Marit; men var hun først kommen, brydde han sig heller ikke mere om hende.

Men så kom der en jul, da gutten såvel som jenten kunde være såpas som i sit 17de år og skulde begge konfirmeres til våren. Fjerde dag jul stod et stort lag på den øvre af Hejdegårdene hos Marits besteforældre, hos hvem hun var opdragen, og som havde lovet hende dette lag nu på tredje året, men endelig den helg måtte ud med det. Hid blev Øyvind indbudet.

Det var en halvklar, ikke kold kvæld, ingen stjærner såes, dagen efter måtte der komme regn. Der gik en noget døsigt vind over sneen, som var afføgen hist og her på de hvide Hejdemarker, andre steder havde den lagt skavl. Langs efter vejen, hvor ikke netop sneen lå, var der holke, og den lå blåsort imellem sneen og den bare mark og blinkede stykkevis bortover, så langt en kunde se. Langs fjældene havde der gåt fonner; efter dem var der mørkt og tomt, men på begge sider af deres leje lyst og sneklædt, undtagen hvor birkesko-gen stak sig sammen og gjorde sort. Vand var ikke at se, men halvnøgne moer og myrer lå op under fjældene, sønderrevne og tunge. Gårdene lå i svære klynger midt på fladen; de så i vinterkvældens mørke ud som

Helg ☉: højtid. Skavl ☉: snedrive. Holke ☉: glathed (af is). Fonn ☉: sneskred. Mo og myr ☉: sandslette og mose.

sorte klumper, hvorfra lys skar ud over marken, snart fra ét vindu, snart fra et andet; det syntes på lysene, at man havde det travelt inde. Ungdommen, den voksne og halv voksne, flokkede sig sammen fra forskellige kanter; de færreste gik vejen, eller forlod den i alle fald, når de kom nær gårdene, og listede sig da frem, en bag fjøset, et par under stabburet, nogle for længe bag låven og skreg som ræve, andre svarede langt borte som katte, en stod bag ildhuset og gjødde som en gammel, sint hund, for hvem kvinten var brusten, indtil der skede almindelig jagt. Jenterne kom dragende i store flokker, havde nogle gutter, helst smågutter, med sig, som slogs omkring dem langs vejene for at synes karer. Når en sådan jenteflok kom tilgårds, og en eller anden af de voksne gutter fik se dem, skilte jenterne sig, fløj ind i gangene eller ned i haven og måtte drages frem og ind, én for én. Somme var så rent undselige, at der måtte gå bud efter Marit, hun kom da ud og stivnødede dem. Somme tider kom der også en, som oprindelig ikke var buden, og hvis hensigt det slet ikke var at gå ind, men bare se på, indtil det blev så, at hun blot skulde ta en eneste dans. De, som nu Marit likte godt, bad hun ind til selve kårfolkene i et lidet kammer, hvor gamlen sad og røgte, og bestemor gik omkring; de blev da skjænkede og vel tiltalte. Øyvind var ikke blandt dem, og dette faldt ham noget underligt.

Bygdens gode spillemand kunde ikke komme før senere, så de indtil da måtte hjælpe sig med den gamle, en husmand, som de kaldte Grå-Knut. Han kunde fire danse, nemlig to springere, en halling og en gammel, såkaldt Napoleonsvals; men lidt efter lidt havde han måttet gjøre hallingen om til skotsk ved at forandre takten, og en springdans måtte på samme måde bli til polka mazurka. Han spillede nu op, og dansen be-

gyndte. Øyvind turde ikke gå med straks, ti her var for mange voksne; men de halv voksne slog sig snart sammen, puffede hverandre frem, drak lidt stærkt øl til hjælp, og da kom også Øyvind med; hedt blev der i stuen, lystigheden og øllet steg dem til hodet. Marit var mest på gulvet den kvæld, ventelig fordi laget stod hos hendes besteforældre, og dette gjorde, at også Øyvind så ofte til hende; men altid dansede hun med andre. Han vilde gjerne selv danse med hende, derfor sad han over en dans for at kunne springe bort til hende, straks den sluttede, og det gjorde han, men en høj, sortsmudsket kar med stærkt hår kaster sig foran ham. »Væk, unge!« ropte han og puffede til Øyvind, så han nær var faldt baglængs over Marit. Aldrig var noget sådant hændt ham, aldrig havde folk været andet end snille med ham, aldrig var han blevet kaldt »unge«, når han vilde være med; han blev blussende rød, men sagde intet og trak sig tilbage did, hvor den nye spillemand netop var kommen og sad og stemte op. Der var stilt inde imellem flokken, man ventede på at høre de første, stærke toner af »ham selv«; han prøvede og stemte, det varede længe, men endelig hug han i med en springer, gutterne skreg og kastede sig, par for par, svingende ind i kredsen. Øyvind ser på Marit, der hun danser med den stærkhårede mand; hun lo over mandens skuldre, så de hvide tænder vist, og Øyvind kjendte en forunderlig stikende smerte i brystet, første gang i sit liv.

Han så længer og længer på hende, men hvorledes han end så, forekom det ham, at Marit var ganske voksen; det kan ikke være så, tænkte han, ti hun er jo med i kjælkebakkerne endnu. Men voksen var hun dog, og den stærkhårede mand drog hende efter endt dans ned på fanget; hun sled sig løs, men blev dog siddende ved siden.

Øyvind ser på manden; han havde fine blå klædesklær, blåtærnet skjorte og silketørklæde, et lidet an-

sigt havde han, blå stærke øjne, leende, trodsig mund, han var vakker. Øyvind så mere og mere, så endelig også på sig selv; han havde fåt nye bukser til jul, som han var meget glad i, men nu så han, det var bare gråt vadmél; trøjen var af samme slags, men gammel og mørk, vesten af rudet hvergarn, også gammel og med to blanke og en sort knap. Han så omkring sig og syntes, meget få var så dårlig klædt som han. Marit havde sort livkjole af fint tøj, sølje i halstørklædet og et sammenlagt silketørklæde i hånden. Over baghodet havde hun en liden, sort silkehue, som var fæstet med store randede silkebånd under hagen. Hun var rød og hvid, lo, manden talte med hende og lo; det spillede atter op, og de skulde atter danse. En kammerat kom og satte sig ved siden af ham. »Hvorfor danser du ikke, Øyvind?« sagde han blidt. — »Å nej,« sagde Øyvind; »jeg ser ikke sådan ud.« — »Ser ikke sådan ud?« spurte kammeraten; men før han kunde komme videre, sagde Øyvind: »Hvem er han i de blå klædesklærne, som danser med Marit?« — »Det er Jon Hatlen, han, som længe har været borte på en agronomskole og nu skal ta gården.« — I det samme satte Marit og Jon sig. »Hvem er den gutten med det lyse håret, som sidder der bortved spillemanden og glør på mig?« spurte Jon. Da lo Marit og sagde: »Det er husmandsgutten på Pladsen.«

Øyvind havde jo altid vidst, han var husmandsgut; men før nu havde han aldrig følt det. Han kjendte sig ligesom så liden i kroppen, kortere end alle andre; for at holde sig oppe måtte han forsøge at tænke på alt det, som hidtil havde gjort ham glad og stolt, lige fra kjælkebakken til de enkelte ord. Da han også tænkte på sin far og mor, der sad hjemme og trodde, at han nu havde det godt, syntes han næsten ikke at kunne holde gråden. Omkring ham lo og spøjte allesammen, felen ljomedede lige ind i øret på ham, der

var et øjeblik, hvor der ligesom steg noget sort op, men så huskede han skolen med alle kammerater og skolemesteren, som klappede ham, og præsten, som ved siste eksamen havde givet ham en bog og sagt, han var en dygtig gut; faderen havde selv siddet og hørt på og smilt bortover til ham. »Vær nu snil, du Øyvind,« syntes han skolemesteren sige, idet han blev taget på fanget, som da han var liden. »Herre gud, det er så lidet værdt altsammen, og i grunden er alle mennesker snille; det ser bare ud, som de ikke er det. Vi to skal bli dygtige, Øyvind, ligeså dygtige som Jon Hatlen; skal nok få gode klæder og danse med Marit i en lys stue, hundre mennesker, smile og tale sammen, to brudfolk, præsten, og jeg i koret, som ler over til dig, og mår i huset, og stor gård, tyve kjør, tre hester og Marit god og snil som på skolen — —«

Dansen holdt op, Øyvind så Marit foran sig på bænken og Jon ved siden med ansigtet tæt op til hendes; en stor, stikkende smerte kom igjen i brystet, og det var, som om han sagde til sig selv: det er jo sandt, jeg har ondt.

I det samme rejste Marit sig, og hun kom bent over til ham. Hun bøjede sig ned over ham. »Du skal ikke sidde sådan og nidstirre på mig,« sagde hun; »du kan skjønne, folk lægger mærke til det; tag dig nu nogen og dans med.«

Han svarede ikke, men så på hende og kunde ikke for det: øjnene løb fulde. Hun havde allerede lettet sig for at gå, da hun så det og stansede; hun blev med én gang ildrød, vendte sig om og gik til sin plads; men der vendte hun sig igjen og satte sig et andet sted. Jon gik straks efter.

Han rejste sig fra bænken, gik ud mellem folket, ud på gården, satte sig inde i en sval og vidste så ikke, hvad han skulde der, rejste sig, men satte sig

igjen, ti han kunde jo ligeså godt sidde der som et andet sted. At gå hjem brydde han sig ikke om, gå ind igjen heller ikke; det var ham det samme. Han var ikke i stand til at samle noget af, hvad der var foregået; han vilde ikke tænke på det; fremover vilde han heller ikke tænke; ti der var intet, som han længtes til.

Men hvad er det også, jeg tænker på? spurte han halvhøjt sig selv, og da han havde hørt sin egen stemme, tænkte han: tale kan du endnu, kan du le? og han prøvede på: jo, han kunde le, og så lo han, højt, endnu højere, og da syntes han, det var kosteligt, at han sad der og lo ganske alene, — og lo. Men Hans, den kammerat, som havde siddet ved siden af ham, kom ud efter ham. »I guds navn, hvad ler du ad?« spurte han og stansede foran svalen. Da holdt Øyvind op.

Hans blev stående, som han ventede, hvad der videre vilde ske; Øyvind rejste sig, så sig forsigtig om, og da sagde han sagte: »Nu skal jeg sige dig, Hans, hvorfor jeg har været så glad før; det har været, fordi jeg ikke rigtig har holdt af nogen; men fra den dag, vi holder af nogen, er vi ikke lenger glade,« og han brast i gråd.

»Øyvind!« hviskede det ude på gården; »Øyvind!« Han stansede og lyttede; »Øyvind,« sagde det én gang til, lidt sterkere. Det måtte være den, han tænkte. »Ja,« svarede han, også hviskende, tørrede sig rask af og trådte frem. Da kom et kvindfolk stille over gården. — »Er du der!« spurte hun. — »Ja,« svarede han og stod. — »Hvem er hos dig?« — »Det er Hans.« — Men Hans vilde gå; »nej, nej!« bad Øyvind. Hun kom nu tæt hen til dem, men langsomt, og det var Marit. »Du kom så snart bort,« sagde hun til Øyvind. Han vidste ikke, hvad han hertil skulde svare. Der-ved blev også hun forlegen; de taug alle tre. Men Hans listede sig væk så småt efterhånden. De to stod igjen, så ikke på hverandre, men rørte sig heller ikke.

Da sagde hun hviskende: »Jeg har i hele kvæld gåt med noget julegodt i lommen til dig, Øyvind; men jeg har ikke kunnet gi dig det før.« Hun trak op nogle æbler, en skive af en bykage og en liden pæglflaske, som hun stak til ham og sagde, han kunde beholde.

Øyvind tog det; »tak,« sagde han og gav hånden frem; hendes var varm, han slap den straks, som havde han brændt sig. — »Du har danset meget i kvæld.« — »Jeg har så,« svarede hun; »men du har ikke danset stort,« lagde hun til. — »Jeg har ikke det,« svarede han. — »Hvorfor har du ikke det?« — »Å —«

»Øyvind!« — »Ja.« — »Hvorfor sad du og så sådan på mig!« — »Å —«

»Marit!« — »Ja.« — »Hvorfor likte du ikke, at jeg så på dig?« — »Der var så mange folk.«

»Du dansede meget med Jon Hatlen i kvæld.« — »Å, ja.« — »Han danser godt.« — »Synes du?« — »Synes ikke du?« — »Å, jo.«

»Jeg ved ikke, hvorledes det er, men i kvæld tåler jeg ikke, at du danser med ham, Marit!« han vendte sig bort; det havde kostet ham at sige det. — »Jeg forstår dig ikke, Øyvind.« — »Jeg forstår det heller ikke selv; det er så dumt af mig. Farvel, Marit, nu vil jeg gå.« Han gjorde et skridt uden at se sig om. Da sagde hun efter ham: »Det er fejlt, det, du har set, Øyvind.« — Han stansede: »At du alt er voksen jente, er ikke fejl set.« — Han kom ikke med det, hun havde tænkt, derfor taug hun; men under dette ser hun lysning af en pibe ret foran sig; det var hendes bestefar, som netop havde drejet om hjørnet og kom forbi. Han stansede: »Er det her, du er, Marit?« — »Ja.« — »Hvem taler du med?« — »Øyvind.« — »Hvem, sagde du?« — »Øyvind Pladsen.« — »Å, husmandsgutten på Pladsen; — kom straks og følg med ind.«

FEMTE KAPITEL.

Da Øyvind den følgende morgen slog øjnene op, var det fra en lang kvægende søvn og lykkelige drømme. Marit havde ligget på berget og kastet løv ned på ham, han havde taget imod og kastet op igjen; det var gåt op og ned i tusen farver og figurer; solen stod på, og hele berget glimrede opunder. Idet han vågnede, så han sig om for at finde alt igjen; da huskede han gårsdagen, og den samme stikkende, såre smerte i brystet begyndte straks. Denne blir jeg nok aldrig mere kvit, tænkte han og følte en slaphed, som faldt hele fremtiden fra ham.

»Nu har du sovet længe,« sagde moderen, hun sad ved siden og spandt. »Op nu og spis; din far er alt i skogen og fælder ved.« — Det var, som denne stemme hjalp ham; han stod op med lidt mere mod. Moderen huskede nok sin egen dansetid; ti hun sad og trallede ved rokken, mens han klædte sig og spiste; derfor måtte han rejse sig fra bordet og gå til vinduet; den samme tyngsel og ulyst lagde sig over ham, han måtte ta sig sammen og tænke på arbejde. Vejret var slått om, der var kommen lidt kulde i luften, så det, der igår truede med at falde som regn, faldt idag som våd sne. Han tog på sig snesokker, en lådden hue, sjømandstrøje og votter, sagde farvel og gik med øksen på nakken.

Sneen faldt langsomt i store våde duske; han strævede opover kjælkebakken for til venstre at bøje ind i skogen; aldrig, vinter eller sommer, var han før gått kjælkebakkerne uden at huske noget, som gjorde ham glad, eller som han længtes til. Nu var det en død, tung vej, han gled i den våde sne, knærne var stive enten af dansen igår eller af ulyst; nu følte han, det var forbi med kjælkebakkerne for iår, og dermed for bestandig. Noget andet længtes han til, der han

gik ind mellem stammerne, hvor sneen faldt tyst; en skræmt rype skreg og flaksede et par favne borte, og ellers stod alting, som ventede det på et ord, der aldrig blev sagt. Men hvad det var, han stundede efter, vidste han ikke tydelig, kun var det ikke hjem, heller ikke bort, ikke til lystighed, ikke til arbejde; det var noget højt tilvejs, lige op som en sang. Lidt efter samlede dette sig i et bestemt ønske, det var at bli konfirmeret til våren og ved den lejlighed at være nummer én. Brystet bankede, mens han tænkte derpå, og førend han endnu kunde høre faderens øks i de skjælvende småtrær, havde dette ønske stærkere slag i ham end noget, siden han blev født.

Faderen sagde som sædvanlig ikke stort til ham; de huggede begge to og drog sammen i hauger. De kunde en og anden gang mødes, og ved et sådant møde lod Øyvind tungsindig falde: »En husmand må slide meget ondt.« — »Han som andre,« sagde faderen, spyttede i næven og tog øksen. Da træet var fældet, og faderen drog det op i vælten, sagde Øyvind: »Var du gårdmand, slæbte du ikke så.« — »Å, da var der vel andre ting, som tyngede,« han tog i med begge hænder. Moderen kom op med middagsmad til dem; de satte sig. Moderen var munter, hun sad og trallede og slog fødderne sammen efter takten. »Hvad skal du ta dig for, når du blir stor, Øyvind?« sagde hun pludselig. — »For en husmandsgut er der ikke mange veje,« svarede han. — »Skolemesteren siger, du må på seminariet,« sagde hun. — »Kommer en frit did?« spurte Øyvind. — »Skolekassen betaler,« svarede faderen, han spiste. — »Har du lyst til det?« spurte moderen. — »Jeg har lyst til at lære noget, men ikke til at bli skolemester.« — De taug alle tre en stund; hun trallede igjen og så ud for sig. Men Øyvind gik bort og satte sig for sig selv.

»Vi behøver just ikke at låne af skolekassen,« sagde

hun, da gutten var gåt. Manden så på hende: »Fattigfolk som vi?« — »Jeg liker ikke, Tore, du bestandig gir dig ud for fattig, når du ikke er det.« — De skottede begge ned efter gutten, om han ikke kunde høre det. Derefter så faderen hvast på konen: »Du snakker, som du har vettet til.« Hun lo; »det er ligesom ikke at takke gud for, at det er gåt os vel,« sagde hun og blev alvorlig. — »Han kan vel takkes uden med sølvknapper på,« mente faderen. — »Ja, men ved at la' Øyvind gå som igår til dansen takkes han heller ikke.« — »Øyvind er husmandsgut.« — »Derfor kan han klædes skikkelig, når vi har råd til det.« — »Snak om det, så han selv hører det!« — »Han hører det ikke; ellers kunde jeg nok ha lyst til det,« sagde hun og så tappert på manden, som var mørk og lagde skeen bort for at ta sin pibe. »Slig ussel plads, som vi har,« sagde han. — »Jeg må le ad dig, som altid taler om pladsen; hvorfor nævner du aldrig kværnene?« »Å, du og de kværnene; jeg tror, du tåler ikke høre dem gå.« — »Jo, gud ske lov og tak; bare de vilde gå både nat og dag.« — »Nu har de stått siden før jul.« — »Folk maler da ikke om juledagene.« — »De maler, når der er vand; men siden de fik kværn ved Nystrommen, går det skrøbelig.«

»Han sagde ikke så, skolemesteren, idag.« — »Jeg skal la en tausere kar styre med vore penger end skolemesteren.« — »Ja, han burde sist tale med din egen kone.« — Tore svarede ikke herpå, han hadde netop fåt ild på piben, hældede sig nu op til en risbundet og flyede med blikket først for konen, siden for sønnen og heftede det ved et gammelt kråkerede, som hang halvkvælvtt bortpå en furugren.

Øyvind sad for sig selv med fremtiden foran sig som en lang, blank is, hvorefter han for første gang lod det stå strygende afsted fra den ene strand til den anden. At fattigdommen stængte til alle sider, følte han, men derfor gik også al hans tanke ud på at komme

den forbi. Fra Marit havde den vistnok skilt ham for bestandig, hende betragtede han halvt som bortlovet til Jon Hatlen; men al hans tanke stod til at kapløbe med ham og hende hele livet bortover. Ikke oftere at bli puffet som igår, derfor holde sig borte, til han var noget, og så med den almægtige guds hjælp bli noget, det tænkte han på, og det faldt ikke en tvil i hans sjæl om, at det vilde lykkes. Han havde en dunkel følelse af, at gennem læsning vilde det gå best; hvad mål den skulde bane, måtte han senere selv tænke på.

Det blev kjælkeføre om kvælden, børnene kom på bakken, men ikke Øyvind. Ved åren sad han og læste, og han havde ikke et øjeblik at spille. Børnene ventede længe, tilsist blev en og anden utålmodig, kom op, lagde ansigtet til ruden og ropte ind; men han lod, som han ikke hørte. Der kom flere, og kvæld efter kvæld; de gik udenfor i stor forundring; men han vendte ryggen til og læste, kjæmpede trolig for at samle mening. Senere hørte han, at Marit heller ikke kom. Han læste med en flid, som selv faderen måtte sige gik for vidt. Han blev alvorlig; ansigtet, der havde været så rundt og blødt, blev magrere, skarpere, øjet hårdere, sjælden sang han, aldrig legede han, det var, som tiden ikke slog til. Når fristelsen kom på ham, var det, som nogen hviskede: »siden, siden!» og bestandig: »siden.« — Børnene rendte, ropte og lo en stund som før, men da de ikke kunde kalde ham ud til sig hverken med sin egen agende lystighed eller sine rop ind med ansigtet på ruden, blev de efterhånden borte; de fandt andre legepladse, og snart stod bakken tom.

Men skolemesteren mærkede snart, det var ikke den gamle Øyvind, der læste, fordi det faldt sig så, og legede, fordi det var nødvendigt. Han talte ofte med ham, lokkede og ledte; men det vilde ikke lykkes ham at finde guttens hjerte så let som i gamle

dage. Han talte også med forældrene, og ifølge samråd kom han ned en søndagskvæld sist på vinteren og sagde, da han havde siddet en stund: »Kom nu, Øyvind, så skal vi gå ud, jeg vil gjerne tale med dig.« — Øyvind tog på sig og fulgte. Det bar opover mod Hejdegårdene, samtalen gik godt, men om intet vigtigt; da de var komne nær gårdene, bøjede skolemesteren af mod en, som lå i midten, og da de kom længre frem, hørte de rop og lystighed derifra. »Hvad er her påfærde?« spurte Øyvind. — »Her er dans,« sagde skolemesteren; »skal vi ikke gå ind?« — »Nej.« — »Vil du ikke gå med på en dans, gut?« — »Nej, ikke endnu.« — »Ikke endnu? Når da?« — Han svarede ikke. — »Hvad mener du med: endnu?« — Da gutten ikke svarede, sagde skolemesteren: »Kom nu, ikke slig snak.« — »Nej, jeg går ikke!« — Han var meget bestemt og dertil bevæget. »At din egen skolemester skal stå her og bede dig gå til dans!« — Der blev lang taushed. »Er der nogen derinde, som du er rød for at se?« — »Jeg kan jo ikke vide, hvem som er der.« — »Men kunde der være nogen?« — Øyvind taug. Da gik skolemesteren lige bort til ham, lagde hånden på hans skulder: »Er du rød for at se Marit?« Øyvind så ned, åndedrættet blev tungt og kort. »Sig det til mig, du Øyvind.« — Øyvind taug. — »Du er kanske skamfuld for at tilstå det, siden du ikke er konfirmeret; men sig mig det alligevel, du Øyvind, og du skal ikke angre det.« — Øyvind så op, men kunde ikke få ordet frem og gled til side med øjet. — »Du er heller ikke mere glad på det siste; holder hun mere af andre end af dig?« Øyvind taug fremdeles, skolemesteren følte sig lidt krænket og vendte sig fra ham; de gik tilbage.

Da de havde gåt et langt stykke, stansede skolemesteren så vidt, at Øyvind kom på siden af ham. »Du længes vel efter at bli konfirmeret?« sagde han. — »Ja.« — »Hvad tænker du så at ta dig for?« — »Jeg

vilde gjerne ind på seminariet.« — »Og så bli skolemester?« — »Nej.« — »Du synes ikke, det er stort nok?« — Øyvind taug. De gik atter et langt stykke. »Når du har været på seminariet, hvad vil du så?« — »Jeg har ikke rigtig tænkt på det.« — »Dersom du havde penger, vilde du nok gjerne kjøbe dig en gård?« — »Ja, men beholde kværnene.« — »Da er det best, at du tar på agronomskolen.« — »Lærer de så meget der som på seminariet?« — »Å, nej; men de lærer, hvad de siden skal bruge.« — »Får de nummer der også?« — »Hvorfor spør du så?« — »Jeg vilde gjerne bli flink.« — »Det kan du vist bli uden nummer.« — De gik atter tause, til de så Pladsen; der skar lys ud af stuen, berget hang sort over nu i vinterkvælden, vandet lå nedenfor med blank, blinkende is, skogen stod omkring den stille bugt, men uden sne, månen bar udover og spejlede skogen i isen. »Her er vakkert på Pladsen,« sagde skolemesteren. Øyvind kunde somme tider se på den med de øjne, hvormed han så, da moderen fortalte eventyr, eller med det syn, han havde, når han rendte i bakken; nu gjorde han dette: alt lå løftet og klart. — »Ja, her er vakkert,« sagde han, men sukkede. — »Far din har havt nok i den plads: du kunde også ha nok i den.« — Det glade syn af stedet var med én gang borte. Skolemesteren stod, som han ventede svar, han fik intet, rystede på hodet og gik med ind. Han sad der en stund hos dem, men var mere taus end talende, hvorved også de andre blev tause. Da han sagde farvel, fulgte både manden og konen ham udenfor døren; det var, som de begge ventede på, at han skulde sige noget. De blev imidlertid stående og se op i kvælden. »Her er ble't så uvant stille,« sagde endelig moderen, »siden børnene har flyttet bort med sin leg.« — »I har heller ikke længer noget barn i huset,« sagde skolemesteren. Moderen forstod, hvad han mente; »Øyvind er ikke glad på det siste,« sagde hun.

— »Å, nej; den som er ærgjærrig, er ikke glad;«
han så med den gamles ro op i guds stille himmel.

SJETTE KAPITEL.

Et halvt år efter, om høsten nemlig (konfirmationen var blevet udsat til da), sad hovedsognets konfirmander i præstens borgestue for at udtages; iblandt dem Øyvind Pladsen og Marit Hejdegårdene. Marit var netop kommen ned fra præsten, hvor hun havde fåt en vakker bog og megen ros; hun lo og snakkede med sine veninder til alle sider og så omkring sig mellem gutterne. Marit var fuldvoksen jente, let og fri i al sin adfærd, og gutterne såvel som jenterne vidste, at bygdens beste ungarl, Jon Hatlen, gik på frieri til hende; hun kunde sagtens være glad, der hun sad. Nede ved døren stod nogle jenter og gutter, der ikke var slupne frem; de gråt, mens Marit og hendes veninder lo; iblandt dem var en liden gut i sin fars støvler og sin mors kirketørklæde. »Gud, å gud!« hulkede han, »jeg tør ikke gå hjem igjen.« Og dette greb dem, der endnu ikke havde været oppe, med samfølelsens magt; der blev almindelig taushed. Angsten stod dem i hals og øjne, de kunde ikke se sikkert og heller ikke svælge, hvortil de følte en bestandig trang. En sad og regnede over, hvad han kunde, og skjönt han blot nogle timer i forvejen havde fundet ud, at han kunde alt, fandt han nu lige så sikkert ud, at han kunde intet, ikke engang læse indenad. En anden lagde sammen sit synderegister, fra han var så stor, han kunde huske, til nu, han sad der, og han fandt det just ikke underligt af vorherre, om han lod ham gå tilbage. En tredje sad og tog mærke af alle udvortes ting; dersom klokken, som netop skulde slå, ikke fik slaget frem, før han kom til 20, så slap han; dersom

den, han hørte i gangen, var gårdsgutten Lars, så slap han; dersom den store regndråbe, som arbejdede nedover ruden, kom så langt som til listen, så slap han. Den siste og afgjørende prøve skulde være, om han fik den højre fod snoet omkring den venstre, og dette var ham aldeles umuligt. En fjerde vidste med sig selv, at blev han bare hørt om Josef i bibelhistorien og om dåben i forklaringen, eller om Saul, eller i hustavlen, eller om Jesus, eller i budene, eller — han sad endnu og prøvede, da han blev ropt ind. En femte havde lagt en forunderlig elsk på bjergprækenen; han havde drømt om bjergprækenen, han var viss på at bli hørt i bjergprækenen, og han ræmsede op bjergprækenen for sig selv; han måtte gå ud ved husvæggen for at læse over bjergprækenen, — da han blev kaldt op for at eksamineres om de store og små profeter. En sjette tænkte på præsten, som var en velsignet mand og kjendte så godt hans far, tænkte også på skolemesteren, som havde et så kjærligt ansigt, og på gud, som var så inderlig god og havde hjulpet mange før, både Jakob og Josef, og så tænkte han på, at mor og hans søsken sad hjemme og bad for ham, så det vist vilde hjælpe. Den syvende sad og slog af på alt det, han havde tænkt at bli her i verden. Engang havde han tænkt at ville drive det til konge, engang til general eller præst, nu var den tid forbi; men lige til han kom hid, havde han dog tænkt at ville gå tilsjøs og bli kaptejn, kanske sjørøver, og handle sig frygtelige rigdomme til; nu slog han først af rigdommen, så sjørøveren, så kaptejnen, styrmanden, han stansede ved matrosen, i det højeste bådsmænden, ja, det var muligt, han slet ikke gik tilsjøs, men tog plads under sin fars gård. Den ottende var mere viss i sin sag, dog ikke sikker; ti selv den flinkeste var ikke sikker. Han tænkte på de klæder, han skulde konfirmeres i, hvad de skulde bruges til, hvis han ikke slap. Men slap han, skulde han til byen og få klædes-

klær og komme hjem igjen og danse i julen til misundelse for alle gutter og forbauselse for alle jenter. Den niende regnede anderledes; han oprettede en liden kontrabog med vorherre, hvori han på den ene side satte som »debit« : han skal lade mig slippe frem, og på den andre siden som »kredit« : så skal jeg aldrig mere lyve, aldrig mere sladre, bestandig gå i kirke, lade jenterne være og vænne mig af med at bande. Men den tiende tænkte, at havde Ole Hansen sluppet ifjor, var det mere end uretfærdighed, om ikke han slap iår, som altid havde været bedre på skolen og desuden var af bedre folk. Ved siden af ham sad den ellefte, der droges med de rædsomste hævnplaner, i tilfælde af at han ikke slap, enten at brænde ned skolen eller rømme bygden og komme igjen som præstens og hele skolekommissionens tordnende dommer, men højmodig lade nåde gå for ret. Til en begyndelse vilde han ta tjeneste i nabobygden hos nabopræsten og der til næste år stå nummer 1 og svare, så hele kirken måtte undre sig. Men den tolvte sad for sig selv under klokken med begge hænder i lommen og så vemodig ud over forsamlingen. Ingen her vidste, hvad byrde han bar, hvilket ansvar han stod i. Hjemme var der en, som vidste det; ti han var forlovet. En stor, langbenet kongle gik hen ad gulvet og nærmede sig hans fod; han plejede at træde på det ækle insekt, men idag løftede han kjærlig foden, for at den i fred kunde gå did, den vilde. Hans stemme var blid som en kollekt, hans øjne sagde vedholdent, at alle mennesker var gode, hans hånd gjorde en ydmyg bevægelse ud af lommen og op i håret for at lægge det mere glat. Blot han kunde smyge læmpelig igjennem dette farlige nåleøje, vilde han nok vokse ud igjen på den andre siden, tygge tobak og gjøre forlovelsen offentlig. Men nede på en lav skammel med benene i krog op under sig sad den urolige trettende; hans små, gnistrende øjne løb hele stuen

rundt tre gange i sekundet, og under det stærke, stride hode væltede alle de tolv tanker i en broget uorden, fra det mægtigste håb til den mest sønderknusende tvil, fra de ydmygste forsætter til de mest bygde-ødelæggende hævnplaner, og imidlertid havde han spist op alt det ledige kjød på sin højre tommelfinger, holdt nu på med neglene og sendte store stykker bortover gulvet.

Øyvind sad borte ved vinduet, havde været oppe og havde svaret på alt, hvorom han blev spurt; men ikke havde præsten sagt noget, ej heller skolemesteren; han havde i over et halvt år tænkt på, hvad begge vilde sige, når de fik vide, hvad han havde arbejdet, og han følte sig nu meget skuffet, tillige krænket. Der sad Marit, som for ulige mindre anstrængelse og kundskab havde fåt både opmuntring og løn; det var netop for at stå stor i hendes øjne, han havde arbejdet, og nu nådde hun leende, hvad han havde arbejdet til med så megen forsagelse. Hendes latter og spas brændte ham på sjælen; den frihed, hvormed hun bevægede sig, gjorde ham ondt. Han havde undgået omhyggelig at tale med hende siden hin kvæld; der skal gå år hen, tænkte han; men synet af hende, så glad og overlegen hun sad der, det trykkede ham til jorden, og alle hans stolte forsætter hang som vådt løv.

Han forsøgte dog lidt efter lidt at ryste af. Det kom an på, om han idag blev nummer én, og herpå ventede han. Skolemesteren plejede at bli lidt efter hos præsten for at ordne ungdommen og siden gå ned og fortælle dem udfaldet; det var jo ikke den endelige afgjørelse, men det var, hvad præsten og han foreløbig var komne overens om. Samtalen i stuen blev livligere, efterhvert som flere blev prøvede og slap; men nu begyndte de ærgjærrige at sondre sig stærkt ud fra de glade; de siste gik, så snart de havde fåt følge, for at meddele forældrene sin lykke, eller de ventede for andres skyld, som ikke var færdige; de første derimod

blev mere og mere stille, øjnene så spændte mod døren.

Endelig var ungdommen færdig, de siste var komne ned, og skolemesteren talte altså nu med præsten. Øyvind så til Marit; hun var lige glad, men blev dog siddende, — om for sin egen skyld eller andres, vidste han ikke. Hvor vakker Marit var blevet; blændende fin i huden var hun som ingen, han før havde set, næsen var lidt opkastet, munden småleende. Øjnene var halvlukkede, når hun ikke netop så på én, men derfor kom blikket altid med uventet magt, når det kom, — og som hun selv vilde lægge til, at hun ikke mente noget med det, smilede hun halvt i det samme. Håret var heller mørkt end lyst, men det var småkruset og lå langt frem til begge sider, så at det sammen med de halvlukkede øjne gav noget dulgt, som man aldrig kunde bli færdig med. Man var ikke ganske sikker på, hvem det var, hun så efter, når hun sad for sig selv og imellem flere; heller ikke, hvad hun egentlig tænkte, når hun så vendte sig til en og talte; ti hun tog ligesom straks tilbage, hvad hun gav. Indunder alt dette er vel egentlig Jon Hatlen gjemt, tænkte Øyvind, men så dog bestandig på hende.

Da kom skolemesteren. Enhver forlod sin plads og stormede omkring ham. »Hvad nummer har jeg?« — »End jeg?« — »End jeg, jeg?« — »Hys, opløbne unger, intet spektakel her! — rolige, så skal I få høre det, barn!« Han så sig langsomt om. »Du er nummer 2,« sagde han til en gut med blå øjne, der så bønlig på ham, og gutten dansede ud af kredsen. »Du er nummer 3,« — han slog på en rødhåret, rask liden en, som stod og sled ham i trøjen; »du er nummer 5, du nummer 8« o. s. v. Han fik se Marit: »Du er nummer 1 af jenterne;« hun blev blussende rød over ansigt og hals, men forsøgte at smile. »Du nummer 12, har været doven, din knægt, og en stor skøjerfant;

du nummer 11, ikke bedre at vente, gutten min; du nummer 13, må læse dygtig, møde frem til overhøring, ellers går det dig galt! —« — Øyvind kunde ikke holde det ud længer; nummer 1 var vistnok ikke nævnt; men han stod den hele tid således, at skolemesteren kunde se ham. »Skolemester!« — han hørte ikke; »skolemester« — tre gange måtte han gjentage det, før det blev hørt. Endelig så skolemesteren på ham; »nummer 9 eller 10, husker ikke sikkert hvilket,« sagde han og vendte sig til en anden. »Hvem er nummer 1 da?« spurte Hans, som var Øyvinds bedste ven. — »Det er ikke dig, du krushode!« sagde skolemesteren og slog ham på hånden med en papirrulle. »Hvem er det da?« spurte flere, »hvem er det, ja hvem er det?« — »Det får den vide, som har nummeret,« svarede skolemesteren strængt; han vilde ikke ha flere spørgsmål. — »Gå nu vakkert hjem, barn, tak eders gud, og glæd eders forældre! Tak også eders gamle skolemester; I havde siddet der net og gnaget ben, havde ikke han været!« — De takkede ham og lo, de drog jublende afsted; ti i dette øjeblik, da de skulde hjem til forældrene, var de alle glade. Blot en var igjen, som ikke straks kunde finde sine bøger, og som, da han fandt dem, satte sig ned, som skulde han påny til at læse dem over.

Skolemesteren gik bort til ham: »Nu, Øyvind, skal du ikke gå med de andre?« — Han svarede ikke. — »Hvorfor slår du op dine bøger?« — »Jeg vil se, hvad jeg har svaret galt idag.« — »Du har vistnok ikke svaret noget galt.« — Øyvind så da på ham, tårerne stod ham i øjnene, han så ufravendt på ham, medens en efter en randt nedover, men han sagde ikke et ord. Skolemesteren satte sig foran ham: »Er du ikke glad nu, at du er sluppen frem?« — Det bævrede om munden, men han svarede ikke. »Din mor og far vil være meget glade,« sagde skolemesteren og så

på ham. — Øyvind kjæmpede længe for at få et ord frem, endelig spurte han sagte og afbrudt: »Er det ..., fordi jeg ... er husmandsgut, ... at jeg står nummer 9 eller 10?« — »Vistnok er det derfor,« svarede skolemesteren. — »Så nytter det jo ikke mig at arbejde,« sagde han klangløst og sank sammen over alle sine drømme. Pludselig løftede han hodet, hævede den højre hånd, slog den i bordet med al sin magt, kastede sig ned på sit ansigt og brød ud i den heftigste gråd.

Skolemesteren lod ham ligge og gråte, rigtig gråte ud. Det varede længe, men skolemesteren ventede, til gråden blev barnligere. Da tog han om hans hode med begge hænder, lattede det op og så ind i det forgrædte ansigt. »Tror du, det er gud, som nu har været hos dig?« sagde han og holdt ham venlig imod sig. Øyvind hulkede endnu, men kortere, tårerne randt mere stille, men han turde ikke se på ham, som spurte, ej heller svare. — »Dette, Øyvind, har været løn som forskyldt. Du har ikke læst af kjærlighed til din kristendom og dine forældre; du har læst af forfængelighed.« — Der blev stilt i stuen mellem hver gang, skolemesteren talte, Øyvind kjendte hans blik hvile på sig, og han blev optøet og ydmyg under det. — »Med sådan vrede i dit hjerte kunde du ikke ha mødt frem for at ta pagten af din gud; kunde du vel, Øyvind?« — »Nej,« stammede han, så godt som han formådde. — »Og stod du der med forfængelig glæde over, at du var nummer 1, stod du da ikke frem med en synd?« — »Jo,« hviskede han og skalv om munden. — »Du holder endnu af mig, Øyvind?« — »Ja,« han så op for første gang. — »Så skal jeg sige dig, at det var mig, som fik dig flyttet ned; ti jeg holder så af dig, Øyvind.« — Den anden så på ham, blinkede nogle gange, og tårerne randt tæt ned. — »Du har ikke noget imod mig derfor?« — »Nej,« han så fuldt og

klart op, skjønt stemmen var kvalt. — »Mit kjære barn; jeg vil være om dig, så længe jeg lever.«

Han ventede på ham, til han fik ordne sig og samle sine bøger, sagde så, at han vilde følge ham hjem. De gik langsomt hjemover, i begyndelsen var Øyvind endnu stille og kjæpende, men lidt efter lidt vandt han på sig selv. Han var så overtydet om, at det forefaldne var det beste, som nogensinde kunde ha truffet ham, og før han kom hjem, var troen derpå bleven så stærk, at han takkede sin gud og sagde det til skolemesteren. »Ja, nu skal vi tænke på at nå noget i livet,« sagde skolemesteren, »og ikke løbe efter blindmænd og numre. Hvad siger du om seminariet?« — »Jo, jeg vilde gjerne did.« — »Du mener agronomskolen?« — »Ja.« — »Den er vistnok også den beste; den gir andre udsigter end en skolemesterstilling!« — »Men hvorledes skal jeg komme did? Jeg har inderlig lyst, men ikke råd.« — »Vær flittig og brav, så skal der nok bli råd!«

Øyvind følte sig ganske overvældet af taknemlighed. Han fik denne tindren for øjet, det lette åndedrag, den uendelige kjærlighedens ild, som bærer frem, når man føler menneskers uventede godhed. Hele fremtiden forestiller man sig et øjeblik som at vandre i frisk fjældluft; man bæres mere, end man går.

Da de kom hjem, var begge forældre i stuen og havde siddet der i stille venten, skjønt det var arbejdstid og travelt. Skolemesteren kom først ind. Øyvind efter, begge smilte. »Nu?« sagde faderen, han lagde en salmebog bort, hvori han netop havde læst »en konfirmands bøn.« Moderen stod ved gruen, turde ingenting sige; hun lo, men hun var usikker på hånden; hun ventede øjensynlig noget godt, men vilde ikke røbe sig. »Jeg måtte bare følge for at glæde eder med, at han svarede på alt, han blev spurt om, og at præsten

sagde, da Øyvind var gåt, at han ikke havde havt flinkere konfirmand.« — »Å, nej!« sagde moderen og blev meget bevæget. — »Det var jo bra,« sagde faderen og rømmede sig usikkert.

Efterat det havde været længe stilt, spurte moderen sagte: »Hvad nummer får han?« — »Nummer 9 eller 10,« sagde skolemesteren rolig. — Moderen så på faderen, denne først på hende, så på Øyvind; »en husmandsgut kan ikke vente mere,« sagde han. Øyvind så på ham igjen; det var, som atter noget vilde op i halsen, men han betvang sig ved i en hast at huske på kjærlige ting, den ene efter den anden, så længe til det gik ned igjen.

»Nu er det best, jeg går,« sagde skolemesteren, nikkede og vendte sig. Begge forældrene fulgte efter sædvane ud på stenhellen; her tog skolemesteren sig en skrå og sagde smilende: »Han blir nummer én alligevel; men det er ikke værdt, han får vide noget om det, før dagen kommer.« »Nej, nej,« sagde faderen og nikkede. »Nej, nej,« sagde moderen, hun nikkede også; derpå tog hun skolemesteren i hånden; »du får ha tak for alt, du gjør imod ham,« sagde hun. »Ja, du får ha tak,« sagde faderen, og skolemesteren gik, men de stod endnu længe og så efter ham.

SYVENDE KAPITEL.

Skolemesteren havde taget riktigt øjemærke, da han bad præsten prøve, om Øyvind tålte at stå nummer én. I de tre ugers tid, som hengik indtil konfirmationen, var han hos gutten hver dag; et er, at en ung, blød sjæl kan gi efter for et indtryk, et andet er, hvad den med tro skal besidde. Mange mørke timer faldt

på gutten, førend han lærte at ta sit fremtidsmål af bedre ting end ære og trods. Ret som han sad i fuldt arbejde, slap han lysten og arbejdet: hvortil, hvad vinder jeg? — og så en stund efter huskede han skolemesteren, hans ord og hans godhed; men dette menneskelige middel trængte han at stige op gennem, hver gang han på ny faldt ned fra forståelsen af sin højere pligt.

I de dage, man på Pladsen forberedte sig til konfirmationen, forberedte man sig også på hans rejse til landbrugsskolen; ti dagen efter skulde den foregå. Skrædder og skomager sad i stuen, moderen bagte i køkkenet, faderen arbejdede på en kiste. Der taltes meget om, hvad han vilde koste dem i to år, om, at han ikke kunde komme hjem den første julen, kanske heller ikke den anden, og hvor tungt det vilde være at findes skilt så længe. Der taltes også om den kjærlighed, han måtte ha til sine forældre, der vilde strække sig så langt for sit barns skyld. Øyvind sad som den, der havde været ude og forsøgt på egen hånd, men havde kuldsejlet og nu var taget op af kjærlige mennesker.

En sådan følelse gir ydmyghed, og med den kommer meget andet. Da den store dag nærmede sig, turde han kalde sig forberedt og turde se fremover med tillidsfuld hengivenhed. Hver gang Marits billede vilde være med, skjød han det forsigtig til side, men kjendte smerten ved at gjøre det. Dette forsøgte han at øve sig i, men blev dog aldrig stærkere derved, tværtimod, det var smerten, som vokste. Derfor var han træt den siste kvæld, da han efter en lang selvprøvelse bad, at i dette stykke måtte vorherre ikke prøve ham.

Skolemesteren kom, da det led på. De satte sig ind i stuen, efter at alle havde vasket og redt sig, som sædvanligt, aftenen før man skal gå til alters eller højmesse. Moderen var bevæget og faderen taus; af-

skeden lå bag morgendagens højtid, og det var uvist, når de atter kunde sidde sammen. Skolemesteren tog salmebøgerne frem, de holdt andagt og sang, og bagefter sagde han en liden bøn, sådan som ordene vilde falde.

Disse fire mennesker sad nu sammen, til det led langt på kvælden, og tanken drog ind til sig selv; de skiltes da med de beste ønsker for den kommende dag, og hvad den vilde binde. Øyvind måtte indrømme, da han lagde sig, at aldrig havde han lagt sig så lykkelig; i kvæld gav han nemlig dette en egen fortolkning, han forstod dermed: aldrig har jeg lagt mig så hengiven i guds vilje og så glad i den. — Marits ansigt vilde straks frem igjen, og det siste, han endnu sansede, var, at han lå og fristede sig selv: ikke ganske lykkelig, ikke ganske, — og at han svarede: jo, ganske —; men atter igjen: ikke ganske, — jo, ganske; — nej, ikke ganske —.

Da han vågnede, huskede han dagen straks, bad og følte sig stærk, som man gjør om morgenen. Han havde siden i sommer ligget på lemmen for sig selv; han stod nu op, iførte sig sine nye, smukke klæder varsomt; ti han havde aldrig havt sådanne på før. Især var der en rund klædestrøje, som han mange gange måtte føle på, før han blev vant til den. Han fik op et lidet spejl, da han havde fåt kraven på og for fjerde gang også trak trøjen på. Da han nu så sit eget fornøjede ansigt med det ualmindelig lyse hår omkring ligge og le i spejlet, faldt det ham ind, at dette atter bestemt var forfængelighed. Ja, men velklædt og ren må da folk få være, svarede han, idet han trak ansigtet fra spejlet, som var det synd at se deri. — Vistnok, men ikke fuldt så glad i sig selv for den sags skyld. — Nej vist, men vorherre må da også like, at en synes om at se godt ud. — Kan vel være, men han likte vel bedre, du var det uden selv at lægge så meget mærke

dertil. — Det er sandt, men se, det kommer nu af, at alting er så nyt. — Ja, men så må du også lidt efter lidt lægge det af. — Han greb sig i, at han snart over dette emne, snart over hint gik og førte sådan selvprøvende samtale, at ikke en synd skulde falde ned på dagen og plette den; men han vidste også, at der måtte mere til.

Da han kom ned, sad forældrene fuldt påklædte og ventede ham med maden. Han gik bort og tog dem i hånden med tak for klæderne, og et »slid dem med helsen« fik han igjen. De satte sig til bords, bad stille og spiste. Moderen tog af bordet og bar ind nisteløpen til kirkefærden. Faderen drog på sig trøjen, moderen hæftede sine tørklæder, de tog sine salmebøger, låsede huset og gik opover. Så snart de var komne op på den øvre vej, mødte de kirkefarende folk, kjørende og gående, konfirmander indimellem, og i et og andet følge hvidhårede besteforældre, som endnu denne ene gang måtte afsted.

Det var en høstdag uden solskin, som når vejret er ved at slå over. Der gik skyer sammen og skiltes igjen, somme tider blev der af en stor samling tyve mindre, som jagede bortover med ordre til uvejrlig; men nede på jorden var der endnu stilt, løvet hang afsjælet og dirrede ikke engang, luften var lidt lummer; folk bar med sig rejseplag, men brugte dem ikke. En ualmindelig stor skare havde samlet sig omkring den fritliggende kirke; men konfirmationsungdommen gik straks ind i kirken for at bli stillet op, før gudstjenesten begyndte. Da var det, at skolemesteren i blå klæder, frakke og knæbukser, høje støvler, stivt halsbind og piben stikkende frem af baglommen kom nedover, nikkede og lo, slog en på skulderen, talte et par ord til en anden om at svare højt og tydelig og kom under alt dette nedover til fattigblokken, hvor Øyvind stod og svarede på

alle sin ven Hans's spørgsmål i anledning af rejsen. »God dag, Øyvind, vakker idag,« — han tog ham ved trøjekraven, som vilde han tale med ham; »hør du, tror alt godt om dig. Nu har jeg talt med præsten; du får beholde pladsen din; gå op på nummer én og svar tydelig!«

Øyvind så forbauset op på ham, skolemesteren nikkede, gutten gik nogle skridt, stod, atter nogle skridt, stod; jo vist er det så, han har talt til præsten for mig, og gutten gik fort opover. »Du skal jo være nummer én alligevel,« hvisker en til ham. »Ja,« svarede Øyvind sagte, men vidste endnu ikke rigtig, om han turde.

Opstillingen var færdig, præsten kommen, de ringede sammen, og folk holdt på at strømme ind. Da så Øyvind Marit Hejdegårdene stå lige foran sig, hun så også på ham, men begge var så bundne af stedets hellighed, at de turde ikke hilse. Han så blot, hun var skinnende vakker og havde bart hår, mere så han ikke. Øyvind, som i over et halvt år havde bygget så store planer på at stå lige over for hende, glemte, da det kom til stykket, både pladsen og hende, og at han nogensinde havde tænkt på dem.

Efterat alt var endt, kom slægtninger og kjendinger for at aflægge sine lykønskninger, dernæst kom hans kammerater for at ta farvel med ham, da de havde hørt, han skulde rejse den næste dag; så kom mange små, som han havde aget med i bakkerne, og som han havde hjulpet på skolen, og det var ikke frit, at de putrede lidt ved afskeden. Sist kom skolemesteren, tog ham og forældrene taust i hånden og gjorde tegn til at gå; han vilde følge. De fire var atter sammen, og det skulde nu være siste kvæld. På vejen var der endnu mange, som tog farvel og ønskede ham til lykke, men ellers taltes de ikke ved indbyrdes, før de sad hjemme i stuen.

Putre 3: egtl. boble, om kogende vand, her om stemmens skjælven.

Bjørnson: En glad gut.

Skolemesteren prøvede på at holde dem ved godt mod; det var ikke mere end så, at de alle tre gruede nu, når det kom til stykket, for hele to års fravær, da de hidtil ikke havde været skilt én dag; men ingen vilde være ved det. Jo længer det led, jo mere beklemmt blev Øyvind, han vilde gå ud for at komme lidt til ro.

Det var halvmørkt nu og en forunderlig susning i luften, han blev stående på stenhellen og så op. Da hørte han fra bergkanten sit eget navn nævne, ganske sagte, det var intet bedrag; ti det gjentoges to gange. Han så op og skimtede, at et kvindfolk sad på hug mellem træerne og så ned. — »Hvem er det?» spurte han. — »Jeg hører, du skal rejse,« sagde hun sagte, »så måtte jeg gå til dig og sige farvel, siden du ikke vilde komme til mig.« — »Kjære, er det dig, Marit! Jeg skal komme op til dig.« — »Nej, gør ikke det; jeg har ventet så længe, og da måtte jeg vente endnu længer; ingen ved, hvor jeg er, og jeg må skynde mig hjem.« — »Det var snilt af dig, at du vilde komme,« sagde han. — »Jeg kunde ikke holde ud, at du skulde rejse slig, Øyvind; vi har kjendt hinanden, fra vi var små.« — »Vi har så.« — »Og nu har vi ikke talt med hinanden på et halvt år.« — »Nej, vi har ikke det.« — »Vi skiltes også så rart den gang.« — »Ja; — jeg tror, jeg må komme op til dig.« — »Å, nej; gjør ikke det! Men sig mig: du er vel ikke sint på mig?» — »Kjære, hvor kan du tro det?» — »Farvel da, Øyvind, og tak for det, vi har havt sammen!« — »Nej, Marit!« — »Jo, nu må jeg gå; de savner mig.« — »Marit, Marit!« — »Nej, jeg tør ikke være længer borte, Øyvind. Farvel!« — »Farvel!«

Siden gik han som i en drøm og svarede langt borte fra, når de talte til ham; de tilskrev det afrejsen, som ventelig kunde være, og denne havde også hans

hele opmærksomhed i det øjeblik, skolemesteren om kvælden tog afsked og gav ham noget i hånden, som han siden så var en femdalerseddel. Men siden, da han lagde sig, tænkte han ikke på afrejsen, men på de ord, der var komne ned fra bergkanten og gik op igjen. Som barn fik hun ikke lov til at komme på bergkanten, fordi bestefaderen var ræd, hun skulde falde nedfor. Kanske kommer hun nedfor alligevel!

OTTENDE KAPITEL.

Kjære forældre!

Nu have vi fåt meget mere at læse, men nu er jeg også kommen de andre mere på siden, så det er ikke så tungt. Og nu skal jeg forandre meget på fars plads, når jeg kommer hjem; ti der er det meget galt, og det er forunderligt, at det har hængt sammen. Men jeg skal få skik derpå igjen, for jeg har nu lært meget. Jeg har lyst til at komme et sted, hvor jeg kan gjøre alt det, jeg nu ved; derfor må jeg søge en stor post, når jeg er færdig. Her siger alle, at Jon Hatlen er ikke så flink, som der er sagt hjemme hos os, men han haver egen gård, så det er nu det samme for andre end ham selv. Mange, der kommer herfra, får meget stor løn; men de bliver så godt betalt, fordi vi er den beste landbrugsskole i landet. Somme siger, at en i næste amt er bedre, men det er slet ikke sandt. Her er to ord: det ene heder teori og det andet praksis, og det er godt at have dem begge to, og det ene er ikke noget uden det andet, men det siste er dog det beste. Og det første ord betyder at vide årsagen og grunden i et arbejde, men det andet betyder at kunne gjøre arbejdet, ligesom nu med en myr. For der er mange, som ved, hvorledes de skal gjøre med en myr, men

gjør det galt alligevel, for de kan det ikke. Men mange kan det og ved det ikke, og således kan det også blive galt, for der er mange slags myr. Men vi på landbrugs-skolen, vi lærer begge ord. Bestyreren er så flink, at slet ingen kan måle sig med ham. På siste landbrugs-møde for hele landet, styrede han to spørgsmål, men de andre landbrugsbestyrere havde blot ét hver, og det blev altid, som han sagde, når de fik tænkt sig om. Men på forrige møde, hvor han ikke var, der sludrede de bare. Løjtnanten, som lærer landmåling, haver bestyreren fåt bare for hans flinkheds skyld; ti de andre skoler haver ingen løjtnant. Men han er så flink, at på løjtnantsskolen skal han have været den allerbeste.

Skolemesteren spørger, om jeg går i kirken. Ja vist går jeg i kirken, for nu haver præsten fåt en kapellan, og han præker, så alle i kirken er meget rædde, og det er en fornøjelse at høre. Han er af den nye religion, som de haver i Kristiania, og folk synes, han er for stræng, men det have de godt af.

Nu for tiden lærer vi megen historie, som vi ikke have læst før, og det er besynderligt, at se alt, som er foregått i verden, men især hos os. For vi har bestandig vundet, undtagen når vi har tabt, og da haver vi været meget mindre. Nu have vi frihed, og det har ingen andre folkeslag så meget af som vi, undtagen Amerika, men der er de ikke lykkelige. Og vor frihed skal vi elske højest over alle ting.

Nu vil jeg slutte for denne gang, ti jeg har skrevet meget langt. Skolemesteren læser nok brevet, og når han svarer for eder, så skal han sige mig noget nyt om en og anden; ti det gjør han ikke. Men værers nu flittig hilset fra eders hengivne søn

Ø. Thoresen.

*

Kjære forældre!

Nu må jeg sige eder, at her har været eksamen, og jeg har stået mig udmærket godt i mange ting og

meget godt i skrivning og landmåling, men temmelig godt i udarbejdelse af modersmålet. Det kommer deraf, siger bestyreren, at jeg har ikke læst nok, og han har foræret mig nogle bøger af Ole Vig, som er mageløse, for der forstår jeg altsammen. Bestyreren er meget god mod mig, han fortæller os så mange ting. Altsammen her er så ganske småt imod, hvad det er i udlandet; vi forstår næsten ingenting, men lærer alt af skotlænderne og schweizerne, men af hollænderne lærer vi havedyrkning. Mange rejser over til disse lande, i Sverige er de også meget flinkere end vi, og der har bestyreren selv været. Nu har jeg været her snart et år, og jeg synes, at jeg havde lært meget, men da jeg hørte, hvad de kunde, som gik ud ved eksamen, og tænker på, at heller ikke de kan noget, når de kommer sammen med udlændingen, så bliver jeg ganske bedrøvet. Og så er jorden så dårlig her i Norge imod, hvad den er i udlandet; det lønner sig slet ikke, alt det, vi gjør med den. Folket vil desuden ikke tage efter. Om de også vilde, og om jorden var meget bedre, så har de jo ikke penge til at dyrke med. Det er mærkværdigt, at det er gået, som det er gået.

Nu er jeg i øverste klasse og skal være der et år, før jeg er færdig. Men mine fleste kammerater er rejst og jeg længes hjem. Det er, ligesom jeg synes, at jeg står alene, endskjønt jeg slet ikke gjør det; men det er så underligt, når en har været længe borte. Jeg trodde engang, jeg skulde blive så flink her, men det ser dårligt ud dermed.

Hvad skal jeg nu tage mig for, når jeg kommer herifra? Først vil jeg naturligvis hjem, siden må jeg vel søge mig noget, men det må ikke være langt borte.

Lev nu vel, kjære forældre! Hils dem, som spørger efter mig, og sig dem, at jeg har det godt, men at jeg nu længes hjem igjen.

Eders hengivne søn

Øyvind Thoresen Pladsen.

Kjære skolemester!

Herved tilspørger jeg dig, om du vil oversende indlagte brev og slet ikke sige det til nogen. Og vil du ikke, så får du brænde det.

Øyvind Thoresen Pladsen.

Til

velagtede pige Marit Knudsdatter Nordistuen på
Øvre Hejdegårdene.

Du vil nok blive meget forundret ved at modtage brev fra mig, men det skal du ikke, for jeg vil bare spørge, hvorledes du har det. Derom må du underrette mig snarest muligt og i alle måder. Om mig selv er at sige, at jeg bliver færdig her om et år.

Ærbødigst

Øyvind Pladsen.

Til

ungkarl Øyvind Pladsen på
landbrugsskolen!

Dit brev har jeg rigtig fået af skolemesteren, og jeg vil svare, siden du beder mig. Men jeg er ræd for det, da du er så lærd, og jeg haver en brevbog, men den vil ikke passe. Så må jeg prøve, og du får tage viljen for gjærningen, men du må ikke vise det frem, for da er du ikke den, jeg tænker. Du skal heller ikke gjemme det, da kan nogen let få se det, men du skal brænde det, og det skal du love mig. Det var så mange ting, jeg vilde skrive om, men som jeg ikke rigtig tør. Vi haver fået en god høst, poteten står i høj pris, og her på Hejdegårdene har vi nok af den. Men bjørnen har været slem med buskapen i sommer; for Ole Nedregårdene slog han ned to naut, og for vor husmand skamferte han ét, så hun måtte slagtes. Jeg væver på en meget stor væv, den er ligesom det skotske tøj, og det er vanskeligt. Og nu vil jeg fortælle dig, at

Buskap o: kvægbesætning. Naut o: høved, nød.

jeg endnu er hjemme, og at andre gjerne vilde have det anderledes. Nu haver jeg ikke mere at skrive om for denne gang, og derfor må du leve vel.

Marit Knudsdatter.

D. u. s.

Du må endelig brænde dette brev.

Til

agronom Øyvind Thoresen Pladsen!

Det haver jeg sagt dig, Øyvind, at den, som vandrer med gud, han er i den gode arvedel. Men nu skal du høre mit råd, og det er, ikke at tage dig verden med længsel og gjenvordighed, men stole på gud og ej lade dit hjærte fortære dig; ti da haver du en gud foruden ham. Det må jeg dernæst sige dig, at din fader og din moder befinder sig vel; men jeg haver ondt i en hofte; ti nu slår krigen op igjen og alt det, man der haver lidt. Hvad ungdommen sår, det alderdommen høster, og det både i ånden og i legemet, som nu svider og værker og frister til idel klage. Men klage skal alderdommen ikke; ti lærdom rinder af sårene, og tålmod præker værken, at mennesket kan blive stærkt nok mod den siste rejse. Idag haver jeg grebet pennen for mange årsagers skyld, og først og fremst for Marits skyld, som er en gudfrygtig pige bleven, men er let på foden som en ren og af mange forsæt. Ti hun vil gjerne holde sig til ét, men kan det ikke for sin natur, men det haver jeg ofte set, at med sligt svagt hjærtetøj er vorherre lemfældig og langmodig og lader ej friste over formue, så hun brækkes istykker; ti hun er meget skjør. Brevet gav jeg hende rigtigen, og hun skjulte det for alle undtagen sit eget hjærte. Og vil gud give den sag sin fremme, så haver jeg intet derimod; ti hun er en velbehagelighed for unge mandfolk, som tydelig kan sees, og hun haver fuldt op af jordiske goder, og de himmelske har hun også i sin ustadighed. Ti gudfrygtigheden i hendes sind er som

vandet i en grund dam; det er der, når det regner, men det er borte, når det skinner sol.

Nu tåler mine øjne ikke mere; ti de ser godt på vidderne, men får ondt og rinder fulde i det små. Tilsist vil jeg sige dig, Øyvind, at i hvad du attrår og arbejder, da tag din gud med; ti som skrevet står: En håndfuld med rolighed er bedre end begge næver fulde med møje og åndsfortærelse (Salomons præd. 4, 6).

Din gamle skolemester

Baard Andersen Opdal.

*

Til

velagtede pige Marit Knudsdatter Hejdegårdene!

Du skal have tak for dit brev, som jeg haver læst og brændt, således som du siger. Du skriver om meget, men slet ikke om det, som jeg vilde, du skulde skrive om. Heller ikke tør jeg skrive om noget vist, før jeg får vide noget om, hvordan du har det i alle m å d e r. Skolemesterens brev siger intet, som en kan holde sig til, men han roser dig, og så siger han, du er ustadig. Det var du også før. Nu ved jeg ikke, hvad jeg skal tro, og derfor må du skrive; ti jeg har det ikke godt, før du har skrevet. I denne tid husker jeg mest, at du kom på berget den siste kvæld, og hvad du da sagde. Mere vil jeg ikke sige denne gang, og derfor må du leve vel.

Ærbødigst

Øyvind Pladsen.

*

Til

ungkarl Øyvind Thoresen Pladsen!

Skolemesteren haver givet mig et nyt brev fra dig, og det haver jeg nu læst. Men jeg forstår det slet ikke, og det kommer vel deraf, at jeg ikke er lærd. Du vil vide, hvordan jeg har det i alle måder, og jeg er

sund og frisk og fejler slet ingen ting. Jeg spiser meget godt, helst når jeg får mælkemad; om natten sover jeg og somme tider om dagen også. Jeg har danset meget nu i vinter; ti her har været mange lag, og der har været meget gildt. Jeg går i kirken, når det ikke er for megen sne, men den har været tyk i vinter. Nu har du vel fået vide altsammen, og har du det ikke, så ved jeg ikke rettere, end at du får skrive mig en gang til endnu.

Marit Knudsdatter.

*

Til

velagtede pige Marit Knudsdatter Hejdegårdene!

Dit brev har jeg modtaget, men du synes at ville lade mig være lige klog. Kanske dette også er et svar, jeg ved det ikke. Jeg tør ingen ting skrive af det, jeg vilde skrive, ti jeg kjender dig ikke. Men kanske heller ikke du kjender mig.

Du må ikke tro, jeg længer er den bløde ost, som du krystede vand ud af, da jeg sad og så dig danse. Jeg har ligget på mange hylder for at tørre siden den tid. Ej heller er jeg som de langhårede hunde, der hænger straks med ørene og skyr folk, sådan som jeg fordem gjorde; jeg lader det stå til nu.

Dit brev var skjæmtsomt nok; men det skjæmtede, hvor det slet ikke skulde skjæmte; ti du forstod mig godt, og da kunde du skjønne, at jeg ikke spurgte for spøg, men fordi jeg i den senere tid ikke kan tænke på andet end det, hvorom jeg spurgte. Jeg gik i megen angst og ventede, og da kom der bare fjas og latter.

Farvel, Marit Hejdegårdene, jeg skal ikke se for meget på dig, således som på hin dans. Gid du både må spise godt og sove godt og få din nye væv færdig, og gid fremfor alt du kan skofle sneen væk, som ligger foran kirkedøren.

Ærbødigst

Øyvind Thoresen Pladsen.

Til
agronom Øyvind Thoresen,
landbrugsskolen.

Til trods for min gamle alder og øjnenes svaghed og værken i min højre hofte må jeg dog give efter for ungdommens påtrængelighed; ti den bruger os gamle, når den selv haver rendt sig fast. Den lokker og græder, til den er bleven løs, men så render den straks igjen fra os og vil slet ikke videre høre.

Nu er det Marit; hun skaber sig med mange søde ord, at jeg skal skrive til følgeskab; ti hun trøster sig ikke til at skrive alene. Jeg haver læst dit brev; hun tænkte, at hun havde Jon Hatlen eller en anden nar for sig, og ikke en, som skolemester Baard har opdraget; men nu kniber det. Dog haver du været for stræng; ti der er visse kvindfolk, som spøger for ikke at gråte, og der er ingen forskjel mellem begge. Men det synes jeg om, at du tager det alvorlige alvorligt; ti ellers kan du ikke le ad det, som er fjas.

Anlangende eders hu, at den står til hinanden, da er dette nu synligt af mange ting. Hende haver jeg ofte tvilet om, ti hun er som vindens gang; men nu ved jeg, at hun haver dog modstået Jon Hatlen, hvorover hendes bestefar er optændt i stor vrede. Hun blev glad, da dit tilbud kom, og når hun spøjte, var det ikke af ondt, men af glæde. Hun haver tålt meget, og det haver hun gjort for at vente på den, som hendes hu stod til. Men da vil du ikke tage hende, men kaster hende som en uartig unge.

Dette var det, jeg måtte fortælle dig. Og det råd må jeg lægge til, at med hende bør du komme vel overens, ti du kan få nok at stride med alligevel. Jeg er som den gamle, der haver set tre slægter; jeg kjender dårskaberne og deres løb.

Din moder og fader skal jeg hilse dig ifra, de venter på dig. Men derom har jeg ikke før villet skrive, at du ikke skulde bli hjærtesår. Din fader kjender du

ikke; ti han er som træet, det giver ikke suk, før det hugges. Men kommer du engang noget til, da skal du lære ham at kjende, og du skal undre dig som på et rigt sted. Han haver været trykket og taus i det verdslige, men din moder haver lettet hans sind for verdslig angst, og nu klarer det ud over dagen.

Nu dummes mine øjne, og hånden vil ikke mere. Derfor befaler jeg dig til ham, hvis øje altid våger, og hvis hånd aldrig trættes.

Baard Andersen Opdal.

*

Til

Øyvind Pladsen!

Du synes at være vred på mig, og det gjør mig meget ondt. Ti jeg mente det ikke således, jeg mente det godt. Jeg kommer ihu, at jeg ofte ikke har været rigtig mod dig, og derfor vil jeg nu skrive dig til, men du må ikke vise det til nogen. Engang fik jeg det, som jeg vilde have det, og da var jeg ikke snil; men nu holder ingen af mig mere, og nu har jeg det meget ondt. Jon Hatlen haver digtet en nidvise om mig, og den synger alle gutter, og jeg tør ikke komme på nogen dans. Begge de gamle ved om det, og jeg hører onde ord. Men jeg sidder alene og skriver, og du må ikke vise det.

Du haver lært meget og kan råde mig, men du er nu langt borte. Jeg haver ofte været nede hos dine forældre, og din mor haver jeg talt med, og vi ere blevne gode venner; men jeg tør ikke sige noget, for du skrev så underlig. Skolemesteren gjør bare nar af mig, og han ved ingen ting om nidvisen; ti ingen i bygden tør synge sligt for ham. Nu er jeg alene og har ingen at tale med; jeg husker på, da vi var barn, og du var så snil ved mig, og jeg fik bestandig sidde på din kjælke. Men nu vilde jeg ønske, at jeg var barn igjen.

Jeg tør ikke mere bede dig svare mig; ti det tør jeg ikke. Men vilde du svare mig blot én gang til, så skulde jeg aldrig glemme dig det, Øyvind.

Marit Knudsdatter.

Kjære, brænd dette brev; jeg ved næsten ikke, om jeg tør sende det.

*

Kjære Marit!

Tak for brevet; det har du skrevet i en god stund. Nu vil jeg sige dig, Marit, at dig holder jeg af, så jeg næsten ikke kan være her længer, og holder du så sandt af mig igjen, så skal Jons nidviser og andre onde ord bare være blade, som træet bærer for mange. Siden jeg fik dit brev, er jeg som et nyt menneske, for der er kommen dobbelt kraft i mig, og jeg er ikke ræd for nogen i hele verden. Da jeg havde sendt det forrige brev, så angrede jeg det, så jeg deraf blev næsten syg. Og nu skal du høre, hvad dette blev årsagen til. Bestyreren tog mig afsides og spurte mig, hvad der fejlede mig; han trodde, jeg læste for meget. Da sagde han mig, at når mit år var ude, skulde jeg få være her ét til og ganske frit; jeg skulde hjælpe ham med et og andet, men han skulde lære mig mere. Da tænkte jeg, at arbejdet var det eneste, jeg kunde holde mig til, og jeg takkede meget; og endnu angrer jeg det ikke, skjönt jeg nu længes til dig; ti jo længer jeg er her, med desto større grund kan jeg engang begjære dig. Hvor glad jeg nu er, jeg arbejder for tre, og aldrig skal jeg stå tilbage i nogen ting! Men du skal få en bog, som jeg læser; ti der står meget om kjærlighed. Om kvælden læser jeg den, når de andre sover, og da læser jeg også dit brev over igjen. Har du tænkt dig, når vi skal mødes? Det tænker jeg så ofte på, og det skal også du prøve og se, hvor det er dejligt. Men jeg er glad, at jeg har kravlet og skrevet

så meget, skjønt det før var så tungt; ti nu kan jeg sige dig, hvad jeg vil, og smile derved i mit hjærte.

Mange bøger skal jeg give dig at læse, så du kan se, hvor megen gjenvordighed de har havt, som holdt rigtig af hinanden, så at de heller er døde af sorg end have givet hinanden op. Og således skal også vi gjøre, og gjøre det med stor glæde. Vel bliver det næsten to år, til vi ser hinanden, og endnu længer, til vi får hinanden; men med hver dag, som går, er det dog en dag mindre; således skal vi tænke, mens vi arbejder.

Mit næste brev skal blive om så mange ting, men i kvæld har jeg ikke mere papir, og de andre sover. Så vil jeg lægge mig og tænke på dig, og det vil jeg gjøre, lige til jeg sovner.

Din ven
Øyvind Pladsen.

NIENDE KAPITEL.

En lørdag midsommers rodde Thore Pladsen over vandet for at hente sin søn, som om eftermiddagen skulde komme fra landbrugsskolen, hvor han var fær-dig. Moderen havde havt lejekone flere dage i for-vejen, alt var rent og skuret, kammeret var gjort i stand for lang tid siden, ovn var sat ind, og der skulde Øyvind bo. Idag bar moderen friskt løv derind, lagde rent linned tilrette, redede sengen og så ud alt imellem, om nogen båd skulde ro over vandet. Inde var stor op-dækning og altid noget, som manglede, eller fluer at jage væk, og i kammeret var støv, bestandig støv. Endnu kom ingen båd; hun hvilte sig på vinduskar-men og så udover; da hørte hun skridt tæt ved sig oppi vejen og vendte hodet; det var skolemesteren, som langsomt kom nedover støttende sig til en stok;

ti hoften var dårlig. De kloge øjne gik rolig i hodedet; han stansede og hvilte, nikkede til hende: »Endnu ikke kommen?« — »Nej, jeg venter dem hvert øjeblik.« — »God høtørke idag.« — »Men hedt at gå for gammelt folk.« — Skolemesteren så smilende på hende: »Har ungt folk været ude idag?« — »Har så, men er gåt igjen.« — »Ja vist, ja; skal vel træffes i kvæld etsteds.« — »Skal vel så, ja; Thore siger, de skal ikke mødes i hans hus, før de har de gamles samtykke.« — »Rigtig, rigtig.« — Om en stund ropte moderen: »Der tror jeg næsten, de kommer.« — Skolemesteren så længe bortover. »Jo, det er dem;« hun gik fra vinduet, og han gik ind. Da han havde hvilt lidt og drukket, drog de ned til sjøen, mens båden pilte fremover mod dem med stærk fart; ti både far og søn rodde. De roende havde kastet trøjen, det hvidnede under åren, derfor var båden snart side om side med dem. Øyvind vendte hodet og så op, han traf de to ved støen, hvilte årerne og ropte: »God dag, mor, god dag, skolemester!« — »For voksent mål han har fåt!« sagde moderen, hun tindrede i ansigtet; »å nej, å nej, han er lige lys,« lagde hun til. Skolemesteren tog stød mod båden, faderen lagde årerne ind, Øyvind sprang forbi ham og op, gav først moderen hånden, så skolemesteren, han lo og lo igjen, og ganske mod bønders skik fortalte han straks i en rivende strøm om eksamen, rejsen, bestyrerens attest og gode tilbud; han spurte om årsvæksten, kjendinger, undtagen én; faderen holdt på og bar op af båden, men vilde nok også høre, mente derfor, det kunde stå hen, og fulgte med. Og så bar det opover, Øyvind lo og fortalte, moderen lo med, for hun vidste slet ikke, hvad hun skulde sige. Skolemesteren drog sig langsomt ved siden og så klogt på ham, faderen gik ærbødig lidt længre borte. Og sådan kom de hjem.

Han var glad over alt, han så, først over, at huset var malet, så over, at kværnhuset var udvidet, så over, at blyvinduerne var udtagne i stuen og kammeret, hvidt glas kommet i stedet for grønt og vinduskarmen større. Da han kom ind, var alting så forunderlig småt, som han slet ikke havde husket det, men så muntert. Klokken kakkede som en fed høne, stolene var udskårne, næsten som de vilde snakke, hver kop på det dækkede bord kjendte han, gruen smilte så hvidkalket velkommen; løv stod og duftede langs væggene, ener lå strøet på gulvet og talte om højtid. De satte sig ned for at spise; men der blev dog ikke stort spist, ti han snakkede uden ophør. De betragtede ham nu hver enkelt med mere ro, opdagede forskjel og lighed, så på det, som var aldeles nyt ved ham, lige til de blå klædesklær, han gik i. Engang han havde fortalt en lang historie om en af sine kammerater og endelig sluttede, så der blev en liden stans, siger faderen: »Jeg forstår næsten ikke et ord af, hvad du siger, gut, du taler så overhændig fort.« — De slog i en latter allesammen, og Øyvind ikke mindst; han vidste meget godt, det var sandt, men det var ham ikke muligt at tale langsommere. Alt det ny, han på sin store udfærd havde set og lært, havde således grebet hans indbildningskraft og opfatning og således jaget ham ud af vante forhold, at kræfterne, der længe havde hvilet, var som opskræmte, og hodet kom i uafsladigt arbejde. Endvidere lagde de mærke til, at han havde for vane hist og her rent vilkårligt at ta to, tre ord op igjen, atter og atter op igjen af lutter travelhed; det var, som han snublede over sig selv. Somme tider faldt det latterligt, men så lo han, og glemt var det. Skolemesteren og faderen sad og spejdede, om noget af omtanken var gåt bort; men det lod ikke så: han huskede alt, var selv den, som mindede om, de burde losse båden, pakkede straks ud sit tøj og hængte op, viste frem sine bøger, sit ur, alt det nye, og det var vel be-

varet, sagde moderen. I sit lille værelse var han overmåde glad; han vilde være hjemme for det første, sagde han, hjælpe til med høannen og læse. Hvor han siden skulde hen, vidste han ikke; men det var ham akkurat det samme. Han havde fåt en raskhed og kraft i tænkningen, som forfriskede, og en livlighed i at udtrykke sin følelse, som gjør den så godt, der hele året igjennem blot lægger an på at holde tilbage. Skolemesteren blev 10 år yngre.

»Nu er vi komne så langt med ham,« sagde han strålende, da han rejste sig for at gå.

Da moderen var kommen ind fra det sædvanlige følge til stenhellen, bad hun Øyvind ud i kammeret. »Der er en, som venter på dig kl. 9,« hviskede hun. — »Hvor?« — »Oppå berget.«

Øyvind så på klokken, og den gik til 9. Inde kunde han ikke vente, men gik ud, kløv op over berget, stansede deroppe og så. Hustaget lå tæt opunder; buskene på taget var blevne store, alt ungræ omkring, hvor han stod, var også vokset, og han kjendte hvert et. Han så nedover vejen, som gik langs berget og havde skogen på den andre siden. Vejen lå grå og alvorlig, men skogen stod med alt slags løv; træerne var høje og bent voksne, inde i den lille bugt lå et fartøj for slappe sejl; det var lastet med planker og ventede vind. Han så ud over vandet, som havde båret ham frem og tilbage; det lå stille og blankt, nogle sjøfugle fløj over, men uden skrig; ti det var sent. Faderen kom gående fra kværnen, stansede på stenhellen, så udover ligesom sønnen, gik derefter ned mod vandet for at forsyne båden mod natten. Moderen kom ud på den ene side af huset; ti hun kom fra kjøkkenet; hun så op mod berget, idet hun gik over tunet med noget til hønsene, så atter op og nynnede. Han satte sig ned for at vente; småskogen vokste tæt, så han

ikke kunde se langt indover, men han lyttede til den mindste støj. Længe var det blot fugl, der fløj op og narrede ham, snart igjen et ikorn, som hoppede over i et andet træ. Men endelig knager det længer borte, stanser lidt, knager igjen; han rejser sig, hjertet banker, og blodet sprøjter ham til hodet; da bryder det i buskene tæt ved ham, men det er en stor, lådden hund, som kommer og ser ham, stanser da på tre ben og rører sig ikke. Det var hunden på Øvre-Hejdegårdene, og tæt bag den knager det igjen, hunden vender hodet og logrer; nu kommer Marit.

En busk holdt kjolen, hun vendte sig for at løse, og sådan stod hun, da han først så hende. Hun havde bart, oprullet hår, sådan som jenterne plejede at gå i hverdagslaget, hun havde en stærk, rudet livkjole uden ærmer, intet om halsen uden den nedfaldende linnedkrave; hun havde stjålet sig lige fra markarbejdet og havde ingen pynt turdet gjøre. Nu så hun op på skakke og smilte; det lyste i de hvide tænder og under de halvlukkede øjelåg; hun stod sådan lidt og pillede, men så kom hun og blev mere og mere rød for hvert skridt. Han gik hende til møde, tog hendes hånd mellem begge sine. Hun så dybt ned, og sådan stod de.

»Tak for alle dine breve,« var det første, han sagde, og da hun nu så op lidet gran og lo, følte han, at hun var det mest skjælmske trolld, han kunde møde i en skog; men han var fangen, og hun var det nok ikke mindre. »Hvor stor du er ble't!« sagde hun, og mente noget ganske andet. Hun så mere og mere på ham, lo mere og mere, han lo også; men de sagde ingen ting. Hunden havde sat sig på skrænten og så ned på gården; Thore bemærkede dette hundehode nede fra vandet og kunde for sit liv ikke begribe, hvad det var, som viste sig oppå berget.

Ikorn ☉: egeren.

Bjørnson: En glad gut.

Men de to havde nu sluppet hinanden og begyndte så småt at tale. Og da han først havde begyndt, blev han snart så kringmælt, at hun måtte le ham ud. »Ja, ser du, det er, når jeg er glad, rigtig glad, ser du; og da det blev godt imellem os to, da var det, som der sprang op en lås inden i mig, sprang op, ser du.« Hun lo. Siden sagde hun: »Alle de breve, du sendte mig, kan jeg næsten udenad.« — »End jeg dine da! Men du skrev bestandig så kort.« — »Fordi du bestandig vilde ha det så langt.« — »Og når jeg vilde, vi skulde skrive mere om én ting, så svang du bort.« — »Jeg tar mig best ud, når du ser halen, sa' huldren.« — »Men det er sandt; aldrig har du sagt mig, hvorledes du blev kvit Jon Hatlen!« — — »Jeg lo.« — »Hvorledes?« — »Lo; ved du ikke, hvad det er at le?« — »Jo, le kan jeg!« — »Få se!« — »Har du hørt sligt! Jeg må da ha noget at le ad.« — »Det behøver ikke jeg, når jeg er glad.« — »Er du glad nu, Marit?« — »Ler jeg nu da?« — »Ja, det gjør du!« han tog begge hendes hænder og slog dem sammen, klask i klask, mens han så på hende. Her begyndte hunden at knurre, siden rejste den hår og satte i at gjø bent ned, den blev sintere og sintere, tilsist ganske rasende. Marit sprang forskrækket tilbage, men Øyvind frem og så ned. Det var hans far, den gjødde på; han stod tæt under berget med begge hænder i lommen og så op på hunden. »Er du der, du også? Hvad er det for en gal hund, du har deroppe?« — »Det er en hund fra Hejdegårdene,« svarede Øyvind noget forlegen. — »Hvordan pokker er den kommen derop?« — Men moderen havde set ud fra kjøkkenet; ti hun havde hørt den skrækkelige støj, og hun forstod alt, lo og sagde: »Den hunden farer her hver dag, så det er ikke noget underligt.« — »Det er da også

en glubsk hund.« — »Den blir bedre, når en klapper den,« mente Øyvind og gjorde så; hunden taug, men knurrede. Faderen gik troskyldig ned, og de to var frelste for opdagelse.

»Det var nu den gang,« sagde Marit, da de atter mødtes. — »Blir det værre siden, mener du?« — »Jeg kjender én, jeg, som vil passe os op.« — »Din bestefar?« — »Netop.« — »Men han skal ikke gjøre os noget.« — »Aldrig det slag.« — »Og det lover du?« — »Ja, det lover jeg, Øyvind.« — »Hvor vakker du er, Marit!« — »Så sa' ræven til raven og fik osten.« — »Du kan tro, jeg også vil ha osten.« — »Men du får den ikke.« — »Men jeg tar den.« — Hun vendte hodet, og han tog den ikke. — »Jeg skal sige dig et, jeg, Øyvind!« hun så op fra siden. — »Nu?« — »Hvor styg du er ble't!« — »Du vil nok gi osten alligevel.« — »Nej, det vil jeg ikke,« hun vendte sig påny.

»Nu må jeg gå, Øyvind.« — »Jeg skal følge dig, jeg.« — »Men ikke ud af skogen; da kan bestefar se dig.« — »Nej, ikke ud af skogen. Kjære, løber du?« — »Vi kan da ikke gå side om side her.« — »Men slikt er da ikke følgeskab!« — »Tag mig da!« — Hun løb, han efter, og hun hang snart fast, så han tog hende. — »Har jeg nu taget dig for bestandig, Marit?« han havde hånden om hendes liv. — »Jeg tror det,« sagde hun sagte og lo, men var både rød og alvorlig. Nej, nu må det ske, tænkte han, og han tog og vilde kysse hende; men hun bøjede hodet ned under hans arm, lo og løb. Hun stansede dog borte ved de siste trær: »når skal vi så mødes igjen?« hviskede hun. — »Imorgen, imorgen!« hviskede han tilbake. — »Ja, imorgen!« — »Farvel!« hun løb. — »Marit!« og hun stansede. — »Du, det var rart, at vi mødtes først oppe på berget.« — »Ja, det var så,« hun løb igjen.

Han så længe efter hende, hunden for foran og gjødde, hun efter og hyssede. Han vendte sig, tog huen

og kastede ende op, tog den igjen og kastede; »nu tror jeg nok, jeg begynder at bli glad, jeg,« sa gutten og sang hjemover.

TIENDE KAPITEL.

En eftermiddag ud på sommeren, da moderen og en pige ragede hø sammen, faderen og Øyvind bar ind, kom en liden barfodet og barhodet gut hoppende nedover bakkerne og bortover marken til Øyvind, som han gav en seddel. »Du løber godt, du!« sagde Øyvind. »Jeg har betaling for det,« svarede gutten. På spørsmål, om han skulde ha svar, lød det nej, og han tog vejen hjem igjen over berget; ti der kom nogen efter ham oppi vejen, sagde han. Øyvind åbnede brydsomt seddelen; ti den var først lagt sammen i en strimmel, dernæst var den knyttet, så forseglet og tillakket, og i sedlen stod:

»Nu er han på marsen; men det går langsomt. Spring på skogen, og gjem dig!

Den, du ved.«

»Nej, om jeg gjør,« tænkte Øyvind og så trodsig opover bakkerne. Det varede heller ikke længe, før en gammel mand viste sig øverst i bakkerne, hvilte, gik lidt, hvilte igjen; både Thore og konen stansede for at se på. Men Thore smilte snart, konen derimod skiftede farve. »Kjender du ham?« — »Ja, her er just ikke let at ta fejl.«

Far og søn begyndte på ny at bære hø; men den siste passede det så, at de altid fulgtes. Den gamle oppi bakken kom langsomt nærmere ligesom et tungt

vestenvejr. Han var meget høj og noget førlig; han havde onde ben og gik fod for fod med svær holdning og stav. Han kom snart så nær, at de kunde se ham nøje; han stansede, tog huen af hodet og tørrede sveden med et tørklæde. Han var ganske skallet langt bagover; han havde et rundt sammenfoldet ansigt, små gnistrende, plirende øjne, buskede bryn og alle tænder i munden. Når han talte, var det med en skarp, gnældrende stemme, der hoppede som over grus og sten; men på et og andet »r« hvilte den med stort velbehag, trillede så henover det i flere alens længde og gjorde i det samme et vældigt hop i tonen. Han havde i yngre dage været bekjendt for en munter, men hidsig mand; på sine gamle var han ved mange slags modgang blevet ilter og mistænkelig.

Thore og sønnen gjorde mange venderejser, før Ole kunde vinde frem; de forstod begge, at han ikke kom for det godes skyld, derfor var det så meget pudsigere, at han aldrig nådde. De måtte begge gå der meget alvorlige og tale ganske sagte, men da dette aldrig tog ende, blev det løjerligt. Blot et halvt ord, som træffer, kan under sådanne omstændigheder tænde latter, og allerhelst, når der er fare forbunden med at le. Da han tilsist var nogle favne borte, men som aldrig tog ende, sagde Øyvind ganske tørt og sagte: »Han må føre tungt læs, den mand,« — og mere skulde der ikke til. »Jeg mener, du er ikke klog,« hviskede faderen, skjønt han nok selv lo. — »Hm, hm!« kræmte Ole oppi bakken. »Han lager halsen til,« hviskede Thore. Øyvind faldt på knæ foran høsåten, stak hodet ind i høet og lo. Faderen bøjede sig også ned. »Lad os gå ind på låven,« hviskede han, tog et fang hø og travede i vej; Øyvind tog en liden dusk, sprang efter, kroget af latter, og slap sig først ned indpå låven. Faderen var en alvorlig mand, men fik

Gnældrende o: skarp, skrigende. Såte o: liden stak.

nogen ham ind på latteren, småklukkede det først i ham, derpå blev det altid længre, men afbrudte triller, indtil de flød sammen i en eneste lang ulyd, hvorefter der kom bølge på bølge med altid længre sug. Nu var han kommet i vej, sønnen lå på gulvet, faderen stod over, og begge lo, så det bragede. De havde sig en gang imellem sligt lattertag; men »dette kom ubelejlighigt,« sagde faderen. Tilsist vidste de ikke, hvorledes dette skulde gå, ti den gamle måtte jo være kommet tilgårds. »Jeg vil ikke ud,« sagde faderen; »jeg har ingenting med ham at bestille.« — »Ja, så går heller ikke jeg,« svarede Øyvind. — »Hm-hm,« lød det lige udenfor lånevæggen. Faderen truede til gutten: »Vil du ud med dig!« — »Ja, gå du først!« — »Nej, vil du bare pakke dig!« — »Ja, gå først!« — og de børstede af hverandre og gik meget alvorlige frem. Da de kom nedenfor kloppen, så de Ole stå vendt mod kjøkkendøren, som han betænkte sig; han holdt huen i den hånd, hvormed han holdt staven, og tørrede med et tørklæde sveden af det skallede hode, men ruskede også op i bustene bag øret og i nakken, så de stak ud som pigger. Øyvind holdt sig bag faderen; denne måtte derfor stå stille, og for at gjøre en ende på det sagde han uhyre alvorlig: »Er så gammelt folk ude og går?« Ole vendte sig, så hvast på ham og satte huen tilrette, før han svarede: »Ja, det læg's til.« — »Du kan være træt, vil du ikke gå ind?« — »Å, jeg kan hvile her, jeg står; jeg har ikke langt ærend.« — Der var en, som gløttede på kjøkkendøren; imellem hende i kjøkkendøren og Thore stod gamle Ole, med hueskjærmen nedover øjnene; ti huen var for stor nu, siden håret var gåt bort. For at kunne se hældede han hodet dygtig bagover, staven holdt han i højre hånd, og den venstre holdt han spændt i siden, når han ikke gestikulerte, men

det gjorde han aldrig stærkere end ved at sende den halvt ud ifra sig og holde den stille der som en vagt om sin værdighed. »Er det søn din, som står bag dig?» begyndte han med rask stemme. — »De siger så.« — »Øyvind heder han, ikke så?» — »Ja, de kalder ham Øyvind.« — »Han har været på en af disse agerskolerne der syd på?» — »Det var noget sligt, ja.« — »Nej, jenten min, hun, datterdatter min, Marit ja, hun er ble't galen på det siste.« — »Det var lejt.« — »Hun vil ikke gifte sig.« — »Nu da?» — »Hun vil ingen ha af alle de gårdgutter, som by'r sig til.« — »Ja så!» — »Men det skal være hans skyld, hans, som står der.« — »Ja så?» — »Han skal ha gjort hende hodetullen; ja, han der, søn din, Øyvind.« — »Det var som pokker.« — »Ser du, jeg liker ikke, at nogen tar hestene mine, når jeg slipper dem tilfjælds, liker heller ikke, at nogen tar døtrene mine, når jeg slipper dem til dans, liker det slet ikke.« — »Nej, det forstår sig.« — »Jeg kan ikke gå efter; jeg er gammel, jeg kan ikke passe på.« — »Nej-nej; nej-nej!» — »Ja, ser du, jeg vil holde skik og orden; der skal stabben stå, og der skal øksen ligge, og der kniven, og der skal de sope, og der skal de kaste ud, ikke udenfor døren, men der i krogen, der netop, ja, og ikke noget andet sted. Altså, når jeg siger til hende: ikke ham, men ham! så skal det være ham — og ikke ham!» — »Naturligvis.« — »Men slig er det ikke; i tre år har hun sagt nej, og i tre år har det ikke været godt imellem os. Dette er ondt; og det er ham, som er grunden, så vil jeg sige ham, så du hører det, du, som far er, at det nytter ham ikke; han får slutte.« — »Ja ja.« — Ole så en stund på Thore, da sagde han: »Du svarer så kort!» — »Den pølse er ikke længre.«

Her måtte Øyvind le, skjønt hans sind ikke var

Lej 3: fæl. Hodetullen 3: tummelumsk. Stabbe 3: huggeblok. Sope 3: feje.

til det. Men hos frejdige mennesker står frygten altid på grænsen af latter, og nu fik han hældning til det siste. »Hvad ler du ad?« spurte Ole kort og skarpt. — »Jeg?« — »Ler du ad mig?« — »Bed gud bevare mig!« men hans eget svar gav ham latterlyst. Dette så Ole og blev aldeles rasende. Både Thore og Øyvind vilde bøde af med alvorligt ansigt og bøn om at gå ind; men det var tre års harme, som søgte luft, og derfor var den ikke til at stanse. »Du må ikke tænke at gjøre nar af mig,« begyndte han; »jeg går i lovligt ærend, jeg sørger for mit barnebarns lykke, således som jeg forstår den, og hvalpungers latter hindrer mig ikke. En opdrager ikke jenter for at kaste dem ned i den første husmandsplads, som vil lukke op, og man styrer ikke hus i firti år for at levere alt-sammen til den første, som narrer jenten. Datter min gik og skabte sig så længe, til hun fik gifte sig med en fark, og han drak dem overende begge to, og jeg måtte ta barnet og betale moroen; men, dyre død, om det skal gå datterdatter min på samme måde, nu ved du det! — Jeg skal sige dig, at så sandt jeg er Ole Nordistuen på Hejdegårdene, skal præsten før lyse til bryllups for huldrefolket oppe i Nordalsskogen, end han skal slippe slige navne ned fra prækestolen, som Marits og dit, din julebuk! — Skal du kanske gå og skræmme skikkelige friere fra gården, du? Ja, prøv på at komme, så skal du få slig en rejse ned-over bakkerne, at skoene skal stå bag efter dig som en røg. Din Fliremikkel! Du tror kanske, jeg ikke ved, hvad du tænker på, både du og hun. Jo, I tænker, at gamle Ole Nordistuen skal vende næsen i vejret bortpå kirkegården, og så vil I trippe frem til alteret. Nej, nu har jeg levet 66 år, — og jeg skal bevise dig, jeg, gut, at jeg skal leve, så I skal få blegsot af det, begge to! Jeg skal gi dig det til, jeg, at du skal få

lægge dig omkring væggene som nysne og endda ikke se hendes fodsåler, for jeg sender hende ud af bygden, jeg sender hende did, hun er tryg, så kan du flakse om her som en latterskrike og gifte dig med regn og nordenvind. Og så taler jeg ikke mere til dig; men nu ved du, som far er, min mening, og vil du hans vel, som det her gjælder, da må du få ham til at bøje elven did, den kan løbe; over min ejendom er det forbudt.« — Han vendte sig med små, forte skridt, idet han løftede højre fod lidt stærkere end venstre og småskjændte for sig selv.

Der var faldt fuldkommen alvor over de tilbagestående, et ondt varsel havde blandet sig i deres spøg og latter, og huset stod et øjeblik tomt som efter en skræk. Moderen, som fra kjøkkendøren havde hørt alt, så bekymret på Øyvind, næsten til tårer, og hun vilde ikke gjøre det tyngre for ham ved at sige et eneste ord. Da de alle stiltiende var gåt ind, satte faderen sig ved vinduet og så ud efter Ole med megen alvor over sit åsyn. Øyvinds øje hang ved hans mindste minespil; ti i hans første ord måtte jo næsten de to unges fremtid ligge. Satte Thore sit nej sammen med Oles, stod det neppe til at komme forbi. Tanken løb skræmt fra hindring til hindring; han så et øjeblik bare fattigdom, modvilje, misforståelse og krænket æresfølelse, og enhver støtte, han vilde ta til, gled under tanken. Det forøgede hans uro, at moderen stod med hånden på kjøkkendørsklinken, uvis, om hun havde mod til at være inde og vente opgjør, og at hun tilsist ganske tabte modet og listede sig ud. Øyvind så ufravendt på faderen, som aldrig vilde drage blikket ind; sønnen turde heller ikke tale, ti den anden måtte jo få tænke fuldt ud. Men netop i samme stund havde sjælen løbet sin angstens bane helt ud og tog holdning igjen; »ingen uden gud kan dog til syvende

Latterskrike σ : øgenavn for en vis fugl.

og sist skulle os,« tænkte han ved sig selv og så på faderens rynkede bryn; — nu kom der snart noget. Thore drog et langt suk, rejste sig, så indover og traf sønnens blik. Han stansede og så længe på ham. — »Min vilje var det, at du opgav hende; ti man skal nødig tigge eller true sig frem. Vil du ikke afstå derfra, så tør du ved lejlighed sige mig til, og kanske jeg så kan hjælpe dig.« — Han gik til sit arbejde, og sønnen fulgte.

Men om kvælden havde Øyvind sin plan færdig; han vilde søge om at bli amtsagronom og bede bestyreren og skolemesteren hjælpe sig. »Holder hun så ud, skal jeg med guds hjælp vinde hende gjennem mit arbejde.«

Han ventede forgjæves på Marit den kvæld, men han sang, mens han gik der, den sang, han holdt mest af:

Løft dit hode, du raske gut!
Om et håb eller to blev brudt,
blinker et nyt i dit øje,
straks det får glans af det høje!

Løft dit hode, og se dig om!
Noget er der, som roper: kom! —
noget med tusende tunger,
som om frejdighed sjunger.

Løft dit hode; ti i dig selv
blåner også et udstrakt hvælv,
hvor der med harper klinger,
jubler, toner og svinger!

Løft dit hode, og sjung det ud!
Aldrig kuer du vårens skud;
hvor der er gjærende kræfter,
skyder det året efter.

Løft dit hode, og tag din dåb
af det høje, strålende håb,
som over verden hvælver
og i hver livsgnist skjælver!

ELLEVTE KAPITEL.

Midt i middagshvilen var det; folkene sov på de store Hejdegårde, høet lå kastet efter dem på volden, og riverne stod stagede i jorden. Nedenfor låveklopen stod høslæderne, sæletøjet lå afsprættet ved siden, og hestene gik i tjør et stykke derifra. Foruden disse og nogle høns, som var komne borti ageren, såes ikke et levende væsen på den hele slette.

I fjældet over gårdene var der et skar, og der gik vejen ind til Hejdegårdssætrene, store, græsrigge fjældsletter. Oppe i skaret stod idag en mand og så nedover sletten, ret som om han ventede nogen. Bag ham lå et lidet fjældvand, hvorifra den bæk løb ned, som gjorde skar i fjældet; omkring dette vand gik på begge sider kreaturveje indover mod sætrene, som han kunde se langt borte. Det haukede og gjødde fremover mod ham, bjælderne skingrede mellem åsene; ti kjørene skinede og søgte vandet, hunde og gjætere vilde samle dem, men forgjæves. Kjørene kom sættende med de underligste fagter, gjorde nødtvungne kast og løb med korte, olme brøl og halen i vejret lige ned i vandet, hvor de blev stående: deres klokker kimedede over vandet, hver gang de bevægede hodet. Hundene drak lidt, men blev tilbage på fast land, gjæterne kom efter og satte sig på det varme, glatte berg. Her tog de frem sin nistemad, byttede med hverandre, skrød af

Vold o: græsslette. Skar o: skår, kløft. Skine o: bisse. Olm o uvane.

hinandens hunde, okser og husfolk, klædte sig siden af og sprang i vandet ved siden af kørene. Hundene vilde ikke ud, men sluntede dovne omkring med hængende hode, hede øjne og tungen på den ene side. Rundt i lerne sås ingen fugl, ingen lyd hørtes uden børnenes småsnak og klokkekim; lynget stod forbrændt og afsvedet, solen hedede op bergsiderne, så alt kovnede i varme.

Men Øyvind var det, som sad deroppe i middags-solen og ventede. Han sad i skjortærmerne tæt ved den bæk, som randt ud af vandet. Ingen viste sig endnu på Hejdegårdssletten, og han begyndte så småt at bli bange, da pludselig en stor hund kom tungt dragende udaf en dør i Nordistuen og efter den en jente i skjortærmerne; hun sprang bortover voldene op mod berget, han havde stor lyst til at hauke ned, men turde ikke. Han så opmærksomt på gården, om nogen tilfældig skulde komme ud og bemærke hende, men beskyttet var hun, og han rejste sig flere gange af utålmodighed.

Så kom hun endelig, arbejdende sig frem langs med bækken, hunden lidt foran og lugtende i luften, hun med tag i småbuskene og trættene og trættene gang. Øyvind sprang nedover, hunden knurrede og der blev hysset på den, men straks Marit så ham komme, satte hun sig på en stor sten, rød som blod, træet og forkommen af varme. Han hivde sig op på stenen ved siden af: »Tak for det, du kom!« — »For varme og vej! Har du ventet længe?« — »Nej. Siden de passer os op om kvælden, må vi bruge middagen. Men herefter tænker jeg, vi ikke skal ta det så hemmeligt og møjsomt; det er netop derom, jeg vil tale med dig.« — »Ikke hemmeligt.« — »Jeg ved nok, at alting behager dig mest, som går hemmeligt til; men at vise mod behager dig også. Idag kommer jeg til at tale længe

med dig, og nu må du høre.« — »Er det sandt, du søger om at bli amtsagronom?« — »Ja, og jeg blir det nok. Dermed har jeg en dobbelt hensigt, først den at vinde stilling, og dernæst og især den at udrette noget, som din morfar kan se og skjønne. Det træffer sig så heldigt, at de fleste opsiddere på Hejdegårdene er unge folk, som vil forbedringer og forlanger hjælp: penger har de også. Så begynder jeg der; jeg skal rette på alt, fra deres fjøs til deres vandledninger, jeg skal holde foredrag og arbejde, jeg skal så at sige belejre gamlingen med gode gjærninger.« — »Dette er kjækt talt; mere, Øyvind!« — »Ja, det andet skal handle om os to. Du må ikke rejse.« — »Når han befaler det?« — »Og ikke ha noget hemmeligt, hvad os to angår.« — »Når han plager mig?« — »Men vi opnår mere og beskytter os bedre ved at la' alt bli offentlig. Vi skal netop være så meget under folks øjne, at de altid må tale om, hvor vi holder af hverandre; des snarere ønsker de, at det må gå os vel. Du må ikke rejse. Der er fare for dem, som skilles, og der kan bryde snak ind imellem dem. Vi tror ikke noget det første år, men vi kan begynde så småt at tro det andet. Vi to skal mødes én gang om ugen og le bort alt det onde, som de vil sætte imellem os; vi skal kunne mødes på en dans og træde takten, så det synger, mens de sidder rundt om, som bagtaler os. Vi skal mødes ved kirken og hilse til hverandre, så alle de ser på det, som kunde ønske os hundrede mile fra hverandre. Digter nogen en vise om os, så sidder vi sammen og prøver på at lage en, som kan svare; det må altid gå, når vi hjælpes ad. Ingen kan nå os, når vi holder sammen, og også viser folk, at vi holder sammen. Al den ulykkelige kjærlighed tilhører enten rædde folk eller svage folk eller syge folk eller beregnende folk, som går og venter på en viss lejlighed, eller listige folk, som tilsist svider for sin egen list, eller sanselige folk, som ikke holder så vidt

af hverandre, at stand og forskjel kan glemmes, — de går og stikker sig væk, sender breve, skjælver ved et ord, og frygten, denne bestandige uro og stikken i blodet, tar de så tilsist for kjærlighed, føler sig úlykkelige og løses op som sukker. Pyt, sa'n, holdt de rigtig af hverandre, så frygtede de ikke, så lo de, så gik de åbent lige på kirkeporten i hvert smil og hvert ord. Jeg har læst om det i bøgerne, og jeg har set det selv også: det er skralt med den kjærlighed, som går bagveje. Den må begynde i hemmelighed, fordi den begynder i undseelse; men den må leve i åbenhed, fordi den lever i glæde. Det er som i løvskiftningen, at det ikke kan gjemme sig, det, som skal vokse, og i alt fald så ser du, at alt det, som er tørt på træet, falder af i den samme stund, løvsprættet begynder. Den, som får kjærlighed, slipper, hvad han holdt fast af gammelt, dødt tøjeri, safterne sprætter og springer, og da skulde ingen mærke det? Ho-i, jente, de skal bli glade af at se os glade; to forlovede, som holder ud, gjør folk en velgjærning, for de gir dem et digt, som deres barn lærer udenad til de vantro forældres skam. Jeg har læst om så mange sådanne, der lever også nogle i folks mund her i bygden, og netop børnene af dem, som engang forvoldte alt det onde, er det, som nu fortæller og røres. Ja, Marit, nu skal vi to gi hinanden hånden, sådan, ja, og så skal vi love hinanden at holde ihob, sådan, ja, og så skal det gå, hurra! —« Han vilde ha fat i hodet, men hun vendte det væk og lod sig glide ned af stenen.

Han blev siddende, hun kom igjen, og med armene på hans knæ blev hun stående og talte med ham, idet hun så op. »Hør nu, Øyvind, når han nu vil, jeg skal rejse, hvad så?« — »Så skal du sige nej, rent ud.« — »Kjære, går det an?« — »Han kan da ikke bære dig ud i vognen!« — »Om han ikke netop gjør det, så kan han på mange andre måder tvinge mig.« — »Det tror jeg ikke; lydighed er du jo pliktig, så længe den ikke er synd; men du er også pliktig at la' ham vide

fuldt ud, hvor tungt det denne gang er dig at være lydig. Jeg mener, han betænker sig, når han ser det; nu tror han som de fleste, at det bare er barnefjas. Vis ham, det er noget mere.« — »Du kan tro, han er ikke grej. Han vogter mig som en tjoret gjed.« — »Men du slider tjoret flere gange om dag.« — »Det er ikke sandt.« — »Jo, hver gang du hemmelig tænker på mig, så slider du det.« — »Ja sådan. Men er du også viss på, at jeg tænker så ofte på dig?« — »Ellers sad du ikke her.« — »Kjære, du sendte jo bud, at jeg skulde komme!« — »Men du gik, fordi tankerne drev.« — »Heller, fordi vejret var så vakert.« — »Du sagde nylig, det var for varmt.« — »Til at gå i m o d bakkerne, ja, men n e d igjen!« — »Hvorfor gik du så op?« — »For at kunne springe ned.« — »Hvorfor er du ikke alt sprunget?« — »Fordi jeg måtte hvile.« — »Og tale med mig om kjærlighed?« — »Jeg kunde gjerne gjøre dig den glæde at høre på.« — »Mens fugle sang,« — »og de andre sov,« — »og de klokker klang« — »i den grønne skov.«

Her så de begge Marits bestefar komme ruslende ud på gården og så gå hen til klokkesnoren for at ringe folkene op. Folkene drog sig frem af låver, skjul og stuer, gik søvnige til hestene og riverne, spredte sig på marken, og om en stund var alt liv og arbejde på nyt. Kun bestefaderen gik ud af det ene hus og ind i det andet, tilsist op på den højeste låveklop og så udover. En liden gut kom springende hen til ham, ventelig havde han ropt på ham. Gutten ganske rigtig nedover i den retning, Pladsen lå, bestefaderen imidlertid rundt om gården, idet han ofte så opover, og anede vel mindst, at det sorte oppe på »Skorstenen« var Marit og Øyvind. Men anden gang var Marits store hund til ulejlighed. Den så en fremmed hest kjøre ind på Hejdegårdene, og idet den

Han er ikke grej o: han er ikke til at spøge med. Rusle o: lakke afsted.

trodde, at den stod midt i sin gårdsforretning, gav den sig til at gjø af alle livsens kræfter. De hyssede på hunden, men den var blevet vred og vilde ikke holde op, bestefaderen stod nede og stirrede ende i vejret. Men det blev endnu værre, ti alle gjæternes hunde hørte med forbauselse den fremmede stemme og løb til. Da de så, at det var en stor, gråbenlignende kjæmpe, forenede alle de stridhårede finnehunde sig om denne ene; Marit blev så forskrækket, at hun løb uden farvel, Øyvind midt op i slagsmålet, spændte og slog, men de bare flyttede kampplads og så atter isammen under grusomme hyl og spark, han efter på nyt, og således lige til de valsede sig bort til bækkebrinken, da løb han til, hvoraf følgen var, at de væltede allesammen ned i vandet just et sted, hvor det var rigtig dybt, drog sig da skamfulde fra hverandre, og således endte dette skogslag. Øyvind gik skogen bortover, til han nådde bygdevejen, men Marit mødte bestefaderen oppe ved skigarden; det havde hunden forvoldt hende.

»Hvor kommer du fra?« — »Fra skogen!« — »Hvad gjorde du der?« — »Plukkede bær.« — »Det er ikke sandt.« — »Nej, det er det heller ikke.« — »Hvad gjorde du da?« — »Jeg talte med en.« — »Var det med pladsegutten?« — »Ja.« — »Hør nu, Marit, imorgen rejser du.« — »Nej.« — »Hør nu, Marit, jeg vil bare sige dig én eneste ting, bare én: du skal rejse.« — »Du kan ikke løfte mig i vognen.« — »Ikke? Kan jeg ikke?« — »Nej, for du vil ikke.« — »Vil jeg ikke? Hør nu, Marit, bare for moro, ser du, bare for moro vil jeg fortælle dig, at jeg skal slå rygstykkerne istykker på den fillegutten din.« — »Nej, det tør du ikke!« — »Tør jeg ikke? Siger du, jeg ikke tør? Hvem skulde gøre mig noget, hvem?« — »Skolemesteren.« — »Skol-skole-skolemesteren? Bry'r han sig om ham, mener du?« — »Ja,

det er ham, som har holdt ham på agronomskolen.«
 — »Skolemesteren?« — »Skolemesteren!«

»Hør nu, Marit, jeg vil ikke vide af dette rend, du skal ud af bygden. Du gjør mig bare sorg og bedrøvelse, så var det med mor din også, bare sorg og bedrøvelse. Jeg er en gammel mand, jeg vil se dig godt forsørget, jeg vil ikke leve i folkesnak som en nar for den sags skyld; jeg vil bare dit eget beste; du skal skjønne på det, Marit. Snart er det forbi med mig, så står du der; hvordan vilde det ha gåt mor din, havde ikke jeg været? Hør nu, Marit, vær vitug, lyd på, hvad jeg siger; jeg vil bare dit eget beste.« —
 »Nej, det vil du ikke.« — »Så? Hvad vil jeg da?«
 — »Ha din vilje frem, det vil du; men du spørger ikke om min.« — »Du skulde kanske ha vilje, du, din måseunge? Du skulde kanske forstå dit eget beste, du, din nar? Jeg skal gi dig lidt ris, skal jeg, så stor og lang du er. Hør nu, Marit, lad mig godsnakke med dig. Du er i grunden ikke så gal, men du er forstyrret. Du skal høre på mig, jeg er en gammel og fornuftig mand. Vi skal godsnakke lidt, det står ikke så rart til med mig, som folk tror; en fattig, løs fugl kan snart flyve væk med det lille, jeg har; far din tog hårdt på det, han. Lad os sørge for os selv i denne verden, den er ikke bedre værd. Skolemesteren har godt for at snakke, for han har penger selv; det har præsten med, de kan præke, de. Men vi, som skal trælle for føden, med os er det en anden sag. Jeg er gammel, jeg ved meget, jeg har set mange ting; kjærlighed, ser du, det kan være vel nok, sådan til at snakke om, ja, men det dur ikke; det er godt nok for præstefolket og de dele, bønderne må ta det på en anden måde. Først maden, ser du, så gudsord og så lidt skrivning og regning og så lidt kjærlighed, hvis det så kan lage sig, men det nytter bitterdød ikke at begynde med kjærligheden og ende

Vitug o: forstandig. Måseunge o: mågeunge.

Bjørnson: En glad gut.

med maden. Hvad svarer du nu, Marit?« — »Jeg ved ikke.« — »Ved du ikke, hvad du skal svare?« — »Jo, det ved jeg.« — »Nu da?« — »Skal jeg sige det?« — »Ja, vist skal du sige det!« — »Jeg holder meget på den kjærligheden.« Han stod et øjeblik forfærdet, huskede så hundre lignende samtaler og med lignende udfald, rystede på hodet, vendte ryggen til og gik.

Han ægledede sig ind på husmændene, overfusede jenterne, bankede den store hund og skræmte næsten livet af en liden høne, som var kommet i ageren; men til hende sagde han intet.

Den kvæld var Marit så glad, da hun gik op for at lægge sig, at hun åbnede vinduet, lå i karmen, så ud og sang. Hun havde fåt en liden, fin kjærlighedsvisse, den sang hun:

Holder du af mig,
holder jeg af dig
alle mine levedage;
sommeren var kort,
græsset blegner bort,
kommer med vor leg tilbage.

Hvad du sa' ifjor,
husker jeg iår,
sidder som en fugl i karmen, —
kakker på og slår,
synger lidt og spår
lykke under solevarmen.

Litli-litli-lu!
Hører du mig nu,
gutten bag ved birkehejen?
Ordene vil gå, —
mørket falder på, —
kanske kan du vise vejen!

Sjo-i, sjo-i, hys,
sang jeg om et kys? —
Nej, det gjorde jeg vist ikke.
Hørte du det, du?
Kom det ej ihu, —
jeg vil lade afbud skikke.

O, godnat, godnat!
Drømmen har mig fat,
den om dine milde øjne
og de tause ord,
som af krogen for, —
o, de vare så forfløjne!

Nu, jeg lukker til.
Er det mer, du vil?
Tonerne tilbage trille,
lokker mig og ler, —
vilde du mig mer?
Aftnen er så varm og stille.

TOLVTE KAPITEL.

Nogle år er gåt hen siden siste optrin.

Det er ud på høsten, skolemesteren kommer gående op til Nordistuen, lukker op den ydre dør, finder ingen hjemme, lukker op en til, finder ingen hjemme, går så stedse videre ind til det inderste kammer i den lange bygning; der sidder Ole Nordistuen alene foran sengen og ser på sine hænder.

Skolemesteren hilser og hilses; han tar en krak og sætter sig foran Ole. »Du har sendt bud på mig,« siger han. — »Jeg har så.«

Skolemesteren bytter skrå, ser sig om i kammeret,

tar en bog, som ligger på bænken og blader i den. »Hvad var det, du vilde mig?« — »Jeg sidder just og tænker på det.«

Skolemesteren gir sig god tid, leder frem sine briller for at læse bogens titel, tørrer dem og sætter dem på. »Du blir gammel nu, Ole.« — »Ja, det var derom, jeg vilde tale med dig. Det går bagover; jeg ligger snart.« — »Da får du se til, at du kan ligge godt, Ole,« — han lukker bogen og sidder og ser på vinduet.

»Det er en god bog, den, du der har imellem hænderne.« — »Den er ikke ilde; — er du ofte kommen forbi permen, Ole?« — »Nu på det siste, så —«

Skolemesteren lægger bogen bort og gemmer brillerne. »Du har det nok ikke, som du vil, nu, Ole?« — »Det har jeg ikke havt så langt tilbage, som jeg kan mindes.« — »Ja, det var også længe slig med mig. Jeg levede usams med en god ven og vilde, at han skulde komme til mig, og så længe var jeg ulykkelig. Da fandt jeg på at gå til ham, og siden har det været bra.« — Ole ser op og tier.

Skolemesteren: »Hvorledes synes du, det går med gården, Ole?« — »Bagover som med mig selv.« — »Hvem skal ta den, når du går bort?« — »Det er dette, jeg ikke ved; det er også dette, som graver mig.« —

»Med naboerne dine går det godt nu, Ole.« — »Ja, de har den agronomen til hjælp, de.«

Skolemesteren, mens han ligegyldig vender sig mod vinduet: »Du skulde ha hjælp, du også, Ole. Stort kan du ikke gå, og lidet kjender du af det nye stel.« — Ole: »Der er nok ingen, som vil hjælpe mig.« — »Har du bedt om det?« Ole tier.

Skolemesteren: »Jeg havde det længe slig med vor herre, jeg. — Du er ikke god mod mig, du, sa' jeg til ham. — Har du bedt mig om det? spurte han. Nej,

jeg havde ikke det; så bad jeg, og siden har det rigtig gåt godt.« — Ole tier, men nu tier også skolemesteren.

Endelig siger Ole: »Jeg har et barnebarn; hun ved, hvad som vilde glæde mig, før jeg bares bort, men hun gjør det ikke.« — Skolemesteren smiler: »Kanske det ikke vilde glæde hende.« Ole tier.

Skolemesteren: »Der er mange ting, som graver dig, men, så vidt jeg kan forstå, drejer de sig dog til sist allesammen om gården.« — Ole siger stille: »Den har gåt gennem mange ætled og er god i jorden. Alt det, far efter far har slidt sammen, ligger i den; men nu gror det ikke. Ej heller ved jeg, når de kjører mig bort, hvem som skal kjøre ind. Af ætten blir han ikke.« — »Hun, som er datterdatter, vil opholde ætten.« — »Men han, som tar hende, hvorledes vil han ta gården? Dette måtte jeg vide, før jeg lagde mig. Det har hast, Baard, både med mig og gården.« —

De tier begge; da siger skolemesteren: »Skal vi gå lidt ud og se på gården i det gode vejr?« — »Ja, lad os det; jeg har arbejdsfolk oppe i lien, de tar løv, men arbejder ikke, uden hver gang jeg ser på.« Han stolprer hen efter den store hue og stokken og siger imidlertid: »De liker nok ikke at arbejde hos mig; jeg forstår det ikke.« Da de vel var komne ud, og de bøjede om huset, stansede han. »Her, ser du? Ingen orden; veden slængt udover, øksen ikke hugget i stabben,« han bøjede sig med bryderi, løftede den og hug den fast. »Her ser du en fæld, som er faldt ned; men har nogen hængt den op?« han gjorde det selv. »Og her stabburet; mener du, trappen er taget bort?« han bar den til side. Da stansede han og så på skolemesteren og sagde: »Således hver eneste dag.« —

Som det gik opover, hørte de en munter sang fra

lierne. »Nu, de synger til arbejdet,« sagde skolemesteren. — »Det er lille Knut Østistuen, som synger; han tar løv for sin far. Derborte arbejder mine folk; de synger nok ikke.« — »Det er ikke af bygdens viser, dette!« — »Nej, jeg hører det.« — »Øyvind Pladsen har været meget derborte i Østistuen; kanske det er af dem, han har ført til bygden; ti der følger megen sang med ham.« Herpå svarede ikke.

Marken, de gik over, var ikke god; den savnede pleje. Skolemesteren bemærkede dette, og da stansede Ole. »Jeg har ikke magt til mere,« sagde han næsten rørt. »Fremmede arbejdsfolk uden tilsyn falder for kostbart. Men det er tungt at gå over slig mark, kan du tro.«

Da der blev tale fremover mellem dem om, hvor stor gården var, og hvad som mest trængte dyrkning, besluttede de at gå op i lien for at overse det hele. Da de langt om længe var nåd op til et højt sted og tog det i øjesyn, var den gamle bevæget: »Jeg vilde ret ikke gjerne gå fra den slig. Vi har arbejdet dernede, både jeg og mine forældre, men det vises ikke.« —

Da skar der en sang lige ned over deres hoder, men med den ejendommelige skarphed, som en guttестemme har, når den rigtig stormer på. De var ikke langt fra det træ, i hvis top lille Knut Østistuen sad og fældte løv for sin far, og de måtte lye på gutten.

Når du vil på fjældesti
og skal nisten snøre,
læg så ikke mere i,
end du let kan føre!
Drag ej med dig dalens tvang
i de grønne lider,
skyl den i en frejdig sang
ned ad fjældets sider!

Fugle hilse dig fra gren,
bygdesnakket viger,
luften bliver mere ren,
højere du stiger.
Fyld dit glade bryst og syng,
og små barneminder
nikke vil blandt busk og lyng
frem med røde kinder.

Stanser, lytter du engang,
vil du få at høre
ensomhedens store sang
bruse til dit øre.
Blot en fjældbæk risler kvikt,
blot en småsten ruller,
føres hid din glemte pligt
med en verdens bulder.

Bæv, men bed, du bange sjæl,
mellem dine minder!
Gak så frem: den bedre del
du på toppen finder.
Der som før går Jesus Krist
med Elias, Moses;
ser du dem, skal ganske vist
farten evig roses.

Ole havde sat sig ned og gjemt hodet i sine hænder. »Her vil jeg tale med dig,« sagde skolemesteren og satte sig ved siden.

*

Nede på Pladsen var Øyvind netop kommen hjem fra en længre rejse, skydsen var endnu før døren, da hesten hvilte. Skjønt Øyvind nu havde god fortjeneste som amtsagronom, bodde han endnu i sit lille kammer nede på Pladsen og hjalp til i hver mellemtid.

Pladsen var opdyrket fra ende til anden, men den var så liden, at Øyvind kaldte det hele dukkespillet til mor; ti det var især hende, der drev med jordbruget.

Han havde netop nu byttet, faderen var kommen ind fra møllen, hvid af mel, og havde også byttet. De stod just og snakkede om at gå lidt før kvældsmaden, da moderen kom ganske bleg ind: »Her går rart fremmedfolk til hus; kjære, se ud!« — Begge mænd til vinduet, og Øyvind var den, som først udbød: »Det er skolemesteren og — ja, jeg tror det næsten; — jo vist er det ham!« — »Jo, det er gamle Ole Nordistuen,« sagde også Thore, idet han vendte sig fra vinduet for ikke at sees; ti de to var alt foran huset.

Øyvind fik et blik af skolemesteren, i det samme han forlod vinduet; Baard smilte og så tilbage på gamle Ole, der strævede i vej med stok og de små, korte skridt, hvortil et ben stadig løftedes højere end det andet. Udenfor hørtes skolemesteren at sige: »Han er nok nylig kommen hjem,« og Ole to gange at sige: »Nå-nå.«

De stod længe stille ude i gangen, moderen var krøben op til den krog, hvori mælkehylden stod, Øyvind havde sin yndlingsplads, nemlig ryggen lænet op til det store bord og ansigtet mod døren, faderen sad der ved siden af. Endelig bankede det på, og ind trådte da skolemesteren og strøg hatten af, siden Ole og strøg huen af, hvorefter han vendte sig mod døren for at lukke den; han var lang i vendingen, han var åbenbart undselig. Thore rejste sig, bad dem sidde indpå; de satte sig side om side på bænken foran vinduet, Thore satte sig ned igjen.

Men således som nu skal fortælles, gik frieriet til.

Skolemesteren: »Vi fik et vakkert vejr alligevel i høst.« — Thore: »Det har laget sig nu på det siste.«

— »Han står nok ellers længe, siden han er sprungen over på den kant.« — »Er I færdige med høstningen deroppe?« — »Ikke det; Ole Nordistuen her, som du kanske kjender, ønsker gjerne din hjælp, du Øyvind, hvis ellers intet var i vejen.« — Øyvind: »Når den blir begjært, skal jeg gjøre, hvad jeg kan.« — »Ja, det var ikke så ganske for det snare, han mente. Det går ikke frem med gården, synes han, og han tror, det er den rette driftsmåde og tilsyn, som mangler.« Øyvind: »Jeg er så lidet hjemme.« — Skolemesteren ser på Ole. Denne føler, han nu må rykke i ilden, rømmer sig et par gange og begynder fort og kort. »Det var, det er — ja, — det er meningen, at du ligesom skulde ha fast, ... at du skulde, ja, ligesom ha det hjemme deroppe hos os, — være der, når du ikke var ude.« — »Du skal ha mange tak for tilbudet, men jeg vil gjerne bo, hvor jeg bor.« — Ole ser på skolemesteren, som siger: »Det går nok ligesom i bulder for Ole idag. Sagen er, at han har været her en gang før, og erindringen derom lægger ordene lidt i kors for ham.« — Ole rask: »Således er det, ja; jeg for galmandsfærd, jeg droges så længe med jentungen, til træet flisede sig. Men glemt skal være gjemt; vind bryder kornet ned, men ikke sno; regnbækken løser ikke stor sten; sneen i maj blir ikke længe liggende; det er ikke tordenen, som slår folk ihjel.« De ler alle fire; skolemesteren siger: »Ole mener, at du skal ikke huske dette længer, og heller ikke du, Thore.« Ole ser på dem og ved ikke, om han tør begynde igjen. Da siger Thore: »Klungeren tar i med mange tænder, men river ikke sår. I mig sidder vist ingen takker igjen.« — Ole: »Jeg kjendte ikke gutten den gang. Nu ser jeg, det gror, der han sår; høst svarer vår: der sidder penger i fingerenderne på ham, og jeg vilde gjerne ha fat i ham.« —

Øyvind ser på faderen, denne på moderen, hun fra dem på skolemesteren, og så alle på ham. »Ole mener, at han har en stor gård —« Ole afbryder: »Stor gård, men ilde brugt; jeg kan ikke mer, jeg er gammel, og benene går ikke hodets ærender. Men det kan lønne sig at ta i deroppe.« — »Den største gård i præstegjældet og vel så det,« falder skolemesteren ind. — »Den største gård i præstegjældet; det er netop ulykken; for stor sko falder af; det er bra, geværet er godt, men det må kunne løftes.« (Med rask vending mod Øyvind) »Du kunde kanske ta et tag i med, du?« — »Jeg skulde altså være gårdbestyrer?« — »Netop, ja; du skulde få gården.« — »Skulde jeg få gården?« — »Netop, ja; så skulde du styre den.« — »Men —« — »Vil du ikke?« — »Jo, naturligvis.« — »Ja, ja; så er det afgjort da, sa' hønen, hun fløj på vandet.« — »Men —« Ole ser forundret på skolemesteren. — »Øyvind spør nok, om han også skal få Marit?« — Ole fort: »Marit på kjøbet, Marit på kjøbet!« — Da slog Øyvind i en latter og hoppede ende op, efter ham lo alle tre, Øyvind gned hænderne, for frem og tilbage på gulvet og gjentog uophørlig: »Marit på kjøbet, Marit på kjøbet!« Thore lo med dybe klunk, moderen oppe i krogen med øjnene uafvendt på sønnen, til de fik tårer.

Ole meget spændt: »Hvad mener du om gården?« — »Ypperlig jord!« — »Ypperlig jord, ikke sandt?« — »Mageløs buhavn.« — »Mageløs buhavn! Det kan gå?« — »Det skal bli den beste gård i amtet!« — »Den beste gård i amtet! Tror du det? Mener du det?« — »Så sandt jeg står her!« — »Ja, er det ikke det, jeg har sagt!« De talte begge lige fort og passede hinanden som to hjul. — »Men penger, ser du, penger! Jeg har ingen penger.« — »Det går langsomt uden penger, men det går!« — »Det går! Ja

vist går det! Men havde vi penger, gik det fortere, siger du?» — »Mange gange fortere.« — »Mange gange? Vi skulde havt penger! Ja, ja; den kan også tygge, som ikke har alle tænder; den kommer også frem, som kører med okser.«

Moderen stod og blinkede til Thore, der så kort, men ofte på hende fra siden af, mens han sad og vuggede med overkroppen og strøg sine hænder ned over knærne; skolemesteren plirede til ham, Thore havde munden oppe, kræmte lidt og forsøgte, men Ole og Øyvind talte uafsladeligt i munden på hverandre, lo og støjede, så en ikke kunde få lyd.

»I får tie lidt; Thore har noget, han vil sige,« falder skolemesteren ind; de stanser og ser på Thore. Denne begynder endelig ganske sagte: »Det har været slig på denne plads, at vi har havt en kværn; i den siste tid har det været slig, at vi har havt to. Disse kværne har altid givet en liden skilling mellem år og dag; men hverken far min eller jeg har brugt af de skillinger uden den gang, Øyvind var borte. Skolemesteren har styret med dem, og han siger, at de har trivedes godt, der de stod; men nu er det best, Øyvind får dem til Nordistuen.« Moderen stod borti krogen og gjorde sig ganske liden, mens hun med tindrende glæde betragtede Thore, som sad meget alvorlig og så næsten dum ud; Ole Nordistuen sad over for ham med gabende mund; Øyvind var den første, som kom sig af forbauselsen, brød ud: »Er det ikke, som lykken følger mig?» gik dermed over gulvet til faderen, slog ham på skulderen, så det sang. »Du far!« sagde han, gned hænderne og gik videre.

»Hvor mange penger kan det være?» spurte endelig Ole, men sagte, skolemesteren. — »Det er ikke så lidet.« — »Nogle hundre?» — »Lidt til.« — »Lidt til? Øyvind, lidt til! Gud bevare mig, for gård det skal bli!« Han rejste sig og storlo.

»Jeg må følge med dig op til Marit,« siger

Øyvind; »vi bruger skydsen, som står udenfor, så går det fort.« — »Ja, fort, fort! Vil du også ha alting fort?« — »Ja, fort og galt.« — »Fort og galt! Akkurat som da jeg var ung, akkurat!« — »Her er huen og stokken; nu jager jeg dig!« — »Du jager mig, ha, ha! men du følger, ikke sandt, du følger? Kom I andre med; i kvæld må vi sidde sammen, så længe der er glød i kullet; kom med!« — De lovede dette, Øyvind hjalp ham i vognen, og de kørte afsted op til Nordistuen. Deroppe var ikke den store hunden den eneste, som blev forundret, da Ole Nordistuen kørte ind på gården med Øyvind Pladsen. Mens Øyvind hjalp ham ud af vognen, og tjenere og leje-folk gabede på dem, kom Marit ud i gangen for at se, hvad hunden gjødde så vedholdende på, men stansede som fasttryllet, blev sprudende rød og løb ind. Gamle Ole ropte imidlertid så forfærdelig på hende, da han kom i stuen, at hun måtte møde frem igjen. »Gå hen og fli dig, jente; her er han, som skal ha gården!«

»Er det sandt?« siger hun uden selv at vide af det og så højt, at det klang. »Ja, det er sandt!« svarer Øyvind og klapper i hænderne; dermed svinger hun om på tåen, kaster det, hun har i hånden, langt fra sig og løber ud; men Øyvind efter. —

Snart kom skolemesteren, Thore og konen; den gamle havde fåt lys på bordet, dækket med hvid dug; vin og øl bødes, og selv gik han bestandig omkring, løftede benet endnu højere end sædvanligt, men dog bestandig højre fod længre op end venstre.

*

Førend denne lille fortælling ender, kan meldes om, at fem uger efter blev Øyvind og Marit viede i sognets kirke. Skolemesteren styrede selv sangen den

dag, da hans hjælpeklodder var syg. Han var brusten i målet nu, for han var gammel; men Øyvind syntes, det gjorde godt at høre ham. Og da han havde givet Marit hånden og ført hende op til alteret, nikkede skolemesteren mod ham fra koret, akkurat som Øyvind havde set det, da han sørgmodig sad ved hin dans: han nikkede igjen, mens tårerne vilde op.

Hine tårer ved dansen var indgangen til disse her, og imellem dem lå hans tro og hans arbejde.

Her ender fortællingen om en glad gut.

PT
8809
G88
1885

Bjørnson, Bjørnstjerne
Kongen 3. utg.

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

UTL AT DOWNSVIEW

D RANGE BAY SHLF POS ITEM C
39 13 05 04 09 024 2